

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 03836

ALE VERK

Sholem Aleichem

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אלע ווערק פון שלום עליכם

אבטאונצוואנציגסטער באַנד

אייזענבאָהן-געשיכטעס

ווילנע-וואַרשע 1926

ווילנער פאַרלאַג פון ב. קלעצקין

עס איז שטרענג פארבאטן צו קויפן און פאר
קויפן דאס דאזיקע בוך אין צפון און דרום
אמעריקע, אין דרוםאפריקע און אין ענגלאנד

Copyright 1923, by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

צוליב דעם פארלאנג פון שלוםעליכמס ירשים, איז די
אויסגאבע געררוקט לויט דער אמעריקאנער אויסגאבע.

Szolom-Aleichem. T. XXVIII. „Ajzenban-Gesichtes“.
Drukarnia „Wydawnictwo Wilenskie“ B. KLECKINA.

איוענבאן-געשיכטעס

כתבים פון א קאמיוניקאציער

א י נ ה א ל ט

7	צו די לעער
11	קאנקורענצען
23	דער גליקליכסטער אין קאדני
39	ספאנציע באראנאוויטש
61	צווענומען
69	א מענטש פון בענאם-אירעם
89	קבר-אבות
103	דער לערינגעהער
111	דער גס פון הושענא-רבה
127	א חחונה אהן כלי-זמר
139	דער מליח-קמן
153	א זעכס-און-זעכציג
173	גימענאזיע
195	פונ'ם פריזיוו
213	מע סאר גיט זיין קיין גומער!
229	א נשרף
243	נימא קיין מזל!
253	באשערט איין אומגליק
273	רוף מיד קנאקניסעל
283	דער צעהנטער
293	דריטע קלאם

צו די לעווער

איך בין א רייזענדער. כמעט עלף חדשים אין יאָהר בין איך אין וועג. צום מיינסטען — אין באָהן, און מעהרסטענמאלס — דריטע קלאַס, און, ווי געוועהנליך, — איבער אידישע שטעט אין שטעטלעך; וואָרום דאָרט, וואו אידען טאָרען נישט וואוינען, האָב איך נישט וואָס צו טהון.

וועה-וועה, וואָס מע זעהט זיך אָן אונטערוועגענס: אַ שאַד, וואָס איך בין נישט קיין שרייבער. דאָס הייסט, אַז מע וויל צוריק, מיט וואָס בין איך נישט קיין שרייבער? וואָס איז אַזעלכעס, איי-גענטליך, אַ שרייבער? יעדער מענטש קאָן זיין אַ שרייבער. ובפרט נאָך — אויף אידיש. „זשאַרנאַן“ — אויך מיר איין עסק! מע נעמט אַ פען און מע שרייבט.

נאָר אַז מע וויל דאָס אייגענע טאַקי וויעדער צוריק, טאָר נישט אַיעדער זיך האַפען צו שרייבעריי. איטליכער באַדאַרף זיך האַלטען ביי זיינעם. פרנסה איז פרנסה. אַז אַזוי איז מיין מיינונג. ס'איז נישטאָ וואָס צו טהון, איז דאָס אויך איין אַרבייט.

מיר, אַלס רייזענדער, קומט-אויס אונטערוועגענס אַפּטמאַל אויסזיצען גאַנצע טעג, נישט צו טהון קיין האַנט אין קאַלט וואַסער, האַטש נעם שלאָג זיך קאַפּ אָן וואַנט. בין איך געפאַלען אויף אַ

גלייכע זאך. איך האָב מיר אומיסטנע געקויפט אַ ריינעם בוך מיט
אַ בלייטשפּאַט, און אַלסרינג, וואָס איך זעה זיך אָן, און אַלסרינג,
וואָס איך הער זיך אָן אין וועג, נעם איך און טראָג דאָס אַרײַן צו
מיר אין בוך אַרײַן. אין אַמאָ צוויי, ווי איהר זעהט, האָט זיך צוגויפֿט
געקלױבען בײַ מיר, קײן עין-הרע, אַ היבש ביסעל מאַטעריאַל. עס
זועט זײַן גענוג אפּשר אויף אַ יאָהר צו לײענען. האָב איך מיך
מײַשב געווען: וואָס טהוט מען דערמיט? אַרויסוואַרפען? — אײַן
עבירה פאַר גאָט. פאַר וואָס זאָל איך עס ניט אַרויסגעבען אין
אַ בוך, אָדער אַפּדרוקען אין אַ בלאַט? איך זאָל האָבען די ברכות.
וואָס מע דרוקט אַ סך ערגערע זאַכען.

און איך האָב מיך אוועקגעזעצט און האָב צעלעגט די סחורה
אויף מוסטערען, דעם „בראָק“ אַרויסגעשמיסען, אײַבערנעלאָזט נאָר
דאָס בעסטע, פּרימאַ שבּפּרימאַ, אײַנגעטיילט אויף באַזונדערע גע-
שיכטען, געשיכטע נומער אײַנס, געשיכטע נומער צוויי, און אַווי
ווייטער. יעדער געשיכטע האָב איך געגעבען אײַן אַנדערען נאָמען,
פּײַנטשיק, ווי עס געהער צו זײַן, — מעשה סוחר. איך ווייס ניט,
צי וועל איך אײַנס געשעפט פּאַרדיענען, צי איך וועל ברעכען רוק
און לענד. הלואי איך זאָל האַטש אַרויס מיט מײַן קרן...

די קשיא: צוליעב וואָס האָב איך באַדאַרפט דעם גאַנצען
מסחר? — פרעגט מיך בחרם, איך ווייס אַלײַן ניט. עס קאָן זײַן,
ס'איז פון מיר אַ נאַרשיקייט, נאָר אָפּגעהאַן — איז פאַרפּאַלען.
מיט אײַן זאך האָב איך מיך באַזונדערענט: מיט די קריטיקער.
איך האָב מײַן געשעפטס-נאָמען באַהאַלטען. אַ מכה וועלען זײ
טרעפען, ווי אַווי איך הייס. לאָזען זײ קריטיקירען, לאָזען זײ לאַ-
כען, לאָזען זײ זיך דראַפען אויף די גלייכע ווענט — איך הער
זײ, ווי המן דעם גראַנער. איך בין ניט קײן מחבר, קײן מלמד, קײן
במלן, — איך בין אַ איד אַ סוחר!

אַ קאַמײ-וואַיאַזשער.

נזשיכטע נומער איינס

קאנקורענצען

געשריבען אין יאָהר 1909

געשיכטע נומער איינס

קאנקורענטען

תמיד, סאמע אין דער רעכמער בהלה, ווען אידען שמופען זיך.
דער אריין, דער ארויס, און מע שלאגט זיך אין וואנאן פאר די
ערטער, ווי, להבדיל, אין שוהל פאר הקפות — פונקט דעמאלט
זענען זיי דא. זיי ביידע: ער און זי.

ער — א שווארצער, א גראַבער, א צעפורשעטער, מיט א בעלמע
אויף איין אויג. זי — א רויטע, א דארע און א געשטופעלטע.
ביידע אָפּגעריסען, אָפּגעשליסען, ביידע מיט געלאַטעמע שייך און
ביידע מיט אייגע און די זעלבע סתורה: ער א קויש, זי א קויש;
ער מיט געפלאַכטענע קוילעטשלעך, האַרטע אייער, פלעשלעך מיט
זעלצער־וואַסער און מאַראַנצען, זי אויך מיט די זעלבע געפלאַכטענע
קוילעטשלעך, האַרטע אייער, פלעשלעך זעלצער־וואַסער אין
מאַראַנצען.

אַמאָל מאַכט זיך, אַז ער האָט אין קויש סקאַרמטשען מיט
רויטע וויינשעל, שוואַרצע קאַרשען אָדער גרינע עסיגזיערע וויינ-
טרויבען. דעמאָלט קומט זי אויך מיט די זעלבע רויטע וויינשעל.
שוואַרצע קאַרשען אָדער גרינע עסיגזיערע וויינטרויבען.

און ביידע קומען זיי תמיד אין איין צייט, שטופען זיך דורך
 אין איין טיר פון וואַנגאָן און רעדען ביידע אויף איין לשון, גאָר מיט
 אַ באַזונדערער אויסשפראַך. ער - אַ ביסעל יאָדישלייזע, אָהן
 אַ רייש, ווייך, צעגאַנגען, ווי אָהן אַ צונג. און זי - שעפעליאָזע,
 דוקא אַ פול מויל מיט צונג.

אפשר מיינט איהר, אַז זיי שטימען זיך מיט די מקחים, קאַנג-
 קרייען, וואַרפען דעם מאַרק? הלילה. דער פרייז איז ביי זיי
 איין פרייז. זייער גאַנצע קאַנקורענץ באַשטעהט נאָר אין דעם,
 ווער פון זיי רופט אַרויס מעהר רחמנות. ביידע בע-
 טען זיך ביי אייך, איהר זאָלט רחמנות האַבען אויף זייערע פינג
 קינדער יתומים (ביי איהם פינג קינדער יתומים, ביי איהר פינג
 קינדער יתומים). ביידע קוקען זיי אייך אין די אויגען אַריין,
 שטופען אייך זייער סתורה גלייך אין פנים אַריין און רעדען איבער
 אייך אזוי לאַנג, אַז - צי איהר דאַרפט, צי איהר דאַרפט גיט -
 איהר מוזט עפּים קויפּען.

נישט מעהר, וואָס פון זייער רעדען מיט זייער וויינען מיט
 זייער בעטען זיך ווערט איהר אַ ביסעל באַרטומעלט. איהר וויינט
 גיט, ביי וועמען איהר זאָלט קויפּען: ביי איהם, צי ביי איהר?
 פאַלט איהר מסתמא אויף איין עצה און ווילט געבען צו לייען
 ביידען, לאָזען זיי אייך גיט:

- קויפט איהר, רב איד, דאַרפט איהר קויפּען ביי איינעם.
 אויף צוויי חתונות טאַנצט מען גיט!

ווילט איהר זיין אַ בעל-יושר, קויפט איין מאָל ביי איהם, דאָס
 אַנדערע מאָל ביי איהר. ווערט איהר אויסגעוידעלט אויף אַלע
 זייטען:

- רב איד! מיט וואָס בין איך אייך עפּים היינט גיט גע-
 בעלען אין שליער?
 אַדער אזוי:

- רב איד! ערשט יענע וואָך האָט איהר ביי מיר געקויפט
 און האָט זיך, דאַכט מיר, גיט גע'ס'מ'ש און גיט דערוואַרען אייך?..

פאלט איהר אריין אין „מאראל“ און הויבט זיי אָן זאָגען
 מוסר, אַז יענער האָט אײך אַ נשמה, יענער דאַרף אײך לעבען, ווי
 דער דײַטש זאָגט: „לעבען און לעבען לאַסען“. באַקומט איהר
 דערזױף אַ תשובה, נישט אױף דײַטש, נאָר דוקא אױף פראַס
 אידיש, אפילו אַ ביסעלע פאַרשטעלט, נאָר גאַנץ פאַרשטענדליך:
 — פעטער! מוט אײן דאָס אױף צוויי ירדים פאָהרט מען
 נישט!...

יא, אַט צוויי איז עס, ליעבער פריינט! יוצא זײן פאַר אַ וועלט
 זאָלט איהר קײנמאַל נישט וועלען — עס וועט אײך נישט געראַטען.
 און ווערען אַ רודף-שלומניק זאָלט איהר זיך קײנמאַל נישט פרובען—
 עס וועט אײך אויספאלען פאַקאָם. אײך ווייס עס פון מיין אייגענער
 פראַקטיק. אײך וואָלט אײך דערצעהלט וועגען דעם אַ שענע גע-
 שיכטע, ווי צוויי אײך בין אמאָל געווען אַ נאַר, אײך האָב מיך אַרײַ-
 געלעגט צווישען אַ פאַרפאַלק, געוואָלט מאַכען אַ שלום, און דער
 שפּײן איז געווען — אײך האָב געהאַפט אָפגעשניטענע יאָהרען פון
 מיין אייגען הױב. אײך האָב אָבער מורא מישען אײן געשיכטע
 אין דער אַנדערער, אײך זאָל נישט אוועק אָן אַ זײט, האָטש אפילו אין
 געשעפט טרעפט זיך אָפּטמאַל, אַז מע לעגט-פאַר איינעם אײן
אַרטיקעל און רעדען רעדט מען גאָר האַצעקלאַץ, אויפֿן הימעל אַ
 ירד... הפּלל, מור קעהרען זיך אום צו אונזער געשיכטע.

אײנמאַל, געווען איז דאָס אָסיענצײט, אין אַ רעגענדיגען טאָג.
 דער הימעל איז געווען וויינענדיג, די ערד — וויסמ און פינסטער,
 און די סמאנציע פול-און-פיל מיט מענטשען. פאַסאזשירען אַרײַן,
 פאַסאזשירען אַרױס. אַלע לױפֿען, אַלע שמופֿען זיך. און אידען,
 געווענהליך, מעהר פון אַלעמען. מע יאָגט זיך, מע קריכט איינס
 איבער דאָס אַנדערע, מיט טשעמאַראַנעס, פעקלעך און בעטנוואַנעס.
 אַ געשרײַ, אַ ליאַרעם, אַ געפילדער! און סאַמע אין דער רעכטער
 הושמשע — ער און זײ. ביידע אָנגעלאָדען מיט עסענוואַרג, ווי
 תּמוד. ביידע שמופֿען זיך אין אײן מיר אַרײַן, ווי תּמוד. פּלוצים...
 וואָס האָט זיך געפראַפֿען? ביידע קױשען ליגען אױף דער ערד.

די קיילעטשלעך מיט די אייער מיט די פלעשלעך ועלצערואסער מיט די מאראנצען וואלגערען זיך אין דער בלאַטע, און אַ מיטמאַש פון געשרייען, קוויטשערייען, טרערען און קללות גיסט זיך צונויף אינאיינעם מיטן געלעכטער פון די קאָנדוקטאָרען און מיטן רעש און מיטן טומעל פון די פּאַסאַזשירען. עס קלינגט און עס פייפט. נאָך אַ מינוט — און מיר פּאַהרען.

אין וואַגאָן איז אַ גערעדעריי. אַהינו-בני-ישראל שמועסען זיך דורך, לופטערען די שפּראַך. און דוקא אַלע מיט אַ מאַל, ווי די ווייבער אין שוהל, אָדער ווי די גענו אויפֿן יריד. עס איז שווער צו האַפען דעם תּוֹך, דעם אינהאַלט. סידען פּאַזונדערע פּראָזען.

— אַ גערעט אויף געפּלאַכטענע קיילעטשלעך.

— אַ פּאַגראַם אויף אייער.

— וואָס האָט ער געהאַט צו די מאַראַנצען?

— וואָס פרעגט איהר? — עשו!

— וויפּיעל שאַצט איהר דעם היוֹק?

— אַ מצוה, לאַזען זיי ניט קריכען, ניט איינעמען זיך אין

די ביינער אַרין!

— וואָס זאָלען זיי נעכאַך טהון? אַ איר זוכט פרנסה.

— הא-הא-הא! — רופט זיך אַן אַ געדיכטע פּאַסאַזשע שטי-

מע. — אידישע פרנסות!

— אידישע פרנסות? — לאַזט זיך הערען אַ יונג קוליקעל

מיט אַ קוויטשע. — איהר האָט שענערע פרנסות? גיט זיי אַהער.

— יונגערמאַן! ניט צו אייך רעדט מען! — דונערט די פּאַסאַזשע

שטימע.

— ניט צו מיר רעדט איהר? איך רעד אָבער צו אייך —

איהר האָט שענערע פרנסות? אַיאַ, איהר שווייגט? וואָס שווייגט

איהר?

— וואָס וויל פון מיר אַט דער יונגערמאַן?

— וואָס זאָל איך וועלען? איהר זאָגט: אידישע פרנסות —

זאָג איך: אַדרבה, איהר האָט שענערע? גיט זיי אַהער.

- געפעלט אייך א ביסעל א פרישעפעע?
- שאט, אידען! זאל זיין שמיל, אָט איז זי דאָ.
— ווער?
- זי אליין, דאָס ווייבעל פון די אָנבייסענס.
— וואו איז זי, די יפהפיה, וואו?
— אָט איז זי, אָ!
- א געשטופעלטע, א רוימע, מיט געשוואַלענע אויגען פון געוויין, שטופט זי זיך דורך מיטן לעדיגען קויש צווישען עולם, זוכט א פלאץ, ועצט זיך אַוועק אויף דער ערד, אויפ'ן איבערגעקעהרטען קויש, פאהאלט די פארשוואַלענע אויגען אינ'ס צעריסענעם שאל און וויינט זיך שטילערהייט.
- א מאַדנע שטילשווייגען ווערט מיט א מאָל אין וואַגאָן. אויס-געגאנגען דער. אַפגענומען לשון. נאָר איינער האַפט זיך אויף און רופט זיך אָן צום עולם מיט א געדיכטער פאַסאָוער שטימע:
- אידען! וואָס שווייגט איהר?
- וואָס זאלען מיר שרייען?
- מע דאַרף איהר עפּים מאַען.
- א שענע מעשה! וויינט איהר, ווער דער איינער איז? דוקא אָט יענער, וואָס האָט נאָר-וואָס געלאַכט „הא-הא-הא, אידישע פרנסות.“ א מאַדנער נפש מיט א מאַדנע הימעל אויפ'ן קאַפּ.
- א מין קאַשקעט מיט א גלייכען גלאַנצענדיגען דאַשעק. און דערצו מראַגט ער נאָך בלויע ברילען, אַווי, אַו קיין אויגען זעהט מען ניט. נישטאָ קיין אויגען. נאָר א נאָז, א פליישיגע, פעטע בולבעוואַטע נאָז.
- נישט לאַנג געטראַכט, האַפט ער אַראָפּ דעם קאַשקעט פון קאַפּ, וואַרפט-אריין דער ערשטער א פאָר וילבערנע משבעות, און געהט פון איינעם צום אנדערען און דונערט מיט דער פאַסאָוער שטימע:
- גיט, אידישע קינדער, וויפיעל איהר קאַנט. אהר המרבה ויאהר הממעיט — מאַכט רש"י: „דאַרְאוּאַנאַמו קאַניו ווּזובי ניע סאַמאַיאַט.“

דער עולם האָט זיך אַ נעם געטהאָן צו די קעשענעם, אויפֿ-
געפנט די בייטעלעך, און עס האָבען אָנגעהויבען קלינגען ממבעות,
אַלערליי ממבעות, זילבערנע און קופערנע. צווישען עולם זיצט אויך
אייער אַ קריסט, אַ קאַצאָפּ מיט גרויסע שטיוועל און מיט אַ זיל-
בערנער קייט איבערן האַלד; האָט ער, געהניצענדיג, זיך איבער-
געצילמט און אויך אַריינגעוואָרפען אַ משבע. נאָר איין פּאַסאָזשיר
האָט זיך אָפּגעוואָנט, ניט געוואָלט געווען גאַרנישט. און דוקאָ אָט
יענער, וואָס האָט זיך אָנגענומען די קרוידע פון אידישע פּרנסות.
אַ יונגערמאַן אַ אינטעליגענט מיט פּוכקע בעקלעך, אַ געל שפיצעכונג
בערדעל, און כּוּס אַ גאַלדענעם פענסנע. אייער פּון די יונגעלייט,
וואָס האָבען רייכע טאַטע-מאַמע, רייכע שוועהר-און-שוויענער, און
אַליין זענען זיי אויך אָנגעשטופּט, און פּאַהרען דריטע קלאַס, ווייל
זיי זשאַלעווען געלט.

— יונגערמאַן, גיט עפּים אין הימעל אַרײַן? — זאָגט צו
איהם דער נפּש מיט די בלויע ברילען אין מיט דער פּולבעוואַטער
נאָז.

— איך געב ניט. — זאָגט דער יונגערמאַן דער אינטעליגענט.

— פּאַר וואָס?

— אָט אַזוי. ס'איז ביי מיר אַ פּרינציפּ.

— דאָס האָב איך געוואוסט פּרידער.

— פון וואָנען?

— מע זעהט נאָך די באַקען, ווי די ציידנער קנאַקען —

מאַכט רש"י: „ווידנטאָ פּאַנאָ פּאַ האַליאַווע“...

דער יונגערמאַן דער אינטעליגענט ווערט אָנגעצונדען, פּאַר-
לירט אַזש דאָס פענסנע און פּאַלש-אַן אויך דער פּולבעוואַטער נאָז
מיט אַ קוויטש:

— איהר זענט אַ איגנאַראַנט, אַ גראַפּער יונג, איין עס-האַרץ.

און אַ נאַחאַל, איין עוות-פּנים דערצו!

— דאַנקען נאָט! אַבי ניט קיין דבר אַתר ביר חוקה שתים.

אָזוי ענטפערט איהם די בולבעוואַטע נאָז מיט דער פאַסאָווער
שטימע דוקא אין גוטען מומ און געהט צו דער וויינענדיגער אידענע
מיט די געשוואַלענע אויגען:

— מדהמעניו! מאַמער וואָלש געווען גענוג צו וויינען? איהר
מאכט אייך נאָר קאָלי אייערע שענע אויגען. גיט אַהער ביידע ושמע-
ניעס, לאַמיר אייך אויסשימען דאָס ביסעל קליינגעלט.

אַ מאָרנע ווייבעל! איך האָב געמיינט, אַז דערזעהן אָזוי פיעל
געלט, וועט זי מסתמא צעגעהן און צעגאַסען ווערען פון ווינטע-
וואַניעס. עס הויבט זיך נאָר ניט אָן. אַנשטאַט ווינשעוואַניעס,
האַבען זיך אַ גאַס געטהאָן פון איהר מייל קללות. עס האָט זיך
ביי איהר געעפענט אַ פאַנטאַזן, אַ קוואַל פון קללות:

— אינגאַנצען ער — ברעכען זאָל ער האַלד און נאַקען, ביין
און ליב אויפֿן גלייכען וועג, ליעבער גאַט! אַלמדינג נעמט זיך
פון איהם — נעמען זאָל איהם די ערד, זיסער פאַטער! ער זאָל
נאָר ניט דערלעבען קומען אַהיים, קומען זאָל אויף איהם אַ מיתה-
מהומע, אַ חלירע, אַ שרפה, אַ מגפה, איין אויסחאָפעניש! איין
אויפֿלויפעניש! איין אינדאַרעניש! אַ צונויפֿשרימפעניש!...

רבונו של עולם! פון וואַנען נעמען זיך ביי אַ מענשען אָזוי
פיעל קללות? אַ גליק, וואָס דער נפש מיט די בלויע ברילען האַקט
איהר איבער אין מיטען:

— גענוג אייך שוין צו בענמשען, ווייבעל! זאָגט בעסער,
וואָס האַבען געהאַט צו אייך די קאַנדוקמאַרעס?

האָס ווייבעל הויפט-אויף אויף איהם די געשוואַלענע אויגען:
— איבער איהם, דער שלאַק זאָל איהם שרעפען! ער האָט
מורא געהאַט, מאַמער האָט איך אויס אַלע קונים, געהט ער און
שמוסט זיך אין וואַנאָן, געה איך און פאַרחאַפֿ פריהער, געהט ער
און האַלט מיר צו דעם קויש פון הינטען, געה איך און מאַך אַ
גוואַלד, געהט דער זשענדאַר און טרוט אַ וואַנק צו די קאַנדוק-
מאַרעס, געהען די קאַנדוקמאַרעס און שיטען אונז אויס ביידע
קוישען אין דער בלאַמע, צעשאַטען זאָלען ווערען די ביינער זיינע

אזוי ווי זאגט, ליעבער גאט! איהר מענטש מיר גלויבען, איך זאל אזוי רעדען מיט וועמען מיר איז ליעב, אז זינט איך האנדעל מיט דער האזיגער סחורה און פאָהר אויף דער ליניע, האָט מיך נאָך קיינער נישט אָנגעריהרט, איהר זאָלט זאָגען, אויף אַ האָר אַפילו! איהר מיינט, מחמת וואָס? מחמת גוטסקייט? אזוי פיעל מכות זאל זיך איהם זעצען, וויפיעל קוילעטשלעך מיט וויפיעל אייער עם ווערט צעטיילט אויף דער סטאַנציע! אלעמען, פונם קלענסטען ביזן גרעסטען, מוז מען פאַרשמופּען דעם האָלו. קומט דער טאָג, הויבט זיך אָן איין אויסטיילעניש: דעם אַ קרענק, דעם קדחת, דעם אַ מכה. דער סטאַרשי קאָנדוקטאָר נעמט זיך אַליין זיין חלק אַנ-בייסען, וואָס ער וויל, און די איבעריגע קאָנדוקטאָרעס טיילט מען אויס, וועמען אַ קוילעטשעל, וועמען איין איי און וועמען אַ מאַראַנין. וואָס דאַרפט איהר מעהר? אַפילו דער גוי, וואָס הייצט די אויווענס, אַ חלירע איהם אין פנים, מיינט איהר, איז נישט קיין בעלן אויף אַנטיימען? אזא מכה איהם! ער שרעקט מיך, אז מאַמער נישט, וועט ער מיך מסרען צום זשענדאַר. ער ווייסט נישט, אַ קרענק איהם אין די ביינער, אז דער זשענדאַר איז אויך איין אונטער-געשמורטער. דעם זשענדאַר איז מען ממא אלע וואָך, אז עס קומט זינטאָג, מיט אַ פאַרציע מאַראַנצען. אי דאָס — קלויבט ער אים די גרעסטע, די שענסטע, די בעסטע מאַראַנצען...

— מוהמעניו! — שלאָגט איהר איבער דער וואָס מיט די בלויע ברילען. — ווערליג איך פאַרשטעה נאָך אייערע געשעפטען, דאַרפט איהר געהן אין גאָלד.

— וואָס רעדט איהר? — האַפט זיך אַרויס דאָס ווייבעל, גלייך ווי זי פאַרענטפערט זיך. — קויס-קויס וואָס מע קומט אויס מיטן קרן. און אַמאָל מאַכט זיך, אז מע דערלעגט די הויט. מע ווערט בריל-הול.

— צו וואָס-זשע מוויג אייך דער מסחר?

— וואָס-זשע, זאל אייך געהן גנביגען, אז איך האָב פינף קינדער, פינף חלירעס איהם אין בויך, און אַליין בין איך קראַנק.

קרענקען זאל ער אין הקדש, ליעבער גאט, פון היינט און האַמט בױ איבעראַיִהר ראש-חודש אלול, ווי ער האָט געמאַכט אַ תּל, באַ-גראַבען דאָס געשעפט, באַגראַבען זאָל איך איהם! אַזא געשעפט, אַזא זיס געשעפט, אַזא גוט געשעפט!

— אַ גוט געשעפט?

— אַ גאָלדען געשעפט, פרנסה בשפע. ווי זאָגט איהר, מיט מעלער און מיט לעפעל.

— אַט נאָר-וואָס האָט איהר געזאָגט, מיהמעניו, אַז מע ווערט בריל-הדל.

— וואָס-זשע, מע פאַרדיענט, אַז מע צעטיילט העכער האַלב אומזיסט דעם קאָנדוקטאָר און דעם סטאַרשי קאָנדוקטאָר און אַלע זונמאָג דעם זשענדאָר? וואָס איז ביי מיר — אַ קרעניצע? אַ ברונען? צי גנבייש געלט?

דער נפש מאַט די בלויע ברילען און מיט דער בולבעוואַסער טאָז הויבט שוין אָן אַרויס פון די פליים:

— מיהמעניו, איהר מאַכט מיט מיר ווער און ווינטער!...

— איך מאַך? די צרות מייע מאַכען, מאַכען זאָל איך איהם אַ מיידט, ווי ער האָט מיך אַוועקגעקוילעט, געקוילעט זאָל ער ווערען פון גאָט, אַז געווען איז ער סך-הכל אַ שניידער, אַ לאַמאָניק, גע-שמשאַבעט מיט דער נאָדעל און ווי עס איז פאַרדיענט, ווי זאָגט איהר, וואָסער אויף קאַשע. האָט ער זיך אָבער מתקנא געווען אין מיר, דערזעהען, די אויגען זאָלען איהם אַרזים, אַז איך עס ברויט, עסען זאָלען איהם ווערים, און האַלמ-אויס מיטן דאָזיגען קויש, קיין עין-הרע, פינף קינדער יתומים, זאָלן איהם אין די אויגען, שטיינער איהם אין האַרצען, געהט ער, אַרויסגעהן זאָל איהם די פאַרע, און קויפט זיך איך אַ קויש, קויפען זאָל איך איהם תּכריכים, ליעבער גאָט! פּרעג איך איהם: וואָס איז דאָס? זאָגט ער: אַ קויש. וואָס וועסט דו טהון, זאָג איך, מיטן קויש? זאָגט ער: דאָס אייגענע, וואָס דו. זאָגט איך: וואָס הייסט? זאָגט ער: אַט דאָס הייסט... איך האָב, זאָגט ער, אויך פינף קינדער, וואָס דאַרפען

עסען... די וועסט זי, זאגט ער, מיט ברויט ניט האַדעווען... האָט איהר עפּים צו איהם? און אַזאַ צוויי, ווי איהר זעהט, שלעפט ער זיך מיר נאָך מיט'ן קייש און שלעפט אוועק ביי מיר אַלע קונים, שלעפען זאָל מען איהם די צייהן פון מויל, און רייסט ארויס פון מיר דעם לעצמען ביסען, רייסען זאָל מען פון איהם שטיקער, זיסער פאָטער, האַרציגער, געטרייער!

פאַלט דער נפש מיט די בלויע ברילען אויף אַ גלייכע זאך, וואָס מיר אַלע זענען, אייגענטליך, דערויף געפאַלען:

— וואָס-זשע דאַרפט איהר זיך טאָפּטשען ביידע אויף אין אַרט?

דאָס ווייבעל שמעלט אַוועק אויף איהם די געשוואַלענע אויגען:

— וואָס-זשע דען זאָלען מיר מיהן?

— זוכט אייך אויס איין אַנדער פּלאַץ. די ליניע איז גרויס.

— נו, און ער?

— ווער?

— דער מאַן מיינער.

— וואָסער מאַן?

— מיין צווייטער מאַן.

— וואָסער צווייטער מאַן?

דעם ווייבעל'ס רויט געשמאָפעלט פנים ווערט נאָך רויטער.

— וואָס הייסט — וואָסער צווייטער מאַן? דאָס איז ער

דאָך טאַק, דער שלים-מול, מיין צווייטער מאַן, אז אַך און וועה איז מיר!

אַלע חאַפען זיך אויף פון די ערשער:

— ער, אַזאַ דער קאָנקורענט אייערער, איז אייער צווייטער

מאַן?

— וואָס דען האָט איהר געמיינט? מיין ערשטער מאַן? עהע-

דע: ווען מיין ערשטער מאַן, עליו-השלום, זאָל מיר איצטער לעבען!...

אזוי ציהט אויס דאָס ווייבעל מיט אַ ניגון און וויל אונז אָנ-
 הויבען דערצעהלען, אפנים, ווער איהר ערשטער מאַן איז געווען
 און וואָס ער איז געווען. ווער הערט זי? אַלע רעדען, אַלע ווערמלען
 זיך, אַלע חכמיען זיך, און מע לאַכט, און מע לאַכט, און
 מע לאַכט!

טאַמער ווייסט איהר, וואָס איז דער געלענדער?...

ענדע געשיכטע נומער איינס.

געשיכטע נומער צוויי

דער גליקליכסטער אין קאָדני

געשריבען אין יאָהר 1909

געשיכטע נומער צוויי

דער גליהליכסטער אין קאָדני

די בעסטע צייט פֿאַהרען אין באָהן איז — וויסמ איהר ווען?
אַסיענצייט, אַרום נאָך-סופּות.

ס'איז נישט הייס און נישט קאַלט, און איהר קוקט נישט אָן דעם
פאַרווייניגען הימעל מיט דער קלאַגערדיגער פאַרווושכטער ערד.
מראַפענס רעגען שטימען אין די פענסטער, קויקלען זיך אַראָפּ
אויפֿן פאַרשוויצענען גלאַז, אַזוי ווי פּרעיען, און איהר זיצט זיך,
ווי אַ פּריץ, אין וואַסן דריטער קלאַם מיט נאָך אַ סך אַזעלכע
מיוחסים, ווי איהר, און האַפט אַ קוק אין דרויסען אַרויס, און איהר
דערוועגט פֿון דערווייטענס אַ וועגעלע שלעפט זיך, מיאַפקעט אין
דער פּלאַטע. אויפֿן וועגעלע זיצט, איינגעפּויענען אין דרייען, אַ
גאָט'ס באַשעפעניש, מיט אַ זאָק איבערדעקט, און לאָט-אויס זיין
פּיטער האַרץ צום פּערדעל נעבאָך, אייך אַ גאָט'ס באַשעפעניש, —
און איהר דאַנקט גאָט, וואָס איהר זענט אינטער אַ דאָך, צווישען
מענשען. איך ווייס נישט, ווי אַזוי איהר — איך האָב ליעב פֿאַהרען
אין באָהן אַסיענצייט, אַרום נאָך-סופּות.

דאָס ערשטע איז ביי מיר — איין אָרט. האָב איך פאַרהאַפט
איין אָרט, און ווער שמועסט נאָך אין דער רעכטער האַנט, נעפען
פענסטער, — בין איך מיר אַ קיסר. אַרויסגענומען דעם פּאַר-

מאבאק, הויבט מען אָן צו פאַרזיכערען אַ פאַפיראַס נאָך אַ פאַפּי-
ראָס און אַרומקוקען זיך, ווער פאַהרט אין וואַגאַן און מיט וועמען
קאָן מען רעדען אַ פאַר ווערטער וועגען געשעפט? פאַסאזשירען,
דאַכט זיך, נישט צו פאַרזינדיגען, אָנגעפאַקט, ווי הערינג אין אַ פאַס.
פערד, נעזער, הימלען, פייכער, געשמאַלטען פון מענטשען. און
מענטשען? — נישט איינער. נאָר שאַ, אָט זיצט עפּוּס אין אַ ווינג-
קעלע איינער אַליין אַ מאָדנער פאַרשוין, אַ פאַרשוין נישט ווי
אַלע. ביי מיר איז אַ שאַרף אויג. נישט קיין געוועהנליכען מענטשען
וועל איך אייך באַמערקען צווישען הונדערט.

דאָס הייסט, אויפ'ן קוק איז דאָס אַפילו אַ נאַנץ געוועהנליך
מענטשעל, אַ אידעל פון די אידלעך, וואָס מע מעסט זיי אויפ'ן
מעסטעל, אָדער דאָס, וואָס ווערט אָנגערופען ביי אונז: „אַ איד פון
אַ נאַנץ יאָהר“. נאָר אָנגעהאַן איז ער עפּוּס מאָדנע: אַ קאַפּאַטע
נישט קיין קאַפּאַטע, אַ האַלאַט נישט קיין האַלאַט. אויפ'ן קאַפּ —
אַ היטעל נישט קיין היטעל, אַ יאַרמעלקע נישט קיין יאַרמעלקע. און
די הענט — אַ שירעם נישט קיין שירעם, אַ פעועס נישט קיין פעועס.
אַ מאָדנע אָנטהון.

נאָר נישט דאָס אָנטהון איז דער עיקר, ווי דאָס אידעל אַליין
מיט זיין ריהרעוודיגקייט, מיט זיין אַרומקוקען זיך אויף אַלע זייטען
און מיט זיין נישט קאָנען איינזיצען אויף איין אָרט, און דערהויפּט —
מיט זיין שיינענדיג, פרייליך, לעבעדיג פנים און גליקליך אייסזעהען.
נישט אַנדערש, ווי דער מענטש האָט אָדער אויסגענומען אַ
הויפּט-מרעפער, אָדער התונה געמאַכט אַ סאָכטער אין אַ מול דיגער
שעה, אָדער אַריינגעגעבען אַ זוהן אין גימנאַזיע. אַלע מינוט האַפּט
ער זיך אויף, מדרוש אַ קוק אין-פענסטער און אַ וואָג צו זיך אַליין:
„אַ סמאַנציע? נאָך נישט!“ — און זעצט זיך אַוועק צוריק, אַלע
מאָל נעהענטער צו מיר, אַ שיינענדיגער, אַ פרייליכער, אַ גליקליכער.
פּמבע, דאַרפט איהר וויסען, בין איך אַ מענטש, וואָס האָב
פיינט, ווי אַנדערע, קריכען צו יענעם אין האַרצען אַרײַן, אויס-
מאַפען, אויספרעגען, ווער און וואָס און ווען. איך געה מיר מיט

דעם גאנג, אז א מענטש, וואס האט עפּים, וועט ער
עס אליין ארויסגעבען.

פך הוה. נאך דער צווייטער סמאנציע האט זיך מיין ייה-
רעוהיג אידעל צוגערוקט צו מיר נאך א ביסעל נעהענטער, דאס
הייסט, טאקי גאנגן נאָהענט, אזוי, אז זיין מויל איז אויסגעקומען
אקראַט אַקעגען מיין נאָז.

— וואוהין פאָהרט אַ איד?

איך האָב אָבער פאַרשטאַנען פון זיין פרעגען מיך און פון זיין
ארומקוקען זיך און פון זיין קראַצען זיך אונטערין היטעל, אַז איהם
געהט נישט אָן אזוי, וואוהין איך פאָהר, ווי עס ווילט זיך איהם
ארויסדעצעהלען, וואוהין ער פאָהרט. און איך האָב איהם
געטהאָן צוליעב, דאָס הייסט, איך האָב איהם דערויף נישט געענט-
פערט גאַרנישט, נאָר אַ פרעג געטהאָן: „און איהר וואוהין?“ —
און ס'איז אַוועק אַ גאַנג:

— איך וואוהין? קיין קארני. געהערט אמאָל קארני? בין
איך אַ דאָרטיגער בין איך. נישט ווייט פון דאַנען. די דייטע
סמאנציע. דאָס הייסט, פון דאַנען האָבען מיר נאָך אזוי גרויס ווי
דריי סמאנציעס. און פון דאָרטען קיין קארני באַדאַרף מען נאָך
צופאָהרען מיט דער אַקס אַ שעה אָנדערטהאַלבען. דאָס הייסט,
סע רעדט זיך נאָר אזוי: אָנדערטהאַלבען. אין אמתיען איז דאָס
טאקי גאַנצע צוויי שעה, אייזערנע צוויי שעה, נאָך מיט אַ סמיטשיק.
אי דאָס, מיט אַ תנאי — אויב ס'איז אַ גוטער וועג און מע פאָהרט
מיט אַ פאַעטאָן. איך האָב באַשטעלט, דורך אַ דעפּעש. איך האָב
געקלאָפּט, הייסט דאָס, אַ דעפּעש, מע זאָל מיר אַרויסשיקען אַ
פאַעטאָן אויף דער סמאנציע. צוליעב מיר, מיינט איהר? שרעקט
איך נישט. איך קאָן באַשטעהן זיך איבערהאַפּען זאַלבעזעכסט מיט
אַ פראַסמען בעל-עגלה, אָרער אז נישט, נעמט מען דעם שירעם אין
אײן האַנט און דאָס פעקעל אין דער אַנדערער האַנט און מען איז
עלה-גול גלייך אין שטאָרט אַרײן גאַנגן פּיין צו-פּים. סע טראַגט
נישט, פאַרשטעהט איהר מיך, אויף קיין פאַעטאָנעס. ווערליג די

גאלדענע געטעפמען, מען מען גאָר אינגאנצען זיצען אין דער היים.
האַ? וואָס זאָגט איהר?

דאָ איז מיין פאַרשוין מפסיק, מרוט אַ זיפין און הויכט-אָן
רעדען שטיל, גלייך צו מיר אין אויהער אַרײַן, קוקט זיך פריהער
אַרום אין אַלע זייטען, אויב קיינער הערט איהם נישט אינטער.

— איך פאָהר נישט אַליין. איך פאָהר מיט אַ פראָפעסאָר פאָהר

איך.... ווי קום איך צו אַ פראָפעסאָר? איז אַזוי די מעשה: פון
קאַשעוואַרעווקע האָט איהר געהערט? אַ שטערטעל אַזעלכעס

פאָרהאָן, הייסט דאָס מיטן נאָמען קאַשעוואַרעווקע. וואוינט

דאָרטען אַ איד אַ גביר, איין אויפגעקומענער גביר, אפשר האָט

איהר געהערט פון איהם, פאָראַדענקאָ הייסט ער, איציקעל פאָראַ-

דענקאָ. געפילט איך דער נאָמען? אַיאַ, אַ גוישער נאָמען?

נאָר וואָס קומט אַרויס? אַ גוישער נאָמען, אַ אידישער נאָמען —

דערווייל האָט ער דאָס געלט. און אַ סך געלט. נאָר אַ סך.

ס'איז אַ סברה, אַז ביי אונז אין קאָדני שאַצט מען איהם כמעט אין

אַ האַלבען מיליאָן. און אפשר, אַז איהר וועט מיך שטאַרק בעמען,

האַט איהר ביי מיר גע'פועל'ט, אַז ער זאָל פארמאָגען דעם גאנצען

מיליאָן. דאָס הייסט, ווערליג ער איז, איך בעט איבער אייער כבוד,

אַ דבר-אַחר, וואָלט ער געמעגט פארמאָגען צוויי. אַט האָט איהר

אַ ראייה: האָטש איך זעה איך דעם ערשטען מאָל, נאָר פאַרשטעהן

פאַרשטעהן איך, אַז איהר פאָהרש-אויס אַ וועלט, אַדאאי מעהר פון

מיר. זאָגט מיר דעם אמת: איהר האָט עפּים אַ סך מאָל געהערט

דעם נאָמען פאָראַדענקאָ, ער זאָל זיך אויסשמעלען מיט עפּים אַ

אידישער זאָך, אַ גרויסער נדבה, צי וואָס? ביי אונז אין קאָדני

האָבען מיר נאָך לעת-עתה דערפון עפּים נישט געהאָרנט. נאָר אויך

די אייגענע מעשה, 'גאָט'ס סטראַפּטשע בין איך נישט און אויף

יענעמ'ס קעשענע איז יעדער אַ ווהרן. איך רעד נישט פון נדבות

און צדקה; איך רעד פון מענטש'ליכקייט רעד איך. גאָט

האַט דיר געהאַלפּען, דו ביזט אַזוי רייך, אַז דו קאָנסט זיך
פאָרניגען אויסשרייבען אַ פראָפעסאָר, — וואָס וועט דיר אַהרען.

אז יענער וועט אויך געניסען דורך דיר דעם זכות? מע בעט ניט
 ביי דיר קיין געלט, מע בעט ביי דיר א גוט וואָרט — וואָס האַפּט
 דיר אַזעק דער רוח? וועט איהר האַרבען אַ שענס.
 דאַרף זיך טרעפּען אַ מעשה, אז מע ווערט געוואָר ביי אונז
 אין קאַרני (ביי אונז אין קאַרני ווייסט מען אַליץ), אז ביי דעם
 קאַשעוואַרעווקער גביר, ביי אַט דעם איציקעל באַראַדענקאָ, וואָס
 איך דערצעהל איך, ווערט קראַנק, ניט דאָ געדאַכט, אַ טאַכטער.
 וואָס איז איהר קראַנקשאַפט, מיינט איהר? אַ נעכטיגער מאַג, אַ
 פאַרליעבעניש. זי האָט זיך פאַרליעבט אין אַ גוי, האָט זיך דער גוי
 אַפּגעזאָגט, האָט זי איינגענומען סם (ביי אונז אין קאַרני ווייסט
 מען אַליץ). ערשט נעכטען איז דאָס געווען. איז מען אַזעקע-
 לאַפּען און מע האָט אַראַפּגעבראַכט אַ פראַפּעסאָר, דעם גרעסטען
 פראַפּעסאָר. ביי אַזאַ גביר שפּיעלט עפּיס אַ ראַליע? פאַלט מיר
 איין אַ געדאַנק: אַזוי ווי דער פראַפּעסאָר וועט דאָך דאָרט ניט
 בלייבען זיצען; היינט-טאָגען פאַהרט ער דאָך צוריק; און
 פאַהרען פאַהרט ער דאָך סאַ-ווי-סאַי דורך אונזער סטאַנציע, דאָס
 הייסט, פאַרביי קאַרני, — וואָלט אפשר געווען אַ פּלאַן, ער זאָל
 זיך צוריקוועגן אַראַפּהאַפּען כּפּאַיעוד לפּאַיעוד צו אונז, צו מיר
 הייסט דאָס? עס ליגט ביי מיר אַ קינד, ניט פאַר אייך געדאַכט.
 דרייט, וואָס מיינט איהר, איז איהם? איך ווייס אַליין ניט וואָס,
 עפּיס איז איהם אינוועניג. דאָס הייסט, הוסטען, דאַנקען גאָט,
 הוסט ער ניט. און ווייטער, ער זאָל פיהלען עפּיס אַ וועהמיג אין
 דאַרצען — איז אויך ניט. נאָר וואָס זשע דען? קיין טראַפּען
 בלוט, און שוואַך, שוואַך, ווי אַ פליעג. דערפּון, וואָס ער עסט ניט.
 גאַרנישט ניט. ווי אַזוי, מיינט איהר, גאַרנישט ניט? אָבער
 לחלוטין גאַרנישט. מילך אַמאָל טרינקט ער אויס אַ גלאָז. איז
 דאָס — מיט גוואַלד. מע דאַרף איהם איינפעטען דאַרף מען איהם.
 אויסוויינען. און ווייטער איז ניט קיין לעפעל זיך און ניט קיין
 ביסען ברויט. פון פלייש שמועסט מען ניט. פלייש קאָן ער נאָר
 נישט זעהען. פאַרוואַרפט מיט'ן קאַפּ. דאָס איז פון זינט ער האָט

געבליזט. זומער האָט ער, ניט היינט געדאַכט, געבליזט. איין מאָל, נאָר שטאַרק. איצט, דאַנקען גאָט, שוין מעהר ניט. הלואי ווייטער. נאָר אָפגעשוואַכט איז ער — איהר קאַנט אייך גאָר נישט משער ויין. קוים-קוים וואָס ער האַלט זיך אויף די פיס. אַ קלייניגקייט — אַ מענטש פיבערט, גליהט ווי אויף פאַקען גליהט ער! פון נאָך שבוועת. נייען-אין-דרייסיג מיט אַ האַלבען, אָדער נייען-אין-דרייסיג אָהן אַ האַלבען. גאָר נישטאָ קיין שום מיטעל דערצו. געווען שוין מיט איהם ביים האַקמאַר ניט איין מאָל. נאָר וואָס וויסען אונזערע האַקמאָרים? אַ סך עמען, זאָגען זיי, אַ סך לופט. וואו זשע? אַז פון עמען וויל ער גאָר ניט הערען. און לופט? פון וואָגען זאָל זיך נעמען ביי אונז לופט? אין קאָרני — לופט! האַ-חא: אַ וואויל שטערטעל קאָרני. אַ אידיש שטערטעל. פאַרהאַן ביי אונז, קיין עין-הרע, אַ ביסעל אירען, פאַרהאַן ביי אונז אַ בית-מדרש, פאַרהאַן אַ שוהל, פאַרהאַן אַ רב, פאַרהאַן אַלסדינג. נאָר פון צוויי זאכען האָט אונז גאָט אויסגעהיט: פון לופט און פון פרנסה. מילא, פרנסה איז אָפגערעדט. פרנסה האָבען מיר, ברוך השם, איינס פון האָס אַנדערע... און לופט? אַז מיר ווילען לופט, געהען מיר אין „הויף“ אַרײַן. אין „הויף“, זעהט איהר, איז שוין דוקא דאָ לופט. אַמאָל, אַז קאָרני האָט געהערט צו די פוילישע פריצים, האָט מען ניט געטאַרט אַרײַנשמעקען אין „הויף“ אַרײַן. די פריצים האָבען ניט צוגעלאָזט. ניט אַזוי די פריצים, ווי די פריצישע הינט. נאָר זינט קאָרניר „הויף“ איז אַרײַנגעפאַלען אין אידישע הענט, איז געוואָרען אויס הינט, און דער „הויף“ איז געוואָרען גאָר איין אַנדער „הויף“. אַ מודה אַרײַנצוגעהן אין „הויף“ אַרײַן. מאַקי פריצים, פאַמעשטיקעס, נאָר אידישע פאַמעש-טיקעס. רעדען אידיש, ווי איך מיט אייך. און האַלמען פון אידישקייט, און האָבען ליעב אַ אידען. אַז מע שמועסט אידען, איז דאָך ניט שייך! דאָס הייסט, איך וועל אייך ניט זאָגען, אַז זיי זאָלען זיין אַזעלכע גרויסע צדיקים. ברוך השם, אין שוהל אַרײַן צו אונז דאַונען חאַפען זיי זיך ניט אַזוי שטאַרק, און, להבדיל, צו

אינו אין פאך אריין — אודאי ניט. אין זיי זאלען מירא האַבען
 מהלל-שבת זיין — זעהט מען עפּים אייך ניט. און פאר אַ היהנדעל,
 זאגט מען, אין פּוטער, שרעקען זיי זיך אייך ניט שטאַרק איבער
 נוי, און שערען דאָס בערדעל, און געהן אָהן אַ הימעל, און נאָך
 אַזעלכע זאַכען — פון דעם שמועסט מען ניט. דאָס איז שוין היינט
 אימערמאָס אַ וואַכעדיגער גאַנג. פאַרהאַן שוין ביי אונז, דאַנקען
 גאָט, אין קאָדני אייך אַזעלכע בחרימילעך, וואָס ס'איז זיי שווער
 דאָס הימעל אויפ'ן קאָפּ... פראַוודע, קאָדני האָט אויף אינווערע
 פּאָמעשטיקעס ניט וואָס צו קלאַגען זיך. אַנווערע אידישע
 פּרזיצים זענען פאַרן שמערטעל גענוג ווצא. פאַרקעהרט, פיינען
 זיך אויס, ווי ווייט מעגלעך. קומט אַביען, שקען זיי אַריין אַ
 הונדערט זעקלעך קאַרטאָפּלעס פאַר אַרעמעלייט. וויינטער —
 שטרוי אויף צו הייצען. ערב פּסח — מעות-חסים. ניט לאַנג
 האַבען זיי געשענקט ציגעל אויף אַ שוהל. וואָס איז שייך? אַלס-
 דינג פּוין און שען אין לייטיש, ווי עס געהער צו זיין. נאָר אַט דאָס
 היהנדעל אין פּוטער זאָל נאָך ניט זיין, איי, אַט דאָס היהנדעלע...
 מיינט ניט! איך וויל זיי חלילה דערמיט נישט באַרעדען. וואָס
 האָב איך צו זיי? אדרבה! זיי וועלען אייך פאַר מיר ניט אַוועק
 געבען קיין זאַק פאַרשט. רב אַלמער (מע רופּט מיך אַלמער רופּט
 מען מיך) איז ביי זיי דאָס אויבערשטע פּוין שמויסעל. אַז מע
 דאַרף האַבען עפּים אין שטאַרט אַריין מכת אַ נויטיגער זאַך, אַ
 נייעם לוח, צום ביישפּיעל, אויף ראש-השנה, מצות אויף פּסח, אויף
 סיכות הושענות, וכדומה אַזעלכע זאַכען, וואָס זענען שייך צו
 אידישקייט, — שיקט מען רופּען רב אַלמערען. און מיין ווייב אין
 קליימעל (מיין ווייב האַלט אַ קליימעל האַלט זי) געבען זיי צו
 לייזען שען געלט. פאַר זאַלין און פאַר פּעפּער און פאַר שוועבעלעך
 און פאַר אַלסרינג. דאָס האָט איהר אייך די פּאָמעשטיקעס. און
 זייערע קינדער די פּאָרענמלעך — די זענען פאַר מיין זעהן נאָר די
 פּפּרה. קומט דער זומער און זיי פאַררען זיך צונויף פּוין פייטער-
 באַרג, לערנען זיי מיט איהם וואָס איהר ווילט. זיצען אַוועק מיט

איהם טענוויז איבער די ביכלעך. און ביי מיינעם אַ ביכלעל, דאַרפט איהר וויסען, איז דאָס חיות מיט דער נשמה! מיינערע פונם מאמען מיט דער מאמען. איך האָב מורא צו זאָגען, נאָר מיינען מייזן איך, אַז דאָס ביכלעל — דאָס איז טאַקו זיין מלאך-חמות. פון דעם ביכלעל האָט זיך גענומען דאָס גאַנצע אומגליק... זי דרינגט מיר אַפילו, אַז ס'איז ביי איהם פונם פרויוו. וואָס פרויוו? ווען פרויוו? דעם פרויוו האָט ער שוין לאָנג פאַרגעסען. נאָר מילא, ווי אַזוי די מעשה איז שוין דאַרען, צי ביכלעל, צי פרויוו — דערזייל ליגט ביי מיר אַ קינד, נישט פאַר קיין אידען געדאַכט, און צאָנקט, צאָנקט נעפאָך, געהט-אויס, ווי אַ ליכט. איין גאָט זאָל זיך אויף איהם דערבאַרעמען...

אַ מינוט האָט זיך אויף מייזן אידעליס שיינענדיג פנים אָנ- גערדקט ווי אַ חמאַרעלע. אָבער נישט מעהר, ווי איין מינוט. גיך האָט געגעבען אַ קיך-אָהים די זון, פאַרטריבען די חמאַרע, און דאָס פנים האָט ביי איהם וועדער אָנגעהויבען שיינען, די אויגען לייכטען און דאָס מויל שמיכלען. און אָט דערצעהלט ער ווייטער:

— הכלל, וואו זשע האַלמען מיר? יאָ. דאָס איך מיר מיישב געווען, איך וועל געבען אַ לויף קיין קאַשעוואַרעווקע, צו איציקעל פאַרדענקט, צום גביר הייכט דאָס. געוויינטליך, האָב איך מיר נישט געליאָזט אין וועג אַריין גלאַט אַזוי, ווי זאָגט איהר, מיט לעדיגע הענט. איך האָב מומגענומען אַ פריעה האָב איך מיט-גענומען. פון אונזער רב (דער קאָדנר רב האָט אַ נאָמען). אַ שענעם פריעה: „היות אַזוי ווי גאָט האָט איך געהאַלפּען, איהר זענט אימשיטאָנג אַראָפּברענגען צו זיך אין שטוב אַריין אַ פראַ-פעסאָר, אַז איהר דאַרפט, און אַזוי ווי ביי אונזער אַלטרען ליגט, ניט פאַר איך געדאַכט, אַ זעהן אויפֿן מוידטען-פעט, אפשר וועט זיך דערוועקען אין אייער האַרץ אַ פונק פון רחמנות און איהר וועט אַראָפּנדרען פון אייער געצעלט און אַריינגעהן אין דער „פּאַלאַ-זשעניע“ און וועט פּועלען ביים פּראָפעסאָר, אַז צוריקוועגס, ער פּאַהרט דאָך סאַ-ווי-סאַי פאַרביי קאָדני, זאָל ער זיך אַראָפּהאַפּען

צו אינו טפאָיערוד לפאָיערוד אויף איין פערטעל שעה נאָר, אַ קוק
 מ'דון אויפ'ן קראַנקען. ובשכר זה... נו, און אזוי ווייטער. אַ
 שענער בריעף.

פלוצים דערהערט זיך אַ מיט, און מיר בלייבען שטעהן. מיין
 אידעל טרוט זיך אַ האַפּ-אויף:

— אַהאָ! אַ סמאָנציע? אַט טהו איך אַ שפּרונג אין פּערווע
 קלאַס נאָר אויף איין מינוט. איך וועל נאָר געבען אַ קוק צו מיין
 פּראַפּעסאָר, קום איך באלד אַריין, וועל איך אייך „קינטשען“ די
 מעשה.

אַריינגעקומען איז מיין אידעל צוריק מיט נאָך אַ מעהר שיינענ-
 דיג פנים, ווי פּריהער. איך זאָל וויסען, אַז מע קאָן זיך אזוי אויס-
 דריקען, וואָלט איך געזאָגט: עס האָט גערוהט אויף איהם
 די שבינה. אַנגעפריגען זיך צו מיר אויפ'ן אויגער, מאַכט
 ער צו מיר שטיל, ווי ער וואָלט מורא האָבען עמיצען אויס-
 וועקען:

— ער שלאָפט, דער פּראַפּעסאָר מינער. גאָט זאָל העלפּען,
 ער זאָל זיך האַטש גוט אויסשלאָפען, אזוי אז ער וועט קומען, זאָל
 ער קומען מיט אַ לויטערען קאָפּ... הקיצור, וואו זשע האָבען מיר
 זיך אַפּגעשטעלט? אין קאַשעוואַרעווקע.

קום איך, הייסט עס, צו פּאַהרען קיין קאַשעוואַרעווקע און
 לאָז מיר גלייך אין שטוב אַריין, קלינג-אָן ביי דער מיר איינס און
 צוויי און דריי, שפּרינגט-אַרויס אַ נמש מיט אַ פּאַר פּיסקעס און
 מיט אַ גענאָלשער מאָרדע און באלעקט זיך, ווי אַ קאַץ, אין מאַכט
 צו מיר בלשוץ פּאַניע: „שטאַ נאָדאַ?“ זאָג איך צו איהם דוקא
 אויף אידיש: „מסתמא איו „נאָדאַ“; ס'זאָל נישט זיין „נאָדאַ“.
 וואָלט איך מיך נישט געדעצקעט אַהער אוש פון קאָדני...“

הערט ער מיך אויס, קויעט און באלעקט זיך און דרעהט מיט'ן
 קאָפּ: „מע קאָן נישט איצטער צוטרעטען צו אַנווערע, וואָרום
 דער פּראַפּעסאָר זיצט.“ זאָג איך: „אַרבה, ווייל דער פּראַפּעסאָר
 זיצט. איך בין, זאָג איך, מאַקי צוליעפּן פּראַפּעסאָר אַהער גע-“

קימען". זאגט ער צו מיר: „וואָס פאַר געשעפטען האָט איהר מיט אַ פּראָפּעסאָר?" זאָל איך איהם געהן דערצעהלען מעשיות: נעם איך און דערלאָנג איהם דעם רבי'ס פּריעף: „גוט איז דיר, זאָג איך, צו שמועסען, און דו שטעהסט פון יענער זייט, און אויף מיר, זאָג איך, געהט אַ רעגען. נאָ דיר, זאָג איך, אָט דעם דאָך-מענט, און געב דאָס איבער, זיי מוחל, דעם בעל-הבית, זאָג איך, גלייך איהם אין די הענט אַרײַן". און אַליין בלייב איך שטעהן אין דרויסען, פון יענער זייט מיר, און וואַרט ביז מע וועט מיך שיקען רופען. איך וואַרט אַ האַלבע שעה. איך וואַרט אַ שעה. איך וואַרט צוויי. דער רעגען גיסט, אַ מבול, און מע רופט מיך עפּים ניט. הויבט דאָס מיך שוין אָן צו פאַרדריסען. ניט אַזוי פאַר זיך, ווי פאַר אונזער רב. דאָס שרייבט דאָך ניט קיין ינגעלע, דאָס שרייבט דאָך עפּים אַ רב! (דער קאָנדיר רב האָט אַ נאָמען). געה איך און טהו אַ ציה דאָס גלעקעל נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל. און סע שפּרינגט ניט אַרויס דער אייגענער נפש מיט די הייטע פּיסקעס, מיט אַ גוואַלד און מיט אַ רציחה: „איין עזות, זאָגט ער, פון אַ אידען – קלינגען!". „איין עזות לאָזען אַ אידען, זאָג איך, שטעהן צוויי שעה אין דרויסען אויפ'ן רעגען?" און טהו מיך אַ לאָז צו דער מיר און וויל אַרײַן אינוועניג – ווער? וואָס? פאַרהאַקט די מיר, און רופ מיך קנאַקניסעל: וואָס זשע טהוט מען ווייטער? עפּים טאַקי זעהר ניט פּרײַליך. פאַהרען צוריק מיט גאַרנישט איז עפּים זעהר ניט שען. ערשטענס, אַ בזיון פאַר זיך אַליין. איך בין דאָך עפּים אַ שטיקעל בעל-הבית ביי אונז אין קאָנדי, הלילה ניט קיין שלעפּער.... און אַגב רייסט מיר דאָס האַרץ: מײַן קינד נעבאָך...

איז דאָך אַבער פאַרהאַן, ווי זאָגט איהר, אַ גרויסער גאָט אויף דער וועלט. איך טהו אַ קוק – עס פאַהרט-צו אַ קאַרעטע מיט פיער פּערד, און גלייך צו דער מיר. איך טהו מיך אַ נעם צום קומשער: וואָס איז פאַר אַ קאַרעטע און וועמענ'ס איז פּערד? ווער איד געוואָרד, און דאָס איז טאַקי דעם גבירים קאַרעטע מיטן

גבירים פערד. פונם פראפעסארס וועגען. דאס וועט מען איהם נעמען, דעם פראפעסאר הייסט עס, און מען וועט איהם אפמיהרען צו דער פאהן. אויב אזוי, טראכט איך מיר, איז דאך שוין טאקן וויעדער גוט. אויסגעצייכענט גוט! און איידער איך קוק מיך ארום, עפענט זיך די טיר און עס באווייזט זיך טאקן עד אליין, דער פראפעסאר הייסט עס. א קלייניששקער, איין אלטיששקער, מיט א פנים — וואס זאל איך אייך זאגען? א מלאך, א מלאך פונם הימעל! נאך איהם געהט נאך דער גביר, איציקעל באראדענקא הייסט עס, דוקא אהן א הימעל. און גאר הינטען געהט דער נפש מיט די רויטע פויסקעס, טראגט-נאך דעם פראפעסארס טשעמא-דאנטישקעל. איהר זאלט אַנקוקען א גביר פון אפער העכער א מיליאן, גאט זאל מיך נישט שמראפען פאר די רעד, — טראגט ער א פידושאק פון געוויינטליכען געוואנט, „דיאגאנאל“, ווי מע טראגט ביי אונז אין קאדני, האלט די הענט אין די קעשענעס, און קוקען קוקט ער זאן א ווייט, א ביסעל קאסאקע. איך שמעה אין באטראכט: רבונז של עולם! זאט דאס האט מיליאנען? נאר געה טענה זיך אויס מיט גאט!... דערוועגען מיך שמעהן, נעמט ער מיך דורך מיט די קאסאקע אייגען און רופט זיך זאן צו מיר: „וואס דארפט איהר?“ געה איך צו און טאך צו איהם: „אזוי און אזוי, זאג איך, דאס האב איך אייך געבראכט, זאג איך, דעם ברויען פון איינער רב האב איך אייך געבראכט“... מאכט ער צו מיר: „פון וואסער רב?“ איהר הערט? ער ווייסט שוין גאר נישט, פון וואסער רב?! „פון קאדני רב, זאג איך. איך בין א דאמיניגער בין איך, איך בין אומיסטנע געקומען, זאג איך, פון קאדני צום פראפעסאר, זי זאלען זיך מטריט זיין, זאג איך, קיין קאדני מפאיעוד לפאיעוד אויף א פערטל שעה צו מיין קינד, זאג איך. ביי מיר איז א קינד, זאג איך, נישט פאר אייך געדאכט, טוידט-קראנק“... זאט אזוי, מיט די ווערטער, זאג איך צו איהם. איך בין אייך נישט מגום אויף א האר אמילו. וואס האב איך גערעכענט? איך האב גערעכענט: א מענטשען האט געטראפען איין אומגליק.

ס'האָט זיך ביי איהם גע'טמיט, ניט דאָ געדאַכט, אַ מאַכטער, אפשר
 וועט זיך ביי איהם צעברעכען דאָס האַרץ, ער וועט רדמנות האָבען
 אויף איין אַרעמען טאמען? צום סוף: ווער — וואָס? נישט
 געענטפערט מיר קיין חצי דבור, נאָר אַ קוק געטהאָן מיט די קאַסאַקע
 אויגען אויף דעם נפש מיט די דייטע פּיסקעס, ווי איינער רעדט:
 „מאָמער וואָלטט דו אָפּגערוימט פּוּנים וועג אַט דאָס אידעל?" און
 מיין פּראָפעסאָר איז דערווייל אַרײַן מיט'ן משעמאָדאַנטשיקעל אין
 קאַרטע אַרײַן. נאָך איין מינוט — איז אויס פּראָפעסאָר! וואָס
 טהוט מען דעמאָלט? דערזעהען, אַז דאָס שפּיעל איז פּאַרן
 טײַוועל, דאָס איך מיר מײַשב געווען: יעבור עלי מה, וואָס ס'וועט
 זיין וועט זיין, מע דאַרף ראַטעווען אַ קינד! און נעם מיר אָן מיט
 דאַרן און — פּוּץ גלייך אונטער די פּערד!... מילא, וואָס זאָל איך
 אייך זאָגען, אַז ס'איז מיר געווען גוט צו ליגען אונטער די פּערד? —
 ווייס איך נישט. איך געדענק ניט אַפילו, וויפּיעל צייט איך בין
 געלעגען, און צי בין איך נאָר אינגאַנצען געלעגען? עס קאָן זיין,
 איך בין נאָר ניט געלעגען. איך ווייס נאָר, אַז עס האָט ניט גע-
 דיערט אַפילו אַזוי פּיעל, וויפּיעל איך דערצעהל אייך, איז דער
 אַלטימשיקער, דער פּראָפעסאָר הייסט עס, שוין געשטאַנען נעבען
 מיר: „שטאַט טאַקאָיע?" און „גאַלדבמשיק?" — איך זאָל איהם
 אַרויסדערצעהלען אַלסדינג, אַרויסזאָגען וואָס איז מיין פּאַנעהר, איך
 זאָל נאָר ניט קיין מורא האָבען. און דער גביר שטעהט ביי דער
 זייט און קוקט מיר אָן מיט די קאַסאַקע אויגען, און איך רעד:
 איהר דאַרפט וויסען, אַז קיין גרויסער פּעל-דברן אויף רוסיש בין איך
 ניט, נאָר דאָס באַל האָט מיר גאָט עפּוּס אַרײַנגעגעבען אַזאַ פּח
 און עס האָט זיך גערעדט! איך האָב איהם אויסדערצעהלט אַלס-
 דינג, וואָס ס'איז ביי מיר אויף דער נשמה. איך האָב איהם גע-
 זאָגט: אַזוי און אַזוי, הער פּראָפעסאָר, אפשר איז דאָס אַ באַ-
 שערטע זאַך, אַז איהר זאָלט זיין דער שליח מיר אומקעהרען מיין
 קינד, מיין איינזאָנאָניצען זודן, וואָס איז געבליבען ביי מיר פּוּץ
 זעפּס, דעם צו לענגערע יאָהר. אין אויב, זאָג איך, עס מוז קאַסטען

געלט, פארמאג איך מיין אייגענעם א גאנצען כף-האער, א פינפאונט צוואנציגער הייסט עס, חלילה נישט מיינער, זאג איך, ווי קומט צו מיר אזוי פיעל געלט? האָס איז מיין ווייביס פינפאונצוואנציגער, זאג איך, ליגט אָנגעגרייט צו פאָהרען אין שטאָרט אַרײַן נאָך סחורה. בין איך מספיק, זאג איך, דעם פינפאונצוואנציגער, האפט דער גומער יאָהר מיין ווייביס קליימעל, אַבי ראַטעווען אַ קינד... אזוי זאָג איך און געה און צעשפיליע די קאָפּאָמע און וויל אַרויספאַקומען מיין פינפאונצוואנציגער. נעמט דער אַלטימסקער, דער פּראָפּעסאָר הייסט עס, לענט-אַרויף אויף מיר די האַנט: „נישטעוואָו!“ אין הייסט מיר קריכען אין קאַרעמע — איך זאָל אזוי דערלעבען טרעפען מיין זעהן אַ געזונטען, ווי איך זאָג אייך נישט קיין ליגען! נו, פרעג איך איך, זאָל ער נישט זיין די כּפּרה, איציקעל פּאַראָדענקאָ מיין איך, פאַרן פּראָפּעסאָרס מינדסטען נאָגעל? ער האָט דאָך מיך שיער געקוילעט זאָהן אַ מעסער האָט ער דאָך מיך: גוט, דער אויבערשטער האָט אזוי געפיהרט, ס'איז מיר אָפּגעראָטען. און וואָס וואָלט געווען, למשל, ווען חלילה פאַרקעהרט... האָ? וואָס זאָגט איהר?...

אין וואָנאָן ווערט אַ שטיקעל סומאַטאָכע, און מיין אידעל טהוט זיך אַ וואָרף צום קאָנדוקטאָר:

— קאָרני?

— קאָרני.

— זייט געזונט און פאָהרט געזונט און זאָגט נישט קיינעם, מיט וועמען איך פאָהר. איך וויל נישט, מע זאָל וויסען ביי אונז אין קאָרני, אז איך בין געקומען מיט אַ פּראָפּעסאָר. מע וועט זיך צוגיפליפען...!

אזוי מאַכט צו מיר דאָס אידעל כּסוד-סודות און קוועטשט מיר די האַנט — און מעדר זעה איך איהם נישט.

ערשט אין אַ פּאַר מינוט אַרום, ווען מיר האַלטען שוין ביי פאָהרען ווייטער, דערזעה איך דורכין פענסטער טרייסעלע זיך אַ הינקענדיגער טאַראַנטאָס מיט אַ פּאַר אָפּגעבאַרעטע פאַרוואָרנטע

גרויע פערדלעך. אין טאראנטאס ויצט א קלייניטשקער, איין אלטיטשקער, מיט ברילען, מיט יונגע רויטע בעקלעך און מיט א גרוי בערדעל. אקעגען איהם, אין פאעטאן, ויצט מיין אידעל אן א זייט, הענגט זיי אויף א פאָדעם, קוקט דעם אלטיטשקען גלייך אין די אויגען אריין און העצקעט זיך, און דאָס פנים ביי איהם שיינט, און די אויגען — אַט-אַט שפּרינגען זיי ארויס.

א שאַד, וואָס איך בין ניט קיין פאַטאָגראַף און סײַהר נישט מיט זיך קיין אפּאָראַט. עס וואָלט געווען אַ יושר אַראָפּצוהאַפען פּונים אידעל אַ פּאָרטעט. לאַז די וועלט זעהען, וואָס הייסט אַ גליק-ליכער מענטש — דער גליקליכסטער מענטש אין קאָדני.

ענדע נישטיכטע נוסח צוויי.

געשיכטע נומער דריי

סטאַנציע באַראַנאוויטש

געשריבען אין יאָהר 1909

געשיכטע נומער דריי

סמאניע באַראַנאוויטש

דאָס מאָל זענען מיר געווען נישט מעהר ווי אַ פּאָר מיניטן
אידען און מיר זענען געזעסען אין וואַגאָן דריטער קלאַס, מע קאָן
זאָגען, בהרחבה. דאָס הייסט, געזעסען זענען, אינגענטליך, נאָר די,
וועלכע האָבען פּאַציימענס פּאַרהאַפּט ערשער. די איבעריגע זענען
געשטאַנען אָנגעלעהנט אויף די צווישענווענטלעך און האָבען גע-
נומען, פּון דעסמווענען, איין אָנטייל אינעם שמועס גלייך מיט די,
וואָס זענען געזעסען. און דער שמועס איז געווען זעהר אַ לעבעדיגער
שמועס. אַלע האָבען גערעדט. אַלע אינאיינעם. ווי געוועהנליך.
ס'איז געווען אין דער פּרייה. דער עולם האָט זיך אויסגעשלאָסען,
אַפּגעראַווענט, ווי עס איז איבערגעבויסען, גוט אָנגערדיכערט זיך
מיט פּאַפּיראַסען און מען איז געווען אויסגעלענט, זעהר אויפגע-
לענט, אויף צו רעדען. פּון וואָס? פּון וואָס איהר ווילט. אישליכען
האָט זיך געוואַלט דערצעהלען עפּים אַ פּרישס, אַ צאַפּעלדיגס,
אַזעלכעס, וואָס זאָל צוציהען, אַלע זאָלען האַרבען. עס האָט זיך
אַבער נישט איינגעגעבען קיינעם אויפצוואַלטען דעם עולם אויף איין
זאָך. אַלע מינוט איז מען אַריבערגעלאָסען פּון איין ענין אויפּן
אַנדערען. אַט רעדט מען, דאכט זיך, פּונעם „אוראָזשאי“, אַ גערעט
אויף ווייץ און אויף האָבער, און אַט איז מען אַריבער נאָ סמיכות

הפרשה ז) אויף מלחמה. נישט געהאלטען זיך ביי דער מלחמה קיין פינף מינוט, טהוט מען א שפרונג-אריבער גלייך צו דער רעוואלוציע. פון דער רעוואלוציע גיט מען זיך א וואָרף אין דער קאָנסטיטוציע, און פון קאָנסטיטוציע פאלט מען שוין במילא אַרײַן אין די פּאָראַמען, מיט די רציחות, רדיפות און נייע גזירות אויף אידען, מיטן טרייבעניש פון די דערפער, מיטן לויפעניש קיין אמעריקע, מיט די איבעריגע צרות און שלעק-פורענות, וואָס מע הערט זיך נאָן אין דייַנמיגע שענע צייטען: אַנזעצן, עקספּראָ-פּריאַציעס, וואָינענע פּאַלאַזשעניע, תּליות, הונגער, חלירע, פּודיש-קעזיטש, אַזעוו...
 "א-ד-ע-ו!"

אינער האָט אַרויסגעלאָזט דאָס דאָזיגע וואָרט, אינער האָט דערמאָנט דעם דאָזיגען נאָמען — און דער גאַנצער וואַגאַן איז געוואָרען אויפגעקאָכט: אַזעוו, און נאָך אַ מאָל אַזעוו, און אָבער אַ מאָל אַזעוו, און מאַקן וויעדער אַ מאָל אַזעוו.
 — האָט קיין פאַראיבעל נישט, איהר זענט, וואָס אַהרט אייך, אַלע בהמות. סע טהוט זיך אַ ביסעל — אַזשעוו! פּחע! אַ גאַנצער מאַרעראַם — אַזשעוו! וואָס איז אַזעלכעס אַזשעוו? אַ ניקס, אַ יונגאַטש, אַ פּאָרד, אַ מסור, אַ נול, אַ גאָרנישט שבגאָר-נישט. איהר זאָלט מיך בעטען, וואָלט אייך דערצעהלט אַ מעשה פון אַ מסור, מאַקן פון אונזערען אַ קאַמינקער, וואָלט איהר, וואָס אַהרט אייך, אַליין געזאָגט, אַז אַזשעוו איז אַ הונט אַקעגען איהם!

אַט מיט אַזאַ שפּראַך איז אַרויס אינער פון די פּאַסאַזירען, וואָס האָבען נישט געהאַט קיין אָרט אין וואַגאַן און געהאַנגען איבער אונז אויף די צווישענווענטלעך. איך דרעה-אויס דעם קאָפּ און הויב-אויף די אויגען, דערזעה איך אַ געפאַקמען פאַרשוין אין אַ זידענעם שבת-דיגען קאַטשקעט, מיט אַ רויטען קלייענדיגען פנים, מיט שמיכלענדיגע אויגען און אַהן צייהן פון פאַרענט. דאָס הייסט, סאַמע די פּעדערשטע צייהן פּעהלען איהם, און מחמת דערפּער,

אפנים, דערט ער אַרױס אַ זײַן און אַ סמ"ך און אַ צדי אַ ביסעל פייסענדיג, און טאַקן דערפאַר קומט-אױס בײַ איהם נישט „אזעוו“, נאָר „אזשעוו“.

מיד איז אָט דער פאַרשוין פאַלד געפעלען געוואָרען. מיר איז געפעלען זײַן ברייטקױט, מיט זײַן שפּראַך, מיט זײַן האַלטען אונז אַלעמען פאַר בהמות. איך האָב לייעב, איך בין מקנא אַזאַ אידען. פאַקומען אונגעריכט פון אַ קאַמינקער אידען איין אַמעסטאַט פון בהמות, איז דער גאַנצער עולם געבליבען די ערשטע מינוט ווי געפּלעפט, גלייך ווי עמיצער וואָלט זײ אָפּגענאַסען מיט אַ שעפעל קאַלט וואַטער. מען איז אָבער גיך געקומען צו זיך, אַ ביסעל זיך איבערגעקוקט אײַנס מיט דאָס אנדערע און אַ זאָג געטהאָן צום קאַמינקער אידען:

— איהר ווילט, מיר זאָלען אייך בעטען, בעטען מיר אייך, מדהתיתו; דערצעהלט אונז, וועלען מיר האָרעכען, וואָס האָט זיך אזעלכעס געטראָפּען בײַ אייך אין קאַמינקע? נאָר למאי שטעהט אידך? פאַר וואָס זיצט איהר נישט? נישטאַ, זאָגט איהר, וואו? אידען! טרוט זיך אַ ביסעל אַ רוק-צונויף! מאַכט איין אָרט! זײט זשע מוהל!

און דער עולם, וואָס איז אַזוי אויך געוועסען גענוג צונויף-געריכט, טרוט זיך נאָך אַ ביסעל אַ רוק-צונויף און מאַכט איין אָרט פאַרן קאַמינקער אידען. און דער קאַמינקער איד זעצט זיך אַוועק גאַנץ ברייטליך ווי אַ סנדקא אױף אַ פּרײַט, בשעת דער שמש טרוט אַ געשרײַ: „קוואַטער“ און מע טראָגט אַרײַן דאָס קינד — און ער פאַרדוקט דעם קאַשקעט אַרויף, פאַרקאַטשעט די אַרבעל און דױפּט-אָן מיט זײַן ברייטער שפּראַך בױו הלשון:

— הערט זשע צו, מײנע לייעבע אידען. אָט דאָס, וואָס איך וויל אייך דערצעהלען, איז, זאָלט איהר וויסען, נישט קיין פּומון, וואָס מע לייענט אין אַ ביכעל פון די ביכלעך, און נישט קיין בכא-מעשה פון מױזענט און איין נאַכט. דאָס איז אַ געשיכטע, פאַר-שטעהט איהר מיר, וואָס האָט זיך פאַרלאָפּען, וואָס אַהרט אייך,

טאקי ביי אונו אין קאמונקע. מיין טאמע, עלוי השלום, האט דאס מיר אליין דערצעהלט, אז ער האט דאס געהאָרנט פון זיין טאמען דערצעהלען וויפיעל מאָל. ס'איז אַ סברה, אז די גאנצע מעשה איז געווען באַשריבען ביי אונו ערניץ אין איין אַלמען פּונקט, וואָס איז שוין לאַנג פאַרברענט געוואָרען. איהר מענט אייך לאַכען, נאָר איך זאָג אייך, אז ס'איז איין עכירה, וואָס דער פּונקט איז פאַר-ברענט געוואָרען. דאָרטען איז געווען, זאָגט מען, באַשריבען זעהר שענע מעשיות, אַ סך שענערע פּון די, וואָס דרוקען זיך אין די היינטיגע מעשה-ביכלעך און גאָזעמען.

בקיצור המעשה — דאָס איז געווען בימי ניקאָלאַי הראשון, אין די צייטען פון גנאָט. וואָס שמייכלט איהר? איהר ווייסט דען, וואָס גנאָט הייסט? גנאָט הייסט — מע פלעגט גנאָטעווען, טרייבען „קאָליסטראַי“. וואָס איז אַזעלכעס „קאָליסטראַי“? ווייסט איהר ווידער ניט? דאָרף מען אייך, ווייסט עס, קלאָר מאַכען. שטעלט אייך פאַר — פון ביידע זייטען שטעהען אויסגעשטעלט מאָלדאמען מיט אייווערנע ריטער, און איהר שפּאַציערט זיך דורך, וואָס אַהרט אייך, אַ מאָל עטליכע און צוואַנציג הין און צוריק, איך פעט איבער אייער פּוּד, אַ נאָקעטער, ווי די מאַמע האָט אייך געהאַט, און מע טהוט אייך דאָס, וואָס דער רבי האָט אייך געהאַט אין חדר דערפאַר, וואָס איהר האָט ניט געוואָלט לערנען.... ווייסט איהר שוין דעם טעם פון „טרייבען קאָליסטראַי“? אַצינד קאָנט איהר האָרען ווייטער.

ויהי היום — טרעפט זיך אַ מעשה. עס קומט אָן פּוּנים גו-בערנאָטאַר — וואַסילטשיקאָוו איז דעמאָלט געווען גובערנאָ-טאָר, — מע זאָל גנאָטעווען איינעם אַ אידען מיטן נאָמען קווקע. ווער איז געווען אַט דער קווקע, און וואָס האָט ער אַזעלכעס פאַר-זינדגוט — קאָן איך אייך אַקוראַט ניט זאָגען. אַ סברה, אז פּסע איז ער געווען אַ איד אַ שענקער, עפּים גאָר ניט אַזאַ-אַנזוכטיג מענטשעל, און נאָך איין אַלמער בחור, אַ פאַרזעענער דערצי-פאַרדאָרף איהם גאָט אַריינגעבען אַ זין, און ער צערערט זיך אייני-

מאָל מיט די גוים אין שענק, זונטאָג איז דאָס געוועזען, וועגען
 גאָט-זאָכען. „נאָש באָג, וואָש באָג“ — אַ וואָרט פאַר אַ וואָרט,
 מע האָט אַראָפּגעפראַכט דעם סטאַראַסטע מיטן פּריסטאוּ און מע
 האָט געמאַכט, וואָס אַהרט אײך, אַ פּראָטאַקאָל. נעם זשע, דו
 שענקער אײנער, שמעל-זוּעק אײן עמער בראַנפּען, וועט ווערען
 אויס פּראָטאַקאָל! זאָגט ער: „ניין! קוּוקע נעמט ניש זײן
 וואָרט צוריק.“ ער איז נאָך אײן עקשן אײך צו די צרות. וואָס
 האָט ער געמיינט? ער האָט געמיינט, מע וועט איהם מן הסתם
 אָפּשטראַפּען מיט אַ דרייערעל, און אַ גוטען מאָג. ווער וועט זיך
 געהן ריכטען אויף אזאַ משפּט, אז פאַר אזאַ נאַריש וואָרט זאָל מען
 טרייבען אַ מענטשען „קאָליסטראַי“? בקיצור המעשה, מע האָט
 אויסגעהאַפּט דעם בורד און מע האָט איהם, וואָס אַהרט אײך, אײנ-
 געזעצט אין דו-גדיא אַרײן, ביז מען וועט איהם אָפּצעהלען מחילה
 פּינף-און-צוואַנציג זמײן מיטן גאַנצען פאַראַד, אזוי ווי גאָט האָט
 געבאַטען.

כײַלא, פאַרשטעהט איהר דאָך מסתמא, וואָס ס'האָט זיך אָפּ-
 געטהאָן בײ אונז אין קאַמינקע, אז מע האָט דערהערט אזאַ מעשה.
 און ווען דאַרף זיך טרעפען אזאַ ג-אומגליק? דוקא בײנאַכט, און
 דוקא אָקעגען שבת. אזוי, אז מען איז אויפגעשטאַנען אין דער
 פּריה אין געקומען אין שוהל — אַ ויצעקן: „מע האָט אײנגעזעצט
 קוּוקען!“ „מע האָט איהם געמשפּט גנאָט!“ „גנאָט?“
 „פאַר וואָס? פאַר ווען?“ „פאַר אַ נאַרישקײט, פאַר אַ וואָרט“
 „אַ בלבול“ „וואָסער בלבול? אַ איד האָט אַ לאַנגע צונג!“
 „אַכצען מאָל אַ לאַנגע צונג, אָבער גנאָט? סמײטש גנאָט! ...
 וואָס דײסט, מע וועט גנאָטעווען אַ אידען? אונזערען, אַ קאַ-
 מינקער?“

אַז אזוי האָט דאָס געקאַכט, ווי אין אַ קעסעל, דעם גאַנצען
 שבת, ביז שבת-צו-נאַכטס. שבת-צו-נאַכטס, נאָך הברלה, איז מען
 אַרײנגעפאלען מיט אַ גוואַלד צו מײן זידען רב ניסעל שאַפּוראַ
 האָט מען איהם גערופּען: „סמײטש, רב ניסעל, וואָס שוויינט

איהר? ווי קאנט איהר דאס דערלאזען אזא זאך, מע זאל שמיסען א אידען, אונזערען, א קאמינקער?!"...
 וועט איהר דאך מסתמא פרעגען, וואס איז מען דאס געלאפען גראד צו מיין זיידען? בארארף איך אייך זאגען, אז מיין זיידע (האל האבען א ליכטיגען גן-ערדן) איז געווען - נישט ווייל איך וויל טיך דאס פאר איך באריהמען - דער גרעסטער, דער שענסטער, דער רייכסטער, ודער פארנעמסטער בעל-הבית אין שטאט, און חשוב ביי נאמישאלסטווע, און טאקו א גרויסער קאפמענטש דערצו. אויסגעהערט דעם גוואלד, האט ער זיך פאוואלינקע דורכגעשפאט ציערט עטליכע מאל הין און צוריק איבערן שטוב (אזא טבע האט ער געהאט: אז ער פלעגט עפס טראכטען - דערצעהלט דער מאמע, עלוי השלום, - האט ער ליעב געהאט ארוםשפאצירען עטליכע מאל הין און צוריק). נאכדעם האט ער זיך אפגעשטעלט און א זאג געטהאן: „קינדער! געהט אהיים. איהר זאלט נאר קיין יסורים נישט האבען. עס וועט, אם ירצה השם, זיין רעכט; אין קאמינקע האבען מיר נאך, דאנקען גאט, ביז אהער נישט געהאט קיין געשמיסענעם, און מיר וועלען, מיט גאט'ס הילף, ווייטער אייך נישט האבען“...

אט מיט די ווערטער האט זי מיין זיידע, עלוי השלום, געזאגט. און אין שטאדט האט מען געוואוסט, אז רב ניסעל שאפירא זאגט, איז געזאגט. איבערפרעגען ביי איהם: ווי אזוי און וואס און ווען? - דאס האט ער פיינט געהאט. א איד א נגיד, פארשטעהט איהר טיך, און א תקוה ביי נאמישאלסטווע, און א קאפמענטש דער-צו - פאר אזא מענטשען האט מען דרך-אריין. און וואס זאלט איהר קלערען? - אזוי ווי דער זיידע האט געזאגט, אזוי איז געווען. וואס זשע איז געווען? וועט איהר הארכען ווייטער.

דערוועהן, אז דער עולם אין וואגאן איז שוין גענוג געשפאנט און מע וויל הארכען, וואס וועט זיין ווייטער, האט זיך דער קאמיני-קער איד אפגעשטעלט, ארויסגענומען פון קעשענע א גרויסען פאר-טאכאק און פאוואלינקע צונויפגעדריהט א פאפיראס. עטליכע מיט

א כאל האבין זיך א וואָרף געמאָהן איהם געבען פיער. אזא חשוב
איז געוואָרען אַז דער איד אין וואָגן. נאָכדעם, ווי ער האָט פאַר-
הויכערט און פאַרזויגען זיך מיטן פאַפיראַס, האָט ער זיך גענומען
צו דער געשיכטע מיט מעהר פרישקייט.

— אצינד וועט איהר האַרבען, וואָס א איד א חכם טהוט איהן.
איך מוין טאָקן דעם זיידען מיינעם, זכר צדיק לברכה. ער איז זיך
מויטב און טהוט אַס אַ קלייניגקייט. דהיינו: ער רעדט אַפּ מיט
נאַטשאַלסטווע, אז דער פאַרישפּטער, קוויקע הייסט עס, זאָל אויף
אַ מינוטקעלע נעמען, וואָס אַהרט אייך, און געבען אַ שטאַרב-אוועק,
טאָקן אין טורמע זיצענדיג... וואָס קוקט איהר מיך אָן? איהר
פאַרשטעהט ניט? צו איהר האָט טורא, מע האָט איהם תלילה
געטמט? שרעקט אייך ניט. ביי אונז סמיט מען ניט. וואָס
זשע דען? מע האָט דאָס אַפגעאַרבייט אַ סך שענער. מע האָט
אַפגעמאַכט אזוי, אז דער פאַרישפּטער זאָל זיך לעגען שלאָסען
געזונט און שטאַרק, און אז ער וועט אויפשטעהן אין דער פריה, זאָל
ער אויפשטעהן אַ געשטאַרבענער... האָט איהר שוין צעקייט?
צו מע דאַרף אייך טאָקן אַריינלעגען אַ פינגער אין מויל אַריין, איהר
זאָלט איהם אַפּביסען?...

פך הוה. איינמאָל אין דער פריה קומט צו געהן אַ שליח פון
דער טורמע מיט אַ פאַפיער צו מוין זיידען: באשר בכך, אזוי ווי
ס'איז געשטאַרבען היינטגע נאַכט אין טורמע אַ איה מיטן נאָמען
קוויקע, און אזוי ווי מוין זיידע איז ראש וראשון און גבאי אין
חברה קדישא, על פן זאָל מען זעהען, הייסט עס, מע זאָל דעם גע-
שטאַרבענעם צונעמען, פּרענגען איהם, הייסט עס, צו קבר-ישראל...
וואָס זאָגט איהר אויף דאָס שטיקעל אַרבייט? אייך נוט? האָט
זשע צייט. פּרעהט זיך ניט. ניט אזוי גיך טהוט זיך עס, ווי סע
רעדט זיך. פאַרגעסט נאָר נישט, אז דאָס איז נישט עפּים גלאַט
אזוי א איד איז געשטאַרבען. דאָ איז דאָן אַריינגעמישט עפּים
סאָלדאַטסקע קנעפּ... גופערנאַמאָ... גנאָט... אַ ווערטעלע?...
ראשית חכמה, האָט מען באַאַרפט זעהען, מע זאָל איהם ניט פאַל-

משמען. דערצו האָט מען באַדאַרפֿט אַנקומען, געוועהנליך, צום דאָקטער, אָדער דאָקטער זאַל, הייסט עס, אַרויסגעבען אַ פּאַפּיער כתוב וחתום, אָדער האָט פּודק געווען דעם נפטר תּיכּף ומיד נאָכ'ן טוידט און ער געפינט, אָדער נפטר איז נפטר געוואָרען פּון האַרצ-קלאָפּעניש, אָדאַ מין אַפּאַפּלעקציע, ניט דאָ געדאַכט... אויך מיט דער איבערדיגער נאַטשאַלסטווע האָט מען אָפּגעשמועסט, אַלע זאַלען זיך געבען אַ שרייב-אונטער אויפ'ן דאָזיגען פּאַפּיער - און פּאַרטיג. אויס קווקע. געשמאַרבען קווקע.

מילא, וואָס דאָס האָט אָפּגעקאַסט דער שטאַרט-מענט איהר זיך אַלע דאָ אין וואַגאַן ווינטישען פּאַרדיענען יעדן חודש. טאַמער האָט איהר מורא, שטעה איך צו צו אייך פאַר אַ שותף. און אַלין ווער? דער זידע, עליו השלום. אויף מיין זידען האָט מען זיך געקאַנט פּאַרלאָוען. ער האָט דאָס אָפּגעאַרבייט, פאַרשטעהט איהר מין, ושכלדיג און קנציג און קיילעכיג און גלאַט, אַרום און אַרום. און טאַקן באותו היום, אַרום פּאַרנאַכט, זענען געקומען די שמשים פון חברה קדישאַ מיט דער מטה און מע האָט איהם גאַנץ פּיין גע-נומען, דעם שענעם בר-מינן, און מע האָט איהם אַוועקגעטראָגען פון דער שווערע מחילה אויפ'ן הייליגען אָרט מיט גרויס פּבור, דאָס הייסט, אַ פּאַר סאַלדאַטען זענען נאָכגעגאַנגען נאָך דער מטה, און הינטען, - די גאַנצע שטאַרט. וואָס טויג אייך, אָט דער קווקע האָט זיך אויף אַזאַ ליה אַרדאי קיינמאַל נישט געריכט. און אז מען איז געקומען צום שויער פון הייליגען אָרט, האָט מען די סאַלדאַטען געגעבען, וואָס אהרם אייך, צו שענע מרוקן בראַנפען, און דעם בר-מינן האָט מען אַריינגעטראָגען אין הויף אַרײַן, און דאָרט איז שוין געשטאַנען אַזענערייט שמוען דער בעל-עגלה (אייך הויף אייך איהם אָן ביים נאָמען, ווי מיין טאַמע, עליו השלום, האָט מיר דערצעהלט) מיט פיער גוטע ברענענדיגע כּוסים, און נאָך איידער דער האָהן האָט אַ קרעה געטהאָן, איז שוין אונזער בר-מינן געווען, וואָס אהרם אייך, העט-ווייט אויף יענער זייט ראַגאַטקע, און איז אַוועק אין

א גוטער שעה א מולדיגער גלייך קיין ראדיוויל, און פון דארטען—
איבער דער גרעניץ, טיו-טיו, קיין בראד.

דאס פארשמעדה איהר שוין אליין מסתמא, אז בין שמעון
דער בעל-עגלה איז ניט געקומען צוריק פון ראדיוויל, איז די שטאדט
ניט געשלאסען. אהן קעט איז מען ארומגעגאנגען. און ועל כולם—
דער זידע, עלי השלום. ווארום א קשיא אויף א מעשה, מאמע
האפט מען איהם ביי דער גרעניץ, דעם שענעם בר-מינן, קווקען
היינט עס, און מע ברענגט איהם צו פיהרען א לעבעדיגען, א
געזונטען, דעמאלט געהט דאך אוועק א גאנצע שטאדט סך-הכל
טיביר... דערפאר אבער, אז גאט האט געהאלפן, שמעון דער בעל-
עגלה איז געקומען בשלום צוריק פון ראדיוויל מיט זיינע ברענענדיגע
סוסים און האט געבראכט צו פיהרען פון קווקען א ברוועל, גע-
שריבען מיט זיין זייגענער האנט: „בקשתי להודיע אז
איך בין אין בראד“— איז געווארען אין שטערטעל.
שוין ושמחה! מע האט געמאכט א סעודה, מאקי ביי מיין זידען
אין שטוב, און מע האט געשיקט רופען דעם סמאטריטעל פון דער
טורמע, מיטן פריסטאוו, מיטן דאקטער, מיט דער איבעריגער
נאטשאלסטווע, און מע האט געהוילעט, כלי-זמר האבען געשפיעלט,
און מע האט זיך אוי אנגעשטורט, אז דער סמאטריטעל פון דער
טורמע האט זיך, וואס אהרש איך, שטארק געקושט מיט מיין זידען
און מיט דער גאנצער משפחה אפשר צעהן מאל, און דער פריסטאוו
האט געטאנצט, ארום פארטאג שוין, מחילה, אהן תחתונים, ביים
זידען אויפן דאך, א קלייניקייט — פדיון שכויים! אויסגע-
לייזט א אידען פון שמיץ! איז דאך נוס? איז? האט זשע
צייט, טיינע ליעבע אידען, — האט דא הויבט זיך ערשט אן די
רעכטע חתונה. אויב איהר ווילט הארכען ווייטער, וועל איך איך
בעטען איין ווילע מיר צו-ווארטען. האט דא איך דער ספאנציע
מוז איך אהאפארכען אויף א מינוטקעלע, א שמועס פהין מיטן
נאטשאלניק ספאנציע, ער זאל מיר זאגען אקוראט, וויפיעל האבען
מיר נאך קיין באראנאוויטש. דאס הייסט, פארהרען סאדור איך

שלום-עליכם ב' XXVIII

חייטער, נאָר אין באַראַנאוויטש מוז איך אָפּשטייגען און האַפען
אין אַנדער פּאָיעד...

העלפּט נישט. מע מוז וואַרטען. דער קאַמינקער פּאַרשוין
געהט רעדען מיטן „נאַטשאַליק סטאַנציע“ מכה באַראַנאוויטש,
און דער עולם דערווייל מ'הוט זיך אַ שמועס-איבער וועגען דעם
קאַמינקער אידען מיט דער קאַמינקער געשיכטע:

- געפּעלט אייך דאָס אידעל?
- אַ וואויל אידעל.
- אַ יאָדערדיגס.
- האָט אין זיך רעד.
- די צונג נישט פּיקען.
- און די מעשה?
- אַ שענע מעשה.
- נאָר אַ קורצע.

אַנב, געפינען זיך אַזעלכע, וואָס זאָגען, אַז ביי זיי האָט זיך
אויך געטראָפּען אַזאַ געשיכטע. דאָס הייסט, נישט דוקא פּונקט אַזאַ
געשיכטע, נאָר פּשוט עפּים ווי אויף דעם ארפּן. און מ'חמת איטליכען
ווילט זיך זעהר דערצעהלען זיין געשיכטע, ווערט אין וואַגאָן אַ
שטיקעל יריד. ביז עס קומט-אַריין דער קאַמינקער איד. און אַז
עס קומט-אַריין דער קאַמינקער איד, ווערט שטיל, און אַלע שפּאַרען
זיך צוטיף, ווי אַ וואַנט, און מע האַרנט די קאַמינקער געשיכטע
מיט קאָפּ און מיט מח.

- וואו זשע האַלטען מיר? האַפען מיר שוין גע'פּאַרט, ברוך
השם, אַ אידען, וואָס הייסט קווקע. אַיאָ? אַזוי מיינט איהר?
האָט איהר אַ טעות, מיינע ליעבע אידען. עס געהט-אַזעק אַ האַלב
יאָר אָדער אַ יאָהר, איך וועל אייך נישט זאָגען אַקראַט, איז זיך
מיישב אַ איד, וואָס הייסט קווקע, און שיקט-אַריין, וואָס אַהרט
אייך, אַ כרוועל, טאַקן אויף מיין זיידעניס נאָמען: „ראַשית,

שרייבט ער, בקשתי להודיע, אז איך בין, ברוך השם, געזונט, געב
 גאט דאס נעמליכע פון איך צו הערען. והשנית, שרייבט ער, בין
 איך געבליבען אהן אגראשען ביי דער נשמה און אהן שום מהועכין
 אין א פרעמד ארט, צווישען דייטשען. זיי פארשטעהען נישט מ"ן
 שפראך, און איך פארשטעה נישט זייער לשון. און וואו צו
 פארדיענען איז נישט, האטש לעג זיך און שטארב. על כן, שרייבט
 ער, בקשתי לשלוח... איהר פארשטעהט א חכם? מע זאל איהם
 שיקען, הייסט עס, געלט! האט מען זיך מן הסתם גוט אויסגעלאכט,
 צעריסען, וואס אהרט איך, דאס בריוועל, אויף צעהן חלקים און
 פארגעסען די מעשה. געהט נישט אוועק קיין דריי וואכען, קומט-אן
 וויעדער א בריוועל, וויעדער פונם בר-מינו, פון קיווקען הייסט עס,
 און וויעדער אויפן זידעניס נאמען, און וויעדער „בקשתי להודיע“,
 און וויעדער א מאל „בקשתי לשלוח“, נאך דער דאזיגער „בקשתי
 לשלוח“ — מוט גאנצע מענות: „סמייטש, שרייבט ער, וואס האט
 מען געהאט צו איהם? נעח-בי וואלט מען איהם, זאגט ער, שוין
 בעסער אפגעשמיסען. די שמיץ וואלט מען זיך, זאגט ער, שוין לאנג
 פארדיילט, און ער וואלט זיך געבליבען ביי זיין פרנסה, ווי פריהער,
 נישט ארוםגעהן, זאגט ער, צווישען די דייטשען שלונג-און-שלאנג
 און געשוואלען ווערען פאר הונגער“...

באקומען אזא מין בריוועל, האט דער זידע, עלוי השלום,
 געשיקט דמען צו זיך די שטארט: „וואס טהוט מען? א איד
 שטארבט פון הונגער. מע מוז איהם עפיו שיקען“... און אז רב
 ניסעל שאפירא זאגט, קאן מען קיין חויר נישט זיין... האט מען זיך
 גאנץ פון צונויפגעלעגט (מעהר פון אלעמען האט געגעבען דער
 זידע אליין, וואס פארשטעהט איהר דא? נישט?) און מע האט איהם,
 וואס אהרט איך, ארויסגעשיקט א ביסעל געלט — און וויעדער
 פארגעסען, אז ס'איז געווען אמאל א איד, וואס האט געהייסען
 קיווקע.

קיווקע אבער האט נישט פארגעסען, פארשטעהט איהר מוך,
 אז ס'איז דא א שטארט, וואס הייסט קאמינקע. עס געהט אוועק

וויעדער אַ האַלב יאָהר, אָדער אַ יאָהר, איך וועל אייך ניט זאָגען אַקוראַט, קומט ניט יאָן, מיינט איהר, פון איהם וויעדער אַ פּריוועל? און וויעדער אויפֿן ווידענס נאָמען, און וויעדער „בקשתי להודיע“, און וויעדער אַ מאָל „בקשתי לשלוח“, שוין דאָנקען גאָט מיט אַ מול-טובּ. „באשר בכך, — שרייבט ער אין פּריוועל, — אזוי ווי ער איז ניט לאַנג אַ חתן געוואָרען, נעמט זעהר אַ וואוילע פּלה, אַ טאַטעניס אַ קינד און פון אַ שענער משפּחה, על פּן „בקשתי לשלוח“, זאָל מען איהם, הייסט עס, צושיקען צוויי הונדערט רייניש, וואָס ער דאָס צוגעזאָגט אינלעגען נדן. אַניט, זאָגט ער, איז דער שידוך קיין שידוך ניט“.... וואָס זאָגט איהר אויף דעם אומגליק? קיווקע וועט הלילה בלייבען אָהן אַ פּלה! וואָס טויג אייך, מע האָט זיך מיטן פּריוועל אַרומגעטראָגען איבער קאַמינקע, ווי מיט עפּיס רעכטס, און דער עולם האָט געלאַכט, זיך ממש געהאַלטען ביי די זייטען. חוכא וטלולא איז געווען אין שטאַדט: „מול-טובּ אונז“... קיווקע איז אַ חתן געוואָרען“... „געהערט? צוויי הונדערט רייניש נדן“... „אַ טאַטעניס אַ קינד“... „האַ-האַ-האַ“...

דער האַ-האַ-האַ האָט אָבער לאַנג נישט געדויערט, וואָרום אין אַ פּאַר וואַכען אַרם קומט-יאָן, וואָס אַהרם אייך, אַ פּריוועל, וויעדער פון איהם, און וויעדער צום ווידען, שוין אָהן אַ „בקשתי להודיע“, נאָר מיט אַ „בקשתי לשלוח“ אַליין. „עס וואונדערט איהם, שרייבט ער, וואָס מע האָט איהם נאָך ניט אַרויסגעשיקט די צוויי הונדערט רייניש, וואָס ער האָט צוגעזאָגט אינלעגען. טאַמער שיקט מען איהם ניט אַרויס, זאָגט ער, פאַלד די צוויי הונדערט רייניש, ווערט ער אויס חתן, און פאַר בזיון בלייבט איהם איבער זאָגט ער, נאָר איין זאך: אָדער דערטרינקען זיך אין טייך, אָדער קומען צו פּאָהרען מיטן בייטשעל אַהיים, קיין קאַמינקע“...

די דאָזיקע לעצטע ווערטער זענען אַרײַן דעם עולם, וואָס אַהרם אייך, אין נאָו אַרײַן, און מע האָט אויפֿגעהערט צו לאַכען, און און דעם זעלבען אויפֿדערנאַכט איז געווען ביים ווידען איין אַסיפּה פון

די פארנעמסמע בעלי-בתים אין שטאדט, אין ס'איז געבליבען, אז עטליכע שענע אידען, און דער זידע בתוכם, זאלען נעמען די פעטשילעס און מחילה לאוען זיך איבער דער שטאדט און צונויט-מאכען פון קיווקע'ס וועגען נדן. א ברירה האט מען געהאט? האט קיין יסורים ניט. מע האט איהם נאך געמוזט אנטרייבען א מול-טוב אויך און צו-ווינטשעווען דעם חתן, ס'זאל זיין אין א מולדיגער שעה, ער זאל זיך מיט איהר עלטערען אין עושר און אין פכוד און דערלעבען קינד-קינדער, ווי געוויינטליך. וואס האט מען גערעכט כענט? ער וועט חתונה האבען, וועט דאס איהם פארדרעהען דעם קאפ, וועט ער במילא פארגעסען, אז ס'איז דא א קאמינקע אויף דער וועלט. צום סוף - ווער? וואס? אדרבה. ס'איז ניט אוועקגעגאנגען קיין האלב יאהר, אדער א יאהר - איך וועל זיך ניט זאגן אקראנט, - קומט ניט אן, מיינט איהר, פון איהם וועדער א מאל א ברעוועל? וואס איז ווייטער? „פאשר בכך, אזוי ווי ער האט חתונה געהאט, שרייבט ער, און האט דוקא געמראפען, נאט האט איהם צוגעשיקט, זאגט ער, א ווייבעל אויף אלע אידישע קינדער געזאגט געווארען. נאר וואס דען? מיט אלע מעלות, זאגט ער, קאן ניט זיין. האט זי א טאמען - מעג ער זיין די פפרה. א לינגער, אדרעהער, א שווינדלער, איין אמת'ער באנדיט. ער האט אויסגענארט, שרייבט ער, ביי איהם די צוויי הונדערט רייניש און האט איהם ארויסגעטריבען מיטן ווייב אויף דער גאס. על כן, שרייבט ער, „בקשתי לשלוח“ - זאל מען איהם, הייסט עס, ארויס-שיקען תיבה ומיד אנדערע צוויי הונדערט רייניש. אנט, זאגט ער, קומט איהם אים אדער נעמען אריינוארפען זיך א לעבעדיגער אין שייך אריין, אדער קומען צו פארהען צוריק אהיים מיטן בייטשעל... דאס האט שוין דער שטאדט פארדראסען טאקי ניט אויף קאמאועס. צוויי מאל נדן? - דאס איז דאך שוין עפיים טאקי מעשה פארך! און ס'איז געבליבען, מע זאל איהם אויף זיין ברעף נישט ענטפערען גארנישט. איז זיך מיינט קווקע און ווארט-אפ א וואך צוויי אדער דריי און שיקט אריין, וואס אהרמט זיך, וועדער

א בריעף, און אליך אירף מיין זיידענ'ס נאָמען: „אָזוי און אָזוי, וואָס טראַכט מען זיך? פאַר וואָס שיקט מען איהם ניט אַרויס די צוויי הונדערט רייניש? ער וועט אָפּוואַרטען, שרייבט ער, נישט מערדי ווי אַנדערט האַלבען וואַכען, און אז מע שיקט איהם ניט אַרויס, זאָגט ער, דאָס געלט, האָט איהם קאַמינקע פאַר אַ גאַסט, אים ירצה השם, גאָר אין גיכען.“ אין לאַזט נאָך אויס דעם בריעף מיט אַ „ונאמר אָמן.“ א שיינען קאָן!

ווי, פאַרשטעהט איהר, האָט דאָס געברענגט און געבראַכטען אימליכען באַזונדער? נאָר וואָס האָט מען געקאָנט טהוין? וויעדער אַ מאָל אין אַסופה בײַם זיידען אין שטוב, און וויעדער אַ מאָל שענע בעל-בית'ס מיט אַ פעטשילע איבער דער שטאַרט. דער עולם האָט זיך אַפילו, וואָס אַהרם אייך, שטאַרק געקנייטשט, קיין חשק געהאט צו געבען געלט צוליבע אזא פל-ברניק. נאָר ס'איז עפּים אַ תירוץ — אז רב ניסעל שאַפּראָ זאָגט געבען, קאָן מען קיין הויר ניט זיין. נאָר אַ תנאי האָט יעדער אויסגענומען, אז דאָס ניט ער צום לעצטען מאָל. דער זיידע אליין האָט אויך גאָר אַנדערש ניט גערעכנט, אַז דאָס איז שוין דאָס לעצטע מאָל. אין אָזוי האָט מען איהם טאַקי אָנגעשריבען, קווקען הייסט דאָס, בפירוש מיטן האַרבען וואָרט, אז דאָס שיקט מען איהם דאָס לעצטע מאָל, און אז מער וואָל ער פון קיין געלט גאָר ניט דערוועגען מזכיר זיין אַפילו. אַודאי האָט ער זיך שטאַרק איבערגעשראַקען, דער גנב, ווי מיינט איהר? איינמאָל אונטער אַ יום-טוב קומט ניט אָן פּונם תנאי (צום זיידען, געוויינמליך) וויעדער אַ מאָל אַ ברויעל? וואָס איז היינט? „באשר בכך, — שרייבט ער, — אָזוי ווי ער איז זיך צונויפגעקומען אין בראָד מיט איינעם אַ דייטש, זעהר אַ ליימישען מענטשען און איין עהרליכען, און האָט געשלאָסען, זאָגט ער, מיט איהם זשותפות, אַ פאַיאַנס-געשעפט, און דאָס געשעפט איז, זאָגט ער, זעהר אַ גוט געשעפט און אַ ראַיעל געשעפט, מע קאָן, זאָגט ער, דערפון האָבען זעהר שיען פּרנסה, — על פן בקשהי לשלוח, וואָל מען איהם, הייסט עס, צושיקען, למען השם, פיער הונדערט מיט

ספאציג רייניש. און טאקן באלד, מע זאל ניט „מעדליווען“, זאגט ער, מיטן געלט. וואָרום דער שותף, שרייבט ער, וויל ניט וואַרטן. ער האָט, זאגט ער, אנדערע שותפים, צעהן פאר איינעם, און טאָמער חלילה געמט ער ניט דאָס געשעפט, בלייבט ער אָהן אַ געשעפט, און וויבאלד ער בלייבט אָהן אַ געשעפט, קומט איהם אים, זאגט ער, נאָר אַרײַנוואַרפֿען זיך אין מיין אַרײַן, אָדער קומען צוריק אַהיים מיטן „ביישעל“ — דער אַלטער נוסח: און לאָזען לאָזט ער אים מיט אַיין אָנגעהערעניש, אַז פאם מע שיקט איהם ניט אַרויס פון און צוויי וואָסען צייט די פיער הונדערט מיט ספאציג רייניש, וועט זיי קאָסטען טיערער, וואָרום זיי וועלען איהם דאַרפֿען אומקעהרען פאַר הוצאות פון פראָד קיין קאַמינקע און צוריק פון קאַמינקע קיין פראָד — אַ בלי-בויניק קאָן!

באדאַרף מען אײך נאָך דערצעהלען, וואָס פאַר אַ פאַרשטעהר-מען יום-טוב די שטאַרט האָט געהאַט? און איבערהויפּט — דער זיידע מיינער: ער, עלוי השלום, האָט געפאָך געהאַט, וואָס אַהרט אײך, דעם גרעסמען חלק! וואָרום אַז ס'איז געקומען נאָך יום-טוב צו דער אַסיפה, האָט דער עולם אָנגעהויבען אונטערמורמלען און מענהן: „גענוג! פון וואָנעט איז דער שיעור צו צאַפען געלט? אַלסדיג דאַרף דאָך זיין מיט אַ מאָס. קרעפלעך עמען קאָן אױך נמאס ווערען. אַייער קווקע וועט אונז מאַכען פאַר קבצנים!“... אַזוי מענהט די שטאַרט. ענטפערט דער זיידע: „וואָס עפּיס מײן קווקע?“ „זאָגען זיי: „וועמענס דען? וועמענס אויפטהה איז דאָס געווען, אַז דער ממות זאל פלוצים באַקומען אַפּאַפּלעקציע אין מורמע?“...

פון די ווערטער האָט מײן זיידע אַרויסגעזעהען (געווען אַ איד אַ חכם), אַז ס'איז דברים במלים, קיין געלט וועט מעהר די שטאַרט ניט געבען. האָט ער זיך אַ וואָרף געטהאָן צו נאַטשאַלסטווע — נאַטשאַלסטווע ליגט דאָך אױך אין קוואַם גלייך מיט אַלע, — טאָמער וועלען זיי געבען האָטש עפּיס צושטייער? — ווער? וואָס? אַ געכטיגער מאַן! אַ גוי איז ניט קיין איד. אַ גוי נעמט זיך ניט

צום הארצען. אין, וואָס אַהרש איך, ער האָט געפֿאַך געמוזט, במחילת כבודו, דער זיידע הייסט עס, צעגאַרשלען זיך און אַוועק-שיקען זיינע אייגענע עטליכע גילדען צום האַויגען ריזה, ימח שמו. און אַ בריעף האָט ער איהם אַוועקגעשריבן, אַ רעכטען בריעף (מיין זיידע, עליו השלום, אַז ער האָט געוואָלט, האָט ער געקאָנט). אינ'ס האַויגען בריעף האָט ער איהם, וואָס אַהרש איך, גוט אויס-געשייגעט, וויפּעל ס'איז אין איהם אַרײַן. ער האָט איהם אָנגערופּען פּל-פּרײַק, און הולטאַי, און עס-האַרץ, און פּושע-ישראל, און פּלימאַפּער, און פּיאַווקע, און רשע מרושע, און מומר להכעיס, און וואָס איהר ווילט. און אָנגעוואָנט האָט ער איהם אין מאָל פאַר אַלע מאָל, אַז מעהר זאָל ער זיך גאָר נישט דערוועגען שרייבען קיין בריוועלעך און נישט מוזיר זיין אַפּילו פּון קיין געלט. און האָט איהם דערמאָנט, אַז ס'איז דאָ אַ גאָט אויף דער וועלט, וואָס זעהט אַלסדינג און ווייסט אַלסדינג און צאָהלט כּפּל-כּפּלים. און אויסגעלאָזט האָט ער דעם בריעף (פּאַרט אַ אידיש האַרץ). מיט תּחנונים, מיט אַ געפּעט דייסט עס, ער זאָל רחמנות האָבען אויף זיינע אַלמע יאָהרען און זאָל נישט נישט אומגליקליך מאַכען אַ שטאַדט מיט אידען, רבּוכות זה וועט איהם דער אויפּערשטער העלפּען, ער וועט דאָרט מצליח זיין וואו ער וועט זיך קעדרען און ווענדען. אַז אַזאַ מין בריעף האָט איהם דער זיידע, עליו השלום, אַוועקגעשריבן און אונטערגע-התמיעט האָט ער זיך מיטן גאַנצען נאָמען בפרוש: „ניסעל שאַפּיראַ“ – און דאָס איז געווען פּון איהם, ער זאָל מיר מוחל זיין, די גרעסטע נאַרישקייט, ווי איהר וועט פּאַלד האַרען, וואָס אַהרש איך, פּון דער געשיכטע ווייטער.

דאָ האָט דער קאַמינקער איד וויעדער אַ מאָל זיך אָפּגעשטעלט, אַרויסגענומען דעם פּאַרטאַפּאַק, פּאַוואָלינקע פּאַרדערהט אַ פּאַפּי-ראָס, פּאַרדויכערט און שטאַרק פּאַרצויגען זיך, איין מאָל און צוויי מאָל און דריי מאָל, גאָר נישט געקוקט דערױף, וואָס דער עולם איז נייגעריג, געהט-אויס מיט אַלע כּחות, מע וויל שוין וויסען דעם שפּיץ. נאָכדעם ווי ער האָט זיך אַ ביסעל אָנגעדויכערט און אויס-

געדוסט, האָט ער גוט אויסגעשנייצט די נאָז, פאַרקאַטשעט איבער-
אָנייעס די אַרבעל און אָנגעהויבען מיט'ן זעלבען טאָן, וואָס פריהער:
— איהר קעהרט אַדאי מיינען, מיינע ליעבע אירען, אַז דער
פֿלב שבפֿלבים האָט זיך שטאַרק איבערגעשראַקען פֿאַר מיין זיידעניס
פֿריעף? עס הויבט זיך גאָר ניט אָן. עס געהט ניט אַוועק קיין
האַלב יאָהר, אָדער אַ יאָהר — קומט אָן, וואָס אַהרט אײַך, פֿון דעם
משומד אַזאַ מין מכתב: „ראשית בקשתי להודיע, אַז מיין שותף
דער דייטש, קומען זאָל אויף איהם אַ ביזער הלום, האָט מיך פֿאַ-
שווינדעלט, באַנומען פֿון קאַפּ ביז די פֿיס און אַרויסגעוואַרפען פֿון
געשעפט. האָב איך אַפֿילו געוואַלט אײַנגעבען אויף איהם, פֿאַר-
פֿיהרען אַ פֿראַגעס, האָב איך אָפֿער געזעהען, אַז סײַז אַ נעמטיגער
טאָן. אָנהויבען זיך לאָרען מיט אַ דייטש — דאַרף מען זיך גע-
זעגענען מיט'ן לעבען. זיי זענען אַזעלכע ממורים, אַז מע טאָר ניט
שמעקן אין זייערע דלית אַמרת! בין איך גענאָנגען אין האָב פֿעמער
אַפגעדונגען אַ געוועלב, טאַקי נעבען זיין געוועלב, אַ טיר נעבען אַ
טיר, און איך עפען אַ ניי געשעפט, אויך פֿון פֿאַיאַנס, און מיט
גאָט'ס הילף, איך וועל דעם דייטש פֿאַרגאַבען, ער וועט ביי מיר
עסען די ערד! נישטמעהר — אײַן זאַך, וואָס מע דאַרף האָבען
דערצו פֿאָדעם, צום ווינציגסטען — טויזענט רייניש. על פֿן בקשתי
לשלוה... אַזוי שרייבט ער, קווקע הייסט עס, און לאָזט-אויס דעם
פֿריעף מיט די ווערטער: „און נאָם איהר שיקט מיר ניט אַרויס
אין אַכט טאָג אַרום די טויזענט רייניש, שיק איך אָפּ, זאָגט ער,
אײער לעצטען פֿריעף, וואָס איז גע'תמעט מיט אײער אײַנגענער
האַנט: „ניסעל שאַפֿיראַ“, גלייך אין דער גופערניע אַרײַן, און דער-
צעהל זיי אויס די גאַנצע מעשה פֿון אַל"ף ביז תי"ו: זיי אַזוי איך
האַב באַקומען אין מורמע די אַפּאַפֿלעקציע, זיי אַזוי איך בין נאָכ-
דעם אויפֿן הייליגען אָרט אויסגעשטאַנען תּחית-המתים, זיי אַזוי
שמעון דער בעל-עגלה האָט מיך געפֿראַכט בשלום קיין פֿראַד, און
זיי אַזוי איהר האָט מיר אַרויסגעשיקט עטליכע מאָל לאַי-הרץ-געלט.
אַלסינג וועל איך זיי, זאָגט ער, אויסדערצעהלען, לאָזען זיי היסען,

אז מיר האָבען אַ גרויסען גאַט אין קווקע אין ניט געשמאַרבען... געפעלט אייך, אַשמייגער, אַזאַ מין ברוך-הבא? ווי נאָר דער זיידע, עליו השלום, האָט איבערגעלייענט דעם דאָזיגען זיסען פריעה, אַזוי איז איהם פאַלד געוואָרען שלעכט, וואָס אַהרט אייך, אויף צו הלשיען. עס האָט איהם אָפגענומען, ניט פאַר מיר געדאַכט... אידען, מיר שמעהען? וואו זענען מיר?

— סטאַנציע באַראַנאָוויטש... סטאַנציע באַראַנאָוויטש...

אַזוי היפען-אויס די קאָנדוקטאָרען, לויפענדיג איינס נאָך דאָס אַנדערע פאַרביי די פענסטער פון אונזער וואַגאָן.

דערהערט דעם נאָמען „באַראַנאָוויטש“, שפּרינגט-אויף אונזער קאַמינקער איד פון אַרט, טרוט זיך אַ האַפּט צו זיין פעקעל, עפּים אַ מין זאַק, אָנגעשטופּט גאַט ווייסט מיט וואָס, שלעפט איהם מיט אַלע כּחות אין לאָזט זיך צו דער טיר. איין מינוט — און ער איז שוין מיט ביידע פּיס אויף דער פּלאַטפּאָרמע, שוויצט אין שטופּט זיך מיטן זאַק צווישען עולם, טרוט אַ קוק אַרײַן יעדן איינציגען אין פנים אַרײַן:

— באַראַנאָוויטש?

— באַראַנאָוויטש.

עס האַפט דעם אָנבליק, זיי ביי קידוש-לכּנה:

— שלום עליכם?

— עליכם שלום!

אַ סך פון אונזער וואַגאָן (און איך אויך פּתּוכם) לויפען איהם נאָך פון הינטען און האַפען איהם ביי די פּאַלעס:

— פעטער! ס'איז בלאָטע! מיר וועלען אייך ניט אָפּלאָזען.

איהר מוזט אונז זאָגען — וואָס איז געווען דער סוף פון דער געשיכטע?

— וואָסער סוף? ס'איז ערשט איין אַנהויב! לאָזט מיך

אָפּ! וואָס היילט איהר? איך זאָל פאַרשפעטיגען איבער אייך

דעם פאָיעור? מאָדנע אידען! איהר הערט דאָך: באראנאוויטש!
סטאנציע באראנאוויטש!

און איידער מיר קוקען זיך ארום, איז שוין ניטאָ קיין זכר
אפילו פון דעם קאמינקער אידען.
פארברענט זאל ווערן די סטאנציע באראנאוויטש!

ע נ ד ע ז ע ש י כ מ ט נ ו ס ט ר ד ר י י .

געשיכטע נומער פיער

צו גענומען

געשריבען אין יאָהר 1909

געשיכטע נומער פיער

צו נעמען

— איהר וואָס דאַס? איך וועל אייך דערצעהלען אַ שענעדיע זאַך. פאַרהאַן ביי אונז איינער פינקעלשטיין. אַ איד אַ גביר. איין אַריר. האָט ער צוויי בנים. דאַכט זיך מיר, ווען איך האָב זיין געלט, וואָלט איך אַ שפּיי געטהאַן אויפֿן גאַנצען טאָרעראַם. ווי-פּיעל, מיינט איהר, האָט איהם אָפּגעקאַסט? לאַמיר דאַס פאַר-טאַגען ביידע וואָס האָלב...!

— אַלדי שוואַרצע יאָהר! איך האָב עס נאָך געזאָגט פאַר-יאָהרען. אָט וועט איהר זעהען, האָב איך געזאָגט, אַז העכער האָלב וועלען זיך אויסשמדיען.

— דאַס אייגענע, וואָס איך. ביי אונז איז געווען איינער פאַרשאַק, איז ער אויסגעווען וואו די וועלט האָט זיין עק. אין ערגיץ ניט צוגעלאָזט. איז ער געגאַנגען אין האָט זיך אַוועק-גע'סמט...!

— הלואי איך וואָל ליגען זאָגען, האָב איך געזאָגט, אָט וועט איהר זעהען, זאָ איך, אַז מע וועט זיך געבען אַ נעם ביי אונז צום שמדיען, וועט ניט פלייבען איין איד, צו אַלדי שוואַרצע יאָהר! וואָס דען? ס'איז, אַפנים, איין ארפּן גאַר איבערצושטראָגען די צרות מיט די פּראָגענטען מיט די צירקוליאַרען? אַלע טאָג, אַלע טאָג

א ניער צירקוליאד. וויפיעל אידישע קינדער, אזוי פיעל צירקן-
ליארען. אָט וועט איהר זעהען, האָב איך געזאָגט, ווי מע וועט
זיך דערשפּיעלען, אָז מע וועט גאָר אויפהערען צונעמען. אַ סימן
האָט איהר, נעמט, למשל, שפּאַלע. שפּאַלע — אַ אידישע שטאָרט?
איאָ?

— למאי נעמיראָו? אָט האָב איך אַ בריעף פון נעמיראָו.
שרייבט מען מיר פון דאָרטען זעהר מיאוסע זאכען...

— און אין לובען, מיינט איהר, איז בעסער?

— וואָס איז אין לובען?

— צי, אַשטיגער, אין אַנאניעוו. אין אַנאניעוו פלעגט מען
אַלע יאָהר צונעמען נישט ווינציגער פון דריי אידען.

— וואָס מויג איך אַנאניעוו? נעמט בעסער טאָמאַשפּאַל.

אין טאָמאַשפּאַל, זאָגט מען, האָט מען היינטיגס יאָהר נישט צו-
גענומען איין אידען אַפּילו, איהר זאָלט זאָגען, אויף אַ רפואה!

— און ביי אונז האָט מען היינטיגס יאָהר צוגענומען אַכט-

צעהן אידען.

דאָס איז געווען אַ קול פון איבען. מיינע צוויי פאַרשווינען
(און איך אויך) פאַרדייען די קעפּ אַרויף, הויבען-אויף די אויגען
אויף דער אויבערשטער באַנק. פון דער אויבערשטער באַנק הענגען
אַראָפּ צוויי פּים אין טיעמע גומענע קאַלאָשען. די צוויי פּים מיט
די טיעמע גומענע קאַלאָשען טראָגען אויף זיך אַ אידען מיט אַ
שוואַרצען צעקדעלמען קאַפּ, מיט אַ פאַרשלאָמען פנים, וואָס זעהט
אויס ווי געשוואָלען.

מיינע צוויי פאַרשווינען באַטראַכטען דעם פאַרשלאָמענעם
מיטן געשוואָלענעם פנים, עסען איהם אויף מיט די אויגען, גלייך
ווי ער וואָלט געווען עפּים אַ מין באַשעמעניש, וואָס אין אונזערע
ערטער זעהט מען דאָס גאָר נישט. ביידע מיט אַ מאָל ווערען זיי
ווי אויפגעלעבט, דערפרעהען זיך, און מיט בלישמענדיגע אויגען
טהוען זיי אַ פרעג ביים אויבערשטען פאַרשרין:

— ביי אייך האָט מען, זאָגט איהר, צוגענומען אַכטצעהן אידען?

— אַכטצעהן שטיק, ווי די בערען, און מיינעם אויך בתוכם.

— אייערען האָט מען אויך צוגענומען?

— נאָך אַ מין צוגעמען!

— וואו? וואו?

— ביי אונז טאָקי, אין קליין-פערעשמשעפענע.

— אין וואָסער פערעשמשעפענע? וואו און דאָס ערניין

פערעשמשעפענע?

ביידע האַפען זיך אויף אויף די פיס, קוקען איינס אויף דאָס אנדערע, און ביידע — אויפ'ן פאַרשוין פון דער אויבערשטער באַנק. דער פאַרשוין פון דער אויבערשטער באַנק קוקט צו זיי אַראָפּ מיט'ן פאַרשוואַלענעם פנים:

— קליין-פערעשמשעפענע ווייסט איהר ניט? אַ שטערמעל

פאַרהאָן אַזעלכעס. איהר האָט גאָר נישט געהערט קיינמאל?

פאַרהאָן צוויי פערעשמשעפענעס: גרויס-פערעשמשעפענע און קליין-

פערעשמשעפענע. בין איך אַ קליין-פערעשמשעפענער.

— אויב אַזוי, קומט דאָך אייך שלום. קריכט אַראָפּ אהער.

וואָס וועט איהר זיצען דאָרט אליין אונטער'ן הימעל?

דער בעל-הבית פון די פיס מיט די טיעפע גומענע קאַלאַשען

קלעטערט-אַראָפּ, קרעכצענדיג, צו די צוויי. און די צוויי צערוקען

זיך, מאַכען פונים דריטענס וועגען איין אָרט און זיי באַפאַלען

איהם, ווי די הונגעריגע היישעריקען.

— האָט מען אייערען, זאָגט איהר, צוגענומען?

— נאָך אַ מין צוגענומען!

— זאָגט זשע נאָר, ליעבער פריינט, ווי קומט עס? מע נעמט

ביי אייך, אפנים, אַ קערבעל?

— אַ קערבעל? הילילה וחס! מע טאָר גאָר נישט דערמאָנען

פון קיין געלט. דאָס הייסט, אַמאָל און ביי אונז דוקא אַנגעגאַנגען

געלט. און נאָך אַ מין געלט! אַהאָ-האָ! מע פלעגט פאַהרען

שלום-טליכס ב. XVIII

צו אינו פון אנדערע שטעדט ארום און ארום. מע האָט שוין גע-
וואוסט, אז פערעשטשעפענע איז איין אָרט, וואו מע נעמט. נאָר
פון אַ פּאָר יאָהר, פון זינט מע האָט גע'מסר'ט - אויף מיין גליק -
האָט מען אויפגעהערט ביי אונז נעמען געלט.

- וואָס זשע? אַ פּראָטעקציע?

- וואָסער אַ פּראָטעקציע? זיי האָבען צווישען זיך אָפּ-
געמאַכט איין מאָל פאַר אַלע מאָל, אַז וויבאַלד אַ איד, אזוי און -
צוגענומען! פרינמאט אי ניקאָרד!

- מאַכן באמת? וואָס רעדט איהר? איהר מאַכט, אַפנים,

פון אינו דווק?

- דווק מאַך איך? וואָס בין איך אייך פאַר אַ דווק-מאַכער?
אַלע דריי קוקען זיך אָן, גלייך ווי זיי וואָלטען וועלען איבער-
לייענען, וואָס שטעהט ביי זיי אָנגעשריבען אויף די פנימער. און
מחמת אויף זיערע פנימער שטעהט נישט אָנגעשריבען גאַרנישט,
טהוען די צוויי אַ פרעג ביי'ם דריטען:

- שטעהט נאָר, ווי אזוי האָט איהר געזאָגט? פון וואָסען

זענט איהר אליין?

דער דריטער ווערט אַ ביסעל ברונגליך.

- פון פערעשטשעפענע - האָב איך אייך שוין געזאָגט דריי

מאָל. פון קליין-פערעשטשעפענע.

- האָט קיין פאַראיבעל ניט. מיר האַרבען דאָס ערשטע מאָל

אזא שטאַרט.

- האָ-האָ-האָ! פערעשטשעפענע אַ שטאַרט? אויך מיר

אַ שטאַרט! פערעשטשעפענע איז ניט קיין שטאַרט, נאָר אַ

שטעדטעל, אַ דאָרף קאָן מען זאָגען, אַ מעסטעמשיקע."

- און פון דעסטוועגען איז דאָ, זאָגט איהר, ביי אייך... ווי

אזוי הייסט אייער שטעדטעל? פער... פערע...

דער איד פון קליין-פערעשטשעפענע ווערט שוין מאַקי רעכט

אין פעס.

— מאָדנע אידען דאָס איז! איהר קאָנמ נישט אויסרעדען
קײן אידיש וואָרט, צי וואָס? פּער-רע-שטשע-פע-נע! פּער-רע-
שטשע-פע-נע!

— נו, גוט, גוט. פּערעשטשעפענע איז פּערעשטשעפענע. וואָס
זשע דארף מען זײן אזוי אין פעס?

— איך בין גאָר ניט אין פעס. איך האָב פּינט, אַז מע פּרעגט
מיך איבער איין זאך נייען און נייענציג מאל.

— דאָס קײן פּאַראיפּעל ניט. מיר האָבען די אייגענע מפה,
וואָס איהר. מיר האָבען דערהערט פון אייך, אַז מע האָט אַייערען
צוגענומען, דאָס דאָס אונז געגעבען אַ נעם. דערפאַר פּרעגען מיר
זיך אזוי גאָר. מיר וועלען אייך זאָגען דעם ריינעם אמת: מיר
האָבען זיך קיינמאל ניט פּאַרנעשטעלט, אַז ביי אייך, ווי אזוי
דייסט עס, אין פּערע-פּערע-שטשעפענע זאָל זיך געפינען אַ
גימנאַזיע!

דער פּערעשטשעפענער איר שמעלט אָן אויף זיי די אויגען,
קוקט בײַ:

— ווער האָט אייך געזאָגט, אַז ביי אונז אין פּערעשטשעפענע
איז דאָ אַ גימנאַזיע?

מיינע צוויי פּאַרשויען פון זייער זייט שמעלען אָן אויפֿן
דריטען פּאַרשויען די אויגען:

— איהר זאָגט דאָך, אַז אַייערען האָט מען צוגענומען ביי אייך
מאָן אין פּערעשטשעפענע?

דער פּערעשטשעפענער קוקט אויף זיי מלא גולן. נאָכדעם
שמעט ער אויף און שרייט אויס זיי גלייך אין פנים אַרײַן:

— פאַר אַ סאָלדאַט האָט מען איהם צוגענומען! פאַר אַ
סאָלדאַט! פאַר אַ סאָלדאַט!...

אין דרויסען איז שוין גרויסער מאָג. אין די פענסטער גנבעט
זיך אַרײַן אַ גרויע פּלױליכע ליכטיגקייט. דער עולם פּיסלעכווייז

שמעקט אויף. ווער עס גלייכט זיך אויס די ביינער. ווער עס
הוסט זיך אויס. און ווער עס נעמט זיך צו די פעקלעך, גרייט זיך
אין וועג אריין.

מייע דריי פארשווינען האָבען זיך צעשיידט. געוואָרען אויס
מהותנים. איינער האָט זיך אָפגעקערעוועט אין אַ ווינקעלע אין
פאָוואָלינקע פאררויכערט אַ פאַפיראַס. דער אַנדערער האָט אויפ-
געעפנט אַ קליין סדור'על, אַוועקגעזעצט זיך דאַוונען פון פאַרענט,
אין אויג צונעמאַכט און געשעפּטשעט שמילערהייט. דער דריטער,
דער ביזער איר, וואָס פון קליין-פערעשטשעפענע, — דער האָט זיך
גאַר גענומען צום עסען.

מערקווירדיג, ווי די דריי זענען עפּים מיט אַ מאָל געוואָרען,
ווי ווילדפרעמדע. נישט נאָר מע רעדט נישט אויס צווישען זיך
אַ וואָרט, נאָר מע קוקט זיך נישט אַפילו איינס דאָס אַנדערע אין די
אויגען אַריין, גלייך ווי זיי וואָלמען אַלע אינאיינעם עפּים אָפּגע-
טהאַן אַ פאַסקורנע זאַך, אַ מיאָס'ע עכירה...

געשיכטע נומער פינף

✻ מענטש פון פוענאם-אירעם

געשריבען אין יאָהר 1909

געשיכטע נומער פינף

א מענטש פון בוּענאָם - אַירעם

פאָהרען אין באַהן איז גאָר נישט אזוי אומעטיג, ווי אַנדערע
פיינען. אבי מע טרעפט נאָר אַן אַ גוטע קאַמפּאַניע. אַמאָל מאַכט
זיך אייך צו פאָהרען מיט אַ סוּהר, מיט אַ מענטשען, וואָס פאַר-
שטעהט געשעפט. דעמאָלט ווייכט איהר גאָר נישט, וואו די צייט
קומט אַהין. און אַמאָל טרעפט איהר אַן נישט אויף קיין סוּהר, נאָר
אזוי אויף אַ גענישען מענטשען, אַ קלוגען, אַ דורכגעטריבענעם, אַ
גערויכערטע ליולקע, וואָס איז קלאָר די וועלט אויף אויסוועג.
מיט אזא מענטשען איז אַ פאַרגעניגען צו פאָהרען. מע קאָן פון
איהם עפּוס נאַשען. און אַמאָל שיקט אייך גאָט צו גלאַט אַ לעבע-
דיגען פאַסאָזשיר. אַ לעבעדיגען און אַ פּריליכען און אַ באַרעדעוו-
דיגען. רעדט ער און רעדט אין רעדט. דאָס מויל מאַכט זיך איהם
נישט צו רעדענדיג. אין נאָר פון זיך, אין נאָר פון זיך.
אַט מיט אזא מין נפש איז מיר אויסגעקומען איינמאָל פאָהרען
אַ גאַנץ היבשע שטרעקע.

אונזער באַקאַנטשאַפט האָט זיך אָנגעהויבען - ווי אזוי הויבט
זיך אַן אַ באַקאַנטשאַפט אין וואַנאָן? - פון אַ קליינדיקייט:
„ווייכט איהר נישט, ווי אזוי הייסט די סטאַנציע?“ אָדער: „וואו
האלט דער וויגער?“ אָדער: „צי האָט איהר נישט ביי זיך אַ

שוועבעלע? גיך, גאנגי גיך זענען מיר געוואָרען גוטע ברידער, גלייך ווי מיר וואָלטען שוין געווען באַקענט ווער וויינט פון ווען אָן. אויף דער ערשטער סאַנציע, וואו מיר האָבען זיך אָפגעשטעלט אויף עמליכע מינוט, האָט ער מיך שוין געהאַפט אונטער דער האַנט, צוגעפיהרט גלייך צום בופעט, און גאָר נישט געפרעגט מיך, צי איך מדינק, צי ניין, האָט ער געהייסען אָנגיסען צוויי גלעזלעך קאַניאַק. באַלד נאָכדעם האָט ער געגעבען אַ וואונק צו מיר, איך זאָל מיך אַ נעם מהון צום גאַפּעל, און אז מיר זענען פאַרטיג געוואָרען מיט די אלע מינים געזאַלצענס און פאַרבייסענס, וואָס נעסיגען זיך אין יעדען בופעט, האָט ער געהייסען אָנגיסען צוויי קופּעל בינער, פאַר-רויכערט — זיך אַ ציגאַר, מיר אַ ציגאַר — און אינוער גוטפריינט-שאַפט איז געשלאָסען געוואָרען.

— איך דאַרף אייך זאָגען גאנגי אָפּענמליך, אָהן אַ קאַפּ חניפה, — מאַכט צו מיר מיין נייער באַקאַנטער שוין ויצענדיג אין וואַסאַן, — אז איהר זענט מיר געפּעלען געוואָרען — איהר וועט מיר גלויבן, צי ניט? — פון דער ערשטער מינוט, וואָס איך האָב אייך דערזעהען. ווי איך האָב נאָר אַ קוק געטהאָן אויף אייך, אַזוי האָב איך מיר געזאָגט: אַט דאָס איז אַ מענטש, מיט וועמען מע קאָן רעדען אַ וואָרט. איך האָב פיינט, הערט איהר, ויצען ווי אַ נאַפּידעלע און שווייגען. איך האָב ליעב רעדען מיט אַ לעבעדיגען מענטשען, און צוליב דעם טאַקי האָב איך גענומען אַ בילעט דריטע קלאַס, איך זאָל האָבען מיט וועמען צו רעדען. אַזוי פּאָהר איך דוקא צווייטע קלאַס. און ערשטע קלאַס, מיינט איהר, קאָן איך נישט אויספיהרען? איך קאָן אויספיהרען ערשטע קלאַס אויך. אפּשר רעכענט איהר, אז איך באַריהם זיך פאַר אייך? נאַט, זעהט. און מיט די ווערטער האַפּט-אַרויס מיין פאַרשוין פון דער הינט-מערשטער הויזענקעשענע און עפענט-אויף אַ טייטער, אָנגעפאַקט מיט געלט, טהוט אַ פאַמט מיט דער האַנט פון אויבען, ווי אויף אַ ווייך קישעלע, און באַהאַלט דעם מייטער צוריק:

— שרעקט זיך ניש, טאיו דאָ נאָך.

איך באמטראכט דעם נפש אין קאָן נישט טרעפען בשום אופן, וויפיעל ער איז אלט. ס'איז רעכט צו זאָגען — א יאהר פערציג, און ס'איז רעכט צו זאָגען — עטליכע און צוואַנציג. דאָס פנים גלאַט און קיילעכיג, אַ ביסעלע צו-שמאַרק צוגעברענט. קיין סימן פון קיין פאַרד און וואַנטעס. אויגעלעך קליינע, פוימעדהלדיגע און לאַכענ-דיגע. און אליין איז דאָס אַ קליינמשיקס, אַ קיילעכיגס, אַ ריהרעוה-דיגס, אַ לעבעדיגס, אַנגעטהאָן פון אויפן ביו אַראָפּ נעט און נאַבעל, אַזוי ווי איך האָב לייעב: אַ שניי-ווייס העמד מיט גאַלדענע קנעפּ. אַ רייכער פּלאַסטהאָן-שניפּס מיט אַ שענער נאָדעל אַריינגעשטעקט. אַ נייער עלעגאַנטער פּלויער אַנצוג פון עכט-ענגלישען שעוואַט. אַ פאַר לאַקירטע שיך, קלוגע שיך. אַ שווערער גאַלדענער רינג אויפן פינגער מיט אַ בריליאַנט, וואָס שפּיעלט זיך אָפּ אויף דער זון אין שווערע וואַסערען (דער רינג, אויב ער איז נאָר איין אמתער, דאָרף ווערטה זיין ניט ווינציגער פון פיער-פינף הונדערט, אויב ניט מערהר).

שען אַנטהון זיך — דאָס איז, נאָך מיין מיינונג, די הויפטזאַך ביי מענטשען. איך דאַפּ לייעב אליין שען אַנטהון זיך, און האָב לייעב, אַז יענער געהט שען אַנגעטהאָן. נאָכין אַנטהון וועל איך אייך דערקענען, ווער ס'איז אַ פיינער מענטש, און ווער ניט. פאַרהאַן אַפילו אַזעלכע, וואָס האַלטען, אַז ס'איז גאָר קיין ראיה ניט. מע קאָן, זאָגען זיי, געהן זעהר שען אַנגעטהאָן און זיין וואָס אין דער קאָרט. ווער איך אייך אַבער פרעגען, ענטפערט מיר דערויף: למאי מהוט זיך אַן שען די גאַנצע וועלט? למאי פּראָגט דער אַזאַ מין אַנצוג, און דער אַזאַ מין קאָסמיזם? למאי קויפט זיך איינער אַ „דיפּלאָמאַט-שניפּס“, איין אַטלעסענעס, אַ גלאַטען, פּערעל-גריין קאָליר, און דער אַנדערער זוכט אַ „רעגאַט“, דוקא אַ הוימען און דוקא מיט הייסע שפרענקעלעך?

איך וואָלט אייך געקאָנט פּרענגען נאָך אַ סך אַזעלכע ביי-שפּיעלען, מיין איך אַבער, אַז ס'איז ניט בראַי. איין עבודה די צייט,

לאמיר בעסער אומקעהרען זיך צו מיין נייעם באקאנטען און האַרצען, וואָס וועט ער אונז דערצעהלען.

„אזוי, אזוי, ליעבער פריינט. ווי איהר זעהט, קאָן איך שוין דוקא יאָ פאַהרען צווייטע קלאַס. מינט איהר, איך זשאַלעווע געלט? געלט איז בלאַטע, נאָר — איהר וועט מיר גלויבען, צי ניט? — איך האָב ליעב דריטע קלאַס. ווייל איך בין אליין אַ פראַסטער מענטש, און האָב ליעב פראַסטע מענטשען. איך בין, פאַרשטעהט איהר מיך, אַ ד ע מ אַ ק ר א ט. איך האָב מיין קאַריערע אָנגעהויבען קליין, זעהר קליין. אַט אזוי אַז (מיין נייער באַקאנטער טהוט מיר אַ ווייז מיט דער האַנט ביי דער ערד, ווי קליין ער האָט אָנגעהויבען זיין קאַריערע). און בין געוואַכסען העכער און העכער. (מיין נייער באַקאנטער באַווייזט מיר מיט דער האַנט אַרויף, צו דער סטעלי, ווי ווייט הויך ער איז געוואַכסען). נישט מיט אַ מאָל. האַפט זיך נישט. נאָר פאַוואַלינקע. בימלעכ-ווייז. בימלעכווייז. פריהער בין איך געווען אַ „מענטש“ ביי יענעם. וואָס זאָג איך יאָ „מענטש“? האַ-הא-האַ. בין איך בין דערנאָנגען צו אַזאָ הויכער שמופע — זיין ביי יענעם אַ „מענטש“, — זענען אַפגעלאָפען גענוג-גענוג וואַסערען! אַז איך טהו אַמאָל אַ טראַכט, הערט איהר, וואָס בין איך געווען, אַז איך בין געווען אַ קינד, שמעלען זיך מיר — איהר וועט מיר גלויבען, צי ניט? — די האַר קאַפּיר! איך קאָן מיך, הערט איהר, נאָר ניט דערמאָנען וועגען דעם. איך קאָן מיך ניט דערמאָנען און וייל מיך ניט דערמאָנען. איהר מינט אפשר, ווייל סע שמעהט מיר ניט יאָן? אַדרבה. איך זאָג אלעמען, ווער איך בין. אַז מע פרעגט מיך: פון וואַנען זענט איהר? — שעס איך מיך ניט אין זאָג, אַז איך בין פון אַ גרויסער מדינה, פון סאַשמאַקען. ווייטט איהר, וואו געפינט זיך אַט דאָס סאַשמאַקען? אַ שמעטעל פאַרהאָן אַועלכעס אין קורלאַנד, ניט ווייט פון מיטאַווע, רופט מען דאָס סאַשמאַקען. די גאַנצע שטאָדט איז אזוי גרויס, אַז איך וואָלט זי ביי היינטיגען טאָג געוויס געקאָנט אַפּקויפּען

מיט אַלע איהרע פּאַטראָכעס. עס קאָן זיין, אז איצט האָט זיך די שטאַדט איבערגעביטען, אויסגעוואָסען — וועל איך איך ניט זאָגען. נאָר אין מינע יאָהרען האָט גאַנץ סאַשמאַקען — איהר וועט מיר גלויבען, צי ניט? — פאַרמאָגט מעהר ניט ווי איין מאַראַנץ, וואָס איז געגאַנגען מיר ליד, פון איין ווירטין צו דער אַנדערער, אויף מכּבד צו זיין די געסט שבת נאַכץ מיט.

אַט אין דעם סאַשמאַקען בין איך דאָס דערצויגען געוואָרען אויף הילכניג פעמט, טרוקענע קלעפּ, צויערנע סמוסאַקעס, רויע פּונקען אין די אויגען, בלויע צייכענס אויפֿן לייב און דערצו אַ הונגעריגען מאַגען. קיין זאך, הערט איהר, געדענק איך ניט אַזוי, ווי הונגער. אַ הונגעריגער בין איך אַרויס אויף גאַס'ס וועלט, און הונגער האָב איך געליטען פון זינט איך בין צו מיין שכל געקומען. הונגער, האַרצקלעמענהייט און מוראדיגע נודנאַמע... שאַט! זשוועצע, ווייסט איהר, וואָס הייסט זשוועצע? עס וואָססט אויף די פרימער און פּלי-זמר באַנוצען עס אויפֿן אָרט פון קאַניפּאָלי. האָב איך געלעבט מיט דעם — איהר וועט מיר גלויבען, צי ניט? — כמעט אַ גאַנצען זומער. דאָס איז געווען דער זומער, ווען מיין שטיממאַטע, אַ קורנאַסער שניידער, האָט מיר אויסגעדרעהט אַ האַנט און האָט מיך אַרזיכגעטריבען פון מיין מאַמע'ס שטוב, און איך בין אַנטלאָפֿען פון סאַשמאַקען קיין מיטאָוע. אַט די האַנט, זעהט איהר? — עס דאַרף נאָך זיין אַ סימן היינט אויך."

און מיין נייער באַקאַנטער פאַרקאַטשעט איין אַרבעל און ווייזט מיר אַ ווייכע געזונטע פּוכקע האַנט און דערצעהלט ווייטער:

"— אַרומגעפּלאַנקעט זיך אַ הונגעריגער, אַ נאַקעטער, אַ באַרויסער אין מיטאָוע און אויסגעוואָלגערט זיך אין אַלע מיסטען, האָב איך, דאַנקען גאַט, געקריגען אַ שמעלע. די ערשמע שמעלע. איך בין געוואָרען אַ פיהרער ביי אַיין אַלמען חזן. דער חזן איז געווען אַמאַל ערגיין אַ באַריהמטער חזן. אויף דער עלטער איז ער בלינד געוואָרען אויף ביידע אויגען און געמוזט געהן איבער די הייזער. בין איך דאָס געוואָרען זיין פיהרער. די שמעלע אַליין

וואָלט געווען אַפילו נישקשה פון אַ שמעלע. נאָר איבערטראַגען דעם חזני'ס קאָפּריווען האָט מען באַדאַרפט זיין פון אַיזען. קיינ-מאָל, הערט איהר, איז ער נישט געווען צופריעדען. קיינמאָל. פסוד האָט ער נאָר געוואָרשעט, געקנייפט מיך, אויסגעריסען מיר שטיקער פלייש. ער האָט גע'מענהט, און איך פיהר איהם ניט אַהין, וואו מע דאַרף. וואוהין, האָט ער געוואָלט, זאָל איך איהם פיהרען — ווייס איך ער הוים ניט. אַ מוראדיגער קאָפּריווער חזן! דערצו האָט ער מיך נאָך אַרויסגעפיהרט אויף גוטע זאכען. ער האָט זיך פאַר אַלעמען באַריהמט, — איהר וועט מיר גלויבען, צי ניט? — און מיין טאַטע-מאַמע האָבען זיך געשמדיט און מיך האָבען זיי אויך געוואָלט אָפּשמדען, האָט ער מיך קיים מיט צרות, מיט אַנגסטען אַרויסגעריסען פון גוישע הענט. און איך האָב באַדאַרפט אויסהערען אַזעלכע שקרים און ניט אַזעעצט ווערען פאַר געלעבטער! אדרבה, ער האָט נאָך געפאָדערט פון מיר, און איך זאָל בעת-מעשה מאַכען אַ קרום פנים.

„קורץ און גוט, איך האָב אַרויסגעזעהען, און איך וועל מיך מיט מיין חזן ניט עלטערען, האָב איך געשלאָגען פפרות מיט מיין „שמעלע“ אין בין אַזעק פון מיטאָזע קיין ליבאָזע. אַרויסגעריסען זיך אַ שטיקעל צייט אַ הונגעריגער אין ליבאָזע, האָב איך מיך דערשלאָגען צו אַ האַליצמאָרע אַרעמע עמיגראַנטען. די עמיגראַנטען האָבען זיך געקלויבען אָפּפאָהרען מיט'ן שיף ערגיץ ווייט, אַזש קיין בוענאָס-איירעס, האָב איך מיך אָנגעהויבען בעמען ביי זיי, מע זאָל מיך אויך נעמען קיין בוענאָס-איירעס. ווער? וואָס? ס'איז נישט מעגליך. ס'איז ניט געווענדט אָן זיי, ס'איז געווענדט אָן קאָמיטעט. ווי אזוי דער קאָמיטעט וועט זאָגען. בין איך אַזעק אין קאָמיטעט, געוויינט, גע'חלש'ט, קיים אַינגעבעמען זיך, מע זאָל מיך נעמען קיין בוענאָס-איירעס.

„פרעגט מיך בורח, וואָס בוענאָס-איירעס? ווער בוענאָס-איירעס? אַלע פאָהרען, פאָהר איך אויך. ערשט און מיר זענען געקומען קיין בוענאָס-איירעס, ווער איך געוואָהר, און פאָהרען

פאָרדען מיר, אייגענטליך, ווייטער, און אז בווענאָס-אירעס איז נישט מעהר ווי אַ פונקט, פון וואָנען מע וועט אונז צעשיקען אין פאר-שיידענע ערטער. און כך הוה. מיר זענען נאָר געקומען קיין בווענאָס-אירעס, אזוי האָט מען אונז איבערגעשריבען און צעשיקט אין אזעלכע מקומות, וואו אַרם הראשון איז נישט געווען, הערט איהר, אפילו אין הלום, און מע האָט אונז אוועקגעשטעלט צו דער אַרבייט. ווילט איהר דאָך מסתמא וויסען, וואָסער אַרבייט? פרעגט שוין פעסער נישט. אונזערע אַבות-אבותינו אין מצרים האָבען געוויס נישט געטהאָן דאָס, וואָס מיר האָבען געטהאָן. און די צרות, וואָס זיי זענען אויסגעשטאנען, ווי מע דערצעהלט זיך אָן אין דער הגדה, איז אפילו נישט קיין צעהנט-חלק, הערט איהר, פון דעם, וואָס מיר זענען אויסגעשטאנען. אינזערע זידעס האָבען, זאָגט מען, גע-קאָמען לעהם, געמאכט ציגעל און געבויט פירות מיט רעססס. אַ שיערע מציאה! וואָלמען זיי זיך פרוכען, אזוי ווי מיר, באַ-אַרבייטען מיט די הוילע הענט פריימע וויסעט סטעפעס, מיט שטעטעלקעס באַוואַכען, האָבען צו מהרן מיט מוראדיגע גרויסע אַכטען, וואָס מיט איין ריהר קאָנען זיי דורס זיין אַ מענטשען, מיט ווילדיע פערד, וואָס מע דארף זיך נאָך זיי יאָגען מיט איין אַדקאָן הונדערט מייל, ביז מע האַפט זיי, פאַרוועקען האַמוש איין מאָל מאַס-קיטעס בינאַכט, וואָס רייסען-אויס שטיקער פלייש, אַלמע סחאָרעס, וואָס האָבען אַ טעם פון שטיינער, לעבעדיגע ווערעם אין פאַר-שימעלמען וואַסער... איך האָב איינמאָל — איהר וועט מיר גלויבען, צי נישט? — אַ קוק געטהאָן אין טייך אַרײַן און דערזעהען מײַן פנים, האָב איך מיך דערשראָקען פאַר זיך אַליין. די גאַנצע הויט אָפגעשיילט. די אויגען געשוואַלען. די הענט ווי פאַמפעשקעס. די פיס צעבלומיגט. פון אויבען ביז אַראָפּ באַוואַכען.

„ — דאָס ביזט דו? מאַמעק פון סאַשנאָקען? — אָט אזוי האָב איך אַ זאָג געטהאָן צו זיך אַליין און האָב מיך צעלאַכט. און מאַקי דעם זעלבען מאָל האָב איך אַ שפוי געטהאָן אויף די גרויסע אַכטען מיט די ווילדיע פערד מיט די וויסעט סטעפעס מיט דעם

ווערעמגען וואסער, און מיינער איז אַזעק צו-פּוס צוריק קיין פּוּענאַם-אירעם.

„נאָר מיר שיינט, אָ אַז אַויף דער סטאַנציע, וואָס מיר שמעהען אַיצט, דאַרף זיין אַ גרויסער פּופּעט. טהוט נאָר אַ קוק אין ביכעל. געפינט איהר ניט, אָ ס'איז שוין טאַק צייט עפּיס נעמען אין מיל אַרײַן? אַגב וועלען מיר האָבען פּח צו דערצעהלען ווייטער.“

איבערגעביסען, זי עס געהער צו זיין, און פאַרטרונקען מיט פּיער, האָבען מיר ווידער אַ מאָל פאַררױכערט צו ציגאַרן — גוטע, שמעקענדיגע, אמתיע האַוואַנער ציגאַרען פּון פּוּענאַם-אירעם — אין האָבען זיך אַוועקגעזעצט צוריק אין וואַגאַן אַויף אונזערע ערטער, און מיין נייער פּאַקאַנטער פּון פּוּענאַם-אירעם האָט גענומען דער-צעהלען זיין געשיכטע ווייטער:

„— פּוּענאַם-אירעם איז אַיין ערמעל, הערט איהר, וואָס זינט גאָט האָט באַשאַפּען די וועלט... שאַט! אין אַמעריקע זענט איהר ווען געווען? אין דער שטאָרט נױ-יאָרק? קיינמאָל ניט? אין אין לאַנדאָן? ניין? אין מאַרדײַד? קאָנסטאַנטינאָפּאָל? פאַריז? אױך ניט? נו, קאָן איך אײך ניט אױסמאַהלען, וואָס איז אַוועלכעס פּוּענאַם-אירעם. איך קאָן אײך נאָר זאָגען, אָ ס'איז אַ תּהוֹם. אַ גיהנם. אַ גיהנם מיט אַ גן-עדן. דאָס הייסט, פאַר וועמען ס'איז אַ גיהנם, פאַר וועמען אַ גן-עדן. מע דאַרף נאָר ניט זיין קיין פעפּער און האַפען דעם רעכטען מאַמענט, קאָן מען מאַכען אַ פאַר-מעגען. דאַרטען וואַלגערט זיך — איהר וועט מיר גלױבען, צי ניט? — גאָלד אין די גאַסען. איהר געהט, איהר פרעט איבער גאָלד. פּוּיגט אײך אָן, ציהט-אױס די האַנט און נעמט וויסעל איהר ווילט. נאָר היטען זאָלט איהר אײך, מע זאָל אײך ניט צעטרעטען מיט די פּיס. דער עיקר — ניט אַפּשמעלען זיך. ניט פאַרטראַכטען זיך. ניט קלערען: וועלכעס פּאַסט פאַר מיר און וועלכעס ניט? אַלטרײַנג דאַרף פּאַסען. זיין אַ משרת אין אַ רעסטאָראַן — איז גוט. אַ זינג אין אַ קלײט — איז גוט. וואַשען פּלעשלעך אין שענקעל — איז גוט. וועלפּען אונזערשטופּען אַ וועגעלע — איז גוט. אַרומ-

לויפען איבער דער גאס און אויסשרייען די נייעס פון די ציימונגען - איז גוט. וואשען הינט - איז גוט. האדעווען קעגן - איז גוט. האפען מייז - איז גוט, און שינדען פון זיי די פעלכלעך - איז אויך גוט. מיט איינעם וואָרט - אלסדינג איז גוט, און אלסדינג האָב איך אויסגעפרובט, און אומעטום האָב איך אַרױסגעזעהן, הערט איהר, איין זאך: אַז אַרבייטען אויף יענעם מױג אויף כפרות. טױזענט מאָל גלייכער, אַז יענער זאָל אַרבייטען אויף מיר. וואָס זאָל מען טהון, אַז גאָט האָט אײנמאָל אַזוי פאַ-שאפען די וועלט, אַז דער דאַרף שוויצען אין קאַכען דאָס פיער, און איך דאַרף עס טרינקען. יענער דאַרף שוויצען און דרעהן ציגאַרען, און איך דאַרף זיי הויכערען. דער מאַשיניסט פון דער פּאַהן לאָז פיהרען העס לאַקאָמאָטיוו, דער קאַטשעגאַר לאָז טראָגען קױהלען, דער אַרבייטער לאָז שמירען די רעדער, און איך מיט איך וועלען זיך, הערט איהר, זיצען אָט דאָ אין וואַגאָן און דערצעהלען געשיכטען. געפּעלט זיי ניט? לאָזען זיי געהן איבערמאַגען די וועלט."

איך קוק אויף מיין פאַרשוין און טראַכט מיר: וואָס קאָן ער זיין, אָט דער נפּש? איין אויפגעקומענער גביר? אַ געוועזענער שניידער אין אַמעריקע און איצט האָט ער אַ מאַגאַזין פון פאַרטיגע קליידער? צי אפשר מאַקי אַ פאַבריקאַנט? אָדער אַ בעל-הבית פון הייזער? אָדער אַזוי אַ מענטש אַ קאַפיטאַליסט, וואָס לעבט פון פּראָצענט? נאָר לאַמיר איהם לאָזען ווייטער. ער אַליין דער-צעהלט דאָס בעסער:

"- ס'איז, הערט איהר, אַ קלוגע וועלט און אַ זיסע וועלט און אַ גוטע וועלט, און ס'איז אַ חיות, וואָס מע לעבט אויף דער וועלט! מע דאַרף נאָר זעהען, מע זאָל זיך ניט לאָזען שפּיען אין דער קאַשע. איך האָב מיך געוואָרפען, הערט איהר, אויף אַלע זייטען. איבערגעדיענט, ווי עס רעדט זיך, אַלע עבודה-זרהים. קיין אַרבייט איז ניט געווען צו שווער פאַר מיר. קיין פרנסה איז מיר ניט געווען מיאוס. און אויב איהר ווילט הייסען, איז קיין מיאוסע פרנסה נאָר אויף דער וועלט נישטאָ. אַלע פרנסות זענען שען. אַפי

איהר האַנדעלט אַרענטליך און אַבי דאָס וואָרט איז אַ וואָרט. איך ווייס עס פון זיך אליין. איך וועל מיך, הערט איהר, ניט געהן באַריהמען פאַר אַיך, אַז איך בין דער לעמבערגער רב. נאָר איהר מענט מיר גלויבען אויף נאמנות, אַז קיין גנב בין איך ניט. קיין גולן בין איך אַודאי ניט. און קיין שווינדלער איך ניט. לאַמיר האַבען אַזאַ יאָהר, הערט איהר, וואָס פאַר אַיין אַרענטליכער מוהר איך בין. איך האַנדעל אַנשמענדיג. איך נאָר קיינעם נישט אָפּ. איך פאַרקויף דאָס, וואָס איך האָב. קיין קאַץ אין זאַק איז ביי מיר נישטאַ. קורץ, איהר ווילט וויסען, וואָס איך בין? איך בין נישט מעהר ווי אַ ליפעראַנט, אַדער, ווי ביי אַיך ווערט עס אַנגערופען, אַ „פאַדראַטשיק“. איך שטעל-צו דער וועלט סוודרה. די סוודרה, וואָס אַלע וויסען, נאָר קיינער רעדט נישט פון דעם... פאַר וואָס? וויל די וועלט איז שוין צו אַ קלוגע וועלט, און מענטשען זענען שוין צו גייציג. זיי האַבען פיינט, אַז מע זאָגט זיי אויף שוואַרץ, אַז ס'איז שוואַרץ, און אויף ווייס, אַז ס'איז ווייס. זיי האַבען בעסער ליעב, פאַרקערט, אַז מע זאָגט זיי אויף שוואַרץ, אַז ס'איז ווייס, און אויף ווייס, אַז ס'איז שוואַרץ... נו, וואָס וועט איהר טוהן מיט זיי?"

איך קוק אויף מיין פאַרשוין פון בוענאָס-אירעס און טראַכט מיר: „רבונו של עולם! וואָס איז אַועלכעס אָט דער נפש? וואָס פאַר אַ מין אַרטיקעל שטעלט ער צו, אָט דער „פאַדראַטשיק“? און וואָס רעדט ער דאָס עפּים אַועלכע מאַדנע דבורים: „שוואַרץ – ווייס, ווייס – שוואַרץ“? ... איבערשלאָגען איהם אינמיטען און אַ פרעג טוהן איהם: „פעטער, מיט וואָס האַנדעלט איהר?“ – ווילט זיך מיר ניט. איך לאָז איהם בעסער רעדען ווייטער.

„– קורץ, וואו זשע האַלטען מיר? ביי מיין איצטיגען געשעפט אין בוענאָס-אירעס. מיין געשעפט אליין איז, אייגענטליך, ניט אין בוענאָס-אירעס. מיין געשעפט איז, אויב איהר ווילט וויסען, אומעטום, אויף דער גאַנצער וועלט: אין פאַריז, אין לאַנדאָן, אין בודאַפעשט, אין פּאַסטאַן, און די הויפט-קאָנטאָר, דאָס

ביוואָ, איז אין פוענאם-אירעם. איין עכירה, וואָס מיר זענען איצט
 ניט אין פוענאם-אירעם. איך וואָלט איך אַרײַנפֿירען צו מיר
 אין ביוואָ, איך ווײַזען אַ קאַנטאַר, מיט „מענטשען“. בײַ מיר
 „מענטשען“ לעבען זיך אָפּ — איהר וועט מיר גלױבען, צי ניט? —
 ווי די רױטשילדס. אַכט שעה אין טאַג — מעהר אַרבייט מען ניט
 בײַ מיר אַ מינוט אַפֿילו. בײַ מיר איז אַ „מענטש“ פֿאַררעכנט
 פֿאַר אַ מענטשען. וויססט איהר, פֿאַר וואָס? ווײַל איך בין אַליין
 אַמאָל געווען אַ „מענטש“. טאַק בײַ מײַנע איצטיגע שותפים.
 מיר זענען איצט דריי שותפים. פֿריהער זענען זיי געווען נאָר צוויי
 שותפים, און איך בין געווען בײַ זיי אַ „מענטש“. די רעכטע האָנט
 פֿון איך בײַ זיי געווען. דאָס גאַנצע געשעפט, קאָן מען זאָגען, איז
 געווען אויף מיר. בײַם קױפֿען סחורה, בײַם פֿאַרקױפֿען סחורה,
 בײַם אָפּשאַצען סחורה, בײַם סאַרטרען די סחורה — אומעטום
 איך... בײַ מיר איז איין אויג — איהר וועט מיר גלױבען, צי
 ניט? — אַז איך טוה נאָר אַ קוק אויף אַ שטיקעל סחורה, וועל איך
 איך באַלד זאָגען, וויפֿיעל סױאַמ די ווערט און וואוּהין עס קאָן
 געהן... נאָר דאָס אַליין איז נאָך נישט אינגאַנצען. בײַ אונזער
 געשעפט איז איין אויג אַליין ווינציג. מע דאַרף נאָך האָבען, הערט
 איהר, אַ נאָז אויך, אַ חוש הריח... פֿאַר אַ מײַל דאַרף מען קאָנען
 אָנשמעקען, וואוּ עפֿים ליגט. מע דאַרף פֿיהלען, וואוּ מע קאָן
 מאַכען אַ גוט געשעפט, און וואוּ מע קאָן פֿרעכען רוק און לענד,
 און נאָך אַרײַנקריכען אין אַ בלאַמע, הערט איהר, ביז אַרײַבער די
 אויזערען, מע זאָל נאָכדעם האָבען צו זינגען און צו זאָגען... צו-
 פֿיעל „שטיגומערס“, הערט איהר, פֿאַרהאַן אויף דער וועלט. צו-
 פֿיעל אויגען קוקען אויף אונזער געשעפט — און אונזער געשעפט
 האָט דוקא מורא פֿאַר אַ גוט אויג, חאַ-חאַ... איין טריט, אַז איהר
 מאַכט אַ פֿאַלשען, וועט איהר איך ניט אָפּזאַשען מיט קיין צעהן
 וואַסערען... באַלד עפֿים, ווערט אַ גוואָלד, אַ געפֿילדער, אַ שמיטערייַ
 אין די גאַזעטען. און די גאַזעטען דאַרפֿען דאָך מעהר ניט. די
 גאַזעטען זענען זיך מױה, אַבי זיי האָבען פֿון וואָס צו קלײַנגען.

(6)

צעלענען זיי די זאך אויף זיעפען און זיעבעציג טעלערלעך, בלאַזען-
 אויף אַ פייער מיט סכנת-נפשות און הויפען=אויף די גאַנצע
 פּאָליציע... האַטש אפילו - איך דאַרף אײך זאָגען בסוד - די
 פּאָליציע פון דער גאַנצער וועלט איז, האַ-האַ, ביי אונז אין
 קעשענע... איך זאל אײך אַנרופען נאָר די סומע, וואָס אונז קאָסט
 אָפּ אַ יאָהר פּאָליציע אַליין, וועט איהר זיך דערשרעקען... ביי
 אונז - איהר וועט מיר גלויבען, צי ניט? - איז אַ נתינה פון
 צעהן טויזענט, פופצעהן טויזענט, צוואַנציג טויזענט - פּו!"

מיט די ווערטער טהוט מײן פאַרשוין אַ מאַך מיט דער האַנט,
 ווי אַ מענטש, וואָס וואַרפט זיך מיט טויזענטער. בעת מעשה טהוט
 אַ בלישמש דער בריליאַנטענער רינג אויף דער שיין, און דער מענטש
 פון בוענאָס-אירעס, וואָס וואַרפט מיט טויזענטער, שמעלט זיך
 אָפּ אַ וויילע, קוקט, וואָס פאַר אַ רושם עס האָבען געמאַכט אויף
 מיר די טויזענטער, און פאַהרט ווייטער:

"- און אזו מע דאַרף אַמאָל געבען מעהר, מײנט איהר, איז
 עפּים אַ תירוץ? דערויף זענען מיר שוין דוקא באַגלויבט. איך
 מײן, טאַקי מיר, אלע דריי שותפים. וויפּיעל טויזענטער מיר זאָלען
 נישט אַנווייזען אויף פּאָליציע, גלויבט מען זיך אויף נאמנות... אלע
 הוצאות פיהרען זיך ביי אונז אויף נאמנות. מיר גלויבען זיך איינס
 דאָס אַנדערע אויפֿין וואַרט. איינער פונם אַנדערען וועט נישט
 פאַרלייקענען, הערט איהר, אויף אַט אזוי פּיעל... און, אַרדבה, לאַז
 איינער פּרובען יאָ פאַרלייקענען, - וועט ער האָבען אַ וויסמען
 טיף... מיר קענען זיך, הערט איהר, גוט איינס דאָס אַנדערע, און
 מיר וויסען דעם פּלאַץ, און מיר זענען קלאָר די גאַנצע וועלט.
 יעדער פון אונז האָט זיך זיינע אַגענטען מיט זיינע שפּיאַנען...
 וואָס דען מײנט איהר? געשעפט, וואָס פיהרט זיך אויף נאמנות,
 קאָן אַנדערש נישט געהן... געפונט איהר ניט, אזו סװאָלט זיין בעסער
 ווי רעכט, מיר זאָלען דאָ אויף דער סטאַנציע געבען אַ שפּרונג-אַראָפּ
 און טהון אַ שווענק-דורך דעם האַלו?"

אזוי מאכט צו מיר מיין פארשוין און נעמט מיך פאר א האנט און פארקוקט מיר אין די אויגען אריין.

זעלבסטפארשטענדליך, אז איך האב גארנישט דאגעגען, און מיר געבען א שפרינג-אראפ אויף דער סטאנציע און שווענקן דורך דעם האל. איינס נאכ'ס אנדערע קנאקען די פלעשלעך לי-מאנאד, און מיין הברה-מאן טרינקט מיט אזא ביון אפעמיט, אז מע מעט איהם מקנא זיין. מיר אבער גריבעלט די גאנצע צייט אין מח איין געדאנק: מיט וואס פאר א מין ארטיקעל האנדעלט ער, אט דער מענטש פון פוענאם-אירעם? וואס ווארפט ער זיך אזוי מיט מויווענטער? און ווי אזוי איז דאס די פאליציע פון דער גאנצער וועלט ביי איהם אין קעשענע? און צו וואס דארמען זיי אנגענטען און שפאנען?... האנדעלט ער ניט מיט קאנטראבאנד?... מיט פאלשע ברייאנמען?... מיט גנבישע סחורות?... אדער ער איז גלאט אזוי א פראלער, א קנאקער, א באריהמער, פון די פיינע בריות, וואס אלסדינג וואכסט ביי זיי אונטער דער צונג משונה אומגעלומפערט, אין דער לענג און אין דער ברייט?... צו אונז, קאמי-וואיאזשערען, אז עס האפט זיך אריין אזא מין קונצענמאכער, א בעל-מגום, האבען מיר פאר איהם אונזער אייגענעם נאמען: „אנגראסיס“ דאס הייסט, א מענטש, וואס אלסדינג איז ביי איהם „אנגרא“... בלשון אשכנז הייסט דאס פשוט: א איד א שקרן, וואס האקט א טשייניק... מיר פאררויכערען ווידער צו ציגארען, פארנעמען אונזערע ערשער, אין דער מענטש פון פוענאם-אירעם האקט ווייטער:

„וואו זשע האלמען מיר, אפנים? ביי מייע שותפים. דאס הייסט, ביי מייע איצטיגע שותפים. פריהער זענען זיי געווען מייע בעל-בתים, און איך בין געווען, ווי איך האב איך שוין געזאגט, זייער מענטש. איך וועל איך ניט אייסטראכטען קיין בלבלול, אז זיי זענען געווען שלעכטע בעל-בתים. ווי האבען זיי געקאנט זיין צו מיר שלעכט, אז איך בין זיי געווען געמיי, ווי א דינע? זייערער א סענט איז ביי מיר געווען, הערט איהר, טייער.

אזוי ווי מיין איגענער. אין שונאים האָב איך מיר געקויפט צוליעב
 זיי, בלויזיגע שונאים! ס'איז געווען צייטען — איהר וועט מיר
 גלויבען, צי ניט? — וואָס מע האָט מיך איבער מיין געטריישאפט
 געוואָלט סמען. טאָקי פשוט סמען. איך מעג מיך באַריהען,
 הערט איהר, אז איך האָב זיי געדיענט עהרליך, וואָס עהרליכער קאָן
 שוין גאָר ניט זיין. אמת, איך האָב אָן זיך אויך ניט פאַרגעסען...
 אַ מענטש טאָר קיינמאָל ניט פאַרגעסען אָן זיך. אַ מענטש דאַרף
 געדענקען, אז ער איז ניט מעהר ווי אַ מענטש. היינט לעבט ער,
 אין מאָרען? ... האָ-האָ! אייביג זיין ביי יענעם איז ניט קיין
 פּלאַן. וואָס בין איך — אָהן הענט? אָהן פיס? צי אָהן אַ צינג?
 זכּרתי, איך האָב געוואוינט, אז אָהן מיר קאָנען זיי זיך ניט פאַנעהן
 אַ טאָג אַפילו. זיי קאָנען ניט און טאָרען ניט...
 ווייל ס'איז דאָ סודות, הערט איהר, סודות מיט סודות...
 ווי דער שטייגער איז אין אַ געשעפט... בין איך מיך מיישב איינ-
 מאָל, הערט איהר, אין אַ שענעם טאָג, און קום-אריין צו מיינע בעלי-
 בתים און רוף מיך אָן צו זיי: „אדיעו, מיינע הערדען!“ קוקען
 זיי מיך אָן: „וואָס הייסט אדיעו?“ „אדיעו, זאָג איך, הייסט:
 זייט געזונט.“ זאָגען זיי: „וואָס איז די מעטה?“ זאָג איך:
 „ביז וואָנעט איז דער שיעור?“ ... וואָרפען זיי זיך איבער איינס
 מיט דאָס אַנדערע מיט די אויגען און טהוען מיך אַ פרעג: „וויפיעל
 פאַרמאָג איך קאָפיטאל?“ זאָג איך צו זיי: „וויפיעל איך זאָל
 ניט פאַרמאָגען, זאָג איך, וועט מיר זיין אויף דער ערשטער צייט
 גענוג, זאָג איך, אין טאָמער, זאָג איך, וועט זיין קאָרג, איז נאָט.
 זאָג איך, אַ פאָטער און פּענאַם-אירעס אַ שטאָרט...“ אודאי האָבען
 זיי מיך פאַרשטאַנען. פאַר וואָס זאָלען זיי מיך ניט פאַרשטעהן —
 דער מוז איז זיי אויסגעדאַרט געוואָרען? און אָט אזוי אַ זענען
 מיר פון דעמאָלט אָן געוואָרען שותפים. דריי שותפים, דריי בעלי-
 בתים, גלייך אויף גלייך. ביי אונז איז נישט — דעם מעהר, יענעם
 ווינציגער. וואָס נאָט ניט... קריעגען קריעגט מען זיך אויך ניט.
 צו וואָס זאָל מען זיך קריעגען, אז פאַרדיענען פאַרדיענט מען, דאָג-

קען גאָט, גאַנץ שען און דאָס געשעפט וואָסמ... די וועלט ווערט
 גרעסער און די סחורה ווערט אַלע מאָל טייערער... איטליכער פון
 אינז נעמט זיך אַרויס פון שותפות וויפיעל ער דאַרף אויף דער
 דוצאה. מיר זענען אַלע גרויסע בעלי-הוצאות. ביי מיר אַליין, אָהן
 אַ ווייב און אָהן קינדער, געהט אַוועק - איהר וועט מיר גלויבען,
 צי ניט? - דריי מאָל אַזוי פיעל, ווי ביי אַיין אַנדערען מיט אַ
 ווייב און מיט קינדער. וואָס מײַך קאַסט-אַפּ אַ יאָהר צדקה אַליין,
 וואָלט זיך דאָס אַיין אַנדערער געוואונשען פאַרדיענען. סײַז נישטאָ,
 הערט איהר, אַיין זאָך, וואָס זאָל מײַך נישט קאַסטען קיין געלט.
 אַ שוהל, אַ שפּיטאַל, אַיין עמטראַנטען-קאַסע, אַ קאַנצערט -
 בווענאָס-אײרעס אַזוי, קיין עין-הרע, אַ שטאַרט! און וואו זענען
 עפּים אַנדערע שטערט? ארץ-ישראל - איהר וועט מיר גלויבען,
 צי ניט? - קאַסט מײַך שוין אויך געלט. ערשט ניט לאַנג קומט
 מיר אָן אַ בריעף פון אַ ישיבה פון ירושלים. אַ שענער בריעף, מיט
 אַ מגן-דוד, מיט אַ שטעמפעל און מיט חתימת פון רבנים. דער
 בריעף איז געשריבען גלייך צו מיר, מיט אַ שענעם טיטל: „הרבני
 הגביר המפורסם רב מרדכי“... ע-ע-ע! - טראַכט איך מיר. -
 זויבאַלד זיי זענען אַוועלכע פיינע מענטשען און רופען מײַך אָן בײַם
 נאַמען, קאָן מען קיין חזיר ניט זיין און מע דאַרף זיי שיקען אַ
 הונדערטער... דאָס האָט איהר אויך וויטיגע נדבות. היינט וואו
 איז ערניץ מײַן געבורט-שטאַרט? סאַשמאַקען? סאַשמאַקען
 נעמט-צו ביי מיר - איהר וועט מיר גלויבען, צי ניט? - אַלע
 יאָהר אָט אַזאָ דיטעל מיט געלט! אַלע מאָל, אַלע מאָל קומט מיר
 אָן פון סאַשמאַקען אַיין אַנדער ברוועל. דאָס איז אַזאָ צרה, דאָס
 איז אַזאָ שלאָק... פון מעות-המים שמועסט מען ניט. אַלע פּסח
 אַ הונדערטער. דאָס איז שוין אַ „זאַקאַן“... אָט פאָהר איך איצט
 קיין סאַשמאַקען, ווייס איך פריהער, אַז איך וועל ניט אַפּקומען מיט
 קיין טויזענטער. וואָס זאָג איך, אַ טויזענטער? הלואי איך זאָל
 פּטרען מיט צוויי. אַניש, וועלען זיין אַלע דריי. אַ קלייניקייט,
 אַ מענטש איז ניט געווען אַזאָ צייט אין דער היים - פון קינדזויין

אן, הא-הא! סאשמאקען איז דאך מיין היים! איך ווייס פריהער, אז די גאנצע שטאָרט וועט קאָמען. מע וועט זיך צונויפלויפֿען. א גודלה: „מאָטעק איז געקומען, אונזער מאָטעק פון בוּענאַס-איירעס“... אַ יום-טובּ! גלויבט מיר, מע קוקט שוין דאָרט אַרויס אויף מיר, ווי אויף משיחין. נעבאָך גרויסע אַרעמעלייט. פון יעדער סטאַנציע געב איך זיי צו וויסען, אז איך פאָהר. איך קלאָפּ זיי אלע מאָג אַ דעפעט: „פריעזשאַן. מאָטעק“. איך אַליין — איהר וועט מיר גלויבען, צי ניש? — וואָלט שוין איך וועלען וואָס גיכער קומען צו פאָהרען קיין סאָשמאָקען. אַ קוק טהון אויף סאָש-מאָקען, אַ קיש טהון די ערד פון סאָשמאָקען, דעם שטויב פון סאָש-מאָקען. אַ כפרה, הערט איהר, בוּענאַס-איירעס: אַ כפרה ניש-יאָרק! אַ כפרה לאַנדאָן! אַ כפרה פאַריז! האַ-הא! סאָשמאָקען איז דאָך מיין היים!“...

דאָס פנים פון מיין פאַרשוין האָט זיך ביי די ווערטער ווי איבערגעביטען. גאָר איין אַנדער פנים. עפּים איז דאָס ווי יונגער געוואָרען. יונגער און שענער. און די קליינע בוימעהלדיגע אויגעלעך האָבען באַקומען גאָר איין אַנדער פיערעל מיט אַ נייעם גלאַנץ פון פרייד און פון גדלות און פון ליעבשאַפט. פון אמתיע, נישט גע-מאָכטע ליעבשאַפט... איין עבירה איין זאָך: וואָס איך ווייס נאָך אַלין נישט אַקראַט, מיט וואָס ער האַנדעלט... ער לאָזט מיר אָבער לאַנג נישט טראַכטען און שניידט ווייטער:

„— איהר מינט, וואָס, איגענטליך, פאָהר איך קיין סאָש-מאָקען? אַ ביסעל בענק איך טאָקי נאָך דער שטאָרט, און אַ ביסעל אויף קבר-אָבות. איך האָב דאָך עפּים אויפֿן הייליגען אָרט אַ פאָטער און אַ מומער, און ברידער און שוועסטער — אַ גאנצע משפּחה. און אַגב ווילט זיך מיר טאָקי חתונה האָבען אויך. ביז וואָנט איז דער שיעור צו זיען אַ כּוּזר? און חתונה האָבען וויל איך דוקא פון סאָשמאָקען. פון מיין שטאָרט. פון מיין גראַד. פון מיין משפּחה. איך האָב מיר שוין וועגען דעם איבערגעשריבען מיט מינע פריינט פון סאָשמאָקען, זיי זאָלען מיר נאַכזעהן עפּים רעכטס...“

שרייבען זי, איך זאל נאָר קומען צו פאָררען בשלום, וועט שוין במילא זיין רעכט... אָט אזא משוגענער בין איך... מע האָט מיר שוין פאָרגעלעגט אין בוענאָם-אירעם — איהר וועט מיר גלויבען, צי ניט? — די גרעסטע שענדיגקייט פון דער וועלט. איך וואָלט געקאָנט, הערט איהר, אויספיהרען אַזעלכעס, וואָס דער מערקישער מילטאָן אפילו פאַרמאָגט דאָס נישט... נאָר איך האָב מיר געוואָלט איין מאָל פאַר אַלע מאָל: ניין! חתונה האָבען פאָהר איך קיין פאַרמאָקען. איך וויל אַיין אַנשטענדיג קינד. אַ אירישע מאַכטער. זי מעג זיין ווי אַרעם, וועל איך דערױף נישט קוקען. איך וויל זי אַפּ גילטען. זי וועל אַלערע אַפּשימען מיט גאָלד. די גאַנצע משפּחה גליקליך מאַכען. און זי אַליין וועל איך ברענגען צו מיר קיין בוענאָם-אירעם. איך וועל איהר אויספוצען, הערט איהר, אַ פאַלאַץ, ווי פאַר אַ פרינצעסין. קיין שפּרענקלע וועל איך אויף איהר נישט לאָזען פאַלען. גליקליך וועט זי זיך אַפּלעבען ביי מיר — איהר וועט מיר גלויבען, צי ניט? — ווי קיין פרוי אין דער גאַנצער וועלט! זי וועט נישט וויסען ביי מיר פון קיין זאַך, אויסער איהר חירטשאַפט, מיט איהר מאַן און מיט איהרע קינדער. די קינדער וועל איך לאָזען שמודיערען. דעם אויף דאָקטאָר, דעם אויף אינ-זשיניער, דעם אויף יוריסט. די מענטער וועל איך אַפּשיקען אין אַ אירישען געשלאַסענעם פאַנסיאָן. ווייסט איהר, וואוּהין? — קיין פראַנקפורט..."

ביי די ווערטער קומט-אָן דער קאָנדוקטאָר אַפּגעמען די בילעטען. תמיד (איך האָב שוין פאַמערקט וויפּעל מאָל) טראַגט אָן דער רוח דעם קאָנדוקטאָר פונקט דעמאָלט, ווען מע דאַרף איהם נישט! אין וואַגאָן ווערט אַ טומעל, אַ מהומה. אַלע האַפען די פּעקלעך, און איך אויך פּתוּכּם. איך מוז אויסשטויגען פון וואַגאָן. זיך איבערוצען אויף אַיין אַנדער וועג. דער מענטש פון בוענאָם-אירעם העלט מיר צונויפּבינדען מיין פאַגאָזש, און מיר פיהרען דערווייל צווישען זיך אַ געשפּרעך, וועלכעס איך געב דאָ איבער פינקטליך, וואָרט אין וואָרט:

דער מענטש פון בוענאָס-אײַרעס: אויב, אַ שאַד, וואָס איהר פאָרט ניט ווייטער. ניט זיין מיט וועמען צו רעדען. איך: וואָס זאָל מען מהוּן? פרנסה איז פרנסה.

דער מענטש פון בוענאָס-אײַרעס: גוט געוואָנט. פרנסה איז פרנסה. איך האָב מורא, איך וועל מוזען צוצאָהלען און אַרױַ-בערפעקלען זיך אין צווייטע קלאַס. איך קאָן, דאַנקען גאָט, אויס-פיהרען ערשטע קלאַס אויך. בײַ מיר, אַז איך פאָהר אין באַהן... איך: האָט קיין פאראיבעל ניט, וואָס איך שלאָג אײַך איבער. מיר האָבען אינגאנצען נאָך אַ האַלבע מינוט צײַט. איך האָב אײַך געוואָלט עפּים פרעגען.

דער מענטש פון בוענאָס-אײַרעס: צום בײַשפּיעל? איך: צום בײַשפּיעל, איך האָב אײַך געוואָלט פרעגען... אַ, מע פּיפּט שוין... וואָס איז, אײַגענטליך, אײַער געשעפט? מיט וואָס האַנדעלט איהר?

דער מענטש פון בוענאָס-אײַרעס: מיט וואָס איך האַנדעל? האַ-האַ! נישט מיט אחרונים, מײן פּרײַנט, האַנדעל איך, נישט מיט אחרונים...

איך בין שוין מיט מײן באַגאַוש אינגאנצען אויף יענער זײַט וואַגאַן, און נאָך שמעהט מיר פאַר די אויגען דער מענטש פון בוענאָס-אײַרעס מיט זײַן גלאַטען צופריעדענעם פּרצוף, מיט דער שמעקענדיגער ציגאַר אין די צײַהן, און נאָך קלינגט מיר אין די אוידיערען זײַן „האַ-האַ“:

— נישט מיט אחרונים, מײן פּרײַנט, האַנדעל איך, נישט מיט אחרונים...

געשיכטע נומער זעכס

קבר אבות

געשריבען אין יאָהר 1909

געשיכטע נומער זעכס

קבר אבות

— איהר פאָהרט אויפ'ן „ריד“, און מיר פאָהרען
פונ'ם „ריד“. איך האָב זיך שוין אויסגעוויינט, און איהר
פאָהרט ערשט וויינען — דארף מען זיך מאַכען זיין אָרט. מדינת
זיך, זייט מוחל, אַ חוק אַ ביסעל געהענטער, אַהער, ס'איז זיך
נישט גוט צו זיצען.

— אַמ:

אזוי שמועסען זיך דורך אין וואַנאָן צוויי פארשווינען הינטער
מיינע פלייגעס. דאָס הייסט, איינער רעדט און דער אנדערער פאַמ-
קעט איהם צו פון צייט צו צייט מיט האַלבע ווערטער.

— זאלכאָנאָד פאָהרען מיר דאָס. איך און מיין אַלטינקע.
אַמ דאָס איז זי, וואָס ליגט אויף דער ערד. זי איז איינגעשלאָפען.
אַנגעוויינט זיך נעכטן פאַר אַלע אידען. גאַרניש געוואָלט אָפּ-
טרעטען פון הייליגען אָרט. צוגעפאלען צום קבר און — נישט אָפּ-
צורייסען! טענה איך מיט איהר: „אַבער זאָל זיין גענוג, זאָל
איך, די וועסט וי מיט דייע שרערען, זאָל איך, לעבעדיג נישט
מאַכען!“ הערט די וואַנט? און וואָס איז דער הידוש? אַזא
בראָך! אַ פת-יחידקע. איין אויג אין קאַפּ. אין אַ געראַטענע

דערצו. שען ווי גאלד. און קלוג. געענדיגט פראַנימנאָויע... צוויי יאָהר אָז זי איז געשטאַרבען. מיינט איהר אפשר, פון משאכאָטקע? געזונט און שטאַרק! אליין, אליין זיך גענומען דאָס לעבען.

— טאַקן?!

פון דעם שמועס פאַרשטעה איך שוין, וועגען וואָס פאַר אַ „יריד“ עם רעדט זיך דאָ. איך דערמאן מיך, אַז אַזוי האָבען ראש-הודש אלול. דאָס איז דער טרויעריגער, נאָר לעבער חודש אלול. אידען פאַהרען פון איין שטאָדט אין דער אַנדערער צו די לאַנג-גע-שטאַרבענע טאַטע-מאַמע, שוועסטער און פרידער, קינדער און קרובים אויף קבר-אַבות. פאַרוואָגעלטע מאַמעס, פאַריותומשע טעכטער, עלענדע שוועסטער און גלאַט אַרעמע ווייבער פאַלען צו צו די לעבע טייערע קברים אַ ביסעל אויסוויינען זיך, אויסגיטען דאָס ביטערע האַרץ, פאַרגרינגערען די פאַרוזשכטע פאַרשטאַממע נשמה.

אַ מאָדנע זאַך! איך בין, מיט גאַמץ הילף, אַ רייזענדר, דאַכט מיר, נישט דאָס ערשטע יאָהר, און קאָן זאָגען, אַז ס'איז שוין לאַנג נישט געווען ביי אונז אַזאַ גערעט אויף קבר-אַבות, ווי היינטיגען ראש-הודש אלול... די פאַהן, ברוך השם, לייזט געלט. די וואַנגעס זענען געפאַקט. עם פאַהרען אידען מיט פאַרמאַרעטע פנימער. עם פאַהרען ווייבער מיט רויטע אונטערגעשוואַלענע אויגען און מיט גלאַנצענדיגע נעזער. ווער עם פאַהרט אויפ'ן „יריד“ און ווער עם פאַהרט פונ'ם „יריד“... אין דרויסען שמעקט מיט ראש-הודש אלול. אויפ'ן האַרצען איז ראש-הודש-אלולדיג, און עם בענקט זיך, בענקט זיך אַהיים... נישט ווילענדיג הער איך מיך איין אין דעם שמועס פון די צוויי, וואָס הינטער מיינע פלייצעס:

— אפשר מיינט איהר, איין אומגליק פון די היינטיגע אומ-גליקען? שוואַרצע העמדלעך, רויטע פלאַגען? מורמע?... הלילה זחס! פון דעם האָט מיך גאַט אויסגעהיט. דאָס הייסט, איך האָב מיך אליין אויסגעהיט. ווי דאָס שוואַרצאַפּעל פון אויג! אַ גליינגקייט — אַ מיידעל אַ בת-יחידקע, איין אויג אין קאַפּ, און

א געראָמענע דערצו. שטען ווי גאָלד. געענדיגט פראַגמאָויע:
 איך האָב געטהאָן וואָס איך האָט געקאָנט: נאָכגעקוקט, וואוּהין
 זי געהט, און מיט וועמען זי רעדט, און וואָס מע רעדט, און וואָס
 פאָר אַ ביכעל מע לייענט. „מאָכטערקע, זאָג איך, דו ווילסט לייענען,
 זאָג איך, ביכלעך? געוונטערהייט! נאָר איך דאַרף איך, זאָג
 איך, וויסען, וואָס דו לייענסט...“ אמת, איך בין אין די זאָכען אַ
 קנאַפער ווייטער, נאָר אַ חוש-הריח, דאַנקען גאָט, האָב איך. איך
 אז איך מדרו אַ קוק אַרײַן אין אַ בוך, ער מעג זײַן אַפילו אויפֿן
 פראַנצויז, וועל איך פאַלה זאָגען מיט וואָס ער שמעקט.
 - הערסט דו?!

- איך האָב נישט געוואָלט, אז מיין קינד זאָל שפּיעלען מיט
 פּיער - וואָסו קומט מיר דערפאַר? איהר מיינט, איך בין גע-
 גאַנגען מיט סטירדעס? מיט בייזען? דוקא מיט גוטען, און דוקא
 מיט אַ ווערטעל: „מאָכטערקע, זאָג איך, לאָז זיך דאָס רעדעל
 דרעהען ווי עס דרעהט זיך. נישט איך און נישט דו, זאָג איך,
 וועלען דאָס אָפּשטעלען...“ אזוי זאָג איך צו איהר, און זי, מיינט
 איהר, וואָס? שווייגט. אַ שטילע מויב, אַ קינד אַ גאָלד! וואָס
 מוהט גאָט? אוועקגעגאַנגען די שווערע צייט, איבערגעקומען, ברוך-
 השם, אלע שלעק, מיט די רעוואָלוציעס, מיט די קאָנסטיטוציעס.
 אויס שוואַרצע העמדלעך, רויע פּאָהנען, געשערטע האָר, שוואַרצ-
 יאָהרען, באַמבעס. די צייהנער זענען מיר שיער נישט אַרויסגעפאַלען
 פון מיל. אַ קלייניקייט - די פחדים? אַ מירעל אַ בת-יחידקע,
 איין אויג אין קאַפּ, און אַ געראַמענע דערצו, געענדיגט פראַג-
 מֵנאָויע?

- פּמור, נו?

- הקיצור המעשה, איבערגעקומען, געלויבט ביזט דו גאָט,
 די ביטערע צייט. איצט וועט מען שוין קאָנען אַ מראַכט מוהן עפּים
 וועגען אַ שידוך. נון? - זאָל דער איבערשמער נאָר צושיקען
 דעם רעכמען זיווג. און עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ סדרה:
 שידוכים, שדכנים, חתנים. איך זעה מיין מאָכטער - ס'איז נישט

דאָס. איהר מיינט, וואָס? גאַרניט. מע זאָל זאָגען, אָז זי וויל
 ניט דעם שידוך — דאָס ניט. נאָר וואָס דען? — וועט איהר
 הערען. איך הויב אָן נאָכקוקען, נאָכשפּירען, ערשט איך ווער
 געוואָהר אַ מעשה: מע לייענט אַ ביכעל און מע פּאהאַלט זיך.
 און נישט אַליין, זאלפּאַרדיט לייענט מען. זי, און נאָך אַ חבר'שע
 איהרע, אינזער חונט אַ מיידעל, איך אַ געראַטענע און איך
 געענדיקט פּראָגימנאַזיע, איז צוויי, און דער נאַוואַרעדאַקער בחדר —
 אַ דריטער. ווער איז דער נאַוואַרעדאַקער בחדר, ווילט איהר וויסען?
 נישטאָ וואָס צו וויסען. אַ בחדר אַ גאַרנישט, אַ פולער פנים מיט
 פּרישטישעס, אייגען קאַלי, אַהן ברעמען, און דוקא מיט גאַלדענע
 ברילען, אַ מיאוסער, אַ קוישיגער בחדר — אַ שטיקעל ברויט פאַר
 איהם ניט אויפצועסען! דערצו נאָך איין איינגעגעסענער יונג, אַ
 קריכער, אַ וואָרעם. וויסט איהר, וואָס איז דער פּושט אַ מענטש
 אַ וואָרעם? אָט וועל איך איך פאַרטייטשען. פאַרהאַן אַלערליי
 מענטשען אויף דער וועלט: פאַרהאַן אַ מענטש אַ בהמה. פאַרהאַן
 אַ מענטש אַ פּערד. און פאַרהאַן אַ מענטש אַ חונט. אַ מענטש
 אַ חויר. און פאַרהאַן אַ מענטש אַ וואָרעם. היינט פאַרשטעהט
 איהר שוין?

— אַהאָ!

— ווי קומט צו מיר אָט דער וואָרעם? צוילעב דעם חונט
 מיידעל. ער איז איהרער טאַקן אַ לייבליכער שוועמערקינד.
 שמודיערט אויף אַפטייקאַרסקן פּראָוויזאָר, צי אויף יוריסט, צי
 אויף „דאָנטיריסט“ — דער שוואַרציאַהר ווייסט דעם טאַמען
 זיינעם! איך ווייס נאָר, אָז ער איז דער מלאך-המות מיינער!
 מיר איז דער דאָזיקער בחדר מיט די ברילען באלד ניט געפעלען
 געוואָרען. איך האָב דאָס אפילו געזאָגט מיין ווייב. זאָגט מיר מיין
 ווייב: „וואָס דיר קאָן זיך אויסווייזען!“ איך קוק מיך איין, איך
 הער מיך צו — עס געפעלט מיר ניט דאָס לייענען, וואָס מע לייענט
 זאלפּאַרדיט, און דאָס שמועסען, וואָס מע שמועסט, און וואָס מע
 פּלאַמט, און וואָס מע היצט זיך... רופּ איך מיך אָפּ איינמאַל צו מיין

מאכטער: „מאכטערקע, זאג איך, וואָס לייענט מען דאָס אזוי גע-
שטאַק זאלבאָדרימ?״ (זאָגט זי: „גאַרניט, אַ בוך.״ זאָג איך:
„איך זעה אַ בוך. איך פרעג, וואָס פאַר אַ בוך?״ זאָגט זי: „אַז
איך וועל דיר זאָגען, וועסטו דו וויסען?״ זאָג איך: „פאַר וואָס זאָל
איך ניט וויסען?״ צעלאַכט זי זיך און מאַכט צו מיר: „ס׳איז ניט
דאָס, וואָס דו מיינסט... ס׳איז אַ בוך, וואָס ער הייסט סאַני,
אַ ראַמאַן פֿון אַרצעבאַשעס.״ זאָג איך: „אַרצע פאַשע׳ס איז
געווען, זאָג איך, אַ בלינדער מלמד, שוין לאַנג געשמאַרבען.״ לאַכט
זי וויעדער. מראַכט איך מיר: „ע, מאַכטערקע, דו לאַכסט, און
דעם מאַמען זיך בלוט!״... וואָס האָב איך גערעכענט? —
אַ קשיא אַוויך אַ מעשה? אפשר האָבען זיך שוין וויעדער אָנג-
געהויבען די פרידערעגע משאַלומתנס?... ווי מיינט איהר, איך
בין ניט קיין בעלן געווען דורכלייענען דעם בוך?

— אַ הודש אַ ביסעל!

— ניט אליין. דורך איין אנדערען. מאַקי דורך מיינעם אַ
מענטשען, אַ פּריקאַזשיק פֿון געשעפט. אַ יונגערמאַן אַ מאַרים.
לייענט רוס, ווי אַ וואַסער. אַרויסגעגנבה׳ט ביי דער מאַכטער אייג-
מאַל ביינאַכט דעם בוך, אַוועקגעגעבען דעם בוך דעם פּריקאַזשיק:
„נאַ, בערעל, לייען-דורך, זאָג איך, דעם דאָזיגען בוך, און מאַרגען
וועסטו דו מיר, זאָג איך, דערצעהלען, וועגען וואָס רעדט זיך אינים
דאָזיגען בוך.״ קוים דערלעבט דעם פּרידמאַרגען. געקומען בערעל,
טהו איך איהם אַ האַפּ: „ע, בערעל, וואָס איז מיטן בוך?״ מאַכט
ער צו מיר: „אַ אַ בוך!״ — און שטשירעט מיט די ציידנער:
„אַ גאַנצע נאַכט, זאָגט ער, ניט געשלאַפען, ניט געקאַנט זיך, זאָגט
ער, אַפּרייסען.״ „אזוי? נו, אַדרבה, זאָג איך, דערצעהל, לאַמיר
איך הערען חידושים...״ און מײן בערעל הויבט מיר אָן דער-
צעהלען אַ מעשה — וואָס זאָל איך איך זאָגען? אַ וואַרט צו אַ
וואַרט קלעפט זיך ניט. אַט וועט איהר הערען אַ טשעפּוואַ: „עס
איז געווען, זאָגט ער, אַ פּאַני, האַט ער געהייסען סאַני און
האַט לייעב געהאַט דעם טרונק און פאַרבייסען מיט אַ וויערען

אוגערעק... און א שוועסטער האָט ער געהאַט, האָט זי געהייסען לידע, האָט זי גרייליך לייעב געהאַט אַ דאָקטער, נאָך מערפּרז איז זי געוואָרען פּון אַיין אָפּזיר... און אַ סטודענט איז געווען, האָט ער געהייסען יראָ, האָט ער מוראדיג לייעב געהאַט אַ מיידעל אַ לעהרערקע מיט'ן נאָמען קראַסאָוויצע. איז זי איינמאָל געפּאָהרען ביינאָכט אויף אַ שיפּעל, איהר מיינט — מיט איהר חתן? ניין! דוקא מיט אַט דעם שפור סאַני... „אַט דאָס איז גאָר?...“ „האַט צייט, מאַכט ער, ס'איז נאָך ניט אינגאַנצען. און אַ לעהרער אוואָן איז דאָרטען געווען, איז ער געגאַנגען מיט'ן שפור קרקען, ווי נאָקטע מיידלעך פּאָדען זיך...“ „פּקיצור, זאָג איך, וואָס איז דער היצא-לנו-מזה?“ „דער היצא-לנו-מזה, זאָגט ער, איז דאָס, וואָס דער שפור סאַני האָט געהאַט אַ טבע, ער פּלעגט הירושען ווי אַ פּערד, און אַפּילו צו זיין אייגענער שוועסטער לידע, אַז ער איז געקומען אַהיים, האָט ער...“ „טפּו, זאָג איך, זאָלסטו דו ווערען! גענוג דיר, זאָג איך, מיט'ן שפור. דו זאָג מיר פּעסער, וואָס איז דער פּועל-יוצא, דער שפיץ?...“ „דער שפיץ איז, זאָגט ער, אַז דער אָפּזער האָט זיך געשאַסען, און דער סטודענט האָט זיך געשאַסען, און די קראַסאָוויצע האָט זיך גע'סמ'ט, און אַ איר סאַלאָווייטשיק איז דאָרט פּאָרהאַן, האָט ער זיך אויך געהאַנגען...“ „אַה, געהאַנגען, זאָג איך, זאָלסטו דו ווערען מיט זיי אינאיינעם! זאָגט ער: „וואָס שילט איהר זיך? וואָס בין איך שולדיג?“ „ניט דין, זאָג איך, אַרצע פּאַשע'ס מיין איך...“ „אזוי זאָג איך צו מיין פּערלעך, און מיינען מיין איך גאָר דעם נאַוואַרעדאָקער פּחור, אַ קלאָג צו זיין קאָפּ! מיינט איהר אפּשר, אַז איך בין קיין פּעלן ניט געווען איינמאָל אַפּרופּען מיין פּחור אָן אַ זייט?

— פּטור, נו!

— „זאָג מיר, זאָג איך, אַוואו האָסטו דו אויסגעקראַצט, זאָג איך, אַזאַ משעפּוהאַ? שטעלט ער אָן אויף מיר די ברילען: „וואַסער משעפּוהאַ? זאָג איך: „אַט די מעשה אַרצע פּאַשע'ס מיט'ן שפור, זאָג איך, וואָס הייסט סאַני...“ „סאַני, זאָגט ער, איז

נימ קיין שפורד".... "וואָס דען, זאָג איך, איז ער?" "ער איז, זאָגט ער, אַ העלד!" "וואָס הייסט דאָס, זאָג איך, אַ העלד? דערמיט, זאָג איך, וואָס ער טרינקט בראַנפֿען פֿון אַ טייגלאַז, פֿאַר בייסט מיט אַיין אַנגערעק, זאָג איך, אין הירושעט ווי אַ פּערד?" ווערט ער אָנגעצונדען, דער נאַוואַרעדאָקער בתור, טהומ-אויס די ברילען און קוקט אויף מיר מיט די רויטע אויגען, וואָס אָהן ברעמען: "איהר האָט, זאָגט ער, געהערט קלינגען, פעטערקע, און קאָגט נימ נאָכוינגען. סאַני - דאָס איז, זאָגט ער, אַ מענטש פֿון נאַמור, אַ מענטש פֿון פֿרייהייט. סאַני, זאָגט ער, זאָגט וואָס ער מיינט און טהומט וואָס ער וויל!"... און אַוועק, און אַוועק, שדים ווייסען איהם וואוהין: פֿרייהייט, און לעבע, און נאָך אַ מאָל פֿרייהייט, און וויעדער אַ מאָל לעבע... און בעת מעשה שמעלש ער אַרײַם די פֿינגעלשע ברוסט זיינע, מאַכט מיט די הענט און קאָכט זיך, טאַקי נאָר ווי אַ מגיד אויף דער בימה. איך שמעה מיר אַלין און קוק אויף איהם און קלער מיר: "רפּונו של עולם! אָט דער קריטיגער בתור דערש פֿון אַוועלכע זאָנען?... ווי וואָלט זיין, למשל, ווען איך נעם איהם אָן פֿאַרן קאַרק און וואַרף איהם אַהיים דורך דער מהיר אַזוי, אַז ער זאָל ביי מיר קלייבען אַלע צייהנער?" איך געב אָבער באלד צוריק אַ טראַכט: "וואָס? אַ בתור אַ שומע! ער זאָל רעדען פֿון באַמבעס, וואָלט דען בעסער זיין?"... נר, געה זי אַ נביא, אַז ס'איז נאָך פֿאַרהאַן ערגערס ווי באַמבעס, און איבער אַזאַ משעפּוּחא זאָל איך פֿאַרלירען אַ קינד אַ גאָלד, אַ בת-יחידקע, איין אייג איך קאָס, און מיין ווייב זאָל שיער נימ אַראָפּ פֿון זינען, און איך זאָל מווען פֿאַר בויון און פֿאַר האַרצוועדמיג אַפּשניידען פֿון געשעפט און אַריבערפֿאַהרען, שוין באלד צוויי יאָהר, אין אַיין אַנדער שטאָדט... נאָר איך האָפּ אַיך איינס פֿאַר דאָס אַנדערע. לאַמיר אַיך בעסער דערצעהלען אַקוראַט, ווי אַזוי ס'איז געקומען דערצו און פֿון וואָס דאָס האָט זיך גענומען... גענומען האָט זיך דאָס פֿון די אַגראַרנע קאָכענישן... אַז עס האָבען זיך אָנגעהויבען אַרום אויב די אַגראַרנע קאָכענישן, האָבען מיר מסתמא מורא

געהאט, מיטאל זיך ניט אייטלאזען מיט א אידישן פאגראם, און מיר האבען געלעבט אין איינע פחדים. נאך אז גאט וויל, באווייזט ער א נס און פון א רעה קומט-ארויס א טובה. דהיינו? מע האט אראפגעשיקט צו אונז פון גובערניע א פאלק סאלדאמען, און ס'איז געווארען שטיל, מ'חיה. און דערווייל האט טאקי דורכין פאלק אויפגעלעבט דאס גאנצע שטעדטעל. ווארום וואס קאן זיין בעסער פאר אידען, ווי א פאלק מיט פעלדפעבעליעם, מיט פעלדשערס, מיט אפיצירען, מיט ראטנעס און מיט קאמאנדירען?

— שייך צו זאגען!

— געהט זשע, זייט א נביא, אז דעם חונם מידעל וועט זיך פארקאכען אין איין אפיצער און זאגען, אז זי וויל זיך גאר שטודיען און חתונה האבען פארן אפיצער? א גרויל וואס סע האט זיך אפגעטהאן ביי אונז אין שטעדטעל! נאך האט קיין מורא ניט. דעם חונם מידעל האט זיך ניט געשמדט און פארן אפיצער האט זי ניט חתונה, געהאט, ווארום וויבאלד די אנרארע קאכע-נישען זענען שטיל געווארען, אזוי איז דער פאלק אוועק, און דער אפיצער, האט, אפנים, פאר גרויס אימפעט גאר פארגעסען געוועגענען זיך מיטן חונם מידעל... דערפאר האט אבער דעם חונם מידעל ניט פארגעסען דעם אפיצער, א קלאג צו איהר מאמע-מאמע! א שפאם, וואס זיי זענען געפאך אויסגעשטאנען? די שטאדט האט געקאכט! אימעטום, אויף יעדען טריט און שריט — דעם חונם מידעל און דעם חונם מידעל. ביזע מילער האבען געהאט וואס צו טהון: געשיקט דער חוניטע איין אקווארקע... געפרענט דעם חון, נאך וועמען רעכענט ער געבען א נאמען?... האטש עם קאן גרייליך זיין, אז די גאנצע מעשה איז געווען א ליגען. איהר ווייסט, אפנים, ניט וואס לאנגע צינגער אין א שטעדטעל קאנען אויס-טראכטען?

— אי-אי-אי!...

— דער רומנות פון די צוויי, איך מוין, פונם חון מיט דער חוניטע, איז געווען, זאג איך, איך, ניט איבערצומראנגען! ווארום,

אין דער אמת'ען, וואָס זענען זיי געבאָך שולדיג? פון דעסוועגען האָב איך מיין טאָכטער פאַרזאָגט, איין מאָל פאַר אלע מאָל, וואָס געווען איז געווען, מדינים ודלאָה איז — אויס חבר'טע מיטן חונ'ס מיידעל! און ביי מיר, אז מע זאָגט, איז געזאָגט. טאָך אַ בת-יחידקע, נאָר פאַר אַ טאָטען דאָרף מען וויסען דרך-אָרץ. געהט זשע, זיט אַ נביא, אז מיין טאָכטער וועט זיך מיט איהר זעהען, געוויינטליך, פּגנבה, אז קיינער זאָל ניט וויסען! און ווען ווער איך דאָס געוואָהרע? ערשט ווייס איך ווען, נאָך אלע הוימס!... פּלוצים לאָזט זיך הערען פון הינטער מינע פּלייצעס אַ הוסטען און אַ קרעכצען פון אַ מענטשען, וואָס שלאָפט, און דער איד, וואָס דערצעהלט די געשיכטע, ווערט אַנשוויגען, וואָרט-אָפּ אַ וויילע און דערצעהלט זיין געשיכטע ווייטער, שוין מיט אַ האַלבען טאָן נידע-ריגער, ווי פּריהער.

— דאָס איז געווען פּונקט צו די ערשטע סליחות. אזוי ווי היינט געדענק איך עס. אינווער חזן האָט געבאָך אַזעקגעלעגט אַ סליחות-זאָגען — אַ צער בעל-חיים געווען צו הערען! זיין „הנשמה לך“ מיט זיין „והגוף שלך“ האָבען געקאָנט ריהרען אַ שטיין! קיינער, קיינער האָט אזוי ניט געפיהלט זיין האָרץ, ווי איך... היינטיגע קינדער — אז אַך און וועה צו די טאָטעס!... אַפּגעזאָגט סליחות און אַפּגעראָוענט מיטן ערשטען מיין, קום איך אַהיים, האַפּ-איבער, נעם די שלימלען און געה-אַרויס אין מאַרק אַרײַן אין עפען-אויף דעם סקלאָד און קוק-אַרויס אויפן פּריקאָאָ-מיטיק. איך וואָרט אַ האַלבע שעה. איך וואָרט אַ שעה. ניטאָ קיין פּריקאָמיטיק. ערשט איך טהו אַ קוק — ער געהט. „בערעל, וואָס אזוי שפעט?“ מאַכט ער צו מיר: „געווען ביים חזן.“ „וואָס עפּיס פּלוצים, פּרעג איך איהם, ביים חזן?“ מאַכט ער צו מיר: „איהר ווייסט גאָר ניט, וואָס ס'האָט זיך געטראָפען מיט חייקען?“ נאָווי האָט מען גערופּען דעם חונ'ס טאָכטער. „וואָס האָט זיך געטראָפען, זאָג איך, מיט חייקען?“ סמייטש, זאָגט ער, זי האָט זיך אַפּגע'סמייט'ט!

— פטור, נ? —

— ווי איך האָב דאָס דערהערט, אזוי בין איך אזועקגעלאָמען אהיים. מיין ערשטער געדאַנק איז געווען: „וואָס וועט עסקע זאָגען?“ (עסקע — די טאַכטער מיינט). איך קום צו געהן אהיים צו מיין אַלטינקע: „אזואו איז עסקע?“ ... „עסקע שלאָפט נאָך. וואָס איז דען?“ ... „סטייטש, זאָג איך, היקע האָט זיך אָפגעסמאָז!“ ... ווי איך האָב וואָס אַרזינגערעדט, אז מיין ווייב האַפט זיך נישט מיט ביידע הענט ביים קאָפּ: „אַ קלאָג איז איר! אַ מכה איז איהר! אַ צרה איז איהר!“ „וואָס? ווער? וועמען?“ „סטייטש, זאָגט זי, עסקע איז אַרזינגענאַנגען מיט איהר ערשט נעכטען ביידערנאַכט אפשר צוויי שעה נאַכאַנאַנד!“ „עסקע, זאָג איך, מיט היקען? וואָס רעדסט דו דאָס? ווי קאָן דאָס זיין?“ „אוי, זאָגט זי, פרעג מיך נישט! איך האָב איהר דאָס געמזט נאַכגעבען. זי האָט זיך געבעטען, זאָגט זי, ביי מיר, דו זאָלסט נישט וויסען, אז זי זעהט זיך מיט איהר אַלע טאַג! איין אומגליק האָט געשעהען... הלואי זאָל איך ליגען זאָגען!... אזוי מאַכט צו מיר מיין אַלטינקע און פליהט-אַרין צו עסקע אין קאַמער אַרין און מרוט אַ פאַל אויף דער ערד. איך נאָך איהר. לויף-צו צום בעט. „עסקע!“ ווער עסקע? וואָס עסקע? עסקע היינט? עסקע מאַרגען! עסקע איז נישטאָ.

— נישטאָ?

— טוידט. ליגט אויפן בעט אַ טוידטע. אויפן מיט אַ פלעטעל און אַ צעטעלע דערביי, מיט איהר אייגענער האַנט גע-שריבען, און חזקא אויף אידיש. פלעגט שרייבען אידיש — אַ חיות געווען צו לייענען. „ליעבע און טייערע מאַמע-מאַמע, — שרייבט זי אין צעטעלע — זייט מיר מוחל, וואָס איך האָב אַיך אָנגעהאַן אַזאָ ווערמג מיט אַזאָ בזיון. זייט מיר הונדערט מאָל מוחל — שרייבט זי. מיר האָבען זיך ביידע דאָס וואָרט געגעבען — איך און היקע, — אז מיר זאָלען אין איין טאַג, — שרייבט זי — אין איין שעה און מיט איין טוידט שטאַרבען, וואָרום מיר קאַנען איינע אַהן

דער אנדערער נישט לעבען... איך ווייס, - שרייבט זי - אז איך
 באגעה קענען אייך, מיינע ליעבע און מייערע, א גרויס פארברעכען.
 איך האב מיך לאנג געשלאגען מיט דער דעה. עס איז אבער א
 פאשערטע זאך, און פארפאלען!... איין בקשה האב איך צו אייך,
 מיינע מייערע: איהר זאלט מיך פאהאלטען אינאיינעם מיט
 הייזען, - שרייבט זי - א קבר נעבען א קבר. און זייט געזונט -
 לאזט זי אויס דעם בריעה - און פארגעסט, פארגעסט, אז איהר
 האט ווען געהאט א טאכטער עסקע".... איהר הערט? מיר זאלען
 פארגעסען, אז מיר האבען ווען געהאט א טאכטער עסקע!...
 פון הינטער מיינע פלייצעם דעהערט זיך א שאך, א קריכען
 און א קרעכען, און נאכדעם - א פארשיקט הייזעריג פאר-
 שלאפען קול פון א פרוי:

- אברהמעל! אברהמעל?...

- הא, וואס איז, גיטקע? אויסגעשלאפען? מיי וועסט זי
 מרינגען? אט פאלד האבען מיר א סטאנציע. אוואו איז דער
 משייניק? אוואו די מיי און צוקער?

געשיכטע נומער זיעבען
זיעבען רעדיגעריגע זען

געשריבען אין יאָהר 1909

געשיכטע נומער זיעבען

דער לעדינגעהער

וויכט איהר, וואו דאָס בעסטע פֿאַהרעכטס איז? דאָס בע-
סטע, דאָס שטילסטע און דאָס רודיגסטע?
מיטן „לעדינגעהער“.

אזוי האָבען די פֿאַהאַפֿאַליער אידען אַ נאָמען געגעבען די
שמאַלע אייזענבאַהן, וואָס שניידט-דורך אַ גאַנצע ריידע שטעדיג-
לעך: פֿאַהאַפֿאַלי, הייסן, מעפליק, נעמידאָוו, האַשטשעוואַטע און
נאָך אזעלכע געבענשטעטע מקומות, וואו אַרם-הראַשונ'ס פֿוס האָט
קיינמאַל נישט געטראָטען.

די פֿאַהאַפֿאַליער אידען, וואָס האָבען אַ שם אויף דער וועלט
פֿאַר ווערטעלאַנגערס, דערצעהלען זיך אָן פֿונ'ם „לעדינגעהער“ מעלות
מיט מעלות.

ערשטענס, האָט איהר קיין מורא נישט, זאָגען זיי, פֿאַר פֿאַר-
שפעטיגען. ווען איהר זאָלט נישט קומען, האַפט איהר איהם. היינט
וואָס איז ווערטה, זאָגען זיי, דאָס, וואָס איהר דאַרפט אייך נישט
שלאָגען פֿאַר איין אַרמ? איהר קאַנט אַפֿפֿאַהרען, זאָגען זיי, אַ
גאַנצע שטרעקע איין מענטש אליין, ליגען אויסגעצויגען ווי אַ שררה
און אויסשלאָפען זיך אויף אלע זייטען.

דאָס איז לויטער אמת. שוין אַ וואָך דריי, אָז איך רייז-אַרום מיטן דאָזיגען „לעדִיגנעהער“ אין יענעם ווינקל און שטעה אויף איין אָרט. עפּים טאַקע נאָר ווי אַ מין פּשוף: נאָר מיינט נישט, אַז איך באַקלאַג מיך. אַדרבה. איך בין זעהר צופּרידען. וואָרום איך זעה מיך דאָרט אָן אַזעלכע שענע זאַכען און איך הער מיך אָן אַזוי פּיעל מעשיות מיט געשיכטען, אַז איך ווייס נישט, ווען וועל איך זיי אַלע קאָנען אַריינשרייבען צו מיר אין ספר-הזכרונות? ערשמענט — די געשיכטע, ווי אַזוי מע האָט געפּרעט די

דאָזיגע אייזענבאַהן. דאָס איז פּראַי, מע זאָל דאָס באַשרייבען. אַז ס'איז אָנגעקומען פּונעם ערשטן, אַז מע פּיהר-דורך אין יענער געגענט אַ באַהן (ווישע איז דעמאָלט געווען מיניסטער), האָבען אירען געזאָגט: ס'אָ ליגען. וואָס דאָרף טעפּליק, אָדער גאָלמע, אָדער הייסן, אַ באַהן? זיי זענען טאַקע אַנדערש נישט אײַפּגעצויגען געוואָרען נאָר אויף אייזענבאַהנען? ... אַזוי האָבען געמענהײט די דאָרטיגע אירען. און ווער שמועסט די באַהאַפּט-ליעד — די האָבען געשאַמען מיט גלייכווערטלעך, ווי זייער שטייגער איז, געמאַכט דזוק, געוויזען אויף דער האַנט: „ווען אָט דאָ וועט וואַכסען האָר“.

שפּעטער, אַז ס'איז אַראָפּגעפּאַהרען אַ אינזשיניער און גענומען פּלאַנעווען און מעסען פּעלד, זענען אירען אַנשוויגען געוואָרען, און די באַהאַפּטליעד ווערמעלזאָגערס האָבען באַהאַלטען די הענט (זיי האָבען אַ מעלה, אַז טאַמער טרעפען זיי נישט, נעמען זיי זיך נישט צום האַרצען: „דער לוח, זאָגען זיי, מאַכט זיך אויך אַמאָל, אַז ער טרעפט נישט“...). און דער עולם פּון דער גאַנצער סביבֿת אַרום האָט זיך אַ לאַז געטהאָן צום אינזשיניער מיט רעקאָמענד-דאַציעס און פּראָטעקציעס, מיט בריעף און מיט בקשות — ער זאָל זיי געבען אַרבייט. אירען נעבאָך זוכען פּרנסה. טעפּליקער, בער-שעידער, הייסיגער און באַהאַפּטליעד בעל-בתיים האָבען געהערט דערצעהלען, אַז ביים בויען אַ באַהן ווערט מען רייך. אַ סימן — פּאָליאַקאָוו...

אידען כוהרים - נישט נאָר די, וואָס האַנדלען מיט געהיליגן
 אָרעך מיט שטיינער, נאָר אַפילו אַזעלכע, וואָס ווייסען נאָר ווייץ
 און קאַרן - האָבען זיך אויך אַ וואָרף געטראָגן צו דער פּאַהן. אַלע
 אידען זענען געוואָרען קאַנצעסיאָנערען, פּאַדראַטשיקעס, „סטראַ-
 איטעליס פון אַיזענבאַהנען“.... „אונזערע פּאַליאַקאָוס“ - אַזוי
 האָט מען זיי אַ נאָמען געגעבען אין פּאַהאַפּאַלי, און מע האָט שוין
 גענומען אויסרעכענען באַציימענס, וויפּעל קאַנען זיי דערביי
 האַפּען?...

פּקיצער, ס'איז געוואָרען אין יענער געגענט, מע קאָן זאָגען,
 אַ בּהלה, אַ מין פּאַהן-פּיכער, וואָס האָט ניט דורכגעלאָזט קיינעם.
 דער יצר-הרע פון געלט איז גענוג גרויס, און ווער וויל עס ניט
 ווערען אַ פּאַליאַקאָו אין איין שמע-ישראל?

דער געדענג מיט דער קאָנקורענץ פון די קאַנצעסיאָנערען,
 פּאַדראַטשיקעס און „פּאַהן-סטראַאיטעליס“ איז געוואָרען אַזוי
 שטאַרק, אַז מע האָט די אַרבייט, זאָגט מען, געמוזט אויסטילען
 על-פי-הדרל. ווער עס האָט געהאַט גליק ביי גאָט און נישט-הן
 געווען אין די אויגען פונעם אינושיניער, דער האָט געקריגען אַרבייט.
 און ווער עס האָט ניט געקריגען קיין אַרבייט, האָט זיך באַנוגענט
 האָטש מיט אַ שטיקעל חלק ביי יענעם. און אַ שטיקעל חלק האָט
 מען איהם געמוזט אָפּטרעטען, וואָרום אַז ניט, האָט ער געגעבען
 אַנצוגעהערעניש, אַז ער ווייסט אויך, וואו „פּייטערבאַרג“ ליגט און
 וואו די „פּראַווליעניע“ געפינט זיך... און מע האָט פּאַרזעצט דעם
 ווייב'ס פּערעל מיט די שבת-דיגע קאַפּאַטעס און מע האָט זיך גע-
 נומען דורכפיהרען אַ פּאַהן, און מע האָט גע'פּטרט'ט וואו ווער עס
 האָט געהאַט ערגיץ אַ גראַשען, און מע האָט פּאַרזאָגט קינדס-קינדער,
 אַז צו אַ פּאַהן טאָר מען זיך ניט צוריהרען.

פון דעסוועגען, איינס צום אנדערען געהער זיך ניט אָן.
 אידען נעכטן זענען טאַקו געוואָרען פּדיל-הרל - נאָר זיי האָבען
 אויסגעפיהרט, זאָגען זיי, ווערס: אַ פּאַהן האָבען זיי טאַקו פּאַרט
 דורכגעפיהרט. און האָטש אַפילו מע האָט זי אין פּאַהאַפּאַלי גע-

קריינט, ווי מיר ווייסען שוין, מיט'ן נאָמען „דער לעדינגעהער“, פון דעסמוועגען קאָנען זיי זיך פון איהם ניט אָפּלויבען, און זיי דער-צעהלען זיך אָן אויף איהם חידושים, נסים ונפלאות.

למשל, זיי באַרדימען זיך, אַז זינט דער „לעדינגעהער“ איז אַ לעדינגעהער, האָט זיך נאָך ניט געטראָפּען מיט איהם קיין אוימגליק, ווי עס טרעפט זיך, אַשטײַגער, מיט אַנדערע באַהענן. וואָס איז דער שכל? דער שכל, זאָגען זיי, איז אַ פּראָסמער שכל: װער עס געהט פּאַוואָלי, דער פּאַלט ניט... און דער „לעדינגעהער“ געהט טאַקן פּאַוואָלי. שוין אַ ביסעל צו פּאַוואָלי. די באַהאַפּאַליער חכמים, וואָס האָבען ליעב יעדע זאַך מנוח זיין, דערצעהלען אַ מעשה, וואָס האָט זיך געטראָפּען מיט זייערען טאַקן אַ באַהאַפּאַליער בעל-הבית. אַ באַהאַפּאַליער בעל-הבית, זאָגען זיי, איז אַרויסגעפּאַהרען מיט'ן „לעדינגעהער“ פון באַהאַפּאַלי צו זיינעם אַ מחרתן קיין אַשטײַגעוואַמע אויף אַ ברית. איז ער אָנגעקומען צו דער בר-מצוה.

און נאָך אַ מעשה דערצעהלען זיי פון אַ בערשעדער מיידעל מיט אַ נעמיראווער בחור, וואָס האָבען זיך געלאָזט צונויפּפּאַהרען אויף אַ מיטעל-פונקט אָנקוקען זיך. איז בײַז מען איז זיך צונויפּ-געפּאַהרען, איז דער בחור געוואָרען גרוי ווי אַ טויב און דאָס מיידעל האָט שוין ניט געהאַט אײַן צאָהן אין מויל. און איבער דעם איז זיך צעגאַנגען דער שידוך.

ווייסט איהר אָבער, וואָס איך וועל אייך זאָגען? איך האָב ניט ליעב די באַהאַפּאַליער ווערטעלואַגערס און האָב פּיינט זייערע גוזמות. ביי מיר, אַז איך באַשרייב אַ זאַך, איז נאָר דאָס, וואָס איך זעה מיט מייע אױגען, אָדער, וועניגסטענס, וואָס איך הער פון סאָלידע מענטשען, פון מוהרים.

צום ביישפּיעל, איך האָב אַלײן געהערט פון אַ הויסינער מוהר, אַז ערשט פאַר עטליכע יאָהרען, אום הוישענאַרבה, האָט זיך גע-טראָפּען ביי זיי מיט'ן „לעדינגעהער“ אײַן אוימגליק, מע קאָן זאָגען,

א קאמאסטראפע, וואָס האָט אַרויסגערופֿען אַ פּאַניקע אויף דער
 גאַנצער ליניע און אויסגערודערט דאָרטען דאָס גאַנצע ווינקעל. די
 קאמאסטראפע איז געקומען דורך אַ אירען מיט, להבדיל, אַ גלח.
 איך געב זי אַיך איבער דאָ באלד אין אַ באַזונדער געשיכטע מיט'ן
 זעלבען לשון, ווי איך האָב זי געהערט פֿונ'ם הייטנער סוחר. איך
 האָב ליעב איבערגעבען דאָס, וואָס איך הער פֿון יענעם. אַז איהר
 וועט דאָס לייענען, וועט איהר אַליין זעהען, אַז די געשיכטע איז
 אַיין אמת'ע געשיכטע.
 אַ הייטנער סוחר וועט ניט אויסטראַכטען.

ענדע געשיכטע נומער זיעבען.

געשיכטע נומער אַכט

דער נס פון הושענא-רבה

געשריבען אין יאָהר 1909

געשיכטע נומער אַכט

דער נם פון הושענא-רבה

„דער נם פון הושענא-רבה — אזוי האָט מען אַ נאָמען געגעבען ביי אונז די באַהן-קאָמאָסטראַפּע, וואָס האָט זיך געטראָסען פונקט אים הושענא-רבה נאָכ'ן קוויטעל. און געטראָסען האָט זיך די געשיכטע, לאָז זיך אַיך דאַכטען, טאַקי ביי אונז אין הייַטן. דאָס הייסט, נישט אין הייַטן גופא, נאָר אַ פאַר סטאַנציעס פאַר הייַטן. סאָבאַליווקע הייסט די סטאַנציע“...

מיט אַזאָ לעזן האָט מיר אַ הייַטנער סוחר, ווייַזט אויס, אַ לייַטישער מענטש, גענומען ברייַטליך צו דערצעהלען, וואָס פאַר אַ קאָמאָסטראַפּע עס האָט זיך געטראָסען ביי זיי מיט דער שמאַלער באַהן, וואָס מע רופט זי דאָרטען „דער לעדינגעהער“ (איך האָב אַיך אים באַשריבען שוין פריהער, אין דעם אַרײַני-פאַר). און מחמת דער הייַטנער סוחר האָט מיר דערצעהלט די דאָזיגע געשיכטע טאַקי פאַררענדיג מיט'ן „לעדינגעהער“, וואָס האָט צייַט, און געווען זענען מיר מיט איהם אין וואַנאַן סך-הכל צוויי פאַסאָזשירען, האָט ער זיך צעשפּילעט, צעלעגט, ווי בייַם טאַמען אין ווייַנגאָרטען, און גערעדט פּערעלדיג, געטאַקמע ווערטער, גע-גלעט זיך בעת-מעשה דאָס בייַכעל, צוגעשמייעלט און שמאַרק הנאה געהאַט פון זײַן אייגענער געשיכטע.

שלום-עליכם ב. XXVIII

"איהר פאָרט דאָך שוין מיט אונזער לעדיגגעהער, פרוך-
 השם, די אנדרערע וואָך. ווייסט איהר דאָך מן הסתם די טבע זיינע?
 ער האָט אײך אַ טבע, אז ער קומט אויף אַ סמאנציע און שמעלט
 זיך אַוועק, פאַרנעמט ער דעם זייגעזונט. דאָס הייסט, אייגענטליך,
 לויט „ראַספּיסאַניע“, טאָר ער נישט שמעהן מעהר וויפּעל סײַז
 איהם אָנגעצייכענט. למשל, אויף דער סמאנציע זאטקעוויץ איז
 אויסגערעכענט, אז ער דאַרף שמעהן פונקט אַ שעה מיט אַכט און
 פּרופּציג מינוט, אָדער אויף דער סמאנציע סאַבאַליווקע, וואָס איך
 דערצעהל אײך, — דאָרט טאָר ער מעהר אַ רגע נישט שמעהן ווי
 אײן שעה מיט צוויי און דרייסיג מינוט. נאָר די מפות זאָל זיך
 איהם זעצען, וואָס ער שמעהט סײַ אין זאטקעוויץ, סײַ אין סאַבאַ-
 ליווקע מעהר ווי צוויי, און אַמאָל — מעהר ווי דריי שעה. עס
 ווענדט זיך אָן דעם, וויפּעל צייט עס נעמען בײַ איהם צו די
 „מאַניעוורעס“. און, וואָס בײַ אונזער „לעדיגגעהער“ ווערט אַנ-
 גערופּען „מאַניעוורעס“ — דאַרף איך דאָך אײך נישט דערצעהלען.
 מע שפּאַנט-אויס דעם לאַקאָמאַטיוו, און די „ברייגאָדע“, דער קאַנ-
 דוקטאָר מיטן מאַשיניסט מיטן קאַמטשענאַר, זעצען זיך אַוועק אינ-
 איינעם מיטן נאַטשאַלניק סמאנציע, מיטן זשאַנדאַרם און מיטן
 טעלעגראַפּיסט טרינקען בייער, אַ פּלעשעל נאָך אַ פּלעשעל.
 „וואָס טרוט, למשל, דער עולם, די פּאַסאַזשירען הייסט עס,
 בעת „מאַניעוורעס“? איהר האָט דאָך שוין געוועהן, וואָס מע
 טרוט: מע נודעט זיך, מע ווערט שיער נישט משוגע. ווער עס
 געהניצט, ווער עס פאַרשלאָגט זיך אין אַ ווינקעל און האַפּט אַ
 דרימעל, און ווער עס שפּאַציערט זיך אַרום אויף דער „פּלאַצפּאָרמע“.
 די הענט פאַרלעגט, און זינגט זיך שטילערהייט אַ ליעדעל.
 דאַרף זיך טרעפען אַ מעשה אין סאַבאַליווקע בעת „מאַניעו-
 רעס“. שמעהט זיך אַזוי איינמאָל הושענאַ-רבה אין דער פּריה ביים
 אָפּגעשפּאַנטען לאַקאָמאַטיוו, די הענט פאַרלעגט, איינער אַ מענטש,
 דוקא נישט קיין פּאַסאַזשיר, נאָר אַזוי אַ איד, לאַז זיך אײך דאַכטען,
 טאַק אַ סאַבאַליווקער בעל-הבית, אַ ציקאָווער איד, און קוקט וואָס

מהומ דאָ, למשל, אַ סאָפּאָליווקער בעל-הבית? גאַרנישט. הושענא-רבא האָט זיך אַ סאָפּאָליווקער בעל-הבית גאַנץ פּיין אָפּגעדאַווענט, אָפּגעשלאָגען הושענות, אַוועק אַדיים און אָפּגעגעסען. אויפ'ן האַרצען איז האַלב יום-טובֿ'דיג, האַלב וואַכעדיג. דאָס קוויטעל האָט מען איהם דאַרטען סאַי ווי סאַי אונטערגעשריבען, און קיין אַרפּייט אין דער היים איז נישטאָ, ערב יום-טובֿ, האָט ער גענומען דאָס שטעקעל און זיך אַרזימענאַנגען אַ ביסעל אויפ'ן וואַקואַל וואַסערעטשאַיען דעם פּאָיעוד."

„וואַסערעטשאַיען דעם פּאָיעוד“, דאַרפט איהר וויסען, איז ביי אונז אַ מנהג אומעמום אין אונזער געגענט. קומט די צייט פון „פּאָיעוד“, טראַגט דאָס אייך אַוועק אויפ'ן וואַקואַל, טאַמער וועט מען עמיצען זעהען. וואָס זעהען? וועמען זעהען? אַ טעפּליקער אידען? איין אָפּאָריווקער אידען? אַ גאַלאַוואַניעוואַסער גלח? אידישע גליקען! נאָר גאַרנישט, מע געהט. און אַגב איז נאָך אין יענער צייט די באַהן געווען אַ נייעס, מע האָט אונז נאָר-וואָס געהאַט דורכגעפיהרט דעם „לעדרינגעהער“, און ס'איז נאָך געווען וואָס צו זעהען און וואָס צו הערען. נאָר ווי אַווי די מעשה איז דאַרט געווען, צו אַווי, צו אַווי, — ביים אָפּשפּאַנען דעם לאַקאַמאַטיוו איז זיך הושענא-רבא אין דער פרי, נאָכ'ן קוויטעל, ווי איך דערזעהל אייך, געשטאַנען האַלב יום-טובֿ'דיג, האַלב וואַכעדיג, אַ סאָפּאָליווקער בעל-הבית מיט אַ שטעקעל-און געקוקט.

„אם כן, איז וואָס? דאַכט זיך מיר, אַז אַ סאָפּאָליווקער בעל-הבית שמעהט און קוקט אויף איין אָפּגעשפּאַנען לאַקאַמאַטיוו — וועמענים עסק איז דאָס? זאָל ער זיך שמעהען געוונטערהיים. ניין. באַדאַרף זיך מרעפען מסתמא אַווי, אַז צווישען די איבעריגע פּאַסאַ-זשירען געפינט זיך אַ גלח, לאַז זיך אייך דאַכטען, טאַקי אַ גאַלאַ-וואַניעוואַסער גלח, פון גאַלאַוואַניעוואַסן, הייסט עס, אַ שמעדטעל נישט ווייט פון הייסן. נישטאָ וואָס צו טהון, שפּאַצירט זיך דער גלח אויך אויף דער זעלבער „פּלאַצמאַרע“, אויך פאַרלעגט די הענט, און שמעלט זיך אָפּ אויך ביים אָפּגעשפּאַנען לאַקאַמאַטיוו. רופט

זיך אָן דער גלח צום אידען: „הער נאַר, יודקאַ! וואָס האָסטו
 דאָ דערוועהן?“ ענטפערט איהם דער איד ביזזליך: „וואָס עפּיס
 יודקאַ? איך הייס נישט יודקאַ, איך הייס בערקאַ.“ מאַכט צו
 איהם דער גלח: „לאָז זיין בערקאַ. וואָס קוקסטו דו דאָ, אַשטייגער,
 בערקאַ?“ ענטפערט איהם דער איד אין לאַזט נישט אַראָפּ קיין
 אויג פּונם לאַקאַמאַטיוו: „איך שמעה און באַטראַכט גאַט'ס,
 וואַנדער, ווי אַזוי איבער אַ נאַרישקייט, איבער איין דרעה, וואָס
 מע טהוט אַ דרעה איין שרייפּעל אַהער, דאָס אַנדערע שרייפּעל
 אַהין — הייבט אָן געהן אַזאַ גוואַלדיגע מאַשין!“ מאַכט צו איהם
 וויעדער דער גלח: „פּון וואַנען ווייסטו, אָו מע טהוט אַ דרעה
 איין שרייפּעל אַהער און דאָס אַנדערע אַהין, הייבט אָן געהן די
 מאַשין?“ ענטפערט איהם דער איד: „איך זאָל נישט וויסען,
 וואָס זשע וואַלט איך געזאָגט?“ מאַכט צו איהם דער גלח:
 „קגעל ווייסטו, ווי אַזוי מען עסט, אָט וואָס דו ווייסטו“
 פאַרדרייבט דאָס שוין דעם אידען (סאָבאַליווקער אידען האָבען אין
 זיך אַמפּיציע), און ער רופּט זיך אָן צום גלח: „אַנו, פּאַטערעל,
 אפּשר וואַלסטו דו זיך מטריח זיין אויף אַ ווילע מיט מיר אויפּן
 לאַקאַמאַטיוו, וואַלט איך דיר געבען צו פאַרשמעהן דעם שכל, פאַר
 וואָס אַ לאַקאַמאַטיוו געהט און פאַר וואָס ער שמעהט?“ דאָ האָט
 שוין דעם גלח דערלאַנגט אַ פּראָט נישט אויף קאַמאַוועס: וואָס
 הייסט? אָט דאָס אידעל וועט איהם געבען צו פאַרשמעהן
 דעם שכל, פאַר וואָס אַ לאַקאַמאַטיוו געהט און פאַר וואָס ער
 שמעהט?... און ער מאַכט צו איהם מיט האַרץ: „קריך, הערשקאַ,
 אויפּן לאַקאַמאַטיוו!“ זאָגט צו איהם דער איד וויעדער אַ מאל:
 „איך הייס נישט הערשקאַ, איך הייס בערקאַ.“ מאַכט צו איהם דער
 גלח: „לאָז זיין בערקאַ. קריך, בערקאַ!“ מאַכט צו איהם דער
 איד: „וואָס הייסט עפּיס קריך? פאַר וואָס זאָל איך קריכען?
 קריך דו, פּאַטערעל, פּריהער!“ מאַכט צו איהם דער גלח מיט גאל:
 „דו לעהרענט דאָך מיך, נישט איך דיך, דאַרפסטו דו פּריהער
 קריכען.“ פּקיצור, אַ וואַרט פאַר אַ וואַרט — מען איז, לאָז זיך

איך דאכטען, ארויפגעקראכען ביידע אויפ'ן לאקאמאטיוו, און דער סאבאָליוקער איד האָט זיך גענומען לעהרנען מיט'ן גלח „הלכות מאשינע“, געגעבען פאזאלינקע א דרעה איין קראַן אהער, דעם אנדרערען אהין, און אידער זיי האָבען געקאנט ארויסלאָזען אַ וואָרט פונ'ם מויל, האָבען זיי מיט שרעק דערזעהען, אז דער לאקאמאטיוו האָט געריהרט פונ'ם אָרט און — פאַשאַל!

„אַצינד איז, דאָכט מיר, די בעסטע צייט איבערלאָזען דעם אידען מיט'ן גלח אויפ'ן אָפגעשפאָנטען לאקאמאטיוו, לאָזען זיי זיך פאָהרען געוונטערהייט, און מיר וועלען זיך דערווייל פארנעמען מיט דעם נפּש: ווער איז דאָס געווען אַט דער סאבאָליוקער איד, וואָס האָט געהאַט אין זיך אזא שטאַרקייט און האָט זיך איינגע-שטעלט ארויפצוקריכען מיט אַ גלח אויף איין אָפגעשפאָנטען לאקא-מאטיוו?״

„בערעל עסגמאכער — אזוי, לאַז זיך איך דאכטען, הייסט דער סאבאָליוקער איד, וואָס איך דערזעהל איך. פארוואָס רופט מען איהם עסגמאכער? ווייל ער פארנעמט זיך דערמיט, וואָס ער מאַכט עסיג, דעם בעסטען עסיג אין אינוער ווינקעל. די מלאכה האָט ער, אייגענטליך, בירושה פון זיין טאטען. נאָר ער האָט צו-געקלערט — אזוי זאָגט בערעל אליין — אזא מין מאשינע, וואָס גיט-אַרויס דעם בעסטען עסעניג. ער זאָל האָבען צייט, זאָגט ער, וואָלט ער געקאנט באַשלאָסען מיט עסיג דריי גופערניעס. נאָר וואָס דען? עס טרוט זיך איהם נישט נויטיג, זאָגט ער, ער איז נישט קיין אָין להעשיר. אַט אזא מין מענטש איז אינוער עסיג-מאכער. אין ערגיג נישט געלערענט זיך — אין קען וואָס פאַר איין אידעלע מלאכה איהר ווילט, און האָט אַ ידעיה אין אַלערליי מאשינעס. פון וואָנען קומט דאָס צו איהם? דאָרף מען פאַר-שטעהן על-פי שכל, אז עסיג מאכען האָט אַ שייכות, זאָגט ער, מיט טרייבען בראַנפען, און טרייבען בראַנפען קעהר זיך אָן מיט לשון „זאָוואָד“, און אַ זאָוואָד, זאָגט ער, האָט דאָך אין זיך כמעט די אייגענע מאשינערעיע, וואָס אַ פאָהן; אַ זאָוואָד, זאָגט ער, פייפט

אין א פאהן פייפט — וואָס איז די נפקא-מינה? דער עיקר — אזוי זאָגט בערעל אליין און מאַכט בעת-מעשה מיט די הענט — דער עיקר איז נאָר דער פת, וואָס נעמט זיך פונם הייצען, זאָגט ער. פונם הייצען, וואָס מע הייצט, וואַרעמט זיך אָן דער קעסעל, זאָגט ער, און דאָס וואַסער הויבט אָן קאָכען, שטופט דאָס, זאָגט ער, דעם פאל און עס דרעהען זיך די רעדער, זאָגט ער, אויף וואָס פאַר אַ זייט איהר ווילט: ווילט איהר, זאָגט ער, ס'זאל געהן רעכטס — טהוט אַ דרעה דעם רעגוליאַטאָר רעכטס, ווילט איהר לינקס — דרעהט, זאָגט ער, דעם רעגוליאַטאָר לינקס. ס'איז, זאָגט ער, אזוי פשוט, וואָס פשוט'ער קאָן שוין גאַרנישט זיין... אַזינד, אַז איך האָב אַיך אַ ביסעל פאַקאָנט געמאַכט מיט דעם סאָבאַליוקער אידען, איז אַיך שוין פאַרענטפערט, מיין איך, אַ סך קשיות, און מיר קאָנען זיך אומקעהרען צו דער קאָמאָטראַפּע.

„דאַרף איך אַיך נאָך דערצעהלען, וואָס פאַר אַ פחד און וואָס פאַר אַ מומעל ס'איז געוואָרען צווישען די פאַסאָזשירען אין סאַבאַ-ליוקע אויף דער סמאַנציע, אַז מע האָט דערזעהען דעם אָפּגע-שפאַנטען לאַקאָמאַטיוו געהן איינעם אליין, מען ווייכט נישט מיט וואָס פאַר אַ פת? איך מיין, אַז דאָס דאַרפט איהר שוין אליין פאַרשטעהן. היינט די מהומה, וואָס איז געקומען אויף דער „ברי-גאָדע“? תחילת האָט זיך אָפילו די „בריגאָדע“, לאַז זיך אַיך דאַכטען, געלאָזט לויפען נאָכץ לאַקאָמאַטיוו, געוואַלט אָפנים, איהם האַפען פון הינטען. מע האָט אָבער גיך אַרויסגעזעהען, אַז די מיה איז אומזיכט. עפּים טאַקן נאָר ווי אויף צו להכעיס, האָט זיך דער לאַקאָמאַטיוו איצטונס מאָל געלאָזט לויפען און איז געפלוונען משגגענערווייז. זינט דער „לעדינגעהער“ האָט אָנגעהויבען צו געהן אין אונזרע מקומות, האָט זיך נאָך קיינמאָל נישט געטראַפּען, אַז דער לאַקאָמאַטיוו זאל אזוי גיך לויפען. האָט זיך די „בריגאָדע“ נעפּאָך געמוזט אומקעהרען צוריק מיט לעדיגע הענט און אינאיינעם מיטן זשאַנדאַרם און מיטן נאַטשאַלניק האָט מען געמאַכט אַ פראָ-טאַקאָל און נאָכדעם האָט מען צעשיקט דעפעשען איבער דער

גאנצער ליניע: „אזעק א לאקאמאטיוו איינער אליין. נעמט מיטלען. טעלעגראפירט.“

„וואָס פאַר אַ פּאַניקע די דאָזיגע דעפּעש האָט אַרויסגעוואָרפּען אויף דער גאַנצער ליניע — איז גרינג זיך פּאַרצושטעלען. ערשטענס, האָט מען נישט פּאַרשטאַנען די דעפּעש. וואָס איז דער פּשט: „אזעק אַ לאַקאָמאָטיוו איינער אליין“? ווי געהט דאָס אליין אַ לאַקאָמאָטיוו? און, צווייטענס, וואָס באַדייטען די ווערטער: „נעמט מיטלען“? וואָס פאַר מיטלען קאָן מען נעמען, אַ ווייץ דעפּעשען? און עס האָבען אָנגעהויבען פּליהען דעפּעשען איבער דער גאַנצער ליניע. דער טעלעגראַף האָט געאַרבייט מיט חוזות. אַלע סטאַנציעס האָבען זיך איבערגערעדט צווישען זיך, און די שרעקליכע ידיעה האָט זיך גיך פּאַרשפּרייט, לאַז זיך אַיך דאַכטען, אין אַלע שטעט און שטעטלעך אַרום און אַרום, און ס'איז גע-וואָרען, וואָס זאָל איך אַיך זאָגען, ווישך ואפּלה! ביי אונז אין הייסיין, למשל, האָט מען שוין אפילו דערצעהלט, וויפּעל נפּשות עס זענען געהרגעט געוואָרען. נעבאָד באַשערט מענטשען אַזאָ שרעקליכער מוידט! און ווען? פּונקט הושענא-רבדה נאָכץ קוויטעל! אפנים, ס'איז שוין אַזוי געווען אָנגעצייכענט פון אייבען...“

„אַזוי האָט מען געשמועסט ביי אונז אין הייסיין און אין אַלע ערטער אַרום הייסיין, און ס'איז גאָר נישט צו באַשרייבען די יסורים מיט'ן עגמת-נפש, וואָס מיר אַלע זענען דערפון אויסגעשטאַנען. נאָר ווי קומט עס צו די יסורים מיט'ן עגמת-נפש פון די פּאַסאַ-זשירען נעבאָד, וואָס זענען געבליבען אין סאַבאַליוקע אויף דער סטאַנציע פּצאן בלי רועה, אין מיטען דער נסיעה אָהן אַ לאַקאָ-מאָטיוו! ס'מיינט, וואָס וועלען זיי טהון? ס'איז הושענא-רבדה, ערב יום-טוב, וואוהין געהט מען? מידען סופות האַלטען דאָ אין שטעטלעך? אַ פאַרשטעהרטער סופות!.... און די פּאַסאַזשירען האָבען זיך צונויפגעשלאָגען אַלע אין איין ווינקעלע און האָבען גענומען איבערערעדען וועגען זייער אייגענער לאַגע אין וועגען דער

לאגע פונים „בורח“ (אזוי האָבען זיי אַ נאָמען געגעבען דעם אָנטי-לאַפענעם לאַקאָמאָטיוו). מי יודע, וואָס מיט אַ שלים-מזל קאָן זיך טרעפען? אַ ווערטעלע אויסצורעדען – עס פליהט איבער דער ליניע אָזאַ מאַשינע איינע אַליין? עס איז דאָך לאַ ימלאַ, אַז דער „בורח“ זאָל זיך נישט באַגעגענען ערגיץ אין מיטען וועג מיטן „לעדינגעהער“, וואָס געהט איהם אַקעגען פון הייסן איבער זאָג-קעוויץ קיין סאָבאַליווקע. וואָס וועט זיין מיט יענע פּאַסאַזשירען נעבאָד? – און דער פּת-הרמיון האָט זיי שוין געמאַהלט אַ צוואַמעני-שטויס, אַ מוראדיגע קאַמאַטראַפּע מיט אַלע פּישטשעווקעס פון אַ פּאַהן-קאַמאַטראַפּע. זיי האָבען געזעהען פאַר זיך באַשיינפערליך דאָס גאַנצע אומגליק: איבערגעקעהרטע וואַנאַנעס, צעפאַלענע רעדער, מענטשישע קעפּ, צעבראַכענע פּיס, אַפּגעריסענע הענט און צעטראַמענע טשעמאַדאַנעס, מיט בלוט באַשפּריצט... פּלוצים – אַ דעפעש! אָנגעקומען אַ דעפעש פון זאַטקעוויץ. וואָס שטעהט אין דעפעש? אין דעפעש שטעהט: „די רגע דורכגעפּלויגען מיט אַ שרעקליכער ניקקייט פאַרביי זאַטקעוויץ אַ לאַ-קאַמאַטיוו מיט צוויי פּאַסאַזשירען. איינער זעהט-אויס אַ איד, דער צווייטער אַ גלח. ביידע האָבען געמאַכט מיט די הענט – מע ווייסט נישט וואָס. דער לאַקאָמאָטיוו איז אַוועק קיין הייסן“.

„אַט דאָ איז ערשט געוואָרען אַ התונה: וואָס הייסט דאָס? אַ איד מיט אַ גלח אויפן אַנטלאַפענעם לאַקאָמאַטיוו? וואוהין זענען זיי דאָס אַנטלאַפען? און צוליעב וואָס? און ווער קאָן זיין דער איד?... אַהין-אַהער, איינער פּוּנץ אַנדערען – מע האָט זיך דערוואוסט, אַז דער איד איז טאַקע אַ סאָבאַליווקער איד. ווער? איהר קענט איהם? אַ שאלה אַ ביסעל! בערעל עסיגמאַכער פון סאָבאַליווקע! פון וואַנען ווייסט מען דאָס, אַז ס'איז ער? מע ווייסט: סאָבאַליווקער אידען שווערען, אַז זיי האָבען פון דער ווייטען אַליין געזעהען איהם שטעהן מיט אַ גלח ביים אַפּגע-שפּאַנענעם לאַקאָמאַטיוו און מאַכען מיט די הענט... וואָס טהוט זיך

דאָ? וואָס האָט אַ איד אַיין עסיגמאַכער צו שטעהן מיט אַ גלח צייט
אַפגעשפּאַנטען לאַקאָמאַטיוו און מאַכען מיט די הענט? ... מע האָט
אַזוי לאַנג גערעדט און געפילדערט, ביז די מעשה איז דערגאַנגען,
לאָז זיך אַיך דאַכטען, אין שטעדטעל אַרײַן, אין סאַבאַליווקע היינט
עס, און האָטש דאָס שטעדטעל איז נישט אַזוי שטאַרק ווייט פון
סטאַנציע, נאָר ביז די מעשה איז אָנגעקומען פון איינעם צום אַנדער
דערען קיין סאַבאַליווקע, האָט זי באַקומען אלע מינוט אַיין אַנדער
געשטאַלט, אימליכער פּאַזונדער האָט צוגעלעגט וויינס, און ביז ס'איז
דערגאַנגען צו בערלען אַהיים, האָט די מעשה מיטן גלח באַקומען
אַזא ווילדען פנים, אַז בערעל'ס ווייב איז נעכאַך געפאַלען חלשות
אפשר צעהן מאָל, מע האָט געמוזט פרענגען דעם דאָקטאָר... און
עס האָט זיך אַ שאַט געטהאָן אויף דער סטאַנציע אידען פון סאַבאַ-
ליווקע, לאָז זיך אַיך דאַכטען, אַזוי ווי שטערען אין הימעל, און
ס'איז געוואָרען אַזא גוואַלד, אַז דער נאַטשאַליק סטאַנציע האָט
געמוזט געבען דעם זשאַנדאַרם אַ ראַספּאַראַזשעניע, ער זאל אָפּ-
דייניגען די סטאַנציע פון סאַבאַליווקער אידען... און וויבאַלד אַזוי,
וואָס זשע האָבען מיר דאָ צו טהון? אפשר וואַלטען מיר בעסער
געהן אַ קוק טהון, וואָס טהוט זיך מיט אונזער אידען און מיטן גלח,
להבדיל, אויפן „בורח“, איך מײן, אויפן אַנטלאַפּענעם לאַקאָ-
מאַטיוו?

עס איז אַבער נאָר גרינג צו זאָגען — אַ קוק טהון, וואָס טהוט
זיך אויפן אַנטלאַפּענעם לאַקאָמאַטיוו! ווער קאָן דאָס וויסען,
וואָס דאָרט האָט זיך אָפּגעטהאָן? מיר מוזען גלייבען דעם סאַבאַ-
ליווקער עסיגמאַכער אויף נאמנות. ער דערצעהלט זיך אָן פון דער
נסיעה אַזעלכע הידושים, וואָס ווען אַפילו, לאַמיר זאָגען, אַז ס'איז
נאָר האַלב אמת, איז דאָס אויך גאַנץ גענוג. און אויף וויפיעל איך
קען אַט דעם עסיגמאַכער פון סאַבאַליווקע, איז ער, דאָכט מיר, נישט
אַזא מענטש, וואָס זאל ליעב האָבען מגום זיין.

די ערשטע צייט, אַז דער לאַקאָמאַטיוו איז אַזעק, — אַזוי
דערצעהלט בערעל עסיגמאַכער, — געדענקט ער פּעטט נאָרנישט,

וואָס מיט איהם האָט זיך געטהאָן. נישט אזוי מחמת דערשרעק, ווי איבער דעם, וואָס ער האָט נישט געקאָנט פאַרשטעהן, זאָגט ער, פאַר וואָס דער לאַקאָמאָטיוו וויל איהם נישט פאַלגען. על-פי שכל, זאָגט ער, האָט דער לאַקאָמאָטיוו ביים צווייטען דרעה פּוּנ'ס רעגולאַר ליאַמאַר באלד באַדאַרפט בלייבען שטעהן. צום סוף האָט ער גאָר אָנגעהויבען געהן נאָך גיכער, ווי פריהער. עפּים נאָר ווי צעהנ-טויזענט רוחות וואַלטען איהם אונטערגעשטופט פון הינטען. ער איז געלאָפּען, זאָגט בערעל, מיט אזא גיכקייט, אז די שטעקענס פּוּנ'ס טעלעגראַף האָבען איהם, ווי פליעגען, געשעמערדיג אין די אויגען, און עס האָט זיך איהם פאַרדרעהט דער קאָפּ און די פּיס האָבען זיך איהם ווי אונטערגעהאַקט... שפעטער אַ ביסל, אז ער איז, זאָגט ער, געקומען צוריק צו זיין פאַרשטאַנד, האָט ער זיך דער-מאָנט, אז אַ לאַקאָמאָטיוו האָט אַ טאַרמאַז, אַ פאַרהאַלטער, אויף צו פאַרהאַלטען איהם ווען מע וויל. פאַרהאַן – גיט בערעל עסיג-מאַכער צו פאַרשטעהן מיט די הענט – אַ האַנט-טאַרמאַז און פאַרהאַן אַ לופט-טאַרמאַז, אזא מין רעדעל, וואָס אז מע טהוט דאָס אַ רעכטען דרעה, טהוט דאָס אַ קוועטש דעם הייבעל, דעם ריטשאַג הייסט דאָס, און די רעדער הערען-אויף צו דרעהען זיך פון זיך אליין. ער געדענקט גאָר נישט, זאָגט ער, ווי אזוי אזא זאַך האָט געקאָנט אַרטיספּליהען איהם פּוּנ'ס קאָפּ? און ער טהוט זיך אַ לאָז צום רעדעל און וויל עס געבען, זאָגט ער, אַ דרעה אין דער רעכטער זייט, – אז מע האַפט איהם נישט אָן פאַר אַ האַנט: „כּטאַפּ זי“ – ווער איז? לאָז זיך אַיך דאַכטען, דער גלח, טוירט ווי די וואַנט, קוים וואָס ער רעדט. „וואָס ווילסט דו טהון?“ – פרעגט איהם דער גלח מיט ציטערניש. „גאַרנישט. איך וויל, זאָגט איהם בערעל, אָפּשטעלען די מאַשינע“.... „זאל דו גאָט היטען, זאָגט צו איהם דער גלח, זאָלסט זיך מיר מעהר נישט צוריהרען צו דער מאַשינע; וואָרום פּאַלסט דו מיך נישט, נעם איך דוך פאַרן קאַלנער און טהו דוך אַ וואַרף-אַראָפּ פון לאַקאָמאָטיוו אזוי, אז דו וועסט ביי מיר פאַרגעסען, אז דו האַסט אַמאָל געהייסען מאַשקאַ זי“....

„נישט מאַשקאָ, איך היים בערקאָ“ – זאָגט צו איהם בערעל און וויל איהם געבען צו פאַרשטעהן דעם שכל פּוּנים רעדעל, וואָס מע רופט דאָס מאַרמאָז. לאָזט ער זיך נישט רעדען – אַ ביטערער גלח! „גענוג שוין צו דרעהען, טענה'ט דער גלח, האָסט שוין אַזוי אויך גענוג געדרעהט און אָנגעדרעהט, פאַרדרעהען זאָל עס דיך, דו פאַרשאַלטענער מענטש! בעסער וואָלסט דו זיך געבראַכען האַלד-און-נאַקען, אידער דו האָסט זיך גענומען אויף מיין לעבען!“... רופט זיך אָן צו איהם בערעל: „מיינסט אַמשר, פאַטערעל, אַז מײַן לעבען איז בײַ מיר נישט אַזוי טהײער, ווי בײַ דיר דיין לעבען?“ „דיין לעבען? – מאַכט צו איהם דער גלח מיט גאַל. – וואָס פאַר אַ ווערטה האָט אַ הינמיש לעבען?“... פאַרדריסט דאָס שוין בערעלען נישט אויף קאַטאַוועס און ער גיט אַזעק, זאָגט ער, דעם גלח אַ פאַרציע, אַז ער וועט דאָס האַבען צו געדענקען. „ערשמענט, זאָגט איהם בערעל, איז אויף אַ הונט אויך אַ רחמנות. נאָך אינזער דיין טאָר מען אַפילו, זאָגט ער, אַ הונט איך נישט אָנרירען: ס'איז אַ צער-בעלי-חיים. ודשנית, פרעגט איהם בערעל אַ קשיא: מיט וואָס איז מײַן לעבען, למשל, ערגער ביים רבונ-של-עולם פון איין אנדערענס לעבען? קומען מיר דען נישט אַרויס, זאָגט ער, אַלע פון איין יחוס, פון אַדס-הראשונען? און געהען מיר דען נישט אַלע אין איין אָרט, אין דער ערד אַרײַן?... איז נומער צוויי. און נאָך אַ זאָך, זאָגט צו איהם בערעל: נאָ זעה, פאַטערעל, דעם הילדק, זאָגט ער, פֿין מיר ביז דיר. איך טהו וואָס איך קאָן, דער לאַקאַמאַטיוו זאָל זיך אָפּשטעלען – הייסט דאָס, אַז איך זאָג פאַר אונז ביידען; און דו, זאָגט ער, ביזט אַזוי אויפגעטראָגען, אַז דו ביסט קאַפּאַבעל מיך נעמען און אַראָפּוואַרפען פּוּנים לאַקאַמאַטיוו, דאָס הייסט – הרגענען אַ מענטשען!“... און נאָך אַ סך אַזעלכע שענע ווערטער האָט ער אין איהם אַרײַנגעזעצט, אינים גלח הייסט עס, געזאָגט מוסר און דערצעהלט אַזעלכע משלים, זאָגט ער, אַז דער גלח האָט שיער דעם שלאַק פאַקומען. און אַט אַזוי רעדענדיג, האַבען זיי דערועהן, זאָגט ער, פאַר זיך די סטאַנציע זאַטקעוויץ מיט'ן

נאָמסאַלניק סטאַנציע, מיטן זשאַנדאַרם. האָבען זיי ביידע גע-
 נומען, ער און דער גלח, להבדיל, מאַכען צו זיי מיט די הענט, נאָר
 קיינער האָט זיי, אַפנים, נישט פאַרשטאַנען, וואָס זיי מיינען, און
 זיי האָבען געבאָך געמוזט, זאָגט ער, פאַהרען ווייטער, קיין הייסן
 הייסט עס. פאַהרענדיג ווייטער, איז שוין דער גלח, זאָגט ער,
 געוואָרען אַ סך ווייכער. נאָר צוריהרען זיך צו די מאַשינעס האָט
 ער איהם נישט געלאָזט. ער האָט איהם נאָר אַ זאָג געטאָהן, דער
 גלח הייסט עס: „זאָג מיר, לייבקאַ, וואָס איך וועל זיך פּרעגען?“
 זאָגט איהם בערעל: „איך הייס נישט לייבקאַ, איך הייס בערקאַ.“
 זאָגט איהם דער גלח: „לאַז זיין בערקאַ. זאָג מיר נאָר, בערקאַ,
 וואָלסט, למשל, אַ בעלן געווען געבען אַ שפרונג-אַראָפּ מיט מיר
 אינאיינעם פונ'ם לאַקאַמאַטיוו אויף דער ערד?“... פּרעגט איהם
 בערעל: „בכדי וואָס? מיר זאָלען חלילה דערהרגעט ווערען אויף
 טוידט?“ מאַכט צו איהם דער גלח: „סאַי-ווי-סאַי וועלען מיר
 געהרגעט ווערען אויף טוידט.“ רופט זיך אָפּ צו איהם בערעל:
 „פון וואָנען איז געדרונגען? ס'איז נאָר קיין ראיא נישט. אַז גאָט
 וויל — אוי-אוי-אוי, וואָס ער קאָן טהון!“... מאַכט צו איהם
 דער גלח: „דחיינו?“ רופט זיך אָן צו איהם בערעל: „איך
 וועל דיר זאָגען, זאָגט ער, פאַטערעל! ביי אונז אידען איז היינט,
 זאָגט ער, אַ טאָג, וואָס ער הייסט הושענה-רבה. אין דעם דאָזיגען
 טאָג, זאָגט ער, ווערט אין הימעל אָנגע'חתמעט יעדען מענטשען
 און יעדען פאַשעפעניש אויף דער וועלט, צי ער זאָל לעבען, צי ער
 זאָל ער שטאַרבען; און אויב שטאַרבען — איז מיט וואָס פאַר אַ טוידט
 זאָל ער שטאַרבען. איז ממה-נפשך, זאָגט ער: האָט מיר גאָט
 אָנגעצייכענט, איך זאָל שטאַרבען, איז דאָך אַ פאַרפאַלענע זאָך;
 וואָס איז מיר די נפּקא-מינה, צי איך וועל געהרגעט ווערען כּון אַ
 שפרונג, צי פון אַ לאַקאַמאַטיוו, צי פון אַ דונער? און גלאַט אַווי,
 זאָגט איהם ווייטער בערעל, געהענדיג אויפ'ן גלייכען וועג, קאָן איך
 מיך נישט אויסגלייטשען און שטאַרבען, אַז דער אויבערשטער וויל
 נאָר? אלא וואָס דען? עס איז מיר היינט אָנגע'חתמעט גע-

וואָרען פון אויבען, אז איך זאל בלייבען לעבען, היינט למאי זאל איך שפּרינגען?"

"און וואָס זאל איך אייך זאָגען? — אזוי דערצעהלט ווייטער בערעל עסיגמאכער פון סאָפּאָליוקע און שווערש מיט אזעלכע שבויער, אז מע מעג גלויבען, דאָכט מיר, אַ משוכּח — ער געדענקט נישט, ווי אזוי דאָס האָט זיך געטראָפּען, נאָר אז זיי זענען געקומען, זאָגט ער, היינטער הייסן און אַידיסגעזעהן שוין פון דער ווייטען דעם קיימען פּונם הייסנער זאָוואָד, האָט עפּים מיט אַ מאָל דער לאַקאָמאַטיוו, זאָגט ער, אָנגעהויבען געהן שטילער און שטילער. נאָכדעם — גאָר פּאָוואָלינקע, קוים-קוים, און נאָכדעם האָט ער זיך מיישב געווען, דער לאַקאָמאַטיוו הייסט עס, און האָט זיך גאָר אַנדערגעשטעלט. וואָס איז די מעשה? ס'איז איהם, אפּנים, אייגענאָנגען הייצונג, און אַ לאַקאָמאַטיוו, זאָגט בערעל עסיג-מאכער, אז עס געהט איהם אויס הייצונג, הערט-אויף דאָס וואַסער צו קאָכען און די רעדער הערען-אויף צו דרעהען זיך — און אַ סוף. פּונקט, זאָגט ער, ווי, להבדיל, אַ מענטש, אז מע זאל איהם, למשל, נישט געבען קיין עפען... אודאי האָט ער דעם גלח געזאָגט טאַקי דאַרמ אויפן אָרמ: „נו, פּאָטערעל? וואָס האָב איך דיר געזאָגט, זאָגט ער, ווען דער רבּנו-של-עולם זאל מיר נישט געווען אָנג-צייכענען היינט פון אויבען, אז איך דאַרף נאָך לעבען אויף דער וועלט, ווער ווייסט אויף וויפּיעל צייט עס וואָלט נאָך געווען הייצונג און וואו מיר וואָלטען שוין איצטער אָנגעשפּאַרט?" אזוי מאַכט צו איהם בערעל, און דער, זאָגט ער, שטעהט, די אויגען אַראָפּ-געלאָזט אַראָפּ, און שווייגט. וואָס האָט ער איהם נעבאָך געקאָנט ענטפּערען?... ערשט שפּעטער, זאָגט ער, ביים געזעגענען זיך, געהט דער גלח, זאָגט ער, און ציהט איהם אויס אַ האַנט און מאַכט צו איהם: „פּראָשטשאַי, איצקאָ". זאָגט איהם בערעל: „איך הייס נישט איצקאָ, איך הייס בערקאָ... מאַכט צו איהם דער גלח: „לאַז זיין בערקאָ. הערסט דו, בערקאָ? איך האָב גאָר נישט געוואוסט, זאָגט ער, אז דו ביזט אזא... און מעהר האָט ער נישט

געהערט פון איהם קיין וואָרט, וואָרום דער גלח האָט פאַרקאַמטשעט, זאָגט ער, די פּאַלעס פון דער ריאַסע און האָט גענומען שמעלען פּיס צוריק, צו זיך אַהיים, אַפּנים, קיין גאַלואַנאָניעווסק. און ער, פּערעל הייסט עס, האָט זיך געלאָזט גלייך אין שטאַדט אַריין, צו אונז קיין הייסן. און ביי אונז האָט ער שוין, לאָז זיך אייך דאַכטען, גע- האַלטען יום-טוב, געבענטשט גומל, דערצעהלט אפּשר טויווענט מאָל די מעשה פון אָנהייב פּיון סוף, אַלע מאָל מיט נייע המצאות און מיט נייע נסים... אימליכער פּאַזונדער האָט געשלעפט דעם סאַבאַ- ליווקער עסיגמאַכער צו זיך, געוואַלט איהם האַבען פאַר איין אורח אויף יום-טוב, און אַנג הערען פון איהם אַליין דעם נס פון הושענא- רפה — און מיר האַבען דאָס געהאַט, לאָז זיך אייך דאַכטען, אַ שמחת-תּורה: גשוין געווען, ווי זאָגט איהר, איין מאָל אַ שמחת- תּורה!...

געשיכטע גומער נייען

א התונה אהן פליזמר

געשריבען אין יאָהר 1909

געשיכטע נומער נייען

א חתונה אָהן פּלי-זמר

— איך האָב אַיך געהאַט צוגעזאַגט, דאַכט מיר, דערצעהלען נאָך אַ נס, וואָס האָט זיך געשדאַמען, לאַז זיך אַיך דאַכטען, טאַקי וויעדער אַ מאָל מיט אונזער „לעדרינגעהער“, ווי אזוי, צו פאַרדאַנקען דעם דאָזיגען „לעדרינגעהער“, זענען מיר ניצול געוואָרען פֿון אַ גרויסען אומגלִיך. אייב איהר ווילט האַרבען די דאָזיגע מעשה, לעגט איהר זיך אַזעק, זייט מוחל, אַט דאָ אויף דער באַנק, אין איך וועל מיך לעגען, הייסט עס, אויף יענער באַנק. דאָ איז מיר נישט צו דער האַנט.“

אַט אַהי רופֿט זיך אָן צו מיר איינמאַל אַלין דער אייגענער היימיגער מוחר, פֿאַהרענדיג מיט מיר אין דער שמאַלער אייזענ-באַהן, וואָס מע רופֿט זי דאַרמען „דער לעדרינגעהער“. אין מחמת מיר זענען דאָס מאָל, ווי אַלע מאָל, געווען סך-הכל צוויי פאַרשוין איבער אַ גאַנצען וואַנאָן, אין וואַרעם איז געווען גענוג, האַבען מיר מחילה אויסגעטראָגן די פּיזשאַקען, צעשפּיליעט די זשילעמען אין צעלענט זיך, ווי ביים טאַמען אין וויינגאַרמען. ער אויף איין באַנק, איך אויף דער אַנדערער. ער פּאַוואָל און ברייטליך, ווי זיין שטייגער איז, דערצעהלט, אין איך הער מיך איין, פֿאַרעריי-

בענדיג ביי זיך אין מוח אימליכט וואָרט, בכדי איך זאָל דאָס נאָכ-
דעם קאָנען איבערגעבען מיט זיין לשון.

„— ויהי בימי — דאָס איז געווען, ניש היינט געדאַכט, בעת
קאָנסטיטוציע, אז ס'האָבען זיך אָנגעהויבען, הייסט עס, די ישועות
אויף אידען. האָטש אפילו אויג האָבען מיר אין הייסן, דאַרפט
איהר וויסען, פאַר אַ פּאָגראַם קיינמאָל קיין מורא ניש געהאַט.
איבער וואָס מיינט איהר, האָבען מיר ניש מורא געהאַט? פשוט,
ווייל ס'איז נישטאָ ביי אויג ווער סע זאָל שלאָגען. מאַהלט איך,
לאָז זיך אייך דאַכטען, מע זאָל ווען, וואָלט מען שוין אפשר גע-
פונען ביי אויג אייך אַזעלכע, וואָס וואָלטען זיך ניש אפגעוואָגט
אויג אַ ביסעל דורכלופטערען, דאָס הייסט, איך מיין טאַקי —
דעכט דורכברעכען די פיינער. אַ סימן האָט איהר, אז עס האָבען
זיך אָנגעהויבען לאָזען הערען די גומע בשורות פון אַרום און אַרום,
האָבען אונזערע עמליכע פריצים-דשעים אַוועקגעשריבען במור-
כידות אַהין, וואו מע דאַרף: היות ווי עס וואָלט געווען אַ יושר,
מע זאָל. 'הייסט' עס, אין הייסן אייך ע פּיס ט הוּן, און
ס'איז נישטאָ מיט וועמען, לכן בעמען זיי, מע זאָל זיי קומען צו-
הילף, דאָס הייסט, מע זאָל זיי, למען השם, וואָס גיכער אַרזיסטיקען
'מענשטען'... און לאָז זיך אייך דאַכטען, ס'איז ניש אַוועקגע-
גאַנגען קיין פיער און צוואַנציג שעה, קומט-אָן אַ ידיעה, אייך במור-
כידות, אז עס געהען 'מענשטען'. פון וואָנען? פון זשמערינקע,
פון קאַזאַמין, פון ראַודיעלנע, פאַפּעלנע און פון נאָך אַזעלכע
מקומות, וואָס האָבען זיך אויסגעצייכענט מיט זייערע קלאַפּערס.
די קשיא: פון וואָנען איז מען דאָס ביי אויג געוואָהרע געוואָרען
פונעם דאָווען הייליגען סוד? דערויף האָבען מיר, לאָז זיך אייך
דאַכטען, אַ 'איסטאָשניק', נח טאַנקאַנאַ רופּט מען איהם. ווער
איז אָט דער דאָווער נמש? איהר פּאָהרט דאָך אין אונזער
ווינקל, דאַרף מען אייך איהם אָפּמאַהלען, איהר זאָלט זיין מיט
איהם פאַקענט.

„נה טאָנקאָנאָן איז אַ איד, וואָס איז געוואָסען מעהר אין דער לענג ווי אין דער ברייט. גאָט האָט איהם געגעבען אַ פאָר פּוים, באַנוצט ער זיך מיט זיי. קיינמאָל ריהט ער נישט און זעלטען-ווען געפינט מען איהם אין דער היים. ער איז פאַרנומען מיט מזיווענטער געשעפטען, מעהר פרעמדע ווי אייגענע. זיין אייגען געשעפט איז— וואָס ער האַלט די דרוק. און מחמת ער האַלט די דרוק, די איינציגע דרוק אין הייסן, דעריבער קען ער זיך מיט נאַטשאַלסמווע, האָט צו מוהן מיט פּריצים, איז אויסגעבונדען מיט אלע שטינאַוויקעס און ווייסט פון אלע סודות.

גאָט פון דעם דאָוויגען „איסטאַטשניק“ איז מען דאָס געוואָהרע געוואָרען פון דער גוטער בשורה. דאָס הייסט, ער אַליין טאָקן, דער „איסטאַטשניק“ הייסט עס, האָט דאָס אויסגעפויקט איבער דער גאַנצער שטאָדט. פאַרשמעהט זיך, איטליכען באַזונדער האָט ער אייגענעווייט אַ סוד אין אויהער: „דאָס דערצעהל איך נאָר אייך, קיין אַנדערען וואָלט איך עס נישט געוואָנט“... און אָט אזוי איז די גאַנצע שטאָדט געוואָהרע געוואָרען, פון איין עק ביזן אַנדערען עק, אַז עס געהען חוליגאַנעס און אַז ס'איז אויסגעאַרבייט געוואָרען אַ פּלאַן, מען זאָל שלאָגען אידען; מע ווייסט אַפילו ווען, אין וואָסער אַ טאָג, אין וואָסער אַ שעה מע וועט שלאָגען, אין פון וואָנען מע וועט אַנהויבען צו שלאָגען, און ווי אזוי מע וועט געהן — אַלסדינג אויסגערעכענט, ווי אין לוח. און ס'איז געוואָרען אין שטאָדט, לאַז זיך אייך דאַכטען, הושך ואפלה! און מיינט איהר — וואו? צום מיינסטען, צווישען די נידעריגע קלאַסען. אַ מאַדנע זאך, הערט איהר, מיט די אַרעמעלייט! מילא, אַ נגיד, אַז ער ציטערט פאַר אַזעלכע זאַכען, פאַרשמעהט מען דאָס נאָך מיטן שכל. ער האָט געבאָך מורא, מע זאָל איהם, חסד-שלום, צווישען יאָ און ניין, נישט מאַכען פאַר אַ קבצן. אָבער איהר, פאַרטיגע קבצנים, וואָס ציטערט איהר אזוי? וואָס האָט איהר איינציטשטעלען? ניין, זאָלט איהר זעהען, ווי מע האָט געהאַפּט די קינדערלעך און מע האָט מפקיד געווען האַק-אין-פּאַק אין מע האָט אָנגעהויבען באַהאַלטען זיך!

וואו באהאלטען זיך, אַשטייגער, אידען? ווער ביי איין עהרליכען גוי אין אַ קעלער, ווער ביים נאַטאַריס אויפֿן בוידעם, ווער ביים דירעקטאָר אין זאַוואָר. אימליכער געפינט זיך זיינס. נאָר איך איינער, ווי איהר קוקט מיך אָן, האָב מיך נישט געוואָלט באַהאַלטען. נישט מדמת איך וויל מיך פאַר אייך באַריהמען, נאָר איך וועל אייך געבען צו פאַרשטעהן מיט אַ גאַנג, וועט איהר זעהען, אַז איך בין נישט אינגאַנצען אומגערעכט: ערשטענס, פּרעג איך אַ קשיא: וואָס איז דער שכל, וואָס מע דאַרף מורא האָבען פאַר אַ פּאַגאַנס? ממה-נמשך... און דהשנית, וועל איך אייך נישט זאָגען: עס קאָן זיין, אַז איך וואָלט אפשר אויך נישט געווען ביי זיך אַזאַ תקיף אין וואָלט אפשר אויך וועלען באַהאַלטען זיך אויף דער הייסער שעה. פּרעגט זיך אָבער: וואו באַהאַלט מען זיך? פון וואַנען בין איך באַוואָהרענט, למשל, אַז מאַקי דער אייגענער גוי, אָדער דער נאַטאַריס, אָדער דער דירעקטאָר פּוּנים זאַוואָר בשעת בהלה — איהר פאַרשטעהט?... און אַזוי אַלעמען, ווי לאַזט מען דאָס איבער אַ שטאַדט גלאַט אַזוי אויף המקר? נעמען און אַנמלוּיפּען איז קיין קונץ נישט. מע דאַרף זעהען עפּים טהון. נאָר, משטיינס געוואַנט — וואָס קאָנען אידען טהון? נאַטשאַלסטווע!... מסתמא איז ביי אייך אויך דאָ אין שטאַדט איינער אַ תקיף, וואָס איז חשוב ביי נאַטשאַלסטווע. ביי אונז אין הייסן האָבען מיר איינעם אַזעלכען. נחמן קאַסאָ הייסט ער. אַ איד אַ פאַרדאַמשיק מיט אַ קיילעכטיגער באַרד, מיט אַ פאַמעטענעם זשילעט, מיט אַ דירה איין אייגענער. און מדמת ער איז אַ פאַרדאַמשיק און האָט אַ חלק אינים שאַסיי, איז ער חשוב ביים איספּראַוויניק. ער טרינקט מיט איהם מיי ביי איין מיטל. און אַ איספּראַוויניק האָבען מיר דעמאָלט געהאַט, לאַז זיך אייך דאַכטען, דוקא אַ גוטען גוי. אַ דימענט פון אַ גוי. דהיינו? ער פּלעגט נעמען אַ קערפּעל, און נאָר דורך נחמן קאַסאָ. דאָס הייסט, נעמען האָט ער גענומען ביי יעדען, פאַר וואָס נישט? נאָר ביי נחמען פּלעגט ער נעמען מיט מעהר חשק. מעשה פאַר-ראַמשיק, איהר פאַרשטעהט?...

הקיצור, מע האָט זיך געזעהען מיט נחמנען אין מע האָט
 איינגעשטעלט אַ צעמטל אין ס'איז געוואָרען געלט, און לאָז זיך
 אייך דאָכטען, אַ היבשע מטבע, וואָרום אין אזא צייט, ווי קאָן מען
 קומען צו אַ פרייך און ניט אָנשפייען איהם אין דער האַנט, ס'זאָל
 איהם, ווי זאָגט איהר, געבען אַ פריה אין די פינגער אריין? ...
 פאַרשטעהט זיך, אַז דער פרייך האָט אונז פאַלד פאַרהויגט, ער האָט
 אונז בפירוש געזאָגט, אַז מיר מענען געהן שלאָפען: ס'וועט גאָר-
 ניט זיין... דאָכט זיך, גוט? איז דאָך אָבער פאַרהאָן ביי אונז
 אין הייסן אַ "איסטאַטשניק", וואָס וויינט פון אַלע שווערע
 הערצער; איז ער זיך מיישב, נח מאַנקאַנאַג, הייסט עס, און לאָזט
 אַרויס אַ קלאַנג איבער דער גאַנצער שטאָרט, במיד געוויינטליך,
 אַז ס'איז שוין דאָ פון דער נומער חברה אַ דעפעש, ער האָט זי
 אַליין געזעהען, שווערט ער, ער זאָל אַזוי זעהען אַלדאָס גוטס!
 וואָס זשע שטעהט אין דעפעש? אין דעפעש שטעהט מער ניט
 ווי איין וואָרט: "יעדיעס" — אַ מיאוס וואָרט! לייבט מען דאָך
 מסתמא צום איספראַוויניק: "פרייך, ס'איז שלעכט!" זאָגט ער:
 "וואָס איז די שלעכטיגקייט?" זאָגט מען איהם: "ס'איז דאָ אַ
 דעפעש". פּרעגט ער: "פון וואָנען?" זאָגט מען איהם: "פון
 יענע מקומות" ... פּרעגט ער: "וואָס: שטעהט אין דעפעש?"
 זאָגט מען איהם: "יעדיעס". צעלאַכט ער זיך און זאָגט: "איהר
 זענט גרויסע נאַראַנים, זאָגט ער, איך האָב נעכטען, זאָגט ער, אויס-
 געשריבען פון מאַלטשין אַ סאַמני קאָזאַקען" ... דערהערט "קאָזאַ-
 קען" — איז אויף אונז געוואָרען ווי אַ נייע הויט. אַ איד, אַז ער
 דערוועגט אַ קאָזאַק, ווערט ער ביי זיך תקיף און שטעלט אַרויס דער
 גאַנצער וועלט אַ פייג. אַ קלייניגקייט — אזא שומר! ... די גאַנצע
 זאך איז נאָר געווען: ווער פון די צוויי וועלען קומען פריהער —
 צי די קאָזאַקען פון מאַלטשין, צי די חברה קלאַפערס פון זשמע-
 רינקע? דער שכל דויער האָט אפילו פאַדארטט זאָנען, אַז די
 קלאַפערס וועלען קומען פריהער, ווייל זיי פאַהרען מיט דער באַדן,
 און די קאָזאַקען — רייטענדיג. איז אָבער געווען די גאַנצע האַפּטע-

נוג אױף אונזער „לעדױגעהער“. אידען האָבען אַ גרויסען גאַט, מאַמעד וועט ער טהון אַ נס, דער „לעדױגעהער“ וועט פאַרשפּעטיגען האַטש אױף עמליכע שעה, און דאָס איז בײַ איהם אַ געוויינטליכע זאך, וואָס סע טרעפט זיך בײַ איהם אָפּט, כמעט אַלע טאַג... און לאָז זיך אײך דאַכטען, אַז איצטיגס מאָל האָט זיך מיט איהם אַט דער נס גיט געטראָפּען. עפּים, ווי אױף צו להכעיס, איז ער גע- גאַנגען פון סמאַנציע צו סמאַנציע, טאַקן נאָר ווי אַ זױגער. איהר קאַנט זיך פאַרשטעלען, וויפּיעל געזונט דאָס האָט בײַ אונז צו- גענומען און וואָס פאַר אַ פּחד סױז געוואָרען אין שטאַדט, אַז מע האָט זיך דערוואַכט, פּוּנים „איסטאַטשניק“ געוויינטליך, אַז סױז שוין דאָ אַ דעפעט פון דער לעצטער סמאַנציע, פון קײַטשאַפּאַזקע: „יעדיעס“! און נישט נאָר „יעדיעס“ אַליין — „יעדיעס“ מיט אַ „הורדא“... געוויינטליך, האָט מען די דאָזיגע ידיעה אָפּגעטראָגען גלייך צום איספּראַוּניק, געפאַלען איהם צו די פּיס, געפּעטען, ער זאָל זיך נישט פאַרלאָזען אױף די קאָזאַקען, וואָס וועלען אַמאָל קומען פון מאַלמשיין, און זאָל אַרױסטיקען אױפּין וואָקאַל פּאָליציע האַטש פון יצא וועגען, לאָזען זיי נישט מײנען, אַז סױז לית דין ולית דיין, הפּכך ציפּעלעס. און דער אָדון דער איספּראַוּניק האָט זיך דאָס מאָל דוקא נישט געלאָזט לאַנג בעטען. ער האָט צוּלעב געטהאָן דער שטאַדט, און נאָך מיט אַ יתּר-שאת. דהיינו? ער האָט זיך אָנגעהאָן אין דער גאַנצער פּאַרמע און מיט אַלע אָרדענס אין איז בכבודו ובעצמו אַרויס מיט דער גאַנצער פּאָליציע אױפּין וואָקאַל „ווסטרעטשאַיען דעם פּאַיעוד“.

„די עמליכע פּריצים די רשעים, פון זײער זײט, האָבען, לאָז זיך אײך דאַכטען, אױך נישט געדרימעלט. זיי האָבען זיך אױך אָנגעהאָן יתּר-מובדיג און אױך מיט די אָרדענס, מיטגענומען מיט זיך אַ פאַר גלחום, און זענען אױך אַרויס „ווסטרעטשאַיען דעם פּאַיעוד“... האָט זיי דער איספּראַוּניק אפילו אַ פּרעג געטהאָן: „וואָס פּדוט איהר דאָ?“ האָבען זיי איהם געפרעגט. די אױגענע קשיא: „וואָס טרוסט דו דאָ?“ — אַ וואָרט פאַר אַ וואָרט, דער

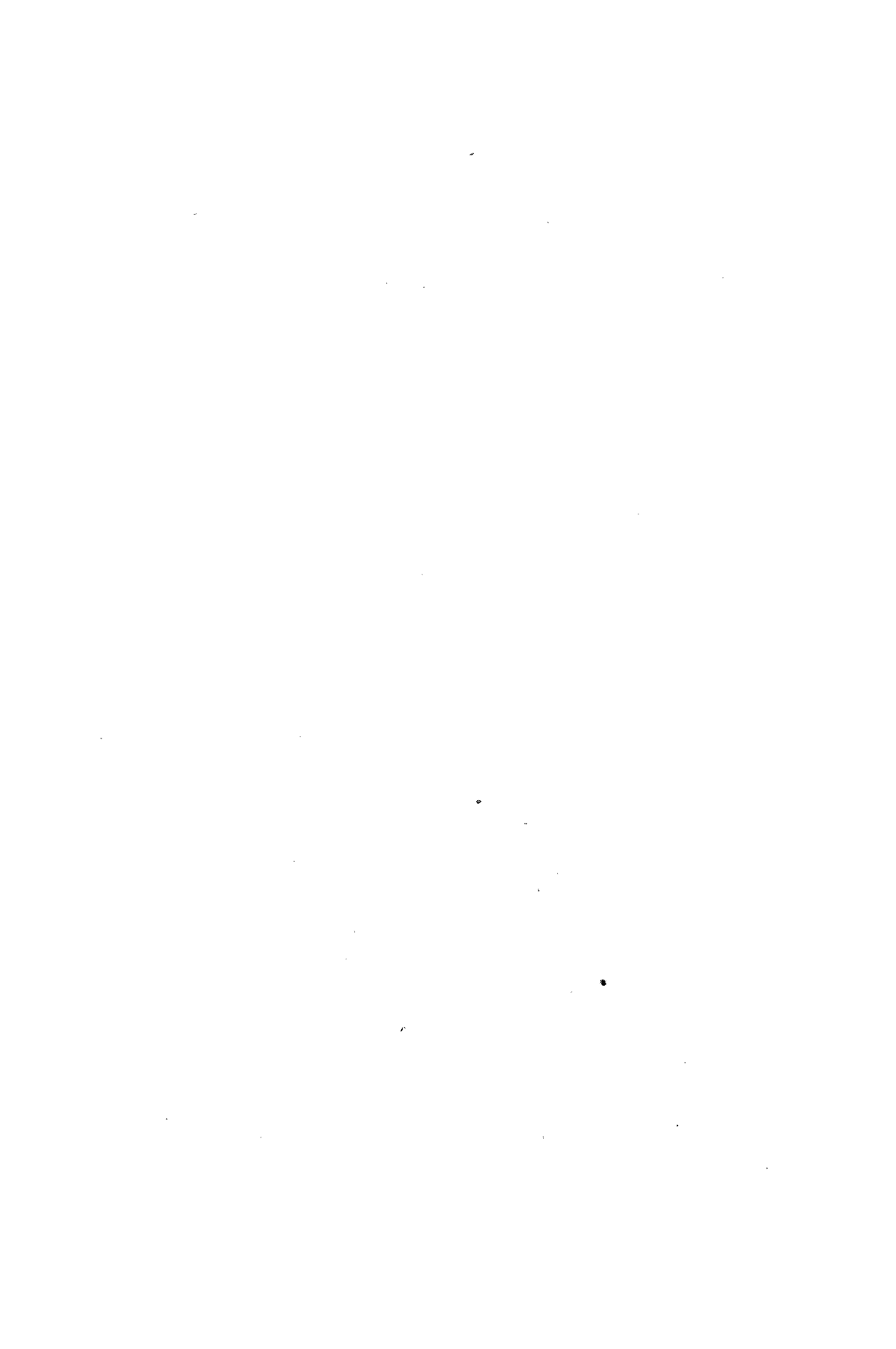
איספראזאניק האָט זיי געגעבען צו וויסען, אָז זייער מיה איז אומזיסט. פל זמן, זאָגט ער, ער איז דאָ איספראזאניק, וועט אין הייסן, זאָגט ער, קיין פאָגראַם ניט זיין. אזוי טאָקי האָט ער זיי געזאָגט מיטן האַרבען וואָרט. האָבען זיי איהם איסגעהערט מיט אַ שטייכעל און אַפגעענטפערט מיט ענות: „אַט וועלען מיר באַלד זעהען“... און זיי זיי האָבען דאָס איסגערעדט, האָט זיך געלאָזט הערען פון דער ווייטען אַ פיף. פונים דאָזיגען פיף האָט זיך אינו אַלעמען, לאָז זיך אייך דאָכען, אַפגעריסען אין האַרצען. נאָך דעם דאָזיגען פיף האָבען מיר זיך געריכט דערהערען נאָך אַ פיף, שוין מיט אַ הורראַ, און וואָס נאָך דעם דאָזיגען הורראַ געהט ווייטער—דאָס האָבען מיר שוין געהאָכט פון אַנדערע שטעט... צום סוף, וואָס לאָזט זיך אויס? געפייט האָט מען טאָקי, נאָר דאָס פייפען איז געווען אומזיסט. וואָס איז די מעשה? די מעשה איז אַ שטענע מעשה, וואָס נאָר מיט אונזער „לעדריגהער“ קאָן זיך אַזעלכעס טרעפען. איהר מעגט דאָס הערען.

„צוגעפאָהרען צו דער סטאָנציע קיין הייסן, האָט דער מאַשׁ-ניסט אַפגעשטעלט דעם לאַקאָמאָטיוו און איז גאָנגן ברייטליך אַראָפּ אויפן וואַקאָזאל און געלאָזט זיך גלייך אין בופעט אַרײַן, ווי גע-וויינטליך. שטעלט מען איהם אָפּ: „בוור, וואו זענען די וואַ-גאַנעס?“ — „וואָסערע וואַגאַנעס?“ — „זעהט דען ניט, אָז דו ביזט איינער אַליין מיטן לאַקאָמאָטיוו אָהן איין וואַגאַן?“ — קוקט זיי אָן דער מאַשיניסט מיט אייגען און מאַכט צו זיי: „וואָס איז מיין עסק? וואַגאַנעס — דאָס געהער זיך אָן מיט דער ברי-גאַדע.“ „וואו זשע איז די בריגאַדע?“ ענטפערט זיי וויעדער דער מאַשיניסט: „וואָס געהט'ס מיך אָן? דער קאָנדוקטאָר גיט מיר, זאָגט ער, צו וויסען מיט אַ פיף, אָז ער איז פאַרטיג, ענטפער איך איהם אָפּ, זאָגט ער, צוריק מיט אַ פיף, אָז איך בין אויך פאַרטיג און לאָז די מאַשין. קיין צוויי פאַר אייגען, זאָגט ער, האָב איך ניט, איך זאָל זעהען, וואָס הינטען טהוט זיך“... אזוי ענטפערט זיי אָפּ דער מאַשיניסט. און וועדליג ער זעהט, איז ער גערעכט.

הקיצור, טענות אהער, טענות אהין — ס'איז דא א „לעדינגעהער“
אין נישטאָ קיין פאסאזשירען. א חתונה, הייסט עס, אהן פלי-ומר...
,ווי עס האָט זיך ארויסגעוויזען נאָכדעם, איז געווען געפאָהרען
צו אינו, לאָז זיך אייך דאכטען, דוקא א גאנץ פיינע קאמפאניע,
געקליבענע יונגען, איינס אין איינס, מיטן גאנצען קלאַפערונגעצייג,
מיט דוינקעס און מיט רעזינקעס און מיט אלע איבעריגע שאַלע-
בויען. פרייליך איז מען געווען, און פראַנסען האָט מען געטרונקען,
און מהמת גרויס שמחה האָט מען אויף דער לעצטער סטאנציע, אין
קרישטאָפאָוקע, אריינגעוואָרפען גאָר אַ היבשע גאַלעק, און אַג-
געשימורט די „ברגאָדע“, דעם קאַנדוקטאָר מיטן קאַטשענאָר
מיטן ושאַנדארם, און מע האָט פאַרדעסען אַ קליינגויט: צו-
שעפען די וואַגאַנעס צום לאַקאָמאָטיוו. איז זיך דער לאַקאָמאָטיוו
מסתמא אַוועק אין דער געוויינטליכער צייט קיין הייסן, און דער
נאַנצער „לעדינגעהער“ איז, לאָז זיך אייך דאכטען, געבליבען שטען
מיט אלע וואַגאַנעס אין קרישטאָפאָוקע. און נאָך מעהר קינגן!
קייער, ניש די שענע קאמפאניע, נישט די איבעריגע פאסאזשירען,
נישט די „ברגאָדע“, האָבען גאָר נישט באַמערקט, אַז מע שטעהט,
אין לאָז זיך אייך דאכטען, מע האָט נישט אויפגעהערט צו וואַרמען
גאַלעקס און אויסלעדיגען פלעשלעך, ביז דער נאַטשאַלניק סטאנציע
האָט זיך געהאַפּט, אַז דער לאַקאָמאָטיוו איז אַוועק און די וואַגאַנעס
שטעהען נאָך. האָט ער אויפגעהויבען אַ גוואָלד! ערשט דאָ האָט
זיך אַרויסבאַוויזען דער גאַנצער מעזח, און ס'איז געוואָרען אַ
געפילדער, הימעל עפען זיך! די חברה — אויף דער „ברגאָדע“.
די „ברגאָדע“ — אויף דער חברה. אַזוי לאַנג, אַזוי פרייט, ביז
ס'איז געבליבען, אַז מע דאַרף נעמען די פיס אויף די פלייצעס און
די אייגען אין די הענט און זיך לאָזען קיין הייסן, מחילה, צי-פּוס,
אַ ברורה האָט מען? און זכּן היה. מע האָט זיך אָנגענומען מיט
האַרץ און מע האָט עולה-רגל געווען קיין הייסן, און, לאָז זיך אייך
דאכטען, מען איז בשלום געקומען קיין הייסן, און דוקא מיט אַ
געזאַנג און מיט אַ הוררע, ווי גאָט האָט געבאַטען. נאָר וואָס ווע

דען? עם איו שוין אָבער געווען אַ ביסעלע צו-שפעט. אויף די גאסען האָבען שוין אַרומגעשפּאַצירט די קאַזאַקלעך פּון טאַלמשיין, רייטענדיג אויף די פּערדלעך, און, ווי זאָגט איהר, וקסמים בידם — מיט די קאַנטשיקעס אין די הענט, און פּון דער גאַנצער חברה חוליאַנעס איו אין איין האַלבע שעה נישט געבליבען, לאַז זיך אייך דאַכטען, קיין זכר אפילו. מען איו זיך צעלאַפּען, ווי די מייז אין אַ הונגער, צעגאַנגען געוואָרען, ווי שניי אין אַ זומער-מאַג... „נו, פרעג איך אייך, איו ער נישט ווערטה, אונזער „לעדיוג-געהער“ מיינ אייך, מע זאַל איהם אָפּשימען מיט גאַלד פּון אויבען ביז אַראָפּ, אָדער, לבל הפּחת, האַמט מאַכען פּון איהם אַ באַ-שרייפּונג?“

פּרע געשיכטע נומער נייטן.

געשיכטע נומער צעהן
דער מלית-קמן

געשריבן אין יאָהר 1910

געשיכטע נומער צעהן

דער טלית=קטן

— איהר רעדט פון די אומגליקען, פון די היינטיגע שרפות רעדט איהר. איהר ווילט הערען א שענס, ווי אזוי מע נעמט א הונדערטער אויף די נשרפים ביי א נגיד א קמצן, א חויר, א נהרג על פחות משה פרוטה, וואס האט אויף זיין לעבען קיין גרבה ניט געגעבען?"

אזוי האט זיך אנגערופען צו מיר מיין וויז-אזוי אין וואגאן איינמאל אינדערפרי, נאכין איבערבייסען, און האט פארדייכערט א פאפיראס און מיר איך געגעבען פארדייכערען.

עס האט אויסגעוויזען, אז די מעשה, וואס מיין וויז-אזוי האט זיך געקלויבען מיר דערצעהלען, האט איהם אליין הנאה געטהאן, שטארק הנאה געטהאן. ווארום איידער ער האט נאך אנגעהויבען צו דערצעהלען, האט ער זיך שוין צעלאכט, ווי א מענטש, וואס האט זיך דערמאנט אן זעהר א לאכענדיגע זאך. ער האט אזוי געשמאק געלאכט, אז ער איז זיך אזש פארגאנגען. אזא מענטשען איז גלייכער, אז מע לאזט איהם פריהער זיך אויסלאכען, ווי עס געהער. צו זיין, אמיט וועט די מעשה האבען א פנים פון חזק. דערנאך האט זיך מיין וויז-אזוי אויסגעהוסט און אנגעהויבען בזה הלשון:

"— איך האָב אייך שוין איבערגעגעבען פון אונזער שטאַדט
 אַ שען ביסקעל טיפען. איצט האָב איך פאַר אייך נאָך אַ טיפ. יואל
 מאַשקער רופט מען איהם. איהר זאָלט אַנקוקען אַ אידעל. קיין
 דריי צעבראַכענע פיערער וועט איהר פאַר איהם נישט געבען. אַ
 קליינס, אַ דאַרס, אַ טרוקענס, אַ בערדעל, אַ שיטערס, אין אַז מע
 געהט, לויפט עס, אין אַ הילוך — וואו איהר האָט ערגיין אַ שונא!
 האָטש אפילו אַ נגיד. וואָס זאָג איך — אַ נגיד? אַ גביר, איין
 אדיר, אַ מיליאָנטשיק. דאָס הייסט, איך האָב זיינע מיליאָנען,
 לאַז זיך אייך האַכמען, נישט געצעהלט. מעגליך, אַז ער פאַרמאָגט
 טאַקי אַ מיליאָן, און מעגליך, אַז עס פעהלט איהם אַ סך צו אַ
 האַלבען מיליאָן. נאָר וויפיעל ער האָט, איז ער דאָס, גלויבט מיר,
 נישט ווערטה. וואָרום דער מענטש איז אַ חויר. ביי איהם אַרײַם-
 רייסען אַ נדבה — איז פּקריעת ים-סוף. ס'איז גאָר נישטאַ דער
 פעטלער, וואָס זאָל געדענקען, אַז יואל מאַשקער זאָל האַבען ווען
 געגעבען איין אַרעמאָן אַ שטיקעל ברויט אפילו. אין שטאַדט קען
 מען איהם שוין, דעם פאַרשוין, אזוי, אַז עס מאַכט זיך, מע נישט
 איין אַרעמאָן אַ נדבה און ער קרוודעט זיך, זאָגט מען איהם:
 „געהט, זייט מוחל, צו יואל מאַשקער, וועט מען אייך געבען מעהר.“
 אָט אַזאָ מין גייה איז דאָס. אפשר מינט איהר, הלילה, אַ גולן,
 אַדער אַ גראַבער יונג, אַדער אַ נחזת-דרגא? — נײַן. דוקא אַ
 טאַמעניס אַ קינד, און דוקא אַ איד, וואָס קאָן לערנען, און דוקא
 אזוי זיך אַ גאַנץ עהרליכער. יענעמ'ס נישט זאַטשעפען. אַבי מע
 זאָל זײַנס נישט אַנרוהרען. שלי שלי, שלך שלך — איהר פאַר-
 שמעהט, צו נײַן? זיין געשעפט — ער איז אַ בעל-הלוואה, אין
 האָט הייזער, און האַנדעלט מיט פריצים. טאַג-ווי-נאַכט פאַר-
 מאַרעראַמט. פאַהרט-אַרום, לויפט-אַרום, עסט נישט, שלאָפט נישט,
 פאַרגיסט זיך נישט האַלטען אַ מענטשען, אומעמוס אַליין, נישט קיין
 קינד, נישט קיין רינד. דאָס הייסט, ער האָט געהאַט קינדער און, נאָר
 נאָר דער רוח ווייסט וואָס. האָט ער זיי צעטריבען. זיי זענען אין
 אַמעריקע, זאָגט מען. דאָס ווייב איז איהם געשטאַרבען, האָט ער

גענומען אין צעטריבען די קינדער. און געשטארבען איז זי, זאגט מען, ביי איהם פון הונגער. נאך מסתמא איז דאָס אַ ליגען. און אפשר איז דאָס אַיין אמת. אַ סימן — ער האָט זיך מיטן אנדערען ווייב אויף דער צווייטער וואָך גע'גמ. טרעפט איבער וואָס? איבער אַ גלאָז מילך. האַ = האַ, ווי איהר זעט מיך אַ אידען! ער האָט זי געהאַט אַיינמאַל מיט אַ קריגעל מילך, מאַכט ער צו איהר: „ממה-נפשך — טרינקסט דו מילך, ווייל דו האָסט די משאָכאָטקע, וואָס-זשע דארף איך דיר? אלא דו טרינקסט גלאָט אַזוי מילך, הפקר-ציבעלעס — ביזט דו דאָך אַיין אויסברענגערין!...“

„דערפאַר האָט ער אַיין מעלה נאָ מענטש מיט סאַמע חסרונות איז נישטאַס: ער איז פרום. פרום מיט סבנת-נמשות! מילא, ווילסט דיר זיין פרום, זיי דיר פרום, וועמען אַהרש עס? ניין. ווילט זיך איהם, אַז דו גאַנצע וועלט זאָל זיין פרום. גאַט'ס סטראַפּטשע. ער קאָן נישט לידען, אַז אַ איד געהט אָהן אַ היטעל, איז אַיין כּעס, למאי יונגע ווייבלעך טראָגען אייגענע האַר, און קיילעט זיך מיט די עלטערען, וואָס געבען זייערע קינדער אין די גימנאַזיעס, און נאָך אַזעלכע זאַכען.

„באַדאַרף גאַט פיהרען מסתמא אַזוי, אַז ביי איהם אין הויף וואַינט אַ שכן, אַיין אַדוואָקאַט פון די אַמאַליגע אַדוואָקאַטען. אַ משאַסמנע פּאַווערענע, הייסט עס. און גראָד נישט אַזאַ גרויסער ירא-שמים. געהט אָהן אַ היטעל, גאַלט זיך דאָס בערדעל, פאַר-הויכערט שבת אַ פאַפיראַס. אַלסדינג ווי עס געהער צו זיין. לאָז זיך אַיין דאַכמען, טאַקי וואָס אין דער קאַרט. קאַמפּאַניעוויטש דופט מען איהם. אַ נמש אַ הויכער, אַ פרייטער, אַ ביסעל אַיין אַיינגעפויגענער, מיט אַיינגעפאלענע באַקען, מיט ממוזיישע אויגען, נאָר אַ שטילער, אַ שוויגענדיגער, אַ פאַרבאַרגענער הולטאַי. לעבען לעבט ער מעהר פון קאַרמען, ווי פון אַדוואָקאַטור, און צו איהם קומען זיך צונויף אלע וואוילע יונגעלייט, וואָס האָבען ליעב אַ קערטעל, אַ קאַפּאַס און נאָך אַזעלכע זאַכען.... מילא, איז אויך די אייגענע מעשה; עס זיצט ביי דיר אַ שכן נישט אַזאַ צדיק —

וואָס געהט עס דײַך אָן? איך מײן דעם יואל מאַשקער מײן איך. וועסטו דו מיט איהם קײן שײדוך נישט טהון. וואָס קאָן דאָ זײן? נײן. קאָן ער נישט איבערטרײַגן, מאַשקער דײַסט עס, למאי מע שמעלט בײַ קאַמפּאַניעוויטשען דעם כאַמאַוואַר אום שבת? למאי מע קאַמט בײַ קאַמפּאַניעוויטשען אַ פּליישיגען וואַרעמעס אום תּשעה-באַב? למאי מע טובלײט נישט בײַ קאַמפּאַניעוויטשען דאָס נײע געפעס אויף פּסח? אין נאָך אַזעלכע זאַכען. פּיערט ער אויפֿן שכן, רעדט אויף איהם המנים מסירות, דערצעהלט פּאַר איטליכען הויך, בקול רם: „האַט איהר געהערט אײן עזרת פּון אַ משומד? ויצט בײַ מיר אין שכנות און שמעלט אַ כאַמאַוואַר אום שבת!“ -- דערהערט דאָס קאַמפּאַניעוויטש, דײַסט ער שמעלען איבעראַכטאָג שבת צוויי כאַמאַוואַרען. ווערט אונזער יואל שיער נישט צעפּיקעט, באַקומט, לאָז זיך אײך דאַכטען, כמעט די אַפּאַפּ-לעקטוע. מענטש איינער! נעם און זאָג אים אָפּעט פּון דער דירה, וועסטו דו פּטור ווערען פּון אַ צרה — מורט איהם פּאַנג דער שכן. ער צאָהלט, זאָגט ער, דירה-געלט, בעסער פּון אלע שכנים, האַ-האַ.

„האַב איך אײך שײן באַקאַנט געמאַכט מיט צוויי טיפּען. איצט באַדאַרף איך אײך פּאַרשמעלען אַ דריטען פּאַרשײן, פּרויקע-שײגען דײַסט ער. אויך אַ טיפּ און שפּיעלט אויך אַ ראָל אין דער געשיכטע, וואָס איך דערצעהל אײך. דאָס דײַסט, פּון איהם טאַקי נעמט זיך די גאַנצע מעשה.

„דער דאָזיקער פּאַרשײן איז, לאָז זיך אײך דאַכטען, אַזאַ מײן טיפּ. אַלײן איז ער אַ יונגערמאַן, וואָס ווערט אָנגערופּען אַ „מעורב עם הבריות“. לאָז זיך אײך דאַכטען, האַלב חסיד, האַלב פּראַנציז. אַ קאַפּאַטע אַ לאַנגע, נאָר אַ קאַפּעלישעל אויפֿן קאַפּ. אַ העמד אַ ווייס, אַ שניפּסעל אַ רײַטש, נאָר אַ ציצה פּנים מלית-קמן דאַרף מען אַרײַמועהען. אין שטאַרט רעדט מען אינטער אויף איהם: עפים אַ ווייבעל, אײן אשת-איש, זאָגט מען... נאָר אין שוהל אַרײַן לײַפּט ער פּייל אויסן פּויגען. מיט אײַנעם וואַרט, ער איז אַט

דאס, וואָס מע רופט ביי אונז „אַ גאַט'ס גנב". מיט וואָס באַ-
שעפטיגט ער זיך — ער איז אַ פראַמיליניק. אַ מעקלער פון געלט,
פון הלואות, פון ווענסלען. דורך זיינע הענט געהט דורך געלט —
מזיזענטער און מזיזענטער. קיינעם האָט מאַשקער ניט געגלויבט,
אַזוי ווי אַט דעם פרויקען. קומט צו אַ הלואה, האָט ער מורא אַרויס-
צולאָזען אַ הונדערטער פון די הענט. נאָר קיים האָט פרויקע גע-
זאָגט, אז מע מעג לייהען, איז נישט וואָס צו רעדען. אפשר מינט
איהר, אז דער פרויקע איז אין געלט-זאכען טאַקי אזא צדיק? בין
איך איך נישט ערב. ער איז נאָר אַ קלאַנער, אַ דורכגעטריבענער,
אַ ממור בן הגדה, און, לאַז זיך איך דאַכטען, אַ גרויסער עזרת-
פנים. צו איהם און מיל אַריינפאלען — איז ווי אין גיהנם. איהר
קאַנט פאַרשטעהן, אַז הייסען הייסט ער אפרים קאַץ און רופען רופט
מען איהם, פרויקע-שייגעץ.

האַט איהר איך שוין אלע דריי טיפען. דאַרף זיך טרעפען
אַ מעשה, עס הייבט זיך אָן דער זומער מיט די שרפות און עס
פרענט-אָפּ דראַזשע — אַ גאַנצע שטאָרט, ניט דאָ געדאַכט, און
עס הייבען אָן צו געהן פון דאַרטען פריעה, לילות, דעפעשען —
מע זאָל אַרויסשיקען וויפיעל מע קאַן און וואָס גיכער, וואָרום אַ
גאַנצע שטאָרט מיט אידען, ניט פאַר איך געדאַכט, ליגען אין
דרייסען און געהען-אויס פון הונגער. מילא, ווערט דאָך ביי אונז
אַ ויצעק אין שטעדטעל: „אידען, רחמנים בני רחמנים! וואָס
שווייגט מען? פאַר וואָס טהוט מען עפּים ניט?" — אַהין-אַהער,
עס בלייבט אז מען שיקט אַרױס אַ דעפּוטאַציע איבער דער שטאָרט
קלויבען נדבות. מי ומי — ווער איז די דעפּוטאַציע? מסתמא איך,
און נאָך צוויי-דריי אַרענטליכע בעלי-בתים פון די פיינסטע, און,
לאַז זיך איך דאַכטען, פרויקע-שייגעץ בתוכם, וואָרום צו די זאַכען
דאַרף מען האַבען איין עזרת-פנים. און מע נעמט אַ פעמטיילע
און מע געהט קלויבען געלט. וואוהין געהט מען פריעהר? גע-
וויינטליך, צו די גידים. געקומען צום גיד, צו זואל מאַשקער.
גוט מאַרגען, רב זואל! „גוט מאַרגען, גוט יאָהר. וואָס וועט

איהר זאָגען? זיצט". גאָר פיין, וואָס פיינער קאָן שוין גאָר ניט זיין. וואָרטס אזוי איז דער מאַשקער, דארפסט איהר וויסען, דוקא אַ גאָטפריימליכער פארשוין. איהר וועט אריינקומען, וועט ער אײך אױפנעמען פאר אַ גאָט, הייסען דערלאַנגען אַ בענקעל, בעמען זיצען, מיט אײך רעדען, פיין, שען, ביז איהר רעדט ניט מיט איהם פון קיין געלט. און הויפט איהר אָן רעדען פון געלט, אזוי בײט זיך אים איבער דאָס פנים, אין אויגעל מאַכט זיך בײ איהם צו פון זיך אליין, און די לינקע באַק, ניט אין מיין מאַס, ווערט בײ איהם איינגעצויגען, ווי בײ אַ מענטש, וואָס האָט געהאפט דעם פאַראַלטיש. סײז אַ רהמנת, זאָג איך אײך, דעמאָלט אײך איהם צו קוקען. אַט אזאָ מיפּ אזו דאָס.

„אזאָ, וואו האַלטען מיר אין די ייצרות? יא, זענען מיר געקומען צו מאַשקערען, די דעפוטאציע הייסט עס. „גוט מאַרגען, רב יואל“. „גוט מאַרגען, גוט יאהר. זיצט. וואָס וועט איהר זאָגען?“ „מיר זענען געקומען צו אײך נאָך אַ גרבה“. האָט זיך בײ איהם צוגעמאַכט אין אויגעל און אַ ציה געטהאָן, ניט אין מיין מאַס, די באַק: „אַ גרבה? פלוצים, אין מיטען דערנען, אַ גרבה?“... רופט זיך אָן צו איהם פרויקע, ער איז דאָך דער עזרת-פנים: „אַ נײטיגע גרבה, רב יואל, זעהר אַ נײטיגע. איהר האָט שוין געהערט מן הסתם. אַ גאַנצע שטאָרט, ניט דאָ געדאַכט, אַפּגעברענגט געוואָרען. דראַזשנע“... וואָס רעדט איהר? דראַזשנע אַפּגעברענגט געוואָרען? פאַרפּינסטערט בין איך געוואָרען: סײמיש, איך האָב דאָך צו שטעקען אין דראַזשנע מיט אזוי פּיעל געלט! בריל-הרל!“... הויפט איהם אָן פרויקע אויסרעדען דאָס האַרץ, אז זײנע קאָמיטענטען האָט דאָס ניט געשאַדט, אז אָנגע-רידערט האָט דאָס נאָך די אַרעמעלייט. נאָר געה רעד, אז יענער וויל ניט הערען. ברעכט די הענט, לויפט-אַתים איבערן שטוב, ווי אַ משוגענער, און שרייט אין איין קול: „אומגליקליך! בריל-הרל! איהר זאָלט מיט מיר גאָר ניט רעדען אצינד! איהר האָט מיר דערהרגעט מיין קאַפּ! איך וועל דאָס ניט אויסהאַלטען!“...

געזעסען, געזעסען, האָבען מיר זיך אויפגעהויבען: „א גוטען טאָג, רב יואל“ א קוש די מזווה. — און מיר געהען ווייטער. אַרדיסגעאַנגען פון דאָרטען, רופט זיך אָן צו אונז פרויקע-שייגען: „הערט איהר, אידען? וואָל מיין נאָמען גיט הייסען אפרים קאַץ, אריב איך שלעם גיט אַרײַם בײַ אַט דעם פֿלב קיין הונדערטער אויף די דראַזשנער נשרפים!“ „וואָס רעדסטו, פרויקע, ביזט משוגע?“ „וואָס אַהרט אײַך? אַז איך זאָג אײַך, איך נעם געלט, מענט איהר זיך שוין פאַרלאָוען — איך היים אפרים קאַץ“.

„כך הוה. וועט איהר הערען ווייטער. אין אַ פאַר טעג אַרײַם פאַהרט מיט דער באַהן אינוער גגיר רב יואל טאַשקער קיין טאַל-טשין אויפן יאָרד, און דער טבן וײַנער, קאַמפּאַניעוויטש, פאַהרט אײַך, און נאָך אידען, טאַלטישנער און אומאַנער — אַ פולער וואַגאָן, און מע רעדט, מע שמועסט, אַלע אינאַינעם, ווי געוויינטליך. גאַנץ באַזונדער, אין אַ ווינקלע, זיצט זיך יואל טאַשקער פאַרשטעקט, קוקט-אַרײַן מיט אײַן אויגעל אין אַ „הק-לישראַל“, ווי געוויינטליך. וואָס געהער ער זיך אָן מיט די אַלע אידען? דפּרשט מיט אַט דעם הילטאַי קאַמפּאַניעוויטש, וואָס ער קאַן וײַן געגאַלט פֿנים גיט אַנקוקען? נאָר, ווי אײַף צו-להכעיס, האָט זיך אַט דער קאַמפּאַניעוויטש אַזעקגעזעצט אַקוראַט אַקעגען איהם און שוויגט. רבינו של עולם, טראַכט זיך יואל, ווי אַזוי ווערט מען פֿאַר פֿון אַט דעם טריפּניאַק? אַרײַבערנעדהן אין צווייטע קלאַס — אײַן עבירה געלט. בלייבען דאָ — קאַן ער גיט צו-זעהן אַט די געגאַלטע מאַרדע מיט די ממזרישע אויגען. בקיצור, נאָט האָט געטהאָן אַ נס, אויף דער ערשטער סטאַנציע טראַגט-אַן גאַט אַ פאַקאַנטען, לאָז זיך אײַך דאַכטען, טאַקי פרויקע-שייגען. אינוער טאַשקער האָט דערזעהען פרויקען, האָט ער זיך ממש מודה געזען. אַ גייע הויט אויף איהם געקומען. עס וועט זיין מיט וועמען צו רעדען אַ וואָרט. „וואוהין פאַהרט דאָס אַ איד?“ „וואו-היין פאַהרט איהר?“ — מע האָט זיך צערעדט. פֿון וואָס? נעכטיגע טעג, לאַקש-בוירעם-ציבעלע, אויפן הימעל אַ יאָרד. אַהרן-אַהר,

מען איז ארויף אויף א שמועס, וואָס יואל טאָשקער האָט דאָס נישט
 פּינט. „היינטיגע קינדער, פּוּסמע בחורים, אויסגעלאָסענע מעכטער,
 הפּקר אַ וועלט.“ פּרויקע-שייגען האָט אויפגעמישט איין אַלטע
 מעשה מיט דער אַנמאניער שטור, וואָס איז אַנטלאָפּען מיט איין
 אַפּיצער. און אַ מעשה מיט אַ בחור, וואָס האָט חתונה געהאַט אין
 צוויי שטענדט. און נאָך אַ מעשה מיט אַ יונגעל, וואָס האָט נישט
 געוואָלט לעגען קיין תּפּילין, האָט איהם דער טאַטע געשלאָגען, האָט
 ער איהם געשלאָגען צוריק. „געשלאָגען צוריק? איין אייגענעם
 טאַטען?“ — און עס ווערט אין וואָגן אַ מזמל. אַלע ווערען
 אויפגערעגט, און מעהר פּון אַלעמען אונזער יואל טאָשקער: „מינע
 ווערטער, תּבּאָע! געוואָרען אַ הפּקות! אידישע קינדער ווילען
 נישט דאוונען! ווילען נישט לעגען קיין תּפּילין!“... „תּפּילין לעגען
 בין איך איך מוחל! — רופּט זיך אַן פּלוצים קאַמפּאניעוויטיש.
 וואָס האָט די גאַנצע צייט ביו אהער געשוויגען. — תּפּילין קאָנט
 איהר איך יאָ לעגען און נישט לעגען. דאָס אַהרט מיך נישט. מיך
 אַהרט אַ סך מעהר דער טלית-קמן. מיך ברענט אויף אונזערע יונגע-
 לייט, פאַר וואָס זיי טראָגען נישט קיין אַרבע-בּנמות. מילא, תּפּילין —
 איז איין אַרבייט: מע דאַרף זיי אַנטהון, מע דאַרף זיי אויסטהון.
 אַבער טראָגען אַ טלית-קמן ערנין אונזער אַ העמד — ווער זעהט
 מיך?“

„אַט אזוי האָט זיך אָט דער אַפּיקורס קאַמפּאניעוויטיש צע-
 דרשעט שמיל און נישט געהאַפּט אין אזוי ערנשט, און ווען עס
 פּאַלט-אַראָפּ, לאָז זיך איך דאַכטען, אַ דינער, אָדער ווען דער וואָגן
 קעדרט זיך איבער, וואָלט אונזער טאָשקער זיכער נישט פּאַדאַרפּט
 זיין מעהר איבערראַשט. „וואָס הייסט דאָס? משיח'ס צייטען?
 אָט דער קאַלאָניק רעדט פּון טלית-קמנס? פּון אַרבע-בּנמות?!
 און ער רופּט זיך אַן — נישט צו קאַמפּאניעוויטישען, ניין — נאָך צו
 פּרויקען: „וואָס זאָגסט דו אויף דעם צדיק אין פעלען, הע-חע?
 ער רעדט איך פּון טלית-קמנס, אַרבע-בּנמות!“ „פאַר וואָס

ניט? — זאגט צו איהם פרויקע, פלומרישט תמעוואמע. — זיי זענען דען קיין אידען ניט?"

„דאָס האָט שוין יואל מאַשקער נישט געקאָנט אַריבערטראָגען: ערשטענס, וואָס איז דאָס פאַר אַ „זיי“? און, צווייטענס, וואָס איז קאָמפּאַניעוויטש פאַר אַ איד? „הע-הע, אַ שענער איד: אַ איד, וואָס שטעלט אַ סאַמאָואַר אום שבת. אַ איד, וואָס פּרעסט אַ פּליישיגען וואַרעמעס אום תּשעה-פּאַב. אַ איד, וואָס מובּילט אפּילו ניט דאָס געפּעס אויף פּסט! אַזאַ איד רעדט פּון מלוית-קמנס, אַרבע-בּנפּות? ... „וואָס-זשע איז? — מאַכט צו איהם פּרויקע וויעדער תּמעוואַמע. — וואָס געהער זיך אָן, רבּ יואל, דאָס צו דעם? אַ איד ווי קאָמפּאַניעוויטש קאָן מאַקי טוהן אלסדרינג, וואָס איהר רעכענט אויס, און אַ מלוית-קמן אונטערין העמד איז ביי מיר רעכט, אַז זיי זאָלען דוקא יאָ טראָגען.“ „ווער? אַט דער גלוח? — צעשרייט זיך נעבאַך מאַשקער אויף אַ קול. — אַט דער דולמאַן? אַט דער פּרשע פּאַלקי ישראל? ...“

זאָלע אידען בלייבען שטיל, קוקען אויף דעם קאָמפּאַניעוויטשען, און קאָמפּאַניעוויטש שוויגט. פּרויקע-שייגען שוויגט אויך. נאָכ-דעם טרוט ער זיך אַ האַפּ-אויף, פּרויקע הייסט עס, ווי אַ מענטש, וואָס האָט זיך איינגעשטעלט אויף צו געהן אין אַ ריווקע: „ווייסט איהר וואָס? רבּ יואל? איך געה מיט דעם גאַנג, אַז אַ אירישע נשמה קאָן מען ניט שאַגען. קיים רעדט אַ איד פּון אַ מלוית-קמן, מסתּמא מראַגט ער אַליין אַ מלוית-קמן. איך שטעל אַיין אַ הונדערטער אויף דראַזשנער נשרפּים. שטעלט איהר אויך אַיין אַ הונדערטער, און לאַמיר זיי בעטען מוזענט מאַל מחילה, אַיער שכן הייסט עס, זיי זאָלען פאַר אונז צעשפּיליען די קאַפּאַטע מיטן העמד און וויזען, צי זיי טראָגען אַ מלוית-קמן, צי ניין?“ — „גערעכט, גערעכט!“ — רופּט זיך אָן דער גאַנצער עולם און מע הויבט זיך אָן היצען און פּילדערען און עס ווערט פּריילעך אין וואַגאַן. נאָר איין קאָמפּאַניעוויטש זיצט זיך, ווי אַ זייטיגער — אין שאַ. גלייך, ווי ניט איהם מיינט מען. און אינזער יואל מאַשקער? דער איז נעבאַך

אויבערשטאנען אין דער מינוט אַ שוויץ-באָד. טאָקי אַ שטיק הברות-
הקבר. אויף זיין לעבען האָט ער זיך ניט געוועט מיט קינעם אויף
קין צוויי גראַשען. פּלוצים זאָל ער אַוועקשטעלען אַ גאַנצען הונ-
דערטער! און וואָס וועט זיין, לאַ יעלד וּלֹא וּבּוֹא, טאַמער טאָקי
הלילה טראַגט אַט דער פּל-ברניק אַ טלית-קמן? ... צוריק אָבער
טרוט ער זיך אַ טראַכט: „עט-נו! קאַמפּאַניעוויטש? אַט דער
משומד? מײן קאַפּ זאָל מיר דעמאָלט קרענקען!“ און ער נעמט
זיך אָן מיט האַרץ, צעגארטעלט זיך, נעמט-ארויס אַ הונדערטער, און
מע קלויבט-אויס צוויי פּרעמדע, נאָר לייטישע אידען אין וואַגאָן
און מע לעגט-אין ביי זיי דאָס געלט, און מע טרוט זיך אַ נעם צו
קאַמפּאַניעוויטשען, ער זאָל זיך אויסטהון – ווער? וואָס? אַ
נעכטיגער טאָג! קאַמפּאַניעוויטש האָט זיך צענדערט: וואָס בין
איך, זאָגט ער, עפּים אַ יונגעלע? צי אַ קאַמעדיאַנשטיק? וואָס
הייסט – איך וועל נעמען און וועל מיך אויסטהון נאָקעט פּלוצים
אין מיטען העלען טאָג אַט דאָ אין וואַגאָן פאר אײן עדה אידען? ...
„דערדערט אַוועלכע דבורים, איז אינוער יואל טאַשקער גע-
וואָרען גרעבער ווי לענגער. „אהא! – מאַכט ער צו פּרויקען מיט
אַ ליכטיג פּנים. – ווער איז גערעכט? איך, צי דו? איך קען
מינע לייט! פּון טלית-קמנס גאָר רעדט אַזא איד, הע-הע!“
„איז דאָך שלעכט. טרוען זיך אַ נעם אַלע אידען צו קאַמפּאַ-
ניעוויטשען: „סטייטש, אַזא זאָך! ממה נפשך, אָדער אַהין, אָדער
אַהער. באַרעכענט אײך: סאַ-ווי-סאַי, אַ הונדערטער אויף די
אומגליקליכע נשרפים!“ „אויף די אומגליקליכע נשרפים!“ –
העלפט זיי אונטער יואל טאַשקער און קוקט גאַרניט אויף קאַמפּאַ-
ניעוויטשען. „אידען נעבאָך ליגען מיט ווייב און קינדער אין
דריסען אונטערין הימעל!“ – רעדט מען ווייטער איבער קאַמפּאַ-
ניעוויטשען. „נעבאָך אין דריסען אונטערין הימעל!“ – העלפט-
אונטער יואל טאַשקער. „ווי האָט דאָס ניט אַ איד קיין גאָט אין
האַרצען?“ „קיין גאָט אין האַרצען?“ – זאָגט יואל טאַשקער איט-
ליכט וואָרט.

„אהין-אהער, מע האָט קיים גע'פועלט ביי אַז דעם קאַמפּאַ-
 ניעוויטשען, ער זאל אויפשפּילען מהילה די קאַפּאַטע מיטן זשי-
 לעט, מיטן אויבערשטען העמד — און שטעלט איך פאַר אַ טיפּ:
 אַז דער קאַמפּאַניעוויטש טראַגט אונטערן העמד אַ מליח-קטן.
 אַבער אַ מליח-קטן! אַ גרויסען, אַ פּשוט'ען, אַ בערשערער מליח-
 קטן מיט בלויע חכלת און מיט גראַנע פּפּול-שמונה-דיגע רפּניישע
 ציצית — האַט-האַט! צווישען מליח-קטנס אַ מליח-קטן! דאָס
 קאָן נאָר אַזא גנב, ווי פּרויקע-שייגען! אמת, ער האָט טאַקי
 אַנגעוואוירען נאָכדעם יואל טאַשקערען פאַר אַ קונד. פּרויקע טאַר
 זיך איהם ער היים פאַר די אויגען ניט ווייזען. דערפאַר האָט ער
 אַבער אַרויסגעצויגען פאַר די דראַושנער נשרפים אַ הונדערטער, אַ
 גאַנצען הונדערטער, און ביי וועמען? ביי אַ נגיד אַ קמזן, אַ הויד,
 וואָס האָט אויף זיין לעבען קיין נדבה ניט געגעבען, קיין שטיקעל
 ברויט איין אַרעמאָן! מעג נישט קומען אויף איהם קיין מיתה-משונה?
 איך מיינ טאַקי אַז דעם פּרויקען מיינ איך“...

געשיכטע נומער עלף
א זעכס-און-זעכציג

געשריבן אין יאָהר 1910

געשיכטע נומער עלף

א זעכס-און-זעכציג

דאס האט מיר דערצעהלט, פארענדיג אין וואגאן, א איד פון
א יארד, זעכציג, ווייזט אויס, א גאנץ לייטישער מענטש, א קאמי-
וואיאזשער, ווי איך, און אפשר אליין א סחר. איך געב איבער
די מעשה ווארט פאר ווארט, ווי איך בין מן נהוג כסדר די לעצטע
צייט.

— אין וועג, הערט איהר, מע זאל דארפן ארויסקוקן נאך
אויף דעם, וואס מע וועט זיך באקענען מיט פאסאזשירען אין מע
וועט האבען מיט וועמען צו פיהרען א געשפרעך — קאן מען משהע
ווערען.

ערשמענס — ניט אלע פאסאזשירען זענען גלייך. פארהאן
אזעלכע, וואס האבען ליעב רעדען נאך א סך, אמאל שוין צו פיעל
אוי, אז עס דרעהט זיך איך אויך אויף דער קאפ און עס קלינגט איך
אין די אוייערען. און פארהאן וועדער אזעלכע, וואס רעדען נאך-
ניש. לחלוטין גארניש. פאר וואס זיי ווילען ניט רעדען — ווייסט
איהר ניש. אפשר איז זיי אנגעוואלעט אויפן הארצען? אפשר
ליידען זיי שטילערהייט פון מאגען-קאטאר, מרה-שחורה אדער
ציהנוועהמיג? און אפשר האבען זיי זיך ארויסגעוואפט פון דער
היים, פטור געווארען פון א גיהנם, א ווייב א צרה, שלעכטע קינדער.

ביזע שכינים, בימערע געשעפטען - ווער קאן וויסען, וואָס ביי יענעם טהומ זיך?

איך ווײַס, איהר וועט זאָגען, ס'איז דאָ אײַן עצה: אז ס'איז נישט מיט וועמען צו רעדען, לײענט מען אַ בלאַט-צײַטונג, אָדער מע קוקט-אַרײַן אין אַ פּוך. אַך, אַ בלאַט-צײַטונג! אין וועג איז נישט דאָס, וואָס אין דער היים. אין דער היים האָב איך מיר מײַן צײַטונג. מיט מײַן צײַטונג בין איך שוין אַזוי געוואוינט, ווי, למשל, מיט מײַנע שטעקשיך. אײערע שטעקשיך זענען אפשר גײע, מײנע זענען אַלע, מײנע זענען אויסגעטראָטענע, האָבען אַ פנים, איך בעט אײך אײער אײער פּוּד, ווי בלײעם. האָבען אָפּער מײנע שטעקשיך אַ מעלה, וואָס אײערע האָבען עס נישט: זײ זע-נען מײַנע...

ווי מיט שטעקשיך, אַזוי איז מיט, להבדיל, אַ צײַטונג. איך האָב אַ שכן אין דער היים, וואָס וואוינט מיט מלי אין אײן הויף, אין אײן הויז, אויף אײן שטאַק, אַ מיר קעגען אַ מיר. שרײַבט ער אײס אַ צײַטונג, און איך שרײַב אײס אַ צײַטונג. ער - זײן צײַטונג. איך - מײַן צײַטונג. זאָג איך צו איהם אײנמאַל: „דאַרפט איהר אויסשרײַבען אַ פאַזנדערע צײַטונג און איך אַ פאַ-הנדערע צײַטונג - אַמערה, גיט מיר צישמײער אויף מײַן צײַטונג, וועלען מיר בירע אויסשרײַבען אײן צײַטונג.“ הערט ער מיך אײס און מאַכט צו מיר: „מהכתיני. זעהר פײן. גיט מיר צושמײער אויף מײַן צײַטונג.“ זאָג איך: „אײער צײַטונג איז אַ שמאַטע, און מײַן צײַטונג איז אַ צײַטונג.“ זאָגט ער צו מיר: „ווער האָט אײך געזאָגט, אז מײַן צײַטונג איז אַ שמאַטע? סאַמער דאָס אײגענע פאַרקערט?“ זאָג איך: „ווי קומט איהר צו זײן אַ מכן אויף צײַטונגען?“ זאָגט ער צו מיר: „ווי קומט איהר צו זײן אַ מכן?“ „ע! - זאָג איך - זענט איהר דאָך פּראָסט אַ איר אײן עוות-פנים, וואָס-זשע האָב איך מיט אײך צו רעדען?“ ... הקצור, ער איז געפליבען בײַ זײן צײַטונג, איך - בײַ מײַן צײַטונג. און ס'איז אַזעקענאַנגען אַט אַזוי אַ צײַט.

ידיה הים, טרעפט זיך אַ מעשה — דאָס איז געווען פּעט, ניט היינט געדאַכט, די הלירע אין אָרעם. מיר ביידע, איך און מיין שכן, האָבען געשעפּטען מיט אָרעם. ער האָט זיך זיינע געשעפּטען, איך האָב מיר זיינע געשעפּטען. איינמאַל געהען מיר ביידע פּון די טרעפּ אַראָפּ און פּאַנגעגענען דעם טרעגער, וואָס צעטראַגט ציי-מינגען. אָפּגענומען ביים טרעגער די ציימונגען, ער זיין ציימונג, איך מיין ציימונג, געהען מיר זיך ביידע אַזוי אין קוקען-אַרײַן אין די ציימונגען. איך אין מיין ציימונג, ער אין זיין ציימונג. וואָס ליענט מען אין אַ ציימונג פּריער פּאַר אַליין? — די מעלעגראַמעס. איך געב אַ קוק די ערשטע מעלעגראַמע פּון אָרעם: „געכמען זענען קראַנק געוואָרען אויף הלירע 230, געשמאַרבען 160. טאַלמאַטשאַוואָו האָט געשיקט דופּען צו זיך די גבאים פּון אַלע ייִדישע שוהלען...“ און אַזוי ווייטער. מילא, טאַלמאַטשאַוואָו מיט די גבאים פּון די אידישע שוהלען — בין איך איהם מוחל. דאָס איז ביי מיר קיין נייעס. דערױף איז ער טאַלמאַטשאַוואָו, ער זאָל זיך אינטערעסירען מיט אידישע שוהלען. מיך אינטערעסירט נאָר די הלירע, וואָס אין אָרעם. ווּף איך מיך אָן צו מיין שכן יענער געהט מיט מיר אויף איין טראַמװאַר, ווי קאָן מען זיין אַזוי גראַב 8:

— געפּעלט איך, זאָג איך, אָרעם? שוין ווידער די הלירע.

רופּט זיך אָפּ צו מיר מיין שכן:

— סע קאָן ניט זיין.

פּאַרדרייבט דאָס מיך: וואָס הייסט — „סע קאָן ניט זיין“? און איך געם און לייען איהם איבער פּון מיין ציימונג אַרויס די מע-לעגראַמע פּון אָרעם: „געכמען זענען קראַנק געוואָרען אויף הלירע 230, געשמאַרבען 160. טאַלמאַטשאַוואָו האָט געשיקט דופּען צו זיך די גבאים פּון אידישע שוהלען...“ און אַזוי ווייטער. הערט ער מיך אױס, דער שכן מיינער, און רופּט זיך אָן צו מיר: „אַט וועלען מיר נאָרד זעהען“... און שמעקט-אַרײַן די נאָז אין זיין ציימונג. פּאַרדרייבט דאָס מיך שוין ועדר שטאַרק און איך ווּף מיך אָן צו איהם:

— וואָס מיינט איהר, אין אייער צייטונג זענען אנדערע טע-
לעגראמעס?
— מע קאָן ניט וויסען. — מאַכט ער צו מיר מיט אַ האַלבען
מידל.

פאַרדרייט דאָס מיך מסתמא נאָך שטאַרקער:
— אַדער וואָס רעכענט איהר, זאָג איך, אין אייער צייטונג
איז איין אנדער אַדעס, זאָג איך, מיט איין אנדער חלירע מיט איין
אַנדער פּאַלמאַטשאַוו?
ענטפערט ער מיר שוין דערויף גאַרניט, נאָר ער הערט ניט
אויף צו זוכען אין זיין צייטונג די טעלעגראמע פון אַדעס. נו, געדו
דעמט מיט אַ פּרא-אַדס!
ניין, אונטערוועגענט איז פאַרהאַן אַ בעסערע זאַך אויף די
צייט צו פאַרטייבען: אַ קערטעל. אַ זעכס-אַין-זעכציג.

קאַרטען בכלל — איז אַ יצר-הרע. דאָס ווייסט איהר דאָך.
נאָר אין וועג זענען קאַרטען אַ גן-עדן. אין וואַגאַן, אַז איהר מאַכט
אַ קערטעל, ווייסט איהר ניט, וואו די צייט קומט אַהין. אודאי
דאַרף מען האַפען דערצו די ריכטיגע קאַמפּאַניע. וואָרעם איהר קאָנט
אַמאָל אַריינפאַלען אין איין אומגליק, זאָל גאָט שומר ומציל זיין!
איהר דאַרפט אייך נאָר היטען, איהר זאָלט זיך ניט אַריינזאַפען
צווישען דער גוטער חברה, קאַרטענשפיעלער, וואָס האַפען אַ פרייער
אין מאַכען איהם פאַר אַ קדיש. געוועהנליך, איז שווער צו דער-
קענען, ווער ס'איז אַ פיינער מענטש און ווער ס'איז אַ שוליער.
אַדרבה, זיי זעהען אויס, מעהרסטענמיל, אָט די דאָזיגע חברה-
לייט, ווי נעפּאָבלעך, גאָט די נשמה שולדיג, מאַכען זיך געפּאָרט,
שפיעלען צווישען זיך „בלאַט“, היצען זיך פּלומרשט ביים פאַר-
שפיעלען, אַזוי לאַנג, אַזוי ברייט, ביז זיי שלעפען אייך אַרין אין
קאָהן. זיי געבען אייך די מעגליכקייט צו געווינען איין מאָל און
צוויי מאָל און דריי מאָל, אַזוי לאַנג, אַזוי ברייט, ביז די קאַרט
„מאַכט לעמעל“ און איהר דרייב-אַן צו פאַרשפיעלען — דעמאָלט
זענט איהר שוין אַ פאַרטיגער קרבן. איהר וועט שוין ניט אַוועק-

געהן, זייט זיכער, ביז וואָנען איהר וועט זיי ניט פארשפיעלען דעם זייגער מיט דער קייט מיט אלץ, וואָס האָט נאָר עפּים אַ ווערט. איהר פיהלט, אז איהר האָט זיך אריינגעהאַפּט צווישען אַ באַנדע שוליערס, נאָר איהר קריכט, ווי אַ שעפעלע, גלייך צום וואָלף אין די צייהן אַרין. אַ, איך קען זיי, די דאָזיגע לייט! זיי קאַסמען מיך רבי-געלט!... איך האָב פון זיי צו דערצעהלען מעשיות, מיט מעשיות, מיט מעשיות, גאַנצע פעק מיט מעשיות. מע פּאָרט אין וועג, הערט מען זיך אָן.

למשל, איך ווייס אַ מעשה מיט אַ קאַסירער, וואָס האָט גע- פיהרט מיט זיך פרעמד געלט - אַ היבשע פּריטיקע, - זיך אַוועק- געזעצט מיט דער תּורה און פארשפּיעלט עד לפּס, אזוי, אז ער האָט זיך געוואָלט פון וואָנאָן אַרדוואַרפען.

היינט ווייס איך אַ מעשה מיט אַ יונגענמאַנשיק, איין איידעם פון וואַרשע, וואָס איז נאָר-וואָס אַראָפּ פון קעסט, געפיהרט מיט זיך דאָס גאַנצע ניסעל נרן, און געפּטריט ביז איין גראַשען, און געבליבען הלשות אויפן אָרט.

און נאָך אַ מעשה ווייס איך מיט אַ סמדענטעל, וואָס איז געפּאָהרען אויף זים-טוב אַהיים, אין משערניגאַחער גובערניע, גע- פיהרט מיט זיך עטליכע קערבלעך, פּארהאַרעוועמע געבאָך מיטן ביטערען שווייס פון זומערדיגע לעקציעס, און אין דער היים האָט אַרדוועקקט אויף איהם איין אלטע מאמע מיט אַ קראַנקער שווע- סער געבאָך...

זי איהר זעהט, האָבען די אלע מעשיות פּמעט איין אַנהויב מיט איין סוף, און קיינער איז אין זיי נישט אזוי קלאַר, ווי איך. מיך וועט מען שוין אזוי גיך ניט אונטערפיהרען, אָבער גאָר לאַ! זיך איינמאָל אָפּגעבריהט - גענוג... פאַר אַ מייל וועל איך אייך די תּורה דערקענען, ווער ס'איז אַ פּויגעל אין ווער ניט. ביי מיר איז אַ פּרינציפּ - מיט אומבאַקאַנטע מענטשען שפּיעל איך ניט אין קיין קאָרטען. מע דאַל מיך גילמען, וועל איך מיך אין וועג ניט אַוועקזעצען מיט אַ קאַמפּאַניע שפּיעלען אין קאָרטען. מ'דען איג-

צווייען א זעפס-אין-זעכציג. א זעפס-אין-זעכציג — אָך, מיטן גרעסטען כבוד: אינצווייען א זעפס-אין-זעכציג — איך בעט אייך, וואָס קאָן דאָ זיין פאַר א געפאָהר? זכפרט מיט מייע אייגענע קאָרטען — פאַר וועמען האָב איך מורא? איך פיר מיר המיד מיט זיך מייע אייגענע קאָרטען. ווי ביים עדה-ליכען אידען א מלית-תפילין, אַזוי איז ביי מיר, להבדיל, א פעשעל קאָרטען.

איך בין מיך מודה: איך האָב ליעב א זעפס-אין-זעכציג. זעפס-אין-זעכציג איז א אידיש שפיעל. איך וויס ניש, ווי אַזוי איהר — איך שפיעל מיט דער אַלטער מעטאָדע: מיט די צוואַנציג און מיט די פערציג. דאָס נייענטעל ביים. אין אַז איך האָב א לעוויי מעג איך דעקען, און אַז איך האָב ניש קיין לעוויי, מאָר איך ניש דעקען. אַנשטענדיג — וואָס? אַזוי שפיעלען אַלע אידען. אַזוי שפיעלען מיר אין דער היים, און אַזוי שפיעל איך אין וועג. איך, ווי איהר קוקט מיך אָן, קאָן אייך אַוועקוועצען זיך, אינסער-וועגענס געוועהנליך, ביי א זעפס-אין-זעכציג — אין אַוועקוועצען אַזוי א מאָג מיט א נאַכט אין שפיעלען, און שפיעלען, און גאַרניט אויפהערען. איך האָב נאָר פיינט, אַז מע שטעהט מיר הינטער די פלייצעס און מע קוקט מיר אַרײַן אין בלעטעל, אָדער מע גיט מיר עצות, ווי אַזוי איך זאָל געהן און צי איך זאָל דעקען, צי ניש... איך מוז אייך אָבער דעם אמת זאָגען, אַז אינזערע אידען, גאָט זאָל מיך ניש שטראַפען, זענען א מיאם פאַלק. אינסער אידען איז שווער צו שפיעלען אין זעפס-אין-זעכציג ביי א געוועלשאַפט. פאַרד ווערט איהר אַרומגערינגעלט פון אַלע זייטען מיט אַרײַנקוקערס, וואָס אַלע זענען זיי אייך מבינים אויף א גאַנג אין אַלע קאָנען זיי שפיעלען אין זעפס-אין-זעכציג. עס איז ניש אויסצובאַהאַלטען זיך פון זיי. ניש אַפּצטרײַבען זיך! זיי זומער פון די פליעגען! ווי-פיעל איהר זאָלט זיי ניש טרײַבען, וויפיעל איהר זאָלט זיי ניש זידלען: „פעטער! ווער פרעגט אייך עצות?“ „רפ איד, ווער האָט געשיקט נאָך אייך?“ „רפ זייט-ושע-מהל! הענגט ניש

איבער מיין קאפ. עם שמעקט פון איך בשמים! — ווייס איך זאָס, ווי אין איין אייזערנע וואנט!

פון איינעם אזא בעל-עצה האָבען מיר אמאל געהאפט, הערט איהר, א פסק, און נאָך גליקליך אָפגעשנימען. איך קאָן מיך ניט איינהאלטען. איך מוז עם איך הערצעהלען.

דאָס איז געווען ווינטער-צייט. איך אנטערוועגענס. דער

וואַגאָן איז געווען געפאקט. וואַרעם, ווי אין אַ באַד. ערטער —

ווינציג. אידען — קיין עין-הרע, אַ סך. ווי שמערען אין הימעל.

קאָפּ איף קאָפּ. נישט וואַ אַ שפילקע דורכצוואַרפען. און דאָ

האַט מיר גאָט צוגעשיקט אַ פארטנער איף אַ זעכס-אין-זעכציג.

דוקא אַ איד אַ פראַסער און אַ שווייגער, נאָר ער געהט-אויס אַ

זעכס-אין-זעכציג, אזוי ווי איך. מיר ווענען איין אָרט, וואו די

טאָליע קארטען אַוועקצולעגען — נישטאָ, האָטש ציה זיך אַויס!

וואָס טודט גאָט? אַקוראַט אַקעגען אונז אויף דער צווייטער באַנק

ליבט אויסגעצויגען אַ מאַנאָך אין אַ שמויסענעם פעליך מיטן פנים

אַראָפּ און פאַפּט. דראַפּעט, קיין עין-הרע, געשמאַק איבערין גאַנצען

וואַגאָן. איך געב אַ קוק אויף מיין פארטנער, מיין פארטנער —

אויף מיר. גלייך ווי מיר וואַלטען זיך אייפערעדט. אַ מאַנאָך

אַ פעטער, אַ גלאַטער, איין אויסגעפאַשעטער, מיט אַ פעליך אַ

ווייכען — אויף איהם האָט גאָט אליין געהיימען מאַכען אַ זעכס-

אין-זעכציג... און ניט לאַנג געטראַכט, לעגען מיר אויס די טאָליע

קארטען ביים מאַנאָך אויפן ווי-הייסט-מען-דאָס, און מע שפּיעלעט.

אזוי ווי היינט געדענק איך עם — טרייאַמף איז געווען פּיק.

איך האָב אייבער, מלכה, מלך יום-טוב, אַם טרעף, קעניג

שערעל. די זעכסטע קאַרט... האָ? די זעכסטע קאַרט האָב איך

שוין פאַרגעסען: אינטער הערין אָדער אייבער הערין? מיר

דאַכט, אז אונטער הערין. און אפשר טאַקי אייבער הערין? נאָר

סאיז שוין ניט קיין נמקא-מינה. דער עיקר — איך האָב געהאַט

אין דער האַנט אַ שפּיעל — ווי זאָגט איהר, אַ שפּיעל פון גאָט:

די אמת'ע פּערציג, כשר'ע דריי אויגען! די פראַגע איז נאָר:

מיט וואָס, למשל, וועט מיין פּאַרמנער אַרויסגעהן? ער זאָל וועלען געהן מיט טרעף, טראַכט איך מיר, וואָלט ער געווען אַ איד אַ חכם. אַי, וואָלט איך איהם ליעב געהאַט!...

און פֿך הרה. מיין פּאַרמנער טראַכט און טראַכט רבנונו של עולם! וואָס וועט ער דאָ אויסטראַכמען? — און נעמט און געהט-אַרויס מסתמא אַקראַט מיט אַ צעהנמעל טרעף: קושען דארף מען איהם! איז אָבער ביי מיר אַ טבע, הערט איהר, אַז איך שפיעל און זענט-און-זעכציג, האָב איך פיינט, ווי אַנדערע, דיצען זיך. פּאַוואָלי, געלאַסען. איך האָב צייט. פּאַרקעהרט, איך האָב ליעב אַ ביסעל אַגשפיעלען זיך. איך רייב מיר דעם שטערן, מאַך כלומרשט אַ קרום פנים. וואָס אַהרט עס מיך? לאַז מיין פּאַרמנער האָבען אַ היי-שעה. לאַז ער מיינען, אַז איך בין אויף צרות... געהט זייט אַ נביא, אַז הינטער די פלייצעס ביי מיר שטעהט אַ אידעל, שטעהן זאָל ער אייך פּראַוועם, און קקט מיר אַרײַן אין בלעמעל— אַרויס זאָלען איהם די אַויגען! דערזעהען דאָס צעהנמעל טרעף, רייכט ער אַרויס ביי מיר פון די הענט דאָס אַס טרעף, שלאַגט דאָס צעהנמעל, דערלאַנגט אַ זען מיט דער האַנט איבער דער מאַליע קאָרטען, וואָס בײַם אַלד אויפן פעלץ, און לאַזט-אַרויס אַ געשרײ:

— ס'איז גערעקט!!!...

מיט קיין צעהן וואַסערען האָב איך זיך ניש געקאָנט אַפּוואַשען פונם דאָזיגען פּאַלעס. די זידלערייען מיט די קללות, וואָס ער האָט אויסגעטאַמט, זאָלען פּאַלען אויף זיין קאָפּ. ער האָט אונז געסמאָרשעט, אַז אויף דער ערשטער סמאַנציע קריכט ער אַראָפּ און קלאַפּט-אַזעק אַ העפעש גלייך צו פּורישקעוויטשען... נו? קאָן מען לעבען אויף דער וועלט?

נאָר נישט דאָס איז דער עיקר המעשה. איך האָב אייך נאָר געוואָלט אויספיהרען, בדרך-אנגב, וואָס מע שטעהט זיך אײַם אין

וועג צוליעב א זעפס-און-זעכצוג, אויב מען איז א ליעבה-אָפּער, ווי
 איך, למשל. די רעכטע מעשה, וואָס איך וויל אייך דערזעהלען,
 הייבט זיך ערשט אָן. איהר מענט עס האָרען.
 געווען איז דאָס אויך ווינטער, פונקט אין דער צייט, דאָס
 הייסט, חנוכה-צייט, און אויך אין וואַנאָן. געפאָהרען בין איך
 קיין אָדעס און געפיהרט מיט זיך געלט, א היבשע סומע — מיר
 ביידע מענען עס פארדיענען אַלע הודש. ביי מיר איז א פרינציפ:
 אַז איך פיהר מיט זיך געלט — שלאָף איך נישט. איך האָב טאַק
 נישט מורא פאַר גנבים, וואָרום איך. אַז איך פיהר מיט זיך געלט,
 האַלט איך עס — זעהט איהר וואו? — אַט דאָ, אין פוזעס-קעשענע,
 אין א גוטען טייכטער, פאַרבינדען מיט צוויי בענדלעך. אַ מפה
 וועט אַ גנב אַקומען! נאָר גאַרנישט. היינטיגע צייטען — חוּל-
 גאַנגס, עקספּראָפּיראַציעס... אַ קשיא אויף אַ מעשה... זיין איך
 מיר אַזוי, הייסט עס, איינער אַליין. דאָס הייסט, נישט איינער
 אַליין. עס פאָהרען נאָך פאַסאַזשירען, נאָך נישט קיין אידען. וואָס
 האָב איך פון זיי? נישטאָ מיט וועמען צו מאַכען אַ זעפס-און-
 זעכצוג. דערוויל, אַזוי ווי איך זיין מיר פאַרוואַרט אין בענק נאָך
 אַ אידען, עפענט זיך די מיר פון אינער וואַנאָן — דאָס איז געווען
 גוטע עטליכע סטאַנציעס ביי אָדעס — אין עס קומען נישט אַרײַן
 צוויי פאַסאַזשירען? אין דיקא אַזוי בני ישראל. איך דערקען
 אַ אידען באלד, ער מעג אייך געהן אָנגעהאָן ווי אַכצעהן פאַניעס
 אין מעג מיט אייך רעדען נישט נאָר אויף רוסיש, אַפילו אויף טערקיש.
 די צוויי פאַסאַזשירען זענען געווען איינער איין עלטערער, דער
 אַנדערער אַ זינגערער, אין ביידע אָנגעהאָן אין פיינע פעלצלעך,
 מיט פיינע היטלען, אַבער טאַק וואָס פון הייסט: אַוועקגעשטעלט
 די פּשעמאַדאַנעס, אויסגעטהאָן די פעלצלעך, אַראָפּגענומען די היט-
 לען, פאַרזיכערט צו פאַפּיראַסען, מיר אויך געגעבען אַ פאַפּיראַס-
 און מע רעדט. פריהער, געוויינטליך, רעדט מען בלשון יונת, דער-
 נאָך אידיש. „פון וואַנעט איז אַ איד? וואוהין פאָהרט איהר?“ —
 „וואוהין פאָהרט איהר?“ — „קיין אָדעס.“ — „קיין אָדעס?“

איך פאָרט דאָך אויך קיין אָרעם". — פאָהרען מיר, הייסט עס, אַלע דריי קיין אָרעם". אהין-אהער, מע האָט זיך צערעדט. „וויסט אידר, וואָס פאָר אַ זיס-טוב ביי אונז איז היינט?" — „דהיינו?" — „אידר האָט פאָרגעסען? הנופה?" — „אי, הנופה? הנופה איז דאָך אַ מצוה צו מאַכען אַ קערמל! אַ זעכס-אין-זעכציג!" — „גע-רעכט!" — האַפט זיך אויף דער יונגערמאַן און ציהט-אַרויס פונם אַלמענים קעשענע אַ מאַליע און היפט זיך אָן צום עלטערען: „פאָפּאָ! לכבוד הנופה אַ זעכס-אין-זעכציג?"...

די משמעות — אַ טאַטע מיט אַ זיהן. משיקאָווע צו זעהען, ווי אַ זיהן שפיעלט מיט אַ טאַטען אין זעכס-אין-זעכציג. איך וואָלט אַפילו אַ בעלז געווען אַליין מאַכען אַ זעכס-אין-זעכציג, נאָר דעם יצר-הרע נאָכגעבען, ווי זאָגט אידר, טאָר מען ניט. מיר וועלען זיך באַהענגען דערמיט, וואָס מיר וועלען קוקען, ווי יענער שפיעלט... איבערגעקעהרט אַ טשעמאָראַן, אַוועקגעשטעלט צווישען די נשים — מע וואַרפט-איים קאָרטען. דער טאַטע איז ערשטע האַנט, דער זיהן צווייטע האַנט, און מע שפיעלט אין זעכס-אין-זעכציג. איך זיין ביי דער זייט און קוק-אַריין צום אַלמען. מהוט מיר דער אַלמער אַ פרעג פאַרבייגעדענדיג, אויב מיר איז באַקאָנט דאָס שפיעל פון זעכס-אין-זעכציג? צעלאַך איך מיר מן הסתם: אַ שענע מעשה, נאָר אַ קורצע. איך בין אַליין דער מחבר פון זעכס-אין-זעכציג, פרעגען זיי מיר, אויב איך שפיעל אין זעכס-אין-זעכציג! און איך זיין מיר אַזוי מן הצד און קוק, ווי די צוויי, דער טאַטע מיטן זיהן, שפיעלען אין זעכס-אין-זעכציג. און איך בין שטאַרקער פון אייזען: דער אַלמער הייגערפרעסער מאַכט גענג, אַז מע קאָן שטאַרבען. שטעלט איך פאָר: אַ מענטש האָט אין דער האַנט צוויי מאָל טרייאָמף מיטן נייענמעל, צוויי שטאַרקע פּיק מיט איין מאָל טרעף, — געה-זשע אָפּ מיטן טרעפעל, וועסט דו צוקויפּען נאָך אַ מאָל טרייאָמף צו אַ פּערציג און אפשר קאָנען דעקען? ניין! אַמערה, געהט ער בעסער מיטן יונגערען פּיק און בלייבט שמעיהן. ווי אַ לעהמענער גולם, מיט אַ נאַקט צעהנמעל פּיק! נעמט דאָך

מסתמא דער ווהן, די ציערונג, אין דעקט, און געהט-אויס צו איהם פריהער מיט אין מאל יום-טוב, נאך א מאל יום-טוב, ווי נאָם האָט געפאָמען, ציהט-אָפּ דאָס צעהנטעל פיק, דעקט-אויף א צוואַנציג - און א גוטען מאָג מיט דער קאפּאָטע. דריי אַיגען, ווי די בעכער!

דאָס איז געווען אין מאל א גאנג.
 דאָס אַנדערע מאל איז געווען נאָך ערגער. מאַכן הימל-טרייענד! הערט א מעשה: א איד האָט זיין אייגענס זעכס אַיגען. עס פּעדלט איהם סך-הכל אין אויג. און דער פאַרשנער, דער ווהן הייסט עס, האָט ערשט צוויי. אין האַנט איז ביים אַלמען תּרוח אַזוי גרויס ווי דריי מאל טרייאַמף מיט א צוואַנציג. האַפט ער אין דעקט-צו און געהט ניש אַפּרופּען יום-טוב. ניין, ער זאָגט בעכער צוואַנציג. געהט דער פאַרשנער, דער ווהן הייסט עס, און ציהט-אָפּ ביי איהם דעם צוואַנציג מיט א טרייאַמף אין מיט נאָך א קאָרט און זאָגט אַליין צוואַנציג - און פאַרטיג מיט דריי אַיגען! שוויט עס מיך א טראַג-אויף: א וויסער א פינסטערער חנוכה: ... ניין, איך קאָן שוין מעהר ניש צוועהען. האָט קיין פאַראיבעל ניש, זאָג איך זעס אַלמען גאנאָמניק, ביי מיר איז א פּרינציפּ ניש אַריין-מישען זיך בעת יענער שפּיעלט. נאָר איך וואָלט א בעלז זיין וויסען, מאַכט מיך קלאָר, וואָס איז דער שכל, וואָס איהר האָט געדעקט? ניין, זאָגט מיר, איך בעט איך, וואָס פאַר א רעכענונג האָט איהר דאָ געהאַט? ממה-נפשך: האָט אַיער פאַרשנער שראַגע, זענט איהר דאָך אַדוואי אין דער היים. אלא וואָס דען? מאַכער האָט ער גאָלד? געזונטערהייט! מיט וואָס ריויקורט איהר דאָ? מיט אין אויג, בעת איהר האָט זעכס און יענער צוויי? מע דאַרף דאָך זיין ערגער ווי געשמרמ? ... ענטפּערט ער מיר ניש דאָס צווייטע וואָרט, דער אַלמער פּלב, נאָר דער ווהן, דער קדיש, שמייכלט: „דער פּאפּא, זאָגט ער, שפּיעלט שוואַך, שוואַך. דער פּאפּא, זאָגט ער, קאָן ניש שפּיעלען אין זעכס-אין-זעכסיג.“ אַיער פּאפּא, זאָג איך, טאָר ניש שפּיעלען אין זעכס-אין-

זעכציג. אין זעכס-און-זעכציג, זאָג איך, לאָזט מיך זי! וויל אָבער דער אַלטער הונט נישט אָפטרעטען בשום אופן און שפּיעלט ווייטער, און מאַכט אַזעלכע גענוג, אַז מע קאָן פּאַקמען די אַפּאַפּ-לעקציע! קיים מיט צרות האָב איך מיך אַיינגעבעטען, דער אַלטער שטאַראַווידלעך זאָל מיר איבערגעבען די האַנט מעהר נישט אויף צוויי-דריי פּאַרטיעס. „לכבוד הניכה, זאָג איך, לאָזט מיך איך פּאַרדיענען אַ מצוה“...

„ווי שיער שפּיעלען מיר?“ — מאַכט צו מיר דער קדיש. — „ווי שיער אידער ווילט“. — „צו אַיינערלעך?“ — „לאָז זיין צו אַיינערלעך. נאָר מיט אַ תנאי, זאָג איך אין אַ ליצנות, דער פּאַפּאַ אַייערער זאָל איך נישט אַריינקוקען, זאָג איך, אין פּלאַט אַריין און זאָל איך הלילה נישט געבען קיין עצות“... ווערט אַ געלעכטער, און מיר הייבען אָן שפּיעלען. אַיין פּאַרטיע, די אַנדערע, די דריטע. עס געהט מיר, קיין עין-הרע, דורך מיר און דורך שויער. מיין פּאַרטיער הייבט זיך אָן צו היצען. ער וויל, זאָגט ער, שטעלען צוויי מאָל אַזוי פּיעל. ווילסט צוויי מאָל, לאָז זיין צוויי מאָל אַזוי פּיעל. ווערט ער מסתמא באַגראַבען צוויי מאָל אַזוי פּיעל אין הייבט זיך נאָך מעהר. ער וויל, זאָגט ער, פיער מאָל אַזוי פּיעל. ווילסט פיער מאָל, לאָז זיין פיער מאָל אַזוי פּיעל. אין ער ווערט וויעדער באַגראַבען. ווערט ער שוין גוט אין פעס: ער וויל, זאָגט ער, אויף אַ כּף-האיער. שטעלט זיך אַוועק דער אַלטער צדיק, דער פּאַטער הייסט עס: ער וועט נישט דערלאָזען! הערט ער איהם אָבער, דער תכשיט, אין טראַק, אין עס געהט ביי אונז אויף אַ כּף-האיער — אין ער פּאַרשפּיעלט. ווערט דער אַלטער תנא ביז, הייבט זיך אויף און זעצט זיך אָבער פּאַלד צוריק אַוועק, קוקט מיר אַריין אין די קאָרמען, זינגט בעת-מעשה אַנטער און שטאַרעמט-צו מיט דער נאָז — אין מיין פּאַרטיער ברענט, ווי אויף פּאַקען. וואָס מעהר ער פּאַרשפּיעלט, מעהר היצט ער זיך. וואָס מעהר ער היצט זיך, מעהר פּאַרשפּיעלט ער. דער אַלטער אינדיק איז אויסער זיך! ער בייזערט זיך, זידעלט זיך, קוקט-אַריין צו מיר אין די קאָרמען,

דינגט אונטער און שמאָרעט צו מיט דער נאָז. און דער ווהן, די צאצקע, א קאָהן נאָך א קאָהן, ער ברענט, ווי א שמויזענער דאָך. זאָל איך שלעכטס האָבען, — זאָגט צו איהם דער פאָטער — אייב די וועסט ווייטער שפיעלען? „פאָפא: — בעט זיך ביי איהם דער הוהן — מעהר ניש, אז נאָך איין קאָהן. אגיש, זאָל איך ניש דערלעבען אויפשטעהן פון דעם אָרמ? „מעהר ניש, אז איין קאָהן, זאָ איך צום אלטען פאָטער, וואָס וועט איך אהרען? ...

הכלל, מע גיט קאָרטען — דאָנקען גאָט, ער האָט געוואונען. איך בין שוין אליין אויך צופריעדען, וואָס ער האָט געוואונען. וויל ער אָבער, זאָגט ער, נאָך א קאָהן. נאָרשקייטען. מע קאָן דאָך ניש זיין אזוי גראָב, בעת יענער האָט זיך אזוי פארשפיעלט. נאָך דעם קאָהן — נאָך א קאָהן, און נאָך א קאָהן, אין נאָך א קאָהן. וואָס מ׳זיג אייך, עס האָט זיך איבערגעדעהט דאָס רעדעל איינ-גאנצען אויף זיין זייט. „גי? — דוף איך מ׳ך אָן צום אלטען המן. — פאָר וואָס ביזערט איהר זיך איצטער ניש אויף אייער קדיש? „איך וועל איהם שוין אין דער היים, זאָגט ער, געבען א וויסמען סוף. ער וועט מיך האָבען צו געדענקען?

אזוי זאָגט דער אלטער גנב אין הערט ניש אויף צו פוקען מיר אין די קאָרטען אריין און אונטערוינגען און אונטערהוסמען און צושמאָרען מיט דער נאָז. מיר איז פאָרד ניש געפעלען זיין אריינקוקען צו מיר אין פלאַט און זיין זינגען מיט זיין הוסמען מיט זיין שמאָרען מיט דער נאָז. נאָר פל-זמן מיר איז גענאָנגען דאָס קערטעל, האָב איך מיך מיישב געווען: „וינג, הוסט, שמאָרע מיט דער נאָז“... איצט, אז עס האָט אָנגעהויבען געהן צוריק, איז מיר אריין א געדאָנק, איך זאָל מ׳ך צוהערען צו זיין זינגען מיט זיין הוסמען מיט זיין שמאָרען מיט דער נאָז, צי שטעקט דאָ ניש דינגען אקאָרשט א שמד-שטיק? דערווייל גיט מען קאָרטען. א פארטיע נאָך א פארטיע — שלעכט! איך האָלט אין איין פאָר-שפיעלען. איך געה אלע מאָל אָפ אָן א זייט, בינד-אויף די זייט-קעשענע, ציה-ארויס א הונדערטער נאָך א הונדערטער. עס האָלט

שיין שמאל. עם טאגט: פלוצים נעמט מיך אן דער אלטער באנדיט ביי דער האנט: „זאל איך שלעכטס האָבען, זאָגט ער, אייב איך וועל אייך לאָזען שפיעלען, זאָגט ער; ס'איז ביי אייך דער לעצטער הונדערטער.“ ווער איך מסתמא אויפגעבראָט: „פון וואָגען ווייסט איהר, אז ס'איז ביי מיר דער לעצטער הונדערטער-טער!“ – און איהם אויף-צו-להכעיס שטעל איך אוועק דעם גאנצען הונדערטער.

ערשט דעמאלט, אז איך האָב מיך אינגאנצען אויסגעלעדיגט און איך האָב מיך געגעבען אַ האַפּ, אז איך בין נקי, ריין ווי אַ טעלער און נאָקעט ווי די מאמע האָט מיך געהאַט, און ס'איז שוין נישט געווען מעהר וואָס צו שטעלען אין קאָהן, און מיין פאָרטגער האָט גענומען פאָרשפילען זיך אויף אלע קנעפלעך און די בעקלעך האָבען איהם געפלאַמט – ערשט דעמאלט האָב איך גענומען אַרומקוקען זיך, וואו בין איך אויף דער וועלט? עפּים האָט מיר דאָס האַרץ געזאָגט, אז איך האָב מיך אַריינגעהאַפּט אין דער מומאה, אז איך בין אַריין אין אַ נעץ... עס האָט מיר אָנגעהויבען אויסווייזען, אז דער טאַטע איז נישט קיין טאַטע און דער זון איז נישט קיין זון... מיר איז נישט געפּלען זייער קוקען, וואָס זיי האָבען זיך איבערגעקוקט, מיטן אויפשטעהן פּינס זוהן און אוועק-געהן אויף אַ זייט און מיטן נאַכגעהן פּונם טאַטען. עס האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אז דער אלטער האָט עפּים אַ זאָג געגעבען דעם זינגען, און איך וואָלט געמעגט שווערען, אז דער זינגער האָט עפּים אַריינגעזען דעם אלטען אין יד אַריין...

דער ערשטער געדאַנק איז ביי מיר געווען: „אמשר זיך אַרזיס-וואַרפען דורכין פענסטער?“... נאָכדעם האָב איך מיר געזאָגט: „ניין, אַ מעסער זיי פּיידען איבערן האַלז, אָדער אַ פּיסטויל זיי אין האַרצען אַריין, אָדער גלאַט אָנפאַלען אויף זיי, האַפען פאַרן נאָרעל און נעמען וואַרצען, וואַרצען!... נאָר געה מאַך, אז איך בין איינער און זיי זענען צוויי. און דערווילע דער צוג לויפט. די רעדער קלאַפען. דער קאַפּ דרעהט זיך. אין האַרצען ברענט אַ

פיער... וואָס וועט זיין? אַט-אַט, אָקאַרשט ווי מע זעהט ניט, זענען מיר אין אָרעס. וואָס וועל איך טהון? וואַהדין וועל איך געהן? וואָס וועל איך זאָגען?... איך טהו אַ קיך - מיינע חברה-לייט נעמען זיך צו די טשעמאַדאַנעס. „וואו זענען מיר?“ „אין אַ שטאָרט, מאַכען זיי צו מיר, וואָס זי הייסט אָרעס.“ איך טהו מיך אַ האַפּ צו דער קעשענע - איך האָב דאָך ניט אַפילו מיט וואָס דעם טרענער צו פאַצאָהלען! עס פאַשלאָגט מיך אַ קאַלטער שווייס. עס שטעהען ביי מיר טרערען אין די אויגען. די הענט טרייסלען זיך מיר. איך געה-צו צום אַלמען קאַב: „איך האָב, זאָג איך, צו איך אַ פּקשה... האַטש אין פינפאַניצואַנע ציגער“... „וואָס זאָגט איהר מיר? זאָגט איהם.“ - מאַכט צו מיר דער אַלמער גולן און ווייזט מיר אַן אויפֿן יונגען. דער יונגער זשוליק דרעהט זיך די וואַנסעס, מאַכט זיך, ווי ער הערט ניט. דער לאַקאָמאַטיוו פּיפּט. סטאָפּ - מיר זענען שוין אין אָרעס. דער ערשטער, וואָס איז אַרױסגעשפּרונגען פון וואַנאָן - דאַרפֿט איהר שוין אַליין פאַרשמעהן, אַז דאָס בין געווען איך. אין אַ גוואַלד האָט געמאַכט אויך ניט קיין אַנדערער. מיט די לעצטע כּחות האָב איך גענומען שרייען: „זשאַנדאַר! זשאַנג-דאַר!“... און עס האָט ניט פּיעל גענומען, און עס איז אויסגע-וואַכטען אַ זשאַנדאַר, און נאָך אַ זשאַנדאַר, און נאָך צוויי זשאַנג-דאַרען, און נאָך דריי זשאַנדאַרען... נאָר ביו עפּױס-וואָס, איז שוין דער יונגערער ימח-שמרניק נעלם געוואָרען. געבליבען איז נאָר דער אַלמער מתושלח, וועלכען איך האַלט-צו ביי דער האַנט שטאַרק-שטאַרק, עד זאָל ניט אַנטלויפּען. וואָס טויג איך, סױז געוואָרען אויפֿן וואַקואַל אַ ציניפּלויה פון מענטשען, ערדמירע-טעניש! און מע האָט אינו אַרױנגעפּעטען ביידען אין אַ באַוונ-דער חדר אַרױן. דאָרט האָב איך דערצעהלט די גאַנצע מעשה פון אַלף ביו תּו. ניט געזשאַלעוועט אַ טרער, אויסגעגאַסען מױן גאַנץ ביטער האַרץ. מױן געשיכטע, ווייזט אויס, האָט זיי רעכט אַנגענומען בײַם האַרצען, וואָרום מע האָט זיך פאַלד אַ נעם גע-

מהאן צום אלטען כשוף-מאכער, ער זאל אויפדעקען דעם גאנצען אמט. לאזט זיך אים, אז ווער-וואָס? ער ווייסט ניט פון וואָס צו זאָען. פרעגט איהם בתרם: וואָסערע לאַקשען? וואָסערע זעכס-אין-זעכציג? וואָסערע קאַרטען? וואָסער זיהן? ער האָט גאַרניש קיין זיהן. גאַרניש געהאַט קיינמאַל. „אַט דער מענטש איז געדיהרט“... — אזוי מאַכט דער אלטער ממזר אין ווייזט אויפ'ן קאַפּ, אז איך בין אַ קראַנקער. „אַזא מעשה? — זאָ איך. — זאָל מען איהם נאָר גוט באַזוכען!“ און מע נעמט איהם און מע טהיט איהם אים, איך בעט איבער אייער פּבוד, ביזן העמד — ניט קיין קאַרטען, ניט קיין געלט! סך-הכל פאַרמאָגט ער אַתם און אַרם צוויי און צוואַנציג מיט זיעבעציג, און אַליין זעהט ער אים אַזא נעבאָך, אַזא כשרע זאָך, אז איך הייב אָן איבערצומראַכטען, אפשר בין איך טאַקן ניט ביי אַלע געדאַנקען? אפשר האָט זיך מיר גע'הלומט, אז דאָס איז אַ טאַמע מיט אַ זיהן און אז איך האָב פאַרשפּיעלט מיט זיי אין זעכס-אין-זעכציג, און אז איך האָב פאַרשפּיעלט אַ פאַרמעגען?... וואָס איז געווען דער סוף? — פרעגט גאַרניש. לאַמיר פעסער צעשלאַגען זיך די געדאַנקען, מאַכען אינצווייען אַ זעכס-אין-זעכציג לכבוד הנוכה...

אזוי לאָזט-אויס דער פאַרשוין, וואָס זעהט-אויס אַ לייטישער מענטש צו זיין, אַ קאַמי-וואַיאַזשער, אזוי ווי איך, און אפשר אַליין אַ סוחר. און עס וואַכסט-אויס ביי איהם אין די הענט אַ טאַליע קאַרטען, און ער וואַרפט-אויס, ווער ס'זאל זיין ערשט — „ווי טייער שפּיעלען מיר?“...

איך קוק אויף מיין פאַרשוין, ווי ער וואַרפט די קאַרטען עפּים צו קנציג, צו גלאַט און צו גיך. צו ווייסע הענט ביי איהם. צו ווייסע און צו ווייסע. און עס פליהט מיר דורך אין קאַפּ אַ מיאומיע מחשבה...

— מיט פאַרגעניגען, זאָ איך, וואָלט איך מיט אייך געמאַכט אַ זעכס-אין-זעכציג לכבוד הנוכה, נאָר איך ווייס ניט, זאָ איך.

מיט וואָס מען עסט דאָס. וואָס הייסט עס, זאָג איך, אייגענטליך.
זעפס-ארן-זעכציג...

מיין פארטוין האָט מיר געגעבן אַ קוק-אריין אין די אויגען
מיט קוים-קוים אַ שטייכעלע אויף די ליפען, און שמיל, מיט אַ
גרינגען זיפן, אראָפגעלאָזט די קארטען צוריק אין קעשענע.
אויף דער ערשטער סטאַנציע האָט ער ניט געסטייעט אונטער
די הענט. איך בין אַ בעלזן געווען אויסגעהן נאָכדעם אַלע וואָגאַנעם
צוויי מאל היין און צוריק — עס איז פון איהם קיין זכר גיט
געבליבען.

ענדע געשיכטע נומער עלף.

געשיכטע נומער צוועלף

נימענאזיע

געשריבען אין יאָהר 1902

געשיכטע נומער צוועקף

נימענאזיע

דינטער. אקעגען מיר זיצט א איד פון מיטעלע יאָהרען,
מיט א געל בערדעל, שוין א ביסעל גרויליך. א טהירדען טולומעל,
א ביסעל אָפגעבאַרעט. מיר האָבען זיך צערעדט.
— דער ערגסטער שונא, הערש איהר, — היפט ער זיך אָן
צו מיר — וועט אייך נישט טהרן דאָס, וואָס א מענטש קאָן טהרן
זיך אליין, דפּרשט אָו עס מיטט זיך אַרײַן א אידענע, א חייב הייסט
עס. אקעגען וואָס, מיינט איהר, זאָג איך עס? אקעגען מיר
אַלײַן טאַקי. אָט נעמט מיר, למשל, ווי איהר זעהט מיר אָטאָ —
דאָרט זיך, וואָס? א איד, כלעבען, א מיטעלמעסיגער. איך דער
נאָו ביי מיר שטעהט נישט אויפגעשריבען: צי האָב איך געלט, צי
האָב איך קיין געלט נישט, צי אפשר בין איך גאָר דערזומער? עס
קאָן זײַן, אַז אַמאָל האָב איך דזקא יאָ געהאַט געלט, אין נישט אַזוי
געלט אַלײַן, געלט איז בלאַטע — פּרנסה האָב איך געהאַט, און
בפּכוד, אין שטיל, נישט געפלויען, נישט געטראַסקעט, ווי אַנדערע,
וואָס האָבען ליעב פי-פו-פּאַ. ניין! איך געה מיט דעם גאַנג,
אַז שטיל און פאַמעליך איז בעסער. שטיל און פאַמעליך האָב
איך מיר געהאַנדעלט, שטיל און פאַמעליך א פאַר מאָל געשטעלט
זיך, שטיל און פאַמעליך אָפגעקט מיט די מדרים, און וועדער

געטמען זיך שטיל אין פאמעליך צו דער ארבייט. איז דאך אבער פארהאן א גאט אויף דער וועלט, האט ער מיך מזכה געווען מיט מיין אייגענס א ווייב... זי איז דא נישטא, קאנען מיר רעדען אפענליך... א ווייב, הייסט דאס, ווי אלע ווייבער, דאס הייסט, אזוי אויפ'ן קוק אז זי אפילו דוקא גאר נישקשהדיג. אין אסאך בע"ה, קיין עין-הרע, צוויי מאל אזוי די גרויס ווי איך, און ניט קיין מיאסע, מאקן א יפת-תואר, קאן מען זאגען, און ניט קיין נארישע, א קלוגע, מע קאן זאגען א גאנץ קלוגע, א בר-דעת, א גאנצער מאנספיל — און דאס איז ערשט דער רעכטער חסרון: אוי, ניט גוט, הערט איהר, אז דאס ווייב איז א מאנספיל! מייזענט מאל קלוג — אז דער אייבערשטער האט פארט באשאפען פריהער אדם הראשונען און נאכדעם שוין תוהין. געהט-זשע אבער רעדט מיט איהר, זאגט זי: „וואס דער אייבערשטער האט באשאפען פריהער אייך און נאכדעם אונז — דאס איז, זאגט זי, זיין עסק; גאר דאס, זאגט זי, וואס ער האט מיר, זאגט זי, אריינגעגעבען אין פיאטע מעהר שכל, ווי דו האסט אין קאפ, בין איך אין דעם, זאגט זי, כלל ניט שולדיג“. אקעגען וואס, זאג איך, איז דאס געקומען צו רעד? „אקעגען דעם, זאגט זי, איז דאס געקומען צו רעד, וואס פאר אלסדינג דארף מיר דארען דער קאפ; אפילו דאס קינד, זאגט זי, אריינגעגעבען אין גימענאזיע באדארף אויך אין זינען האבען אויך“. „וואו שטעהט דאס, זאג איך, געשריבען, גימענאזיע? איך קאן ניט באשטעהן, זאג איך, אז ער זאל די תורה אויסלערנען אין דער היים?“. „איך האב דיר שוין מייזענט מאל, זאגט זי, געזאגט, אז דו וועסט ביי מיר ניט פועלען, איך זאל, זאגט זי, געהן קעגען דער וועלט; די וועלט איז זיך, זאגט זי, נוהג, אז קינדער געהען היינט אין גימענאזיע“. „נאך מיין שכל, זאג איך. קומט-אויס, אז די וועלט איז משוגע“. „נאך דו איינער, זאגט זי, ביזט א קלארער! די וועלט, זאגט זי, זאל געהן מיט דיין שכל, וואלט זי מאקן געהאט א שען פנים?“. „איטליכער מענטש, זאג איך, געהט זיך מיט זיין שכל“. „מיינע שונאים, זאגט זי, אין

מיינע פריינט'ס שונאים מענען דאָס פארמאָנען אין קעשענע, אין קאָסמען אין אין שאַפּע, וואָס די פארמאָנט אין קאָפּ, וואָלט שוין דעמאָלט געווען אויף איין אופן. „אז אַך און וועה איו, זאָג איך, דעם מאַנסביל, אַז אַ נקבה דארף אויף איהם זאָגען מבינות!“... „אז אַך און וועה איו, זאָגט זי, דער נקבה, וואָס האָט אזא מאַנסביל, וואָס די נקבה זאָל דארפֿען זאָגען אויף איהם מבינות!“... היינט געהט מענה'ט זיך אויס מיט אַ ווייב! אז איהר זאָגט איהר דאָס, ענטפערט זי אייך פּוידעס, איהר זאָגט איהר אַ וואָרט, גיט זי אייך אויסגאָב צוועלף, אין מאַמעד שווינגט איהר איהר אָפּ, הויפט זי גאָר אָן צו וויינען, אָדער זי נעמט, איך בעט איבער אייער כבוד, און פאַלט חלשות — ועהט איהר, דע-מאַלט בין איך אייך שוין אודאי מקנא: פּקיצור, אהין-אהער, אויסגעפיהרט האָט זי, גיט איך. וואָרום לאָמיר זיך גיט נארען, אז זי וויל, איו עפּים אַ תירוץ?...

על-בפנים, וואָס זאָל איך אייך דערצעהלען — גימענאזיע! מע באַדארף, הייסט עס, זיך נעמען צוגריימען איהם, ער זאָל אַרין, ראשית חכמה, אין „מלארשי פּריגאַטאָוויטעלנע“. אודאי איו עס אַ גרויסע תורה: אַ קלייניקייט — מלארשי פּריגאַטאָוויטעלנע: דאָכט מיר, אז ביי אונז אַ ליאדע חדר-הינגעל, אַ דרדקי, וועט זיי אַלע פאַרשמעקען אין גארטעל. ובפרט נאָך אַזעלכער, ווי מיינער, וואָס מע זאָל אויספאָהרען אַ אימפעריע, וועט איהר גיט געפונען דעם צוויימען! איך בין דאָך אַ פּאָטער, גיט שייך צו זאָגען; נאָר יענער האָט אַ קאָפּ, וואָס סע עקט זיך די וועלט! וואָס טויג אייך לאַנגע רעד, ער איו אַוועקגעוואַנגען און האָט זיך געשמעלט און האָט געהאַלטען און האָט... גיט אויסגעהאַלטען. וואָס איו די מעשה? ער האָט געהאַפּט אַ צוויי פאַר רעכענען. ער איו, זאָגען זיי, שוואַכליך אינים השבונען, אין „חכמת המאטעמא-טיקע“ הייסט עס. ווי געפעלט אייך אזא געשיכטע? יענער האָט אַ קאָפּ, וואָס סע עקט זיך די וועלט, מע זאָל אויספאָהרען אַ אימפעריע, דערצעהלען זיי מיר מעשיות — מאַטעמאטיקע!

בקינור, ער האָט נישט אויסגעהאַלטען! האָט דאָס מיך אַודאַי
 זעהר גוט פאַרדראַסען: ער איז שוין געגאַנגען האַלטען, געהייבן
 וואָלט ער אויסגעהאַלטען. נאָר איך בין דאָך אַ מאַנסביל, נישט
 קיין נקבה, האָב איך מיך מיישב געווען: אַ שיינע ריינע פּפּרה,
 אַ איד איז געוועהנט געוואָרען... געהט זשע אָבער שמועסט מיט
 איהר, אַז זי האָט זיך אַריינגענימען אין קאַפּ אַ משוגעת: איין
 מאָל פאַר אַלע מאָל — גימענאָזיע: טענה איך מיט איהר: „זאָג
 מיר, זאָג איך, זאָלסט מיר זיין געזונט, צו וואָס, זאָג איך, דאַרפסט
 דו דאָס? צום פּרוּווּן? — איז ער, ברוך השם, אַ באַוואָהרענע-
 טער, זאָג איך, איין איינאָנאָיניגער. צו פּרנסה? — באַדאַרף
 איך עס, זאָג איך, איך אויף פּפרות: וואָס אַהרט מיך, זאָג איך,
 אַז ער וועט זיין אַ קרעמער גלייך מיט מיר, צו אַזוי אַ סדר, ווי
 אַלע אידען? אין סאַמער איז איהם, זאָג איך, הלילה פאַשערט
 צו זיין אַ ניד, אַ פאַנקר, בין איך, זאָג איך, איך נישט בדלות.“
 אַזוי טענה איך מיט איהר. הערט עפּים די וואַנט? „גלייכער
 אַזוי, וואָס ער איז, זאָגט זי, נישט אַריין אין מלאַדשי פּריגאַטאַ-
 וויטעלנע.“ „וואָס איז דען?“ „אַזוי, זאָגט זי: ער וועט שוין,
 זאָגט זי, בעסער אַריין גלייך אין סטאַרשע פּריגאַטאַוויטעלנע.“
 מילא, סטאַרשע פּריגאַטאַוויטעלנע איז סטאַרשע פּריגאַטאַוויטעלנע.
 עס שפּיעלט ביי מיר אַודאַי אַ גרויסע ראַלע, אַז יענער האָט אַ
 קאַפּ, מע זאָל אויספאַהרען אַ אימפּעריע: וואָס לאַזט זיך אַויס
 דער סוף? ס'איז געקומען צו דעם רעכמען שפּיעל — וויעדער אַ
 צוויי. שוין נישט פאַר מאַטעמאַטיקע; אַ נייער אומגליק: דאָס
 אויסלעגעכטט איז ביי איהם נישט ווי מע באַדאַרף, דאָס הייסט,
 לענגען לענט ער אויס גוט, נאָר וואָס דען? אויף איין אות איז ער
 אַ ביסעל דאָס: „אויף דער „פּוקווע יאַשי“. דאָס הייסט, שטע-
 דען שטעלט ער איהם, דעם „יאשי“, פאַר וואָס זאָל ער איהם נישט
 שטעלען? דער הסרן, זאָגען זיי, ער שטעלט איהם נישט דאָרט,
 וואו מע באַדאַרף. בין איך בדלות! איך ווייס גאָר נישט, הערט
 איהר, ווי אַזוי וועל איך קאָנען פאַהרען קיין פּאַלסטאַווע אין קיין

Taberei

דער "פוקווע יאשי"

לאָדו אױפֿן ירױד, אָז טאַמער וועט ער חלילה נױט שטעלען דעם „יאמױ“ אָט דאַרטען, וואו זױ ווילט זיך! הפּלל, אָז מע האָט אױנו אָנגעזאָגט די גוטע בשורה, האָט זי דאָך מסתּמא אױנגעלעגט די וועלט; געפּלויגען צום דרעקטאָר, געשענהױט, אָז ער קאָן, ער יבֿלױט: אַ סימן, זאָגט זי, אָט לאָז מען איהם אַרױטרױפּען און פּאַרהערען אױבעראַנייעם, נאָך אַ מאָל פּוּנים אַנהױב. האָט מען זי דאָך געהערט מסתּמא ווי דעם פּאַראַיאַהריגען שניי – גע- שטעלט אַ צוויי, און נאָך אַ מין צוויי, מיט אַ מינט אַ צוויי, און געה רוף מיך קנאַקניסעל! אַ גוואַלד, אַ געפּילדער: סױטשט, וויעדער נױט אױסגעהאַלטען! זאָג אױך צו איהר: „נו, אַם-כּן, זאָג אױך, וואָס זאָל מען טהוּן? פּאַדאַרף מען זיך, זאָג אױך, טאַק נעמען דאָס לעבען? אַ אױד, זאָג אױך, אױז געווענהױט געוואָרען“... ווערט זי דאָך מסתּמא אָנגעזונדען און הױבט דאָך אָן מסתּמא צו פּױערען, באַגראַבען און שעלען, ווי זױ קאָנען... נאָר דאָס בױן אױך אַױך, מוחל. אַ רחמנות אױז געפּאַך געווען אױף אױהם, אױפֿן קלױנעם, אַ צער בעל־חיים. סױטשט, אַזאַ אױמגליק: אַלע וועלען זיך אָנטהוּן אױן ווױסע קנעפּלעך, אױן ער נױט... טענה אױך מיט איהם: „שוטה אױנער וואָס דו פּױט! פּראַ-אַדס! סױז דען אַ הױכ־תּמצא, זאָג אױך, אָז די גאַנצע וועלט זאָל אַרױן? נאַרעלע, עמאַצער מוז דאָך, זאָג אױך, פּלױבען אױן דער הױם אױך, צי נױן? עלערי, זאָג אױך, צום פּרױוױז... ווערט זי מלא פעם און פּאַלט אָן אױף מיר מיט אַ גוואַלד: „אַ שענער בעל־רחמניק, זאָגט זי. ווער בעט דױך, זאָגט זי, זאָלסט איהם טרױסטען מיט אַוועלכע קלוגע דבורים? דו זעה בעסער, זאָגט זי, מע זאָל פּון זױנעטוועגען קרױגען עפּױס אַ רעכטען לעהרער, זאָגט זי. אַ פּאַזנ- דערען, אַ רױשישען, אױף גראַמאַטיקע“... איהר הערט ווערטער? שוין צוויי לעהרערס זאָל אױך האַל- מען; אױן לעהרער מיט אױן מלמד אױז קאַדג! בקיצור, אַהױן- אַדער, אױסגעהירט מסתּמא האָט זי, נױט אױך. וואָרום אָז זי וויל, אױז עפּױס אַ תּירױן?...

על-כפנים, וואָס זאָל איך דערצעהלען? מע האָט צו-גענומען אַ נייעם לעהרער, אַ רוסישען שוין, נישט חלילה קיין אידישען, פֿע: נאָר טאַק אַ גוי ממש. וואָרום גראַמאַטיקע, פֿאַר-שטעהט איהר מיך, אין ערשטע קלאַס אַרײַן – דאָס איז דאָך האַרבער פֿון דרײַן. אַ קלייננאָקייט – גראַמאַטיקע: „פּוקווע, יאַמי“: מילא, איך זאָל אייך דערצעהלען פֿונם לעהרער, וואָס גאָט האָט אונז צוגעשיקט, איז נאָר אַ בויון אויסצוזאָגען. מיר האָבען געהאַט פֿון איהם אַפּגעשניטענע יאָהר. ער האָט אונז אַלע-מען געמאַכט מיט דער פּלאַטע גלייך, געלאַכט און געשפּעט פֿון אונז אין די אויגען. למשל, ער האָט, פֿרענען זאָל ער, קיין אַנדער זאָך איהם נישט געקאָנט אויסקראַצען, בשעת לערנען מיט איהם גראַמאַטיקע, ווי קנאַפֿעל: „משאַכנאַק, משאַכנאַק, משאַכנאַק, משאַכנאַק“ – דער רוח זאָל איהם נעמען! ווען נישט זי, וואָלט איך איהם אָנגענומען פֿאַרײַן גאַרגעל און וואָלט איהם אַרויסגע-וואָרפען צו אַלדי שוואַרצע יאָהר מיט ווין שענער גראַמאַטיקע! ביי איהר איז אָבער אַלמדיג געווען פֿראַי. וואָס איז? ער וועט וויסען, וואו מע דאַרף שמעלען אַ „יאַמי“ אין וואו נישט. מאָהלט אייך, מע האָט איהם דעם ווינער גענוג אָנגעמוזשעט, און ערשט אַרום שבועות האָט ער פֿאַדאַרפט געהן צו דער שחיטה. געקומען נאָך שבועות, איז ער געגאַנגען און געשמעלט זיך און געבראַכט צו טראַגען אַהיים שוין נישט קיין צוויי, נאָר אַ פיער מיט אַ פינף. אַ שמה, אַ גדולה – מול-טובּ: מול-טובּ? ... שאַט, האַפּט זיך נאָר נישט אַזוי מיטן מול-טובּ: מע וויסט נאָך נישט אַקוראַט, צו ער איז אַרײַן; דאָס וועט מען ערשט וויסען אַרום אַונגוט. פֿאַר וואָס נישט פֿאַר? געהט פֿרענט זיי: נאָר וואָס זאָל מען טהון? אַ איד איז געוועהנט געוואָרען...

געקומען אַונגוט, איך טהו אַ קוק – מייע רוחט נישט; פֿונם דרעקמאַר צום ספּעקמאַר, פֿונם ספּעקמאַר צום דרעקמאַר. וואָס ליפּסט דו דיינט אַרום, זאָג איך צו איהר, ווי אַ פֿאַר-כּטייע מווי, זאָג איך, פֿון שמונין צו פֿונין? ... וואָס היסט,

זאגט זי, וואָס איך לויף? ביזט ניש קיין היגער? די ווייסט, אַפנים, ניש, זאָגט זי, וואָס עס טהוט זיך אָפּ היינטיגע יאָהרען, זאָגט זי, אין די גימענאָזיעס מיט די פּריצענטען? ... פך הוה — וואָס לאָזט זיך אויס? ער איז דאָך טאָקן ניש אַרײַן! פאַר וואָס, ווילט איהר וויסען? דערפאַר, וואָס ניש קיין צוויי פינפען. ער זאָל געווען, זאָגען זי, האָבען צוויי פינפען, וואָלט ער אַפּשער, זאָגען זי, אַרײַן. איהר הערט? — אַפּשער! געפּעלט איך דער אַפּשער? מילא, וואָס איך האָב געהאַט פּון איהר — דאָס בין איך אײַך מוהל. א רחמנות אין נעבאָך געווען אויף איהם, אויפן קליינעם; ליגט מיטן פנים אין קישען און הערט ניש אויף צו וויינען. אזוי לאַנג, אזוי ברייט, ביז מע האָט איהם געמוזט נעמען אַ נייעם לעהרער, טאָקן אַ סאָרענט פּון דער גימענאָזיע. און מע האָט איהם גענימען צוגרייטען שוין אין דער צווייטער קלאַס אַרײַן, נאָר באַופן אַחר, וואָרום צווייטע קלאַס איז ניש קיין שפּעלעכעל: אַהינאָצו דאַרף מען שוין, אַ חוץ מאַטעמאַטיקע און גראַמאַטיקע, איך געאָגראַפיע, מיט טשיכאַפּיסאַניע, מיט איך ווייס אַליין ניש וואָס! האָטש אַז מע וויל צוריק, נאָט איך דריי גראַשען; אַ שטיקעל מדרש"א איז אַ סך שווערער פּון אַלע זייערע לער-געטטען, און אַפּשער שכלדיגער אויך. נאָר וואָס זאָל מען טהון? אַ איד איז געוועהנט געוואָרען...

פקיצור, עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ סדרה אוראָקען: אויפ-געשטאַנען גאַנץ פּריה — די אוראָקען. אָפּגעדאווענט און איבער-געביטען — די אוראָקען. אַ גאַנצען טאָג — אוראָקען. ביז שפּעט ביינאַכט הערט מען ווי ער טאַראַפּאַנעט: „אימעניטעלנע-דאַמעלנע, סלאַזשיטעלנע-ווישיטאַמעלנע“ — עס גרילצט אַזש אין די אייהערען! ווער עמען? וואָס שלאָפען? „גענומען נעבאָך אַ נפש, זאָג איך, און מע מוטישעט איהם אומזיסט-אומזישט! סײַאז, זאָג איך, אַ צער בעל-חיים, דאָס קינד, זאָג איך, וועט חלילה קראַנק ווערען!“ „ביים זיך אָפּ, זאָגט זי, די צינגל“ וואָס מרג איך, ער איז אַוועקגעאַנגען וויעדער אַ מאָל צו דער שחיטה און

ער האָט געבראַכט צו טראָגען גאַלע פינפען! וואָס דען? יענער
 האָט אַ קאַפּ, מע זאָל אויספאַהרען אַ אימפעריע: איז, דאַכט
 זיך, גוט? אַיאָ? געקומען צום שפיץ, מע האָט אַרויסגעהאַנגען
 אין דער גימענאָויע די נעמען פון אַלע צוגענומענע קינדער אויף
 דער וואַנט, מע טהוט אַ קוק — ניטאָ מיינער! אַ גוואַלד, אַ
 געשרי: סטייטש, אַזאָ רציחה! גאַלע פינפען!!! אָט וועט זי
 געהן, אָט וועט זי לויפּען, אָט וועט זי זיי אַזוי און אַזוי... בקיצור,
 זי איז געגאַנגען און געלאָפּען — אַזוי לאַנג, ביז מע האָט זי געפּע-
 טען, זי זאָל אויספאַהרען דולען אַ קאַפּ, דאַס הייסט, מע האָט זי
 פּשוט, צווישען אונז רעדענדיג, מחילה, דורכגעטריבען. און אַז
 מע האָט זי דורכגעטריבען, איז זי ערשט דעמאָלט אַריינגעפאַלען
 אין שטוב אַריין מיט אַ גוואַלד עד לב השמים: „סטייטש, זאָגט
 זי, וואָס פאַר אַ פּאָטער ביזט דו? דו זאָלסט זיין, זאָגט זי, אַ
 געטרייער פּאָטער, אַ וואַרעמער, אַזוי ווי אַנדערע פּאָטערס, וואָלסט
 דו, זאָגט זי, אויך געפונען זכות-אַבות, אַזוי ווי אַנדערע, צום
 דרעקמאָד, פּראָטעקציעס, קענטשאַפּט!“... געפּעלט אַיך אַיין
 איינפאַל פּין אַ אַידינע? קאַרג, אַפּנים, וואָס אַיך טראָג אויסן
 קאַפּ די זמנים מיט די יידיים, מיט די קוויטלעך, מיט די וועבסלען,
 מיט די פּראָטעסטען, מיט די איבעריגע צרות? צי דו ווילסט
 אפשר, זאָג אַיך, אַיך זאָל זיין אַיין אַנוועזער איבער דיין גימע-
 נאָויע מיט דייןע קלאַסען, וואָס ליגען מיר שוין, זאָג אַיך, אָט
 אַדאָ? „... וואָרום מע איז דאָך, ווי זאָגט איהר, ניט מעהר ווי אַ
 מענטש, און איטליכער מענטש האָט דאָך אַ גאַל, שיסט מען אויס...
 נאָר אויסגעפיהרט האָט מסתמא זי, ניט אַיך. וואָרום אַז זי וויל,
 איז עפּים אַ תּירוץ?...

על-כּפּנים, וואָס זאָל אַיך אַיך דערצעהלען? אַיך האָב גע-
 נומען זוכען זכות-אַבות, קענטשאַפּט; אַיך האָב מיר געשוואַרעט
 דאַס פּנים, געליטען בזיונות, וואָרום יעדער פרעגט אַ קשיה, און
 איז גערעכט. „איהר זענט, קיין עין-הרע, זאָגען זיי, רב אהרן, אַ
 איד אַ בעל-הבית און האָט אַיין שטיקעל פּן-יהוד, — וועלכער גיטער

יאָדער טראַגט אײך, איהר זאָלט זיך מיט איהם שמופּען וואו מע דאַרף ניט? ... נו, געה דערצעהל זיי מעשיות, אז איך האָב מיין אייגענס אַ ווייב פון הונדערט און צוואַנציג יאָר, וואָס האָט זיך אריינגענומען אַ משוגעת אין קאַפּ אַרײן: גימענאזיע אין גימענאזיע און גימענאזיע! וואָס מױג אײך, איך בין, ווי איהר זעהט מיך אַמאָ, אַליין אויך ניט פון די גרויסע שלימזלינקעס. איך האָב מיר מיט גאַטס הילף אויסגעטראַטען אַ שטיקעל וועג, גלייך אַהין וואו מע באַדאַרף, און האָב מיך דערשלאָגען צום אַרױן-בפּרדן אין קאַבינעט אַרײן, צום דרעקטאָר היסט עס, און האָב מיך אַוועקגעזעצט מיט איהם אײנשטעהן, אַזוי אין אַזוי — איך קאָן, ברודן השם, רעדען מיט אַ פּרײן, אז איך וויל, די צוג פּיקען באַדאַרף מען מיר ניט. „טשטאָ וואָס אונאַדנאַ? — פּרעגט ער מיך און פעט מיך זיצען. זאָ איך איהם שטיל אײפּן אויהער: „גאַספּאַדין דרעקטאָר, זאָ איך, מי, זאָ איך, לײדי נע באַגאַטיע, נאָ אז נאָס, זאָ איך, יעסט, זאָ איך, מאַלענקע סאַסטאַיאַניע אי אַרױן האַראַשעי, זאַמעטשאַטעלנע מאַלמשיק, קאַטאַרע, זאָ איך, האַמשעט אומשיטסאַ; אי יאַ, זאָ איך, האַמשו; נאָ מאַיאַ זשע-נאַ, זאָ איך, אַטשען האַמשעט!“ ... מאַכט ער צו מיר נאָך אַ מאַל: „טשטאָ וואָס אונאַדנאַ?“ זאָ איך צו איהם נאָך אַ מאַל און ריק מיך צו צו איהם נאָך געהענער: „פּריצונו, זאָ איך, מי, זאָ איך, לײדי נע באַגאַטיע, נאָ אז נאָס, זאָ איך, יעסט, זאָ איך, מאַלענקע סאַסטאַיאַניע אי אַרױן האַראַשעי, זאַמעטשאַטעלנע מאַלמשיק, קאַטאַרע, זאָ איך, האַמשעט אומשיטסאַ; אי יאַ, זאָ איך, האַמשו; נאָ מאַיאַ זשענאַ, זאָ איך, אַטשען האַמשעט!“ ... און קוועטש איהם דעם „אַמשען“, ער זאָל מיך פאַר-שמעדין... איז דאָך עס אָבער אַ גווישער קאַפּ, שטייט ער זיך ניט וואָס איך מײן, און מאַכט צו מיר שוין מיט פעם: „טאַק משטאַ-זשע וואָס אונאַדנאַ?“ געה איך אין לעג אַרײן די האַנט אין קעשענע פּאַוואַלינקע און נעם-אַתײם פּאַוואַלינקע און מאַך צו איהם פּאַוואַלינקע: „אױווייטע, גאַספּאַדין דרעקטאָר, מי, זאָ

איך, ליודי נע באנאטיע, נא א נאם, זאג איך, יעסט מאלענקע, זאג איך, סאטמאראניע אי אריין האראשעי, זאמעטשאטעלנע מאלמשיק, קאמאראע, זאג איך, האטשעט אוטשיטסא; אי יא, זאג איך, האטשו; נא מאיא זשענא, זאג איך, אטשען האטשעט! און קוועטש דעם „אטשען“ נאך שטארקער, און נעם און רוק איהם אריין... בקיצור - יא: ער האט פארשטאנען וואס איך מין, אין געהט און נעמט ארויס א פינעלע און פרעגט מיך אויס, ווי אזוי איך הייס, און ווי אזוי הייסט דער ווהן מיינער, און אין וואסער קלאם וויל איך, ער זאל אריין... קלעהר איך מיר: „אט אזוי זשע רעה!“ און איך מאך איהם קלאר, אז הייסען הייס איך פין, אהרן פין, און מיינער הייסט משה, מאשקע הייסט עס, און אריין, וויל איך, זאל ער אין דריטע קלאם. רופט ער זיך אן צו מיר: ווי-באלד אז איך הייס פין און מין ווהן הייסט משה, מאשקע הייסט עס, און וויל אריין אין דריטע קלאם, זאל איך איהם ברענגען, זאגט ער, צו פיהרען אין יאנוואר, וועט ער דעמאלט געוויס אריין. איהר פארשטעהט? שוין גאר אנדערע דבורים! אפנים, אז מע שמירט, פאדרט מען?... דער חסרון איז נאר, וואס נישט באלד. נאר וואס זאל מען טהון? מע הייסט ווארטען, דארף מען ווארטען. א איד איז געוועהנט געווארען...

געקומען יאנוואר - וויעדער א מאל א טארעראם, א לויפע-ניש אהין, אהער, היינט-מארגען דארף זיין איין אסיפה, א סאוועט הייסט דאס. עס וועלען זיך צונויפקלויבען דארטען דער דרעק-מאר מיטן ספעקמאר מיט אלע לעהרערס פון דער גימענאזיע, און ערשט נאך דער אסיפה, נאכן סאוועט הייסט דאס, וועט מען וויסען, צי ער איז אריין, צי ניין. געקומען צו דער רעכטער אר-בייט - מיינע איז נישט אין דער היים; נישט קיין ווארעמעס, נישט קיין סאמאווואר. נישט גארניש. וואו איז זי ערגיץ? זי איז אין גימענאזיע איז זי. דאס הייסט נישט אין גימענאזיע, נאר ביי דער גימענאזיע; דרעהט זיך ארום אין דרויסען אויסן פראסט פון גאנץ פריה און ווארט, ביז מע וועט זיך צעגעהן פון דער

אַסיפה, פּוּנים סאַוועט הייסט דאָס... דער פּראָסט פּרענט, אַ זאָ-
ווערנדיקע, סיקערהייט די וועלט — און זי דרעהט זיך אַרום אין
דרייסען ביי דער גימענאָזיע און וואַרט. אַ שענע מעשה! דאָכט
מיר, די ווייסט גאַנץ גוט, אַז וויבאלד מע זאָגט=צו, איז מסתמא
הייליג, וּפּפּרט... איהר פּאַרשטעהט? נאָר געהט רעדט מיט אַ
אידיגע! פּקיצור, זי וואַרט אַ שעה, זי וואַרט צוויי, זי וואַרט
דריי, זי וואַרט פיער; אלע קינדער זענען זיך שוין לאַנג צעגאַנגען
אַהיים פון דער גימענאָזיע, און זי וואַרט נאָך. וואָס טויר אַיך,
זי האָט אָבער אַזוי לאַנג געוואַרט, ביז זי האָט זיך פאַרט דער-
וואַרט: עס עפענט זיך די טהיר און עס געהט=אַרויס פון דאָרטען
איינער פון די לעהרערס. שפּרינגט זי צי צום לעהרער און טהוט
איהם אַ האָפּ, צי ווייסט ער ניט, מיט וואָס האָט זיך אויסגעלאָזט
די אַסיפה, דער סאַוועט הייסט דאָס? זאָגט ער: פאַר וואָס זאָל
ער ניט וויסען? מע האָט, זאָגט ער, צוגענימען אַרום און אַרום
פינף-און-אַכציג קינדער, דריי-אין-אַכציג פּריסמליכע און צוויי
אידישע. פּרענט זי: וועמען? זאָגט ער: איינעם אַ שעפּסעל-
זאָהן און איינעם פּיץ. דערהערט דעם נאָמען פּיץ, מיינט — פּיץ
אויסן פּויגען, פּאַלט-אַריין אין שמוץ אַריין מיט אַ גדולה: „מזל-
טוב! איך דאַנק דיר, רבּנו של עולם! איך דאַנק דיר! צוגע-
נומען! צוגענומען!“... און בשעת מעשה שמעהן איהר טרע-
רען אין די אויגען. מיר, פּאַרשטעהט זיך, טהוט אַראוי אויך הנאה
די מעשה, נאָר געהן טאַנצען בין איך ניט מחויב; דערזיף בין
איך דאָך עפּים אַ מאַנסביל, ניט קיין נקבה... „איך זעה-אַרויס,
מאָכט זי צו מיר, אַז ביי דיר איז דאָס ווינציג-וואָס אָנגעלעגט?“
„פון וואַנען, זאָג איך, לערענסט די דיר אַזוי דעם פּשט?“ „אַזוי,
זאָגט זי, וואַרום די ביזט אַ קאַלמער מלאך. די וואָלט, זאָגט זי,
וויסען, ווי אַזוי דאָס קינד נעפּאָך צאַפעלט, וואָלט די אַזוי ניט
געזעסען. די וואָלט שוין לאַנג, זאָגט זי, געלאָפּען איהם פאַ-
שמעלען אַ מונדיעל, זאָגט זי, און אַ הימעלע און אַ רענצעלע,
זאָגט זי, און מאַכען, זאָגט זי, אַ סעודה פאַר גוטע פּריינט“. וואָס

עפים פלוצים אַ ~~מאָל~~ אין מיטען דרינען, זאָג איך, ס'איז אַ פּר-
 מצוה? צי אַ קנס-מאַל? "אָווי מאַך איך צו איהר גאַנץ רוהיג,
 וואָרום איך בין דאָך עפּוּס אַ מאַנסביל, ניט קיין נקבה... ווערט
 זי פּרוּגו אין הערט גאָר אויף צו רעדען! און אַ ווייב אַז זי הערט
 אויף צו רעדען, איז דאָך טויזענט מאָל ערגער ווי געשאַלטען,
 וואָרום אַז זי שעלט, הערט מען האַטש אַ קול פּון אַ מענטשען,
 און אָווי — געה רעד צו דער וואַנט!... בקיצור, וואָס זאָלט
 איהר דאָ קלערען? מסתמא האָט זי אויסגעפיהרט, ניט איך.
 וואָרום אַז זי וויל, איז עפּוּס אַ תירוץ?...

על-כּפּנים, מע האָט געמאַכט אַ סעודה, מע האָט צונויפּגערופּען
 פּריינט און גוטע פּריינט, און מיינעם האָט מען אָנגעהאַן פּון קאָפּ
 ביו די פּיס, אַ מונדיר זעהר אַ שענעם מיט ווייסע קנעפלעך, אַ
 היטעלע און פּון פּאַרענט אַ צאצקע — אַ גופּערנאָטאַר!... אָן
 אידם, אַנים קליינעם הייסט עס, האָט מען באמת געהאַט אַ מצוה
 נעפּאָך, באמת אַריינגעזעצט אַ נייע נשמה, ממש מתיה געווען.
 ער האָט געשיינט, זאָג איך אַיך, ווי די זון אום תּמוז: דער עולם
 האָט געטרונקען לחיים, געווינשעוועט: „ער זאָל לערנען געוונ-
 טערהייט און ענדיגען געוונטערהייט די גימענאָזיע, און זאָל געהן
 און געהן“... „עט, זאָג איך, דאָס איז דוקא ניט אָווי נויטיג;
 מע וועט זיך באַגעהן, זאָג איך, אָהן דעם אויך. לאַז ער מיר נאָר
 דורכגען די ערשטע עטליכע קלאַסען גימענאָזיע, זאָג איך, מאַך
 איך אידם חתונה, אַם ירצה השם, מיט גאָט'ס הילף“... רופּט
 זיך אָן מיינע מיט אַ שטייכעלע און קקט בשעת מעשה אויף מיר
 מיט אַרבעט: „זאָגט אידם, אַז ער האָט, זאָגט זי, מחילה, אַ
 גרויסען טעות: ער געהט נאָך, זאָגט זי, מיט'ן אַלטען שניט“...
 „זאָגט איהר, אַז איך זאָל, זאָג איך, האַפּען די פּרכות, וואָס דער
 אַלטער שניט איז, זאָג איך, געווען בעסער פּונם נייעם שניט“...
 זאָגט זי: „זאָגט אידם, אַז ער איז, לאַז ער מיר מוחל זיין“...
 ווערט צווישען עולם אַ געלעכטער: „אוי, זאָגען זיי, רב אהרן,
 האָט איהר אַ ווייב, קיין עין-הרע! אַ קאָזאק, ניט קיין

ווייב... בתוך כך האָט דער עולם געטמען צו גלעזלעך וויין, גוט אַ לעק געטראָגן, איז מען געוואָרען, ווי זאָגט ער, לעבעדיג. און מע האָט געהאַפּט אַ רעדלעל גאָר אויף איין אַנדער אומן; מע האָט אונז געטמען ביידען אין קאָהן אַרײַן, און דעם קליינעם אויך אין מיטען, און מע האָט געהעפעט גאָר קיין מעשה ניט. מאַקי ביזן ווייסען מאַג אַרײַן. אין דער פּריה זענען מיר אַוועק מיט איהם אַדינצוצו. געקומען אַדינצוצו, איז נאָך מסתמא פּריה. צוגעשלאָסען מיר און שויער, ניטאָ, ווי זאָגט ער, קיין משוגענער דונט אין דער ווייבערשער שוהל. אַנגעשטאַנען זיך אין דרויסען און גוט אַנגעפרוידען זיך אויפן פּראַסט, האָבען מיר זיך פשוט כּוהיה געווען, אַז מע האָט אונז געעפענט די מיר און מע האָט אונז, ברוד השם, אַרײַנגעלאָזט אינוועניג. גיך האָבען אַנגעהויבן בען צונויפקומען זיך די חברה קליינוואַרג מיט די רענצלעך אויף די פּלייצעס. ס'איז געוואָרען אַ ליאָעם, אַ מומעל, אַ גערעדער. מיט אַ לאַכערדי, מיט אַ הוהאָ — אַ ירד! בתוך כך קומט-צו צו אונז עפּים איינער מיט גאַלדענע קנעפּ, אַ לעווער פּון דער גימענאָויע ווייזט אויס, אין מיט אַ בויגען פּאַפּיער אין די הענט. און מוהט מיך אַ פרעג: וואָס דאַרף איך? ווייז איך איהם אויף מיינעם, אַז דאָס האָב איך איהם געבראַכט צו פיהרען אין חדר. אין גימענאָויע הייסט דאָס. פרעגט ער מיך: אין וועלכע קלאַס? זאָג איך: אין דריטע; ערשט ניט לאַנג, זאָג איך, צוגענומען. פרעגט ער מיך: ווי אַזוי איז דער נאָמען זיינער? זאָג איך: קאַין, משה קאַין, דאָס הייסט — מאַשקע קאַין. זאָגט ער: מאַשקע קאַין? מאַשקע קאַין איז ביי איהם ניטאָ אין דריטער קלאַס; פּאַרהאַן, זאָגט ער, ביי איהם אַ קאַין, אָבער ניט קיין מאַשקע, נאָר מאַרדוך קאַין... זאָג איך: קאַקאָי מאַרדוך? מאַשקע, אַ נייע מאַרדוך! מאַכט ער צו מיר: „מאַרדוך“, און מיטשעט מיר דאָס פּאַפּיער אין פנים אַרײַן. איך איהם: מאַשקע! און ער מיר: מאַרדוך! בקיצור, מאַשקע-מאַרדוך, מאַרדוך-מאַשקע, מיר האָבען זיך אַזוי לאַנג געמאַשקעט און געמאַרדוכט, ביז מיר זענען

געוואָהרע געוואָרען אַ שענע מעשה: וואָס סע האָט געוואָלט זיין מיינעם, איז געווען יענעם. איהר פאַרשמעהט אַ התונה? מערת גוי מותר... מע האָט טאַקי צוגענומען איינעם אַ קאַץ - יאָ! - נאָר, על-פי מעות, איין אנדערען, נישט אינזערען. פאַרהאַן, פאַר-שמעהט איהר מיך, צוויי קעץ ביי אונז אין שטאָרט...!

וואָס זאָל איך אייך וואָגען? איהר האָט באַדאַרפט זעהען דאָס צער בעל-חיים פון מיינעם, בשעת מע האָט איהם געהייסען, מחילה, אַראָפּנעמען די צאַצקע פּונ'ם הימעלע: אַ כלה צום באַ-דעקענס באַדאַרף געוויס אזוי פיעל טרערען נישט פאַרגיסען, וויפיעל מיינער האָט יענעם טאָג אויסגעגאַסען! וואָס איך האָב איהם נישט געפּטען - נישט מיט גוטען, נישט מיט בייזען! „זעהסט דו, זאָג איך צו איהר, וואָס דו האָסט אָנגעאַרבייט פאַר אַ התונה? האָב איך דיר, זאָג איך, נישט געוואָגט, אַז דו זיין גימענאָויע איז פאַר איהם אַ שחיטה? גאָט זאָל העלפען, זאָג איך, עס זאָל אונז האָטש, זאָג איך, אָפּלויפּען גלאַט, ער זאָל דאָס הלילה, זאָג איך, נישט איינס-קרענקען“... „לאַזען מיינע שונאים, זאָגט זי, קרענקען, אַז זיי ווילען. מוין קינד, זאָגט זי, מוז אַרײַן אין גימענאָויע: איז ער נישט אַרײַן, זאָגט זי, איצט ער, וועט ער אַרײַן, אַם ירצה שם, איבער אַיִגאַר; איז ער נישט אַרײַן, זאָגט זי, דאָ, וועט ער אַרײַן אין איין אנדער שטאָרט - אַרײַן מוז ער, מידען, זאָגט זי, איך וועל הלילה צומאַכען איין אייג און די ערד וועט מיך צודעקען!“ - איהר האָרט דפּורים? און ווער, מיינט איהר, האָט אויסגעפיהרט - איך, צי זי? לאַמיר זיך נישט נאַרען - אַז זי וויל, איז עפּים אַ תּירוץ?...

על-כּפּנים, איך וועל אייך שוין קיין סך נישט מאַרײַך זיין. איך האָב מיך דאָס אַ ביסעל אָנגעהעקעט מיט איהם, אויסגעווען מיט איהם וואו די וועלט האָט איין עק, וואו ערגיין אַ שטאָרט, וואו ערגיין אַ גימענאָויע - דאָרט זענען מיר געווען, זיך געשטעלט, געהאַלטען, און דוקא אויסגעהאַלטען, און דוקא נישט אויסגעהאַלטען, און דוקא נישט אַרײַן. פאַר וואָס? אַלץ איבער די פּריצעני-

טען: איהר מענט מיר גלויבען, איך האָב מיר דעמאָלט אַליין אָנגעקומט, ווי אַ משונגענעם: „שומה! וואָס? וואָס איז דאָס פליהען, וואָס די פליהסט ארום פון איין שמאָדט אין דער אַנדע-רער? צו וועלכע גומע יאָהר פאַדאַרפסט דו דאָס האָפּען? נו, אין אַז ער וועט שוין אַרײַן, וואָס וועט דעמאָלט זײַן?״ ניין, זאָגט אײַך וואָס איהר ווילט — נצחון איז אַ גרויסע זאַך: ס׳איז שוין בײַ מיר אַליין אַרײַן אין אַ מין עקשנות, פאַרשטעהט איהר מיר, און דער אײַבערשטער האָט רחמנות געהאַט און האָט מיר צוגעשיקט אין פּוילען אַ גימענאָזיע אַזעלכע, אַ קאַמערטשעמקע, וואָס אַהינצוצו נעמט מען צו אויף איטליען פּריסט, להבדיל, אײנעם אַ אירען, סע מאַכט אײַס אַזוי גרויס ווי פּופּצוג פּריצענט הייסט עס. נאָר וואָס דען? יעדער איד, וואָס וויל, אַז זײַן קינד זאָל אַרײַן, מוז ער קומען צוגעהן מיט זײַן פּריסט, איז אויב ער האָלט אײַס, דער פּריסט הייסט דאָס, און מע טראַגט אַרײַן פאַר איהם די קלינגערס, פּראָוואַנשאַנטיע הייסט דאָס, איז דעמאָלט פאַרהאַן אַ שטיקעל האָפּענונג... אַנשטאַט אײַן פּעקעל האָט מען דעמאָלט אויף זיך, הייסט דאָס, צוויי. איהר פאַרשטעהט? גע-נוג סע טריקענט מיר דער מח אויף מײנעם, פאַדאַרף מיר נאָך דאַרען דער קאַפּ אויף יענעם, וואָרום טאַמער האַלט נישט אײַס הלילה עשו, איז דעמאָלט יעקב אין דער ערד... כך הוה. אײַדער איך האָב געקריגען דעם פּריסט, אײנעם אַ שוסטער, האַליאַוואַ הייסט ער, איז מיר אָנגעקומען מיט גרינע ווערעס. צום סוף, ס׳איז געקומען צו דעם רעכטען שפּיעל, מײנט איהר, אַז מײַן שוסטער איז נישט אַרײַן אין דער ארמה, אַזוי ווי קרחת? און דוקא אויף „זאַקאָן באָזשע“! וואָס טויג אײַך, מײנער האָט זיך גע-מוזט בכבודו ובעצמו אַוועקזעצן מיט איהם חזרען „זאַקאָן באָזשע“ זשע... אַי, די קשיא: ווי קומט מײנער צו „זאַקאָן באָזשע“? דאָס זאָלט איהר נישט פּרעגען, וואָרום אַז יענער האָט אַ קאַפּ, מע זאָל אויספאַהרען אַ אימפּעריע, איז דאָך נישט שוין... בקיצור, גאָט האָט געהאַלפּען די גומע שעה, די גליקליכע — זײ זענען

בידע אריין. זענט איהר שוין פארמיג? געקומען צום אריין-
 שרייבען אין די ביכער אריין, ארויסנעמען א קוויטאנציע - מײן
 גוי איז נישטא; וואָס איז די מעשה? ער וויל ניט, דער ערל, אָז
 זײן זון זאל זיך געפונען צווישען אַזוי פיעל יהודים, האַמש נעם
 געב איהם אַ קרענק! ער זאָגט: צו וואָס נוצט עס איהם, אָז אלע
 מירען זענען פאַר איהם סאַי-זיי-סאַי אָפען און ער קאָן אַריין וואו-
 דיין ער וויל? און געהט זאָגט איהם אפשר, אָז ער איז אומ-
 גערעכט! „וואָס זשע, זאָג איך, ווילסט דו, פאַני האַלאַוואַ?“
 זאָגט ער: „גאַרנישט“. בקיצור, אַהין-אַהער, מענטשען, גוטע
 ברודער - מע איז אַוועק מיט איהם אין אַ מראַקמיר, געמאַכט אַ
 פוסח, איינע און צוויי און דריי - אידער כּהאַב דערלעבט זעהען
 דאָס גוטע קוויטעל, אָז ער איז אַריין, זענען מיר די אייגען אַרויס-
 געקראַכען, און דאַנקען השם יתברך, כּהאַב געמאַכט אַ ברכה
 „ברוך שפּמרגני“.

געקומען אַהיים - אַ נייע צרה! וואָס איז שוין ווייטער?
 מײנע האָט זיך איבערגעלעגט און פאַטראַכט: סײַטש, אײן איינ-
 זונאַיינציגער, אײן אייג אין קאַפּ, וועט ער זײן דאַרמען, און
 מיר - דאָ? וויפאַלד אַזוי, צו וואָס מױג איהר, זאָגט זי, איהר
 וועלט? „וואָס זשע, זאָג איך, ווילסט דו, למשל?“ זאָגט זי צו
 מיר: „וואָס זאָל איך וועלען? דו ווייסט ניט, וואָס איך וויל?
 איך וויל, זאָגט זי, זײן מיט איהם“. „נױ? און די שמוב?“ -
 זאָג איך. „די שמוב, זאָגט זי, איז אַ שמוב... האָט איהר עפּים
 צו איהר? וואָס מױג אײך, זי האָט זיך אויפגעזעצט און איז
 אַוועקגעפאַהרען מיט איהם אַהינצוצו, און איך בין געבליבען אײ-
 גער אַליין איבער דער גאַנצער שמוב. מאַהלט אײך אַ שמוב -
 אַזאַ יאָהר אויף מײנע שונאים! דאָס לעבען איז געוואָרען אויס
 לעבען, דאָס געשעפט איז געוואָרען אויס געשעפט. אַלסדינג איז
 געגאַנגען אַרצה, און מיר האָבען געהאַלמען אין אין שרייבען
 בריוולעך; איך שרייב צו איהר, זי שרייבט מיר אַפּ; בריוולעך
 אַהין, בריוולעך אַהער: „שלום לזוגתי היקרה...“ „שלום לפעלי

ה'יקר'... „אין גאָמעס ווילען, שרייב איך איהר, וואָס וועט זיין דער תכלית? מע' איז דאָך נישט מעהר ווי אַ מענטש! אָהן אַ בעל-הבית'שע, משמיינט געזאָגט... בקיצור, עס האָט מיר גע- האַלפֿען, ווי דער פאַראַיאַהריגער שניי. אויסגעפיהרט מסתמא האָט זי, נישט איך. וואָרום אַז זי וויל, איז עפּים אַ תירוץ?..

על-כפנים, איך ענדיג אַיך שוין די מעשה. איך האָב מיך צעבראַכען, צעלאָמעט, געמאַכט אַ תל פּנים געשעפט, איינע- פאַרקויפט, בדיל-הרל געוואָרען, אין האָב מיך איבערגעפעקעלט, מחלה, אָהן, צו זיי. געקומען אָהן, צו זיי, אָנגעהויבען אַרומ- קוקען זיך, וואוּ בין איך אין דער וועלט, שמעקען, אויסשמעקען, קיים מיט צרות איך האָב מיך אַרויפגעשלאָגען אויף אַ שטיקעל דרך, געמאַכט אַ שטיקעל שותפות מיט איינעם אַ סוחר, אַפילו אַזוי אַ גאַנץ לייטשער מענטש, אַ פיינער בעל-הבית, אַ וואַרשע- ווער פון די נאַלעוויקיס, און אַ שטיקעל גבאי אין שוהל; נאָר אין תוך אַרין אַ דרעהער, אַ שווינדלער, אַ קעשענע-גנב — מיך שיער אומגליקליך געמאַכט! פאַרשטעהט איהר שוין מסתמא, ווי דער קאַפּ איז מיר דעמאָלט געווען אין דער ערד? דערוויל, איך קום צו געהן איינמאַל אַהיים, מיינער געהט מיר אַקעגען עפּים מאַדינע, היטליך אויפן פנים און אָהן אַ צאצקע אויפן היטעל. מאַך איך צו איהם: „הער נאָר, משה'ל, וואוּ איז ערגיץ די צאצקע דיינע?“ מאַכט ער צו מיר: „וואַסער צאצקע?“... זאָג איך: „דאָס קנעפעל“. זאָגט ער: „וואַסער קנעפעל?“... זאָג איך: „דאָס קנעפעל, וואָס אויפן היטעל; ערשט אויף יום-טוב געקויפט אַ גיי היטעל מיט אַ נייער צאצקע!“... ווערט ער נאָך היטער ווי פרידער און מאַכט צו מיר: „אַראַפגענומען“... זאָג איך: „וואָס הייסט אַראַפגענומען?“ זאָגט ער: „איך בין פריי“... זאָג איך: „וואָס הייסט דו ביזט פריי?“ זאָגט ער: „מיר זענען אַלע פריי“... זאָג איך: „וואָס הייסט איהר זענט אַלע פריי?“ זאָגט ער: „מיר געהען שוין נישט“... זאָג איך: „וואָס הייסט איהר געהט שוין נישט?“ זאָגט ער: „מיר האָבען געמאַכט יד-אחת,

מיר זאלען ניש געהן... זאג איך: „וואָס הייסט איהר האַט
 געמאַכט יד-אָחת? וואָס פאַר מאַכערס? וואָס פאַר יד-אָחתני-
 קעס? — זאָג איך. — דערויף האָב איך מיך מאַקי אויסגעבראַכט,
 מפקיר געווען פון דיינעמווענען, דו זאָלסט נאָכדעם קאָנען מאַכען
 יד-אָחת?! אַז אַך און וועה, זאָג איך, צו דיר און צו מיר און צו
 אונז אַלעמען! גאָט זאָל געבען, זאָג איך, עס זאָל זיך האַמש ניש
 אויסלאָזען צו אַדישע קעס, וואָרום אומעמום, זאָג איך, איז דאָך
 דער איר דאָס פּרה-היהנרעל? ... אַזוי מאַך איך צו איהם און
 הייב אָן פֿייערען, זאָנען מיסר, ווי געוויינטליך אַ פּאַטער רעדט
 מיט אַ קינד. איז דאָך אַבער פאַרהאַן אַ ווייב, זאָל מאַרד ימים
 ונשים זיין, קומט זי צו לויפּען און לעגט מיר אוועק אַ מענה-לשון,
 אַזוי און אַזוי, אַז איך בין שוין גאָר אויסגעוועכט געוואָרען, אַז
 איך הייב ניש אָן צו וויסען, זאָגט זי, וואָס אויף דער וועלט טהוט
 זיך, אַז עס איז היינט געוואָרען, זאָגט זי, אַיין אַנדער וועלט גאָר,
 אַ קלוגע וועלט, אַיין אַפענע וועלט, אַ פרייע וועלט, אַ וועלט, זאָגט
 זי, פון אַלע גלייך, אויס אַדעס, אויס רייך, אויס האַרעלע-קנעכטעלע,
 אויס שעפעלע-שערעלע, אויס הינטעלע-האַווקעלע, אויס קעצעלע-
 דראַפעלע, אויס מייזעלע-בייסעלע... „טע-טע-טע, זאָג איך, פון
 וואָנען האָט זיך גענומען צו דיר, מיין ווייב, אַזאַ מאַדנע שפּראַך?
 עפּים אַ ניי לשון, זאָג איך, נייע ווערטער! אפשר וואָלסט דו
 שוין, זאָג איך, אין איינזענס אַרויסגעלאָזט די היהנער, זאָג איך,
 פון דער שטייג, קיש-קיש, קורע נאָ מוואַבאָדע? ... ווערט זי
 אָנגעצונדען, גלייך ווי איך וואָלט אויף איהר אויסגעגאָסען צעהן
 עמער זדיג וואַסער — אין נננו! — ווי זיי קאָנען... מילא,
 מוז מען שוין אויסהערען די דרשה בייזן סוף. איז אַבער דער
 הסרון, וואָס ס'איז אַהן אַ סוף. „ווייסט דו וואָס, זאָג איך, שאַ,
 זאָג איך, אַבער לאָז זיין גענוג, זאָג איך, אין שלאַג מיך אין האַר-
 צען: חמאתי, זאָג איך, עויתי ופּשעתי, זאָג איך, און אַיין עק,
 זאָג איך. אַזוי לאָז זיין שמיל? וויל זי ניש הערען, ניש זעהען.
 גיין, זאָגט זי, זי וויל וויסען, למאי, און סמייטש, און גוואָלד.

און בפירוש, און אדרבה, און וואָס הייסט עס, און ווי געשיקט זיך
 עס, און נאָך אַ מאָל, און טאָק נאָך אַ מאָל דאָס אייגענע: "...

.

איך בעט איך — ווער האָט דאָס אויסגעטראַכט אַ... ווייב?

ענדע געשיכטע נומער צוועלף.

געשיכטע נומער דרייצעהן

פֿונ'ם פֿרײַזױן

געשריבען אין יאָהר 1902

געשיכטע נומער דרייצעהן

פונ'ם פריזיון

— פון וואָס איך פֿאָהר? — תּוֹמט זיך אָן צו מיר אַ איד אַ הויכער, אַ דאַרער, אַ פֿאַרדיגער, מיט אַ פּלומען הימעל; ער האָט נאָר-וואָס אָפּגעראַווענט און לעגט-צינויף דעם סלית און תּמילין. — פון וואָס איך פֿאָהר? אַז אַך און וועה איז מיר, איך פֿאָהר פּונ'ם פּריזיון פֿאָהר איך. דאָס איז מיינער טאַקי אַ זעהן, אַט דער יונגערמאַן, וואָס ליגט אַט דאָ איינגעצויגען אויף דער פּאַנק. דאָס פֿאָהר איך מיט איהם פון יעדעפּעין פֿאָהר איך. געווען ביי אַדוואָקאַטען זיך איין עצה האַלטען, און אין איינוועגס ביי פּראָפּעסאָרען האַרבען, וואָס וועלען זיי זאָגען וואָס? אַ פּריזיון האָט מיר גאָט צוגעשיקט. פּיער מאָל געשטאַנען, און נאָך ניט פֿאַרטיג. און דוקא אַ פּן-יחיד, איינאונאיינציגער הייסט דאָס, אַ ריינער, איין אמת'ער, אַ כּשר'ער פּערוויוראַדניק... וואָס קוקט איהר מיך אָן וואָס? ס'איז אַיך פּריקע? איהר מעגט דאָס האַר-כען מעגט איהר עם.

די היסטאָריע פון דער געשיכטע איז אַזאַ מעשה: אַליין בין איך אַ מעווערעטשער פון מעווערעטש; אַ נולד בין איך, דאָס הייסט אַ געפֿאַרענער, ווי מע זאָגט, אַ מאַזעפּעווקער; אַ נכתב, אַ צוגע-טריבענער הייסט דאָס, אַ וואָראַטיליווקער; דאָס הייסט, אַמאָל

בין איך, ניש היינט געדאכט, געזעסען אין וואַראַטליווקע בין איך, נאָר היינט זיך איך אין מעזערעמש. ווער איך בין אין ווי אזוי איך הייט - איז איך קיין גרויסע נפקא-מינה, דאָכט מיר; נאָר מיין וזהבם נאָמען מוז איך איך יאָ זאָגען, וואָרום עס געהער זיך נאָן צום ענין, אין שטאַרק! הייסען הייסט ער איציק, דאָס הייסט אַברהם-יצחק, נאָר רופען רופט מען איהם אַלסער; אזוי דאָס זי איהם אַ נאָמען געגעבען, מייע זאָל געזונט זיין, מחמת ער איז אַ צימערדיגער, איינאנאיינציגער איז ער, אַ בן-יחיד. דאָס הייסט, מיר האָבען געהאַט, אַ חוץ איהם, נאָך אַ זינגעל האָבען מיר געהאַט, אַ זינגערען פון איהם מיט אַ יאָהר אָרער אַנדערע-אַל-בען, איהם צו לענגערע יאָהר; ער האָט געהייסען אייזיק האָט ער געהייסען. באַראַרף זיך טרעפען איין אומגליק, מע האָט איהם קנדהויז, אייזיקען הייסט דאָס, איבערגעלאָזט איינעם אַליין נאָך בין, ניש היינט געדאכט, דעמאָלט נאָך געווען אַ וואַראַטליווקער בין איך נאָך געווען, דאָס הייסט, איך בין געזעסען אין וואַראַט-טליווקע; איז זיך מיישב דאָס קינד, אייזיק הייסט דאָס, אין קריכט-צו גלייך אונטערין סאַמאָואַר און גיסט אויס אויף זיך אַ הדיגען סאַמאָואַר, ניש פאַר אייך געדאכט, און קאָכט זיך אַפ, איהם צו לענגערע יאָהר, אויף מירט קאָכט ער זיך אַפ; פון דעמאָלט נאָן איז ער, איציק, אברהם-יצחק הייסט דאָס, געבליבען אַ בן-יחיד, און זי האָט איהם פאַרציגען, מייע זאָל געזונט זיין, געגעבען אַ נאָמען אַלסער.

וועט איהר דאָך פרעגען: סמיטש, אַ בן-יחיד, איינאנאייני-ציגער, וואָס געהער זיך נאָן מיט איהם אַ פרויוו, וואָס? הערסט דו, אָט דאָס איז דאָך דער גאַנצער פאַרדראָס! שאַ! אפּשר מינט איהר, חס ושלום, אז ער איז אַ געזונטער יונג, ווי עס ניש זיך אויס אַמאָל אַ קינד, וואָס וואַכט אין דאָסקאַש? האָט איהר אייך אַ משות. איהר וועט פאַר איהם קיין צוויי גראַשען ניש געבען; אַ פאַרזעהעניש, אַ קראַנקער! שייך צו זאָגען אַ קראַנקער? קיין קראַנקער. חלילה, איז ער ניש, נאָר אַ געזונטער אַרדיי ניש. איין

עבירה, ער שלאָסט איצטער, וויל איך איהם נישט וועקען; אָט וועט ער אויפשמעהן, וועט איהר זעהען אַ סנאָסט פון אַ מענטשען, דױט אין בײנער, לאַנג און שמאַל, אַ פּנימ׳על ווי אַ פּיג, גרוגרת דרבי צדוק, און אַ וואַקס, משמײנס געזאַנט, אויסגעצויגען ווי אַ לולב, אינגאַנצען געראַטען אין איהר, אין מײנער, זאָל געװנט זײן, אױך אַ הויכע און אַ מאַגערע, אײן אײדעלע הײסט דאָס... הײנט פּרעג אױך אױך: פּאַדאַרף אױך עפּים אין זײנען האַפּען אַ פּרײזױו, אַז דײן און לאַנג איז ער, מײגען מױג ער נישט, און אַ וויל-גאַטע האָט ער?

סײזױ געקומען צום פּרײזױו — ווער מיר ווילגאַטע? וואָס מיר ווילגאַטע? עס הױבט זיך גאַרנישט אָן! וואָס איז די מעשה? די מעשה איז אַ פּשוטײע מעשה. דאָס אַנדערע זײגעל מײנס, אײזיק, דער וואָס האָט זיך קײנדױווי, נישט פאַר אױך געדאַכט, אָפּגעקאַכט מיטן סאַמאָואַר, האָט מען פאַרגעסען, אַפּנים, אויס-שמײכען פון די מעטריקעס. בײן אױך דאָך אַױעקגעלאָפּען צום קאָױזאַנעם רב, צום שרטה, מיט אַ גוואַלד: „סמײטש, גולן, רדצח אײנער, וואָס האָט איהר געהאַט צו מיר? למאי האָט איהר נישט אויסגעמעקט מיין אײזיקען למאי?“ פּרעגט ער מיך, דער טיפּש: „ווער איז געװען דער אײזיק?“ „וואָס הײסט, זאָג אױך, אײ-זיקען ווייסט איהר נישט? מיין ווהן אײזיק, דער וואָס האָט איבערגעקעהרט אױף זיך דעם סאַמאָואַר“, זאָג אױך. „וואָסער סאַמאָואַר?“ — מאַכט ער. „גוט מאַרגען, זאָג אױך, איהר זענט אַ היגער? אַ גוטער קאַפּ אױף אױך! אױף אזא קאַפּ, זאָג אױך, איז גוט קנאַקען נישט... ווער געדענקט נישט, זאָג אױך, די מעשה מיט מיין אײזיקען, וואָס האָט זיך אָפּגעקאַכט מיטן סאַמאָואַר? אױך פאַרשמעה נישט, זאָג אױך, וואָס זענט איהר דאָס פאַר אַ ראַ-בײנער בײ אונז אין שטערטעל, אַז קײן שאלות, זאָג אױך, פּאַס-קודעט איהר נישט, דערױף איז פאַרהאַן, זאָג אױך, אַ רב, זאָל מאַרײך ימים זײן; איז, דאַכט זיך, אַ זישר, איהר זאָלט האַטש אַכטיג געבען, זאָג אױך, אױף די געשטאַרבענע זאָלט איהר; אלא נישט —

צו וואָס באַדאַרף מען אייך מיט אייער מאַקסע? ... צום סוף, הערט וואָס סלאָזט זיך אויס. אימויסט-אומנישט האָב איך איהם אָפּגעזידעלט, דעם שענעם רב, וואָרום די מעשה מיטן סאַמאַ-וואַר איז גאָר געווען ניט דאָ אין מעזערעטש, ס'איז גאָר געווען בשעת מיר זענען, ניט היינט געדאַכט, געזעסען אין וואָרזאַמי-ליווקע. איהר פאַרשטעהט אַ מעשה? ס'איז מיר גאָר אַרזי-געפלינגען פון קאַפּ איז דאָס מיר!

קינזר הדבר, וואָס טויג אייך היסטאָריעס — זאָכען — מעשיית, פיו איך האָב מיך אַ ריהר געטהאָן, פאַפיערען אַהער, פאַפיערען אַהין, האָט מיין אַברהם-יצחק, איציק הייסט דאָס, וואָס מע דופט איהם אַלטער, אָנגעוואוירען די גאַנצע ווילגאַטע. נישטאָ קיין ווילגאַטע: נישטאָ קיין ווילגאַטע? שלעכט! אַ גוואַלד, אַ געפילדער, שטייטש, אַ בן-יהוד, אינאונאיינציגער, אַ ריינער, איין אמתער, אַ פשרער פערוויראדניק, און אָהן אַ שום וויל-גאַטע! נאָר געה שריי די וקיים — פאַרפאַלען!

האָבען מיר דאָך אַבער אַ גרויסען גאַט אויף דער וועלט! געהט מיין אַלטער, איציק הייסט דאָס, און שלעפּט ניט אַרזים דעם גרעסטען ושערעב, נומער 699? די פריסוסווע האָט זיך דעמאָלט געווינגט. דער פרינצעדאָמעל אַליין האָט איהם געגע-בען אַ זעץ אין פּלייצע: „בראָוואַ, איצקא, מאַלאַדיעץ!“ די גאַנצע שטאַדט האָט מיר מקנא געווען: נומער זעכס-הונדערט-נייען-און-נייענציג! אַט אַ גליק! מול-טוב! מול-טוב! ... מיט מול האָלט איהר לעבען! — פונקט ווי איך וואָלט דאָ אויסגענומען דאָס גרוי-מע געווינגט, די רי"ש אלפים!

נאָר אונזערע אידעלעך... ס'איז געקומען צום פריאַם — אַז מע האָט אָנגעהויבען צו פראַקעווען, פראַקעוועט מען נאָך! אַלע זענען געוואָרען מיט אַ מאַל וויסעט פינסטערע קאַליקעס; דער מיט אַזא חסרון, דער מיט אַזא חסרון...

קינזר הדבר, וואָס טויג אייך היסטאָריעס — זאָכען — מעשיית, ס'איז אָנגעקומען צו מיין ווהנים נומער 699, און מיין

איציק, אלטער הייסט דאָס, האָט געבאָך געמוזט מיט זיין פּבור שטעלען זיך צום פּרִיזִיּוֹן מיט אַלע שניידערס אין מיט אַלע שום-מערים, און עס איז געוואָרען ביי מיר אין שמוב אַ געוויין. שייך זאָגען אַ געוויין? אַ יללה, חושך! מיין ווייב, זאָל געזונט זיין, לעגט-אָיין די וועלט, די שטוד חלש'ט: סטייטש, וואָ איז דאָס געהערט געוואָרען, אַ פּן-יחוד, איינאונאיינציגער, אַ ריינער, אָיין אמת'ער. אַ כשר'ער פּערזוואַרניק - אין אָהן אַ פּיצעל וויל-גאָטע? און ער, מיין זודן הייסט דאָס, גאַרניט, גלייך ווי ניט איהם מיניט מען: "וואָס עס וועט זיין מיט פּל ישראל, וועט זיין מיט רב ישראל". - אזוי זאָגט ער פּלומרשט מיט אַ ווערטעל, און דער פּופיק בשעת מעשה ציטערט איהם מסמא גוט, וואָס זאָלט איהר דאָ קלערען?

האָבען מיר דאָך אָבער אַ גרויסען גאָט אויף דער וועלט: פּיהרט מען אַרײַן מיין איציקען, מחילה, אַ נאָקעמען, נעמט דער דאָקטער באַמראַכמען מיין איציקען, אלטערען הייסט דאָס, אויס-מעסטען איהם אין דער לענג און אין דער ברייט, מאַפען, קוקען, מוטשען, אַהער-אָהין - וואָס, מ'שטיינט געזאָגט, אז ער מױג ניט, דער הונט דאָס הייסט, מױגען מױג ער, נאָר פאַר קיין סאַלדאָט מױג ער ניט): ער האַפּט ניט קיין דריטהאלבען ווערש-קעס אין דער ברייט האַפּט ער ניט: נייע גאַרדען, אַ ווייסער ביליעט... וויעדער אַ מאָל אַ שמחה, אַ גדולה, מול-מוב, מול-מוב... מיט מול זאָלט איהר לעבען!... צונויפגעקומען זיך די משפּחה, געשטעלט משקה, געטרונקען לחיים. דאָנקען השם יתברך, גע-פּמריש דעם פּרִיזִיּוֹן!

נאָר אונזערע איהעלעך... מיניט איהר דאָך, אז עס האָט זיך ניט געפונען אַ שייגען, וואָס איז אַ בעלן געווען מטרען אין דער גובערניע, אז איך האָב געשמירט? וואָס מױג איך, סאיז ניט אזוועקגעגאנגען צוויי תּוּשִׁים פּוֹנִים פּרִיזִיּוֹן, קומט מיר אָן אַ פּאָ-פּיער, אז מע בעט מיין איציקען, אלטערען הייסט דאָס, ער זאָל זיך כּמריח זיין אַהינציג, אין דער גובערסקי פּרִיזִיּוֹן, נאָך

א מאל, „נא וואספאטאניע“ הייסט דאָס. געפעלט איך, אַשטייגער, די גוטע בשורה, האָ? אַ שענע חתונה! מיין ווייב, וואָל געזונט זיין, לעגט-איין די וועלט, די שטוד חלש'ט: סטייטש, סטייטש, צוויי מאל צום פּריוויו, אַ בן-יחיד, איינאונאיינציגער, אַ ריינער, איין אמת'ער, אַ פּשר'ער פּערוויראָדניק!

קיצר הדבר, וואָס מױג איך היסטאָריעס — זאָכען — מעשיות, אַז מע רופט אין דער גופערניע אַרײן, קאָן מען קיין חויר נישט זיין און מע מוז פּאָררען. געקומען אין דער גופערניע, הויב איך דאָך מסתמא אָן אַרומלויפּען, אַהין-אַהער, טאַמער זכות-אָבות, אַ גוט וואָרט — געה שריי „אני שלמה“, דערצעהל יענעס אַ מעשה, אַ בן-יחיד, איינאונאיינציגער, און נישט קיין געזונטער דערצו, — מאַכט ער נאָך דאָס גרעסטע געלעכטער! און מיין זעהן? אַ שענע-רען לעגט מען אין קבר אַרײן. נישט מחמת דער פּריוויו; ער הערט, זאָגט ער, דעם פּריוויו הערט ער אין דער לינקער פּיאַטע; אויב ס'איז איהם באַשערט, זאָגט ער, דיענען, וועט ער דיענען; נאָך וואָס דען? ער קאָן נישט איבערמאָגען אַז נזערע ימרים קאָן ער נישט, דאָס הייסט, די ימרים פון די ווייבער קאָן ער נישט צוועהען: אַ גופערסקי פּריסטסמווע, אַ קשיה אויף אַ מעשה, טאַמער, איך ווייס? ס'איז דאָך נאָך אַ גורל, ווי זאָגט איהר, אַ לאַטעריע איז דאָך עס!

דאָבען מיר דאָך אָבער אַ גרויסען גאָט אויף דער וועלט! מע האָט אַרײנגעפּיהרט מיין איציקען, אַלטערען הייסט דאָס, און דער גופערסקי פּריסטסמווע, איך בעט איבער איער כבוד, אַ נאָקע-מען, ווי די מאמע האָט איהם געהאַט, און מע האָט איהם גענומען וויעדער אַ מאל פון מה-טוב, באַטראַכטען אין דער לענג און אין דער ברייט, וויעדער אַ מאל מאַפען, קוקען, מיטשען. וואָס, משטיינס געזאָגט? אַז ער מױג נישט, דער הונט (דאָס הייסט, מױגען מױג ער, נאָך פאַר קיין סאַלדאַט מױג ער נישט). איינער האָט זיך אַפילו געשטעלט אַקעגען און געפרוכט אַ זאָג טהון: „גאָדען“.

האָט איהם דער דאָקטער אָפּגעהאַקט: „ניע גאָדיען!“ דער זאָגט: „גאָדיען“, דער זאָגט: „ניע גאָדיען“. „גאָדיען, ניע גאָדיען — אזוי לאַנג, אזוי ברייט, ביז דער גובערנאַמאַר אליין האָט זיך מטריה געווען פונים בענקעל, צוגעגאַנגען, א קוק געמאָרן און גע- זאָגט: „סאָווערשענאַ ניע גאָדיען“, דאָס הייסט — ער טויג אויף נייען-און-נייענציג פּפּרזח... האָב איך פּאַלד אַוועקגעקלאָפּט א דעפּעש אַהיים, געוויינטליך פאַרשמעלט: „מזל טוב! טאַוואַר אַקאַנטשאַטעלנע זאַבראַקאַוואַן“.

דאַרף זיך טרעפּען אויף מיין גליק, וועט איהר האַרצען א שענס, אז מיין דעפּעש קומט-אָן נישט צו מיר אַהיים, נאָך צו מיינעם א געשוועסטערקינד, מיין נאָמען טאַקי הייסט ער, א איד א גייד, און, איך בעט איבער אייער כבוד, א גרויסער דבר-אַחר. און ס'איז קיין חידוש נישט — ער האַנדעלט מיט אָפּסען האַנדעלט ער. האָט ער געהאַט אַרויסגעטריבען טאַקי אין דער אייגענער גובערניע א פאַרטייע אָפּסען און אַרויסגעקוקט אויף אַ דעפּעש, אז די אויגען זענען איהם שיער נישט אַרויס. קאָנט איהר פאַרשמעדין, ווי אזוי איהם איז געוואָרען אויפ'ן האַרצען, אז מע האָט איהם אָפּגעגעבען מיין דעפּעש: „טאַוואַר אַקאַנטשאַטעלנע זאַבראַ- קאַוואַן...“ איך האָב געמיינט, ער וועט מיך אויפּסען א לעבעדיגען, אז איך בין געקומען אַהיים. איהר פאַרשמעדיט א השגה פון א גייד א דבר-אַחר, וואָס האַנדעלט מיט אָפּסען? גענוג ער נעמט-איבער פּרעמדע דעפּעשען, איז ער נאָך גערעכט!...

אַצינד וועלען מיר זיך אומקעהרען נאָך א מאָל צוריק צו יענער צייט, ווען איך בין נאָך געזעסען, נישט היינט געדאַכט, אין וואַראַטליחוקע, און מיין איציק, אַלטער הייסט דאָס, איז נאָך געווען א קליין קינד איז ער נאָך. ויהי היום טרעפט זיך א מעשה, עפּים א רעוויייע אין שטאַרט, מע איז אַרומגעגאַנגען פון שמוצ צו שמוצ און מע האָט איבערגעשריבען איטליכען פּאַוונדער, פון קליין ביז גרויס, ווי אזוי ער הייסט און וויפּיעל ער איז אַלט, און וויפּיעל קינדער האָט ער, צי זכרים, צי נקבות, און ווי אזוי רופּט

מען זיי? ... אז ס'איז געקומען צו מיין איציקען: ווי אזוי רופט מען איהם? זאגט מיין ווייב, זאל געזונט זיין: אלטער. איז זיך מיישב יענער, מע זאגט איהם אלטער — א שטענע ריינע פפרה; געהט ער און פארשרייבט: „אלטער“.

אודאי קומט מיר אן פונקט אין א יאהר ארום נאָכ'ן פריזיוו א נייע בשדחה: מע זוכט מיין זעהן אלטערען, ער זאל זיך שטעלען מהילה צום פריזיוו אין וואַראַטיליווקע! — וואָס סע האָט זיך מיר גע'הלומ'ט יענע נאָכט און היינטיגע נאָכט און א גאָנץ יאהר! נאָ דיר אזאָ נייעס! ברוך הבא, א איד רב אלטער!

קינדר הדבר, וואָס טויג אייך היסטאָריעס — זאכען — מעשיות, מע רופט מיין איציקען, אלטערען הייסט דאָס, נאָך אַ מאָל צום פריזיוו גאָר איבעראַניעס! מיין ווייב, זאל געזונט זיין, לעגט-אין די וועלט, די שנור הלש'ט. סטייטש, וואו איז דאָס געהערט געוואָרען, מע זאל אויספֿאָהרען די גאַנצע וועלט פֿון איין עק ביזן אנדערען עק, אז אַ בן-יחיד, איינזאָנאָניציגער, א ריינער, איין אמת'ער, אַ פֿשר'ער פֿערוויזראַדניק זאל באַדאַרפֿען שטעהן דריי מאָל צום פריזיוו! נאָר געה רעד טערקיש, רעד טאָ-מעריש — וואָס טהוט מען וואָס? בין איך אוועקגעלאָפֿען צו אונזער „אָפֿטשעמטווע“, געמאַכט אַ גוואַלד, קיים גע'פועלט, צעהן אידען זאלען אָפֿשווערען און חתמנען זיך, אז זיי ווייסען פֿאַזי-טיוו, אז איציק איז אַברהם-יצחק, און אַברהם-יצחק איז אלטער, און אז אלטער און איציק און אַברהם-יצחק זענען אלע איין פֿאַרשוין. באַקומען דאָס פֿאַפֿיער, בין איך אוועק מיטן פֿאַפֿיער קיין וואַראַטיליווקע. געקומען קיין וואַראַטיליווקע — אַ גאַסט! וואָס מאַכט אַ איד רב יאָסעל? וואָס טהוט איהר היע? וויל איך דאָך מסתמא ניט אויסזאָגען — צו וואָס דאַרף איך עס? גלייכער אז אַ איד ווייסט ווינציגער. „גאָרניט, זאָג איך, איך באַדאַרף דאָ האַבען צו אַ פֿריץ“... „מכח וואָס?“... „מכח פֿראַסע, זאָג איך, איך האָב געהאַנדעלט, זאָג איך, פֿראַסע האָב איך געהאַנדעלט, געגעבען איין אַדערזיף, ניטאָ ניט קיין פֿראַסע, ניט קיין אַדערזיף.

פּאַרפּאַלען. זאָג איך, די קוה מיטן שטיקעל! " און לאָז מיך
 אַוועק גלייך אין דער פּריסטסטווע. איך קום אין דער פּריסט-
 סטווע קום איך, טרעף איך דאָרט אַ שרייבער פון די שרייבערס
 אין דערלאַנג איהם דאָס פּאַפּיער. איבערגעלייענט דאָס פּאַפּיער,
 ווערט ער מלא רציחה, דער שרייבער הייסט דאָס, און טהוט מיר
 אַ שמיץ דאָס פּאַפּיער אין פנים אַרײַן מיט אַ מין פּיער, מע זאָל
 באַהיט און באַוואַהרענט ווערען! סטופּאַטיע - געהן זאָלט איהר,
 הייסט דאָס, צו אַלדי רוחות מיט אַלע אַיערע נעמען און מיט
 אַלע אַיערע אידישע מאַניפּאַרגעס: „איהר ווילט זיך, זאָגט ער,
 איסרעדיהען פּונם פּרײַזוו, זשידי מאַשעניקי, זאָגט ער, ווערט ביי
 אַיך פון אַכרהם - יצחק, און פון יצחק - איציק, און פון אי-
 ציק - אַלטער. נײַן, ביי אונז געהען נישט אָן אַזעלכע שטיקלעך,
 שאַכער-מאַכער! ... „נײַ, קלער איך מיר, וויפּאַלד „שאַכער-מאַ-
 כער“, מינט ער מסתמא אַ קערבעל“... און איך נעם אַרויס אַ
 מוטע און וויל איהם אַרײַנרוקען אין האַנט אַרײַן, און רופּ מיך
 אָן צו איהם שטילערהייט: „איזוויניטיע, וואַשע וויסאַקע-פּראַ-
 האַזשימעלסטווע!“... אַז ער האַפט זיך נישט אויף מיט אַ געשרײַ:
 „וויאַטקי?!“... עס זענען זיך צונויפגעלאַפּען נאָך שרייבערס,
 אין, וואָס טוים איך, מע האַט מיר געגעבען דעם וועג האַט מען
 מיר... אַזאַ-נ-אומגליק - באַדאַרף איך אַנטרעפּען גראַד אויף אַ
 „נקי-כפּימוניק“... מאַהלט איך, עס רעדט זיך נאָר אַזוי, אַז ער
 נעמט נישט - צווישען אידען ווערט מען נישט פּאַרפּאַלען; איך
 האָב געפונען אַ אידען, וואָס דורך איהם נעמט ער... עס האַט
 געהאַלפּען ווי אַ טוידטען באַנקעס - אין סײַז געבליבען, אַז איך
 האָב נאָך אַ זעהן, וואָס ער הייסט אַלטער. זאָל ער מוחל זײַן,
 אַלטער הייסט דאָס, זיך שמעלען אין וואַראַטיליווקע צום פּרײַזוו
 זאָל ער זיך. אַ גוט פּעקעל!

ווי אַזוי איך האָב איבערגעלעבט דאָס יאָהר - בין איך
 שטאַרקער פון אַינען בין איך! האַמש אַז מע וויל שמעסען צוריק,
 וואָס האָב איך, שוטה, כּוּראַ צו האַפּען? צעהן מאָל פּרײַזוו, אַז

איך חיים, או ער מױג ניש, דער הונט (שייך זאָגען, מױג ניש?
 מױגען מױג ער, נאָר פאַר קײן סאַלדאָט מױג ער ניש); ונפרט,
 אז מע האָט איהם שוין צוויי מאל אַרױסגעפראַקעוועט האָט מען
 איהם. נאָר צוריק בין איך זיך מױשב: אַ פּרעמדע שטאַדט,
 אַ פּרױטסטמווע מיט „נקי-כּפּימניקעס“, אַ קשיה אויף אַ מעשה?...
 האָבען מיר דאָך אָבער אַ גרויסען גאָט אויף דער וועלט!
 מיין אלטער, איציק הייסט דאָס, האָט וויעדער אַ מאל געצויגען
 אַ זשערעב, וויעדער אַ מאל זיך געשמעלט צום פּריאָם, און גאָט
 האָט אַ גס געטהאָן, די וואַראַטיליווקער פּרױטסטמווע האָט איך
 געזאָגט „ניע גאָרען“, און האָט איהם אַרױסגעגעבען איך אַ וויי-
 סען בילעט. האָבען מיר שוין, מיט גאָט׳ס הילף, צוויי ווייסע
 בילעטען!

געקומען אַרױס — שושן ושמה! געמאכט אַ פעודה, צו-
 נױפּגערוסען כּמעט די גאַנצע שטאַדט, געהילעט, געמאַנצט בין
 מאָג. וועמען הער איך אַצינד? און ווער איז צו מיר גלייך?
 אַ קיסר!

אַצינד וועלען מיר זיך אומקעדערען צוריק צו מיין אַייזיקען,
 עלױז-השלום, דער וואָס האָט, איהם צו לענגערע יאָהר, איבערגע-
 קעהרט אויף זיך דעם סאַמאָואַר נאָך קינדווייז, — וועט איהר
 הערען אַ שענס וועט איהר הערען. איהר פאַרשטעהט אַ מעשה?
 געה זיי אַ נביא, או דער שענער רב דער קאָוויאָנער פּון וואַראַט-
 ליווקע וועט איהם פאַרגעסען אייטמעקען פּון די מעטריקעס, דעם
 געשטאַרבנעם הייסט דאָס, און עס וועט זיך רעכענען אויף מיר
 אַ דוב, או איך האָב נאָך ערגיץ אַ ווהן אַייזיק, וואָס באַדאַרף זיך
 שטעלען היינטאָס יאָהר צום פּרױזוו! נאָ דיר אַזאַ מין באַמבע!
 וואָס איז דאָס פאַר אַיין אומגליק אויף מיר? ווער מיר אַייזיק?
 אַייזיק איז שוין לאַנג אויף דער אמתער וועלט! אזוי שענה איך,
 האַלט מיך אַיין עצה מיט אינוער ראַבינער: וואָס טהוט מען,
 וואָס? זאָגט ער: „ס׳איז ניש גוט!“ „פאַר וואָס, זאָג איך, איז
 ניש גוט, פאַר וואָס?“ „דערפאַר, זאָגט ער, ווײל איציק אין

אייזיק איז איין טאמען". "ווי אזוי, זאג איך, איז אייזיק און אייזיק איין טאמען, חכם איינער?" זאגט ער: "אייזיק איז יצחק, יצחק איז איסאק, איסאק איז איזאק און איזאק איז אייזיק..." א גוטער משל!

קיינער הרבר, וואס מיינט אייך היסטאריעס - זאכען - מעשיות? מע זוכט מיין אייזיקען, מע מרענט פון מיר די אדרערען, איך זאל איהם שטעלען צום פריוויו זאל איך איהם! אין שטאב ביי מיר איז געווארען א נייער געוויין. שייך זאגען, א געוויין? דורכן בית-המקדש. ערשטענס, האט מיין חייב, זאל לעבען, ויך דערמאנט אינם געשטארבענעם, אייפגעוועקט די אלטע וואונדערן. געזיח וואלט ער, זאגט זי, בעסער לעבען און שטעקן איצטער צום פריוויו, איידער, זאגט זי, ער זאל ליגען אין דער ערד און די ביינער זיינע זאלען פוילען... והשנית, האט זי מורא, טאמער הלילה איז טאקי, לא יעלה ולא יבוא, ווי דער ראבוינער זאגט, אז אייזיק איז יצחק, יצחק איז איסאק, איסאק איז איזאק און איזאק איז אייזיק, איז דאך טאקי ניט פרייליך!... אזוי זאגט זי, מיין חייב זאל געזונט זיין, און לעגט-אין די וועלט, און מיין שונור, געוויינטליך, הלשיט! א ווערמעלע אייסצוועדען - א בן-יחיד, איינזאנאיינציגער, א ריינער, אין אמתער, א כשרער פערזווארדיק, דיי מאל געשמעלט ויך צום פריוויו, צוויי ווייסע בילעטען - און איז נאך ניט פארטיג!...

האָב איך גענומען, הייסט דאָס, די פיס אױף די פלייצעס און בין זיך דורכגעפֿאָהרען קיין יעדוּפּעץ בין איך זיך, אין עצה האַל-מען זיך מיט א רעכטען אַדוואַקאַט, און אַגב האָב איך טאַקי מיט-גענומען מיין זעהן, איך זאל זיין מיט איהם ביים פראַפּעסאָר, הערען וואָס דער פראַפּעסאָר וועט זאָגען, צי מױג ער, צי מױג ער ניט, האַטש איך ווייסן אַליין גאַנץ גוט, אַז ער מױג ניט, דער הונט (שייך זאָגען, ער מױג ניט? מױגען מױג ער, נאָר פאַר קיין סאַל-דאָס מױג ער ניט)... און אַז איך וועל הערען וואָס דער אַדוואַקאַט וועט מיר זאָגען און וואָס דער פראַפּעסאָר וועט מיר זאָגען, וועל

איך שוין דעמאלט קאָנען שלאָמען רוהיג, אויפהערען האָבען צו טהון מיטן פּריוויו... צום סוף, וואָס לאָזט זיך אויס? עס לאָזט זיך אויס, אז די אַדוואָקאָטען מיט די פּראָפּעסאָרען ווייסען אלע מעדל פון אַ מיידיטען ווייסען זיי. אז דער זאָגט אזוי, און דער זאָגט אזוי: וואָס איינער זאָגט, דרינגט דער אַנדערער קאָפּיד. דיל אין משוגע צו ווערען! וועט איהר הערען.

צום ערשטען אַדוואָקאָט האָבן איך אָנגערופען אויף איינעם אַ גראַבען קאָפּ אַ שמומפיגען, און דוקא מיט אַ גרויסען שטערן אין מיט אַ גלאַטען קאָפּ, אַ ליסינע, האָטש נעם קאָטשע-אויס אויף איהר אַ בלאַט לאַקשען. ער האָט בשום אופן ניט געקאָנט פאַר-שמעהן, דער חכם, ווער איז אַלטער, און ווער איז אייזיק, און ווער איז אַברם-יצחק, און ווער איז געווען אייזיק? דערצעהל איך איהם האָך איבער נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל, אז אַלטער און אייזיק און אַברם-יצחק — דאָס איז איין מענטש, און אייזיק איז דער, וואָס האָט איבערגעקעהרט אויף זיך דעם סאַמאָואַר, בשעת איך בין געווען אַ וואָראַמיליווקער, און וואָראַמיליווקע הייסט עס... מיין איך, אז איך בין שוין מיט איהם פאַרטיג. צום סוף טהוט ער מיך אַ פרעג נאָך איבעראַנייעס: „פּאָוואָלטי, שטעהט נאָך שטעהט, ווער זשע איז צווישען זיי דער עלטערער, אייזיק, צי אַלטער, צי אַברם-יצחק?“ „אַט האָסט די דיר: — מאַך איך צו איהם. — איך האָב אייך שוין, דאָנט זיך, פּופּצעהן מאָל געזאָגט האָבן איך אייך, אז אייזיק און אַברם-יצחק און אַלטער איז אלע איין פאַרשוין, דאָס הייסט, דער אמתער נאָמען זיינער איז אייזיק, דאָס הייסט אַברם-יצחק, נאָר רופּט מען איהם אַלטער, די מאַמע זיינע, זאָג איך, האָט איהם אזוי פאַרציגען, און אייזיק, זאָג איך, איז דער, וואָס האָט איבערגעקעהרט אויף זיך דעם סאַמאָואַר, זאָג איך, בשעת איך בין נאָך געווען אַ וואָראַמיליווקער, און וואָראַמיליווקע הייסט עס...“ ווען זשע, מאַכט ער, וואָסער אַזער הייסט דאָס, איז געשטאַנען אַברם-אלטער, מיין איך, יצחק-אייזיק, צום פּריוויו? וואָס בעלעבענטשעט ער? —

זאג איך. — וואָס האָט איהר צונויפגעמישט קאָשע מיט באַרשט? דאָס ערשטע מאָל אויף מיין לעבען, זאָג איך, סרעסט זיך מיר, און אַ איר זאָל טראָגען אויף זיך אַזאַ גרויסן קאַפּ, זאָג איך! מע זאָגט דאָך איך, און יצחק און אברהם יצחק און איציק און אייזיק און אלטער — דאָס איז אַלץ איין מענטש! איין מענטש! — „שאַט, זאָגט ער, שרייט נישט אַזוי, וואָס שרייט איהר?“ ... איהר האַרסט? ער איז נאָך גערעכט!...

בקיבור, כּהאָב אַ שפּיי געטהאָן אין אַוועקגעגאַנגען צו איין אַנדער אַרוואַקאָמט, און האָב אָנגעטראָפּען שוין דוקא אויף אַ גמרא-קעפעל האָב איך אָנגעטראָפּען, נאָר אַ ביסעל שוין צו פּיעל איבער-געשפּיצט. ער האָט זיך געריבען דעם שטערן און געלערנט דעם פּשט, געדריעהט, געמוטשעט די זאַקאַנעס, געדרינגען, און נאָ אַמאָן-וואַניע טאַקאָן סאָ סטאַטיאָ האָט די מעווערעטשער פּרינסטמאָוע איהם גאָר נישט געטראָט צושרייבען. נאָר וואָס דען? ס'איז פאַרהאַן אַ זאַקאָן, זאָגט ער, און וויבאַלד די פּרינסטמאָוע האָט איהם יאָ צוגעשריבען, דאַרף איהם יענע פּרינסטמאָוע אויסשריי-בען, „וויקליומשאַיען“ הייסט עס. און וויעדער איז פאַרהאַן, זאָגט ער, אַ זאַקאָן, און די פּרינסטמאָוע האָט איהם צוגעשריבען און יענע פּרינסטמאָוע האָט איהם נישט אויסגעשריבען, „וויקליומשאַיען“ הייסט עס, מוז זי איהם אויסשרייבען, „וויקליומשאַיען“ הייסט עס. און וויעדער איז פאַרהאַן אַ קאָסאַציע, און וויבאַלד יענע פּרינסטמאָוע וויל נישט אויסשרייבען, „וויקליומשאַיען“ הייסט עס...

בקיבור, אַזאַ זאַקאָן אין אַזאַ זאַקאָן, אַזאַ קאָסאַציע און אַזאַ קאָסאַציע — ער האָט מיר אָנגעקאָסאַציעט אַ פּילען קאַפּ האָט ער מיר אָנגעקאָסאַציעט, און איך האָב געמוזט געהן צו אַ דריטען האָב איך געמוזט, און האָב אָנגעטראָפּען אויף אַ נייעם שלים-מזל, נאָך נאָר אַ יונג אַרוואַקאָממעל, נאָר-וואָס פּון דער נאָדעל אַרזיס, דאָס הייסט, וואָס האָט נישט לאַנג געענדיגט „זרי“, זעהר אַ צוגע-לאַזט מענטשעל אַפּילו, מיט אַ צינגעלע ווי אַ גלעקעל — אין סע

קריינגט. ווייזען ווייזט אויס, אז ער לערענט זיך נאך רעדען לע-
 רענט ער זיך, מחמת אז ער רעדט, זעהט מען, אז ער האָט הנאה
 האָט ער, ממש סע קומט איהם צו אַ שטיק געוונט. ער האָט זיך
 אזוי צערעדט, אזוי צעפלאַקערט, געהאלטען אַ גאנצע דרשה נע-
 האַלטען, אז איך האָב געמוזט איהם איבערשלאַגען אין מיטען אין
 זאָגען: „זעהר פֿיין, זאָג איך, איהר זענט אַרדאי זעהר גערעכט;
 נאָר וואָס מױג מיר, זאָג איך, אײער וויינען, וואָס איהר פֿאַזיינט
 מיך? איהר גיט מיר בעסער אין עצה, זאָג איך, מיט מיין זעהן
 וואָס מױג איך, טאַמער הלילה טהױט מען איהם אַ רוף טאַמער?“
 קינור הדבר, וואָס מױג איך היסטאָריעס — זאָגען —
 מעשיחה, איך האָב מיך דערשלאַגען צום רעכטען, צום אמת'ען
 אדוואָקאַט. דאָס איז, פֿאַרשטעהט איהר מיך, שױן איין אדוואָקאַט
 פון די אלטע אדוואָקאַטען, איין אדוואָקאַט, וואָס פֿאַרשטעהט אַ
 ענין. איך האָב איהם אויסדערצעהלט די גאנצע געשיכטע פון אַלף
 פֿון תיר, אין ער איז געזעסען די גאנצע צייט צוגעמאַכט די אויגען
 אין געהאַרנט. אויסגעהערט, מאַכט ער צו מיר: „שוין? האָט
 איהר שױן געענדיגט? פֿאַהרט אַהיים, סױזו פֿלאַטע, מעהר ווי
 דריי הונדערט קערבלעך שטראָף וועט איהר נישט צאָהלען.“ זאָט
 דאָס איז גאָר? — זאָג איך. — ע! איך זאָל וויסען, אז דאָ שמעקט
 נאָר מיט דריי הונדערט קערבלעך שטראָף! איך האָב מורא פֿאַר
 מיין זעהן האָב איך מורא!“ „וואָסער זעהן?“ „וואָס הייסט,
 זאָג איך, וואָסער זעהן? מיין אלטער, איציק הייסט דאָס!“ „וואָס
 געהער זיך דאָס אָן, זאָגט ער, מיט איציקען?“ „וואָס הייסט,
 זאָג איך, וואָס סע געהער זיך אָן? טאַמער, הלילה, שלעפט מען
 איהם נאָך אַ מאָל טאַמער?“ „ער האָט דאָך, זאָגט איהר, אַ
 ווייסען פֿילעט.“ „ער האָט, זאָג איך, צוויי ווייסע פֿילעטען?“
 „נן, אם פֿון, וואָס זשע ווילט איהר?“ „וואָס זאָל איך וועלען?
 חילען וויל איך גאָרנישט; איך האָב נאָר מורא, זאָג איך, אזוי ווי
 מע זוכט איצטער אייזיקען, און אייזיק איז נישט, און אזוי ווי
 אלטער, איציק, הייסט עס, שטעהט פֿאַרשיבען אַכרעם-יצחק, און

יצחק - אזוי זאגט דער ראבינער אונזערער דער לעקיש - איז
 איסאק, און איסאק איז איזאק, און איזאק איז אייזיק, קאן מען
 הלילה זאגען אייף מיין אייזיקען, אדער אברהם-יצחקען, אלטערען
 הייסט דאס, אז ער איז דאס דער אייזיק? נו, וואס זשע איז,
 מאכט ער; אדרבה, נאך גלייכער! אויב אייזיק איז אייזיק, וועט
 איהר פארשפארען צאהלען שטראף אייך. ער האט דאך, זאגט
 איהר, א ווייסען בילעט? "צוויי, זאג איך, ווייסע בילעטען! די
 בילעטען האט אבער אייזיק, ניט אייזיק". איהר זאגט דאך,
 מאכט ער, אז אייזיק איז אייזיק? "ווער זאגט דען, זאג איך,
 אז אייזיק איז אייזיק?" "אָט האָט איהר דאך נאָר-וואָס, זאָגט
 ער, געזאָגט, אז אייזיק איז אייזיק?" "איך זאָג? ווי קאָן איך,
 זאָג איך, זאָגען אזא זאך, אז אייזיק איז גאָר אלטער, און אייזיק
 איז דער, וואָס האָט איבערגעקעהרט אייף זיך דעם סאַמאָואַר,
 בשעת איך בין נאָך געווען אַ וואַראַטיליווקער, אין וואַראַטיליווקע
 הייסט עס?..." ווערט ער אָנגעצונדען און הייסט מיר געהן:
 "סמפּאָטיע, זאָגט ער, ווי, זאָגט ער, נאָראַענדליווע, זאָגט ער,
 יעווריי", זאָגט ער:.... איהר פארשמעהט וואָס דאָס הייסט? דאָס
 הייסט: איך בין אַ טרניק. איהר הערט? איך בין אַ
 טרניק! איך!!!

פּרעסע געשיכטע נומער דרייצעהן.

געשיכטע נומער פערצטדן

מע טאָר ניש ויין קיין נומער!

געשריבען אין יאָהר 1903

געשיכטע נומער פערצעהן

מע מאָר ניט זיין קיין גומער!

— מע מאָר ניט זיין קיין גומער! — מאַכט צו מיר אַ לייִ-
מישער איד מיט אַ גילקע אויף דער נאָז און נעמט ביי מיר אַ פּאָ-
פּראָס אויף צו פּאַררויכערן. — הערט איהר, וואָס איך זאָג אײַך?
מע מאָר ניט זיין קיין גומער! איבער מיין גומסקיט, איבער מיין
פּאַרלע ווייכען כאַראַקטער, האָב איך מיר אַליין אָנגעאַרבייט אַ
חתונה, אויסגעקאָדעוועט אײַן אומגליק ביי אײַך אין שמוץ, צוויי
אומגליקען! איהר מענט דאָס האַרבען!

גאָט האָט מיך געוואָלט מוכה זיין מיט אַ מצוה, האָט ער
מיר צוגעשיקט אַ יתומה מיט אַ יתום. דער אויפערשטער האָט
מיך געשמראָפּט, מיר ניט געגעבען קיין קינדער, האָב איך מיר אַליין
גענומען; גענומען פרעמדע קינדער, זיי געטהאָן גוטס, געמאַכט
פאַר לייט, צאָהלען זיי מיר איצטער מיט שטיינער.

קודם דאַרף מען אײַך דערצעהלען פון דער יתומה, פון וואַנען
האָט זיך צו מיר גענומען אַ יתומה? איז אזוי די מעשה. מיין
ווייב האָט געהאַט אַמאָל אַ שוועסטער, אַ יונגערע, פּערעל האָט
זי געהייסען. איז זי געווען, פּערעל הייסט דאָס, וואָס זאָל איך
אײַך זאָגען, אײַן פאַרשוין אין דער וועלט. זיי זענען אַלע שענע.
דאָס הייסט, מיין ווייב איז נאָך היינט אײַך אַ שענע אידונע.

פאר זייער שענקייט פלעגט מען זיי נעמען ווי זיי שמעהען אין געהען, אפגילטען. בין איך אייך ניט אויסען.

אז וי האָט חתונה געהאַט, די שוועגערין מיינע, האָט מען געזאָגט, אז וי האָט געטראָפּען אַ שמאַליץ-גרויב, אַ גליק, וואָס טרעפט זיך איין מאל אין הונדערט יאָהר, אַ גביריש קינד, וואָס האָט באַ-דאַרפט ירשענען אַ זיידען אַ גביר און אַ טאַמען אַ גביר און אַ פעטער אַ „בעזוימניק“ אַ גביר – פון אלע זייטען גבירים. אַ גליק! בין איך אייך ניט אויסען. איז אָבער דער חסדון, וואָס דער יונגעראַן אליין איז געווען אַ דער-רוח-זייסט-האַס. דאָס הייסט, אזוי איז ער אַפילו געווען אַ גאַנץ פיינער יונגעראַן, ניט קיין נאַרישער, און ניט קיין גראָבער יונג, אין אַ גוטער מענטש, אַ זאָגעלאַזער, אַ פרייליכער. נאָר וואָס דען? אַ שאַרלאַמושקע! לאַז ער מיר מוחל זיין, ער איז שוין אויף דער אמתער וועלט. דהיינו, וואָס הייסט אַ שאַרלאַמושקע? ער האָט ליעב געהאַט אַ קערטעל. אָבער ווי אזוי, מינט איהר, ליעב געהאַט? דאָס חיות מיט דער נשמה! צוליעב אַ קערטעל וואָלט ער אייך געגאַנגען הונדערט מיל צו-פּיס. תחילת איז געווען אַ „זענס-און-זעכציג“, אַ אידישע „אַקע“, אַ „מזוקעלקע“, אַ „טערטעל-מערטעל“ – צוויי-שען אייגענע, איין מאל אין חודש, אין די לאַנגע ווינטערדיגע נעכט... נאָכדעם האָט זיך אָנגעהויבען אַפּטער אין אָפּטער, מיט יונגעלייט, מיט ווייסע-חברדינקעס, מיט וואַ ערגיין אַ שלאַק, אַ פּוּסמעפּאַסניק, אַ לעדינגעהער. און איהר וואָלט וויסען זיין, אז דאָרט וואַ אַ קערטעל, איז שוין אלסדינג, וואָס אין דער קאַרט! ווער קוקט דעמאלט אויף אַ מנחה? ווער רעדט פון אָהן אַ היטעל? פון הלול-שבת? און פדומה אַועלכע זאָכען, וואָס זענען שוין צו אידישקייט? און ווי אויף-צו-להכעיס, איז פערעל, מיין שוועגערין הייסט דאָס, געווען אַ פרום ווייבעל, אַ פּש-ים, און האָט מסתמא ניט געקאַנט ליידען זיינע שענע חפציות מיט זיינע גענג. איז זי געלענען טאָג ווי נאָכט מיטן פנים אין קישען און האָט גע-זיינט אויף איהרע יאָהר אין טעג, אזוי לאַנג, ביז זי האָט אָנגעהויבען

אונטער-צוקרענקען, פריהער פאזאלינקע, נאכדעם שטאַרקער אין שטאַרקער. וואָס טויג אײך, פערעל איז געשטאַרבן. בין איך אײך ניט אויסען.

פערעל איז געשטאַרבן און האָט געלאָזט אַ קינד, אַ מיידעל פון אַ יאָהר זעכס-זיעבען. דער מאַן איז געווען ערגיץ אין אלדי שוואַרצע יאָהר אין אַדעס; ער האָט זיך אַריינגעלאָזט אין דעם שפּיעלען אַזוי ווייט, אז ער האָט געמאַכט אַ תּל פון זיין געלט און פון זיין טאַמעניס געלט און פונם זיידעניס ירושה — אַ תּל-עולם איז פון איהם געוואָרען! סײַז נאָר אַ סכרה, אז ער האָט זיך אַריינגעהאַפּט ערגיץ אין אַ טורמע. נאָכדעם האָט ער זיך אַ צייט אַרומגעשלייעט ערגיץ, פאַקומען עפּים אַ מאַדנע קרענק און איז געשטאַרבן אין פרעמדע תּכריכים. אָט האָט איהר אײך אויף אַ מינוט אַ סך-הכל פון אַ געזינדעל. און אָט אַזוי איז ביי מיר פאַרבליבען זייער טעכטערעל, אַ יתומה'לע נעבאָך, ריזעל הייסט זי. איך האָב זי גענומען צו זיך נאָך קינדווייז, וואָרעם קיין קינדער, פאַרשטעהט איהר מיך, האָב איך ניט, דער אויבער-שמער האָט מיך געשמראָפּט — לאַז זי זיין אַ קינד. וואָלט געווען גוט, איז אָבער דער הסיון, וואָס צו גוט טויג אויף פּפרות! ביי אײן אַנדער פעטער וואָלט אזא מיידעל אַ יתומה געוואָפּטען אין קיך, געווען אַ הילף אין שטוב, געשמעלט דעם סאַמאָואַר, גע-פאַלגט אַ גאַנץ און דאָס גלייכען, און ביי מיר איז זי געווען פאַר-רעכענט פאַר אײן אייגען קינד — דאָס אייגענע קליידעל מיט די אייגענע שיך מיט'ן אייגענעם עסען, וואָס מיין ווייב. וואָס איז שיך זאָגען — ביי אײן טיש גלייך מיט אונז. בין איך אײך ניט אויסען.

שפעטער, אז די דאָזיגע ריזעל האָט אָנגעהויבען אַלמערדוואַכ-סען, האָב איך זי אוועקגעגעבען לערנען צו אַ שרייבער. אין פון דעם אמת קאָן מען ניט אוועקגעהן — זי איז געווען אַ געדאַמטן קינד, אַ שטילע, אײן עהרליכע, אַ גוטס אין אַ קלוגע, און שען —

שען ווי די גאנצע וועלט. איך האָב זי באמת ליעב געהאַט, ווי מינס איין אייגען קינד. קינדער, ווייסט איהר דאָך, וואַסמען, ווי פעטשעריצעס; איידער מע קוקט זיך אַרױס, אַהא — מע דאַרף שוין קלערען משה חתונה מאַכען. און ווי אויף-צו-להכעיס, איז מיין פלימעניטשקע געוואַסען טאַקי נאָר ווי אויף הייווען, הויך און שען און געוונט און איין אַסאַבע — אַ רויז. מיין ווייב האָט איהר ביסלעכווייז אָפגעלעגט אַ ביסעל גרעט, „פאַזעלע“, העמדער, ליילעכער, ציכלעך. איך, פון מיין זייט, האָב נאָר אַ דערש ניט גערעכענט, ווי צו געבען איהר עטליכע הונדערט קערפּלעך נון אויך. און מע האָט איהר אָנגעהויבען רעדען שידוכים. וועמען רעדט מען אזא מיידעל אַ יתומה? אַז קיין עלטערען האָט זי ניט, אַ טאטען האָט זי געהאַט, לאָז ער מיר מוחל זיין, עפּוים ניט אזא פיינעס מענטשען, און קיין טווענטערס נון קאָן איך איהר ניט אַנדערלעגען. באַדאַרף מען איהר געפינען איהר גלייכען, אַ יונגענמאַן אַזעלכען, וואָס זאָל איהר קאָנען געבען פרויט. וואו זשע קיינט מען אַזעלכעס, אַז קיין בעל-הבתישען שידוך קאָן מען ניט גרייכען, און קיין בעל-מלאכה וויל איך ניט — זי איז דאָך פאַרט מיינע אַ שטיקעל אייגענע, מיין ווייביס אַ שוועסטערס אַ מיידעל? האָט מיר גאָט צוגעשיקט אַ בתרעל אַ פּריקאזשטיק פון אַ יאהר עטליכע און צוואַנציג, וואָס פאַר די ענט שוין זעהר שען אַ קערבעל און קלויבט אַ קערבעל און האָט שוין אַ קערבעל. בקיצור, איך האָב אַ רעד געטהאָן מיטן ביהר — יא, מע געדט אַ גאַנג, ווי איך בין אַ מענטש. זי איז איהם דיקא געפעלען. איך האָב אַ רעד געטהאָן מיט איהר — ווער? וואָס? איין אייזערנע וואַנט! וואָס איז די מעשה? זי וויל איהם ניט און זי דאַרף איהם ניט, און גענוג! ווער דען, זאָג איך, וועט דו נעמען? דעם באַראָן הויזש'ס אַיין אייניקעל? ענטפערט זי וואַנט — אַזוי ענטפערט זי. קוקט-אַראָפּ און שווייגט. בין איך איך. ניט אויסען. אַצינד באַדאַרף איך אייך איבעררייטען און מיטען דער מעשה און אייך דערצעהלען אַ נייע מעשה, וואָס געהער זיך טאַקי אַז

מיט יענער מעשה, דאָס הייסט, די מעשה און יענע מעשה זענען מאַכן איין מעשה.

איך האָב געהאַט אַזוי גרויס ווי אַ יונגערען ברודער משה-הערשעל, האָט זיך מיט איהם געראַמען אַ מעשה - ס'איז ביי מיר אַ מעשה מיט גאַלע מעשיות: - ניט דאָ געדאַכט, ניט פאַר קיין מענטשען געדאַכט, ער איז געווען אין מרהיץ פרייטאָג און האָט זיך געוואָלט אָפּגיטען מיט קאַלט וואַסער, האָט ער געהאַפּט אַ שעפּעל מיט ווּדיג וואַסער און האָט דאָס איבערגעקעהרט אויפ'ן קאַפּ און האָט זיך אָפּגעקאַכט, און האָט זיך געמוטשעט אַ מאָג אַכט און איז געשטאַרבען, און האָט איבערגעלאָזט אַ ווייב מיט איין קינד - אַ יונגעל פון אַ יאָהר זעכס, פייסי הייסט ער. האָט ניט געדויערט קיין האַלב יאָהר און מע האָט איהר אָנגעהויבען רעדען שידוכים. האָט דאָס מיך זעהר אָנגענומען ביים האַרצען. און איך בין אוועקגעגאַנגען צו איהר, צו מיין שוועגערין הייסט דאָס, אין זאָג איהר: „אויב דו ווילסט חתונה האָבען, געב מיר אָפּ דאָס קינד.“ האָט זי זיך תּוּלית אַ ביסעל געברעקעלט, פּלומרשט ניט געוואָלט הערען, ניט זעהען. אַהער-אָהין - פּקוצור, איך האָב ביי איהר גע'פּיעליט. זי האָט מיר דאָס קינד געבראַכט, און אַרײַן איז זי אוועק ערײַן קיין פּוילען, דאָרטען חתונה געהאַט, און מע זאָגט, ס'איז איהר ניט שלעכט... מילא, בין איך אײַך ניט אוימען.

האָט מיך שוין, הייסט דאָס, גאָט געענמשט מיט אַ זעהן אײַך. איך זאָג „מיט אַ זעהן“, ווײל איך האָב איהם מאַכן צוגע-שריבען צו זיך פאַר אַ זעהן, און דאָס יונגעל איז דוקא אַ געראַמען יונגעל, אָבער מאַכן וואָס געראַמען הייסט. ער איז דאָך מיינעם אַ ברודער'ס אַ זעהן, איז דאָך ניט שײך, איך זאָל איהם אײַך לויבען. נאָר איהר מענט מיר גלויבען בנאמנות, אַז נאָך אַזא פייסי וועט איהר ניט געפינען - איך וועל אײַך ניט זאָגען אין דער גאַנצער וועלט, נאָר ביי אונז אין שטאָרט און נאָך אין עטליכע שטערט מיט עטליכע גופעניעם, אַז איהר וועט אויספאַהרען,

געפינט איהר ניט דעם צווייטען. וואָס, אַשטייגער, ווילט איהר?
 לערנען איז לערנען, שרייבען איז שרייבען, חשבונען איז חשבונען,
 אפשר ווילט איהר פראַנצויז - רעדט ער אײך פראַנצויז. מאַמער
 ווילט איהר פיעדעל - שפּיעלט ער אײך אויפֿן פיעדעל. היינט
 איז ער, קײן עין-הרע, אַ וואַכס, און אַ פאַרשוין, און אַ פּיסק,
 אײן... אײן... און... אַז מע שמועסט אַ געראַמענער, איז דאָך ניט
 שײך צו זאָגען! און דערצו געב איך איהם נאָך עמליכע טויזענט
 קערבלעך נדן אײך, וואַרום ער איז דאָך מײן ברודער'ס אַ קינד
 און מײנער אַ צונעשריבענער, כמעט אַ זעהן הייסט דאָס, און קײן
 נדוּת-דרגא, ברוך השם, איז ער אײך ניט, - קו-קומט איהם שײן
 עפּים אַ פּינע פּלה, האָ? וואָס זאָגט איהר? אידאי האָט מען
 איהם גערעדט די גרעסטע, די שענסטע שידוכים אין דער וועלט,
 און אידאי האָב איך איבערגעקלויבען. וואָס דען? עפּים אַט-
 צווי-אָ גיט מען אַזעק אזא יונגמש? בין איך אײך ניט אויסען.
 הכלל, האָט מען מיר אָנגעשלאָגען שידוכים פון דער גאַרער
 וועלט: פון קאַמעניץ, און פון יעליסאַוועט, און פון האַמעל, און
 פון לובען, און פון מאַהליוו, וואָס אין דער ליטא, און פון באַר-
 דיטשעוו, און פון קאַמינקע, און פון בראַד. מע האָט מיך אָפּ-
 געשאַמען מיט גאַלד; צעהן טויזענט, און צוועלף טויזענט, און
 פופּצעהן טויזענט, און אַכצעהן טויזענט - איך האָב ניט גע-
 וואַכט, וואוהין איך זאָל מיך וואַרפען. האָב איך מיך מײַשב
 געווען: וואָס טויג מיר קריכען אין דער פרעמד, מי יודע וואוהין
 אין צו וועמען? בעסער, ווי זאָגט מען, אַ נאָהענער שומער,
 אידער אַ ווייטער רב. פאַרהאַן ביי אונז אין שטאָדט אַ איד אַ
 גייד, האָט ער אַ מײדעל אַ בת-יודת, מיט שענע עמליכע טויזענט
 קערבלעך נדן, און האָט מײדעל אַליין איז אײך זעהר אַ פּיין מײדעל,
 און ווילען וויל מיך יענער, - פאַר וואָס זאָל דאָס ניט זײן קײן
 שײך? האָ? ופּפּרט שרמנים זענען פאַרהאַן ביי אונז, ברוך השם,
 צוויי, לויפּען זיי אַרום הײן און צוריק, פון מיר צו יענעם און פון
 יענעם צו מיר, אין טרײבען האַלז-אײן-נאַקען, סזאָל שײן גיכער

זיין, זיי האָבען קיין צייט נישט, פארשטעהט איהר, זיי האָבען אַליין מעכטער אויף חתונה מאַכען, און נאָך דערוואַכסענע דערצו. בין איך אייך ניט אויסען.

הקיצור, ס'איז געבליבען, מיר זאָלען זיך צונויפקומען אויף אַ "וואָרט". איז דאָך אָבער היינטיגע צייטען ניט דאָס, וואָס אַמאָל האָט מען אַ שידוך געטהאָן מיט אַ קינד הינטער די אויגען גאָר, געקומען צו געהן אַהיים, אָפגעגעבען מזל-טוב און גענג. היינט איז גאָר געוואָרען אַ מאָדע, אַז מע מוז פריהער איבערדענען מיט די קינדער, זיי זאָלען זיך פריהער אָנקוקען און זאָגען, צי זיי זענען זיך געפעלען, צי ניין? מע פאַרשפּאַרט זיי גאָר זאָגען — זיי זעהען זיך אַליין... איז דאָך אדאָי גוט. נעם איך מיין בתור און טוה איהם אַ פרעג: „געפעלט דיר, אַשטייגער, פייסיג, אַזעלכע און אַזעלכע?“ ווערט ער הייט אַזוי ווי פיער און ענטפערט ניט דאָס צווייטע וואָרט. „געשוויגען איז גערעדט“, טראַכט איך מיר; „קיין תשובה איז אויך אַ תשובה“. אַי, וואָס ער איז הייט געוואָרען? מסתמא האָט ער זיך פאַרשעמט. און ס'איז געבליבען, הייסט דאָס, אַז מע קומט זיך צונויף אויפדער-נאָכט, פריהער, געוויינטליך ביי דער כלה, נאָכדעם וועט מען זיין ביי מיר — טו, וואָס באַדאַרף מען נאָך? באַקט מען לעקאָך און מע גרייט זיך אויף אַ וועטשערע, ווי געוויינטליך. בין איך אייך ניט אויסען.

ויהי היום, איך שמעה-אויף אין דער פריה, גיט מען מיר אָס אַ בריעף. פון וואַנען איז אַ בריעף? עפּוס אַ בעל-עגלה האָט געבראַכט צו פיהרען. איך נעם דעם בריעף, עפען-אויף דעם בריעף, איך הויב אָן לייענען דעם בריעף — איז מיר פינסטער געוואָרען אין די אויגען. וואָס איז דאָס געווען פאַר אַ מין בריעף? אָט וועט איהר פאַלד האַרען. דאָס שרייבט מיר מיין פייסי, אַז איך זאָל ניט קיין פאַראַבעל האָבען, וואָס ער איז אַזעקגעפאַהרען מיט רייזלען — איהר הערט ווערטער? — אָהן אינער וויסען חתונה

האָבען – איהר הערט ווערטער? און איך וואָל זיך גאָר ניט פרוּכען, וואָנט ער, אפילו זיי זוכען, וואָרום זיי זענען שוין ווייט-ווייט, וואָנט ער, פון דאָנען – איהר הערט ווערטער? און און זיי וועלען, און ירצה השם, האָבען חופּה וקידושין, וואָנט ער, וועלען זיי נאָכ-דעם קומען צוריק.... ווי געפעלט אייך עפּים און מין בריוועל? מילא, פון מין ווייב שמועסט מען ניט: זי איז געפאלען דריי מאָל חלשות, וואָרום ס'איז דאָך דורך איהר דער סקאָנדאַל; ריוועל איז דאָך איהר פלימעניצע, ניט מיינע. „נא, זאָג איך צו איהר, האָסט אױסגעהאַרעוועט אַ שלאַנג אויף דיין שוים“... און האָב מין גאַנץ ביטער האַרץ אױסגעלאָזט צו איהר, געוויינטליך, מכבד געווען, ווי זי איז ווערט. בין איך אייך ניט אויסען.

איך באַדאַרף אייך ניט דערצעהלען, איהר פאַרשטעהט אַליין, ווי ווייט דאָס האָט מיך געברענגט און געבראַנגען. ס'מיינט, מען נעמט אַ פּרעמד קינד, אײן אַרעמע, אַ נאַקעטע יתומה, מען האָט דעוועט זי אויס און מען וויל זי גליקליך מאַכען – געהט זי און מ'האַט אַפּ און זאָך, פיהרט-אַרויף מין ברודערס קינד אויף אַ גליטש! איך האָב געשריגען, געמופעט מיט די פיס, געריסען אויף זיך די האַר פונים קאָפּ – שיער ניט משוגע געוואָרען! און צוריק וויעדער האָב איך מיך באַטראַכט: וואָס, אַשטייגער, וועט מיר העלפען מין פעס? וואָס וועל איך מאַכען מיט מין מופען מיט די פיס? מען באַדאַרף עפּים אָנהויבען זעהן, טאַמער וועל איך נאָך פאַרהאַמען און וועל קאָנען עפּים העלפען? האָב איך מיך, דאשית חכמה, אַ וואָרף געטהאָן צו „נאַטשאַלסמוע“, אונטערגע-שמירט מיט אַ האַפּאַרעל, און האָב אױסגעגעבען, און ביי מיר איז געווען אַ פלימעניצע אַועלכע און אַועלכע, האָט זי מיך באַגנבענט און האָט אױבערגערעדט מין זעהן, ער איז געווען ביי מיר פאַר-שריבען פאַר אַ זעהן, און איז מיט איהם אַנטלאָמען, איך ווייט ניט וואוּהין. נאָכדעם האָב איך אָנגעהויבען שימען מיט געלט, צעשיקט דעפּעשען אין אַלע אַרבע פּנות העולם, און אַלע שטערט און שטערטלעך פון דער סביבה – און גאָט האָט מיר געהאַלפען.

מע האָט זיי געפאָקט. וואו האָט מען זיי געפאָקט? טאָקי ניט זייט פון אונז, אין אַ קליין שטעדטעל. מול-מוז!

אַז ס'איז אָנגעקומען צו מיר די גומע ידיעה, אז מע האָט זיי געפאָקט, האָבען מיר זיך אויפגעזעצט מיט נאטשאלסטווע און מיר זענען געפאָהרען גלייך אַהין, אין יענעם שטעדטעל אַרײַן. מילא, איך זאָל איך דערצעהלען פון דער נסיעה — איז ניט שייך צו זאָגען. איך בין געווען אין איינע פחדים. איך האָב אַליץ מורא געהאַט, טאָמער, אַ קשיה אויף אַ מעשה, מע שטעלט דאָרט אַ זופה, איז דאָך פארפאלען, ווי זאָגט ער, די קזה מיטן שמריקעל... גאָט האָט מיר געהאַלפֿען, מיר זענען געקומען צו פאָהרען — זיי האָבען נאָך קיין חופּה ניט געשטעלט. נאָר וואָס דען? אַ נייער אימגליק: אזוי ווי איך האָב איינגעזעען, אז מע האָט מיך באַ-גנבעט, לכן האָט מען זיי דערוויילע, פון עפּים וואָס, איינגעזעצט. איינגעזעצט — איז דאָך מיר געוואָרען שלעכט, געמאכט אַ גוואַלד, אַז באַגנבעט האָט מיך זי, די פלימעניצע הייסט דאָס, און ער, דער ווהן הייסט דאָס, ער האָט זיך דאָך גערעכענט פאר מיין ווהן, איז ריין. עס קומט צו עפּים, מע וויל איהם שוין אַרויסלאָזען, פייסן הייסט דאָס, מאַכט ער: „אויב מע האָט געגנבעט, האָבען זיי, זאָגט ער, פירע געגנבעט“. איהר הערט ווערטער? דאָס האָט זי איהם, די ימה-שמה ניצע, אַרויפגעפּוהרט, ער זאָל אזוי זאָגען. אַ הולטייקע קאָן!... נו, מאָר מען זיין אַ גומער? באַ-דארף מען רחמנות האָבען אויף איין אַרעמער יתומה? איך פרעג אייך אַליין — איז פראַ? וואָס מייג אייך, עס האָט מיך געקאָסט גענוג בלזט, פון איך האָב זיי אַרויסגענומען, וואָרום צוליעב איהם האָב איך געמוזט זי אויך אַפריינגען — און מיר זענען געקומען אַהיים. בין איך אייך ניט אויסען.

געוויינמליך, האָב איך זי צו מיר אין שטיב מעדער ניט אַייני-געלאָזט. איך האָב איהר אָפּגעדונגען אַ קוואַטיר און קעסט טאָקי ביי איהרען אַ קרוב אין אַ דאָרף, משה-מאיר הייסט ער, אַ פראַם-טער איד, אַ דאָרמסמאן, און מיין פייסן האָב איך גענימען אַהיים.

גענוג גערעדט איבער איהם: „במיטש, איך נעם דורך אין שרייב
 דורך צו צו מיר, ווי איין אייגענעם זוכן, און וויל דיר געבען עט-
 ליכע מייזענט קערבלעך נון, און מאך דורך פארן יורש מיט אלס-
 דינג, — געהסט דו אין מאכסט מיר אזא סקאנדאל?" האָט ער:
 „וואָס איז דאָ דער סקאנדאל? זי איז איך אַ פּלימעניצע, איך
 בין איך אַ פּלימעניק — אליץ איין יודס". זאָג איך: „וואָס גלייכסט
 דו זיך צו איהר? דיין מאַמע איז געווען, זאָג איך, מיר איין איי-
 גענער ברודער און אַ לייטישער מענטש, און איהר פאָטער איז
 געווען, זאָל ער מיר מוחל זיין, אַ שאַרלאַמישקע, זאָג איך, אַ קאַר-
 טיזשניק"... איך טהו אַ קוק — מיין ווייב חלשט, אַ טאַ-
 רעדאָס, אַ געפילדער. וואָס איז? זי קאָן נישט הערען, למאי מע
 רעדט אויף איהר שוועסטערס מאַן. זיי זענען שוין, זאָגט זי,
 ביידע אויף דער אמתער וועלט, באַדאַרף מען זיי לאָזען צו-רוה.
 איהר הערט ווערטער? „ער איז אָפּער פאָרט געווען, זאָג איך,
 לאָז ער מיר מוחל זיין, איין איימוואַרף!" זי חלשט ווייטער —
 אזא אימגליק, אַ גלות, מע קאָן ביי זיך אין שטוב קיין וואָרט
 נישט אויסרעדען! בין איך איך נישט אויסען.

בקרצור, איך האָב מיין פייסין גענומען רעכט אין די ידים
 אַרײַן און האָב אָנגעהויבען אַכטונג געבען, קוקען אויף איהם מיט
 אויגען, ער זאָל מיר נישט מאַכען נאָך אַ מאָל דאָס שפּיעל. און
 גאָט האָט מיר געהאַלפּען, ער איז אוועקגעגאַנגען בדרך הישר, האָט
 זיך געלאָזט איינרעדען און איז געוואָרען אַ חתן צו מול, נישט פון
 אזא איי-איי-איי, נאָך פאָרט פון אַ בעל-הבתיש אָרט, מיט אַ מוחותן,
 מיט אַ נאָמען, מיט נון, מיט... מיט... מיט... ווי מיר שטעהט-אָן —
 און איך בין געווען אויסין זיעפעמען הימעל. איז דאָך גוט, איז?
 דאָס-זשע צייט, וועט איהר עפּוס הערען אַ מעשה.

איך קום צו געהן פון געשעפט איינמאָל אַהיים עסען אָן-
 בייסען, איך וואַש מיר, זען מיך צום מיט, מאַך המוציא, איך קוק
 מיך ארום — נישטאָ פייס! פליהט מיר דורך אַ מחשבה אין קאָפּ:
 אפּשר האָט ער וויעדער געמאַכט אַ ויברח? איך נעם מיך צו

מיינער: וואו איז פייס? זאגט זי: זי וויסט ניט. אָפּגעגעסען לויף איך אַרױס און שטאַרט, אַהער, אַהײַן — קײנער װײסט נײַט! שײק אײך דאָך אַװעק אַ שלײח אײן דאָרף אַרײַן צום קרוב, צו משה-מאירען, געװאָרע װערען, װאָס מאַכט עפּױס רײזעל? ענטפּערט ער מיר דורך אַ ברײזעל, אַז זי אײז נאָך נעכטען אַװעקגעפּאַהרען, געזאַגט, אַז זי פּאָרט אײן שטאַרט אַרײַן אױף קבר-אַבנױט. האָב אײך גענוג מסתּמא געאַרבייט, אױכגעלאָזט מײן גאַנץ ביטער האַרץ צום װײב, געװײנליך, װאָרום סײַז דאָך דורך אײדער אַלע אומ-גליקען — סײַז דאָך אײדער פּלײמעניצע! בײן אײך אײך ניט אײסען.

איך לויף אַװעק און פּאַלזיע, אײך קלאָפּ אײמעסום דעפּעשען, צעײטיק מענטשען, שײט מיט גאַלד — נײַט, װי אײן װאַסער אַרײַן! אײך אַרבייט, אײך שרײ, אײך בײן אױס מענטש — עס העלפט נײַט! װאָס מױג אײך — סײַז אַװעקגעגאַנגען דרײ װאַכען, אײך בײן שײער ניט משוגע געװאָרען! פּלזיצים קומט מיר אָן אַ ברײעף מיט אַ מול-טוב, אַז זײ האָבען, ברוך השׁם, חתונה געהאַט אײן אַ גוטער שעה, אײן האָבען שװײן הײנט פאַר מיר קײן מורא ניט — אײדער הערט װערטער? אַז מע װעט שװײן אױף זײ קײן בלבלולים ניט אױס-ניט נאַכלױפען, מע װעט שװײן אױף זײ קײן בלבלולים ניט אױס-טראַכטען — אײדער הערט װערטער? אַז זײ האָבען זיך לײעב גע-האַט מן קינדװײן אָן און האָבען, דאַנקען גאָט, דערנױכט אַלס דינג, װאָס זײ האָבען געװאַלט. אײ, װאָו װעלען זײ נעמען אױף צו לעבען? זאָל מען זיך פאַר זײ גאַרניט זאָרען: ער לערענט און גרײט זיך צום עקזאַמען אַרײַן אײן אונױוערויסעט שמודיערען אױף דאָקטער, און זי לערענט זיך אױף אַקוּשאַקע — אײדער הערט װערטער? און דערוײל געבען זײ בײדע שמונדען און פאַרדיענען, מיט גאָטױס הילף, ביז פּופּצעהן קאַרבען אַ װדש, קאַסט זײ די דירה זעכס מיט אַ האַלבען, אַכט צאָהלען זײ פאַר עסען, און אױפּן אױבערײגען אײז גאָט אַ פּאָטער — אײדער הערט װערטער?... גר-ט, קלער אײך מיר, אײדער װעט אַ ביטעל פּרײדער אונטערפּאַרען

גוט פאר הונגער, וועט איהר זיך אנהויבען פעטען ביי מיר, וועל איך אייך באווייזען, ווער עלמער איז! און צו מיין ווייב זאג איך: „היינט זעהסט דו, זאג איך, וואָס הייסט אַ ביטערער שורש? פון אזא טאמען א שאַרלאַטאַן, אַ קאַרטיאַוואַשניק, זאָג איך, קאָן דען עפּיט אַרדיסקומען רעכטס?“ וכדומה אַזעלכע שטעכונערטער זאָג איך צו איהר, און איהר זאָלט זאָגען, ווי זאָל דאָס מיר ענטפערען דאָס אַנדערע וואָרט! „פלעגסט דאָך, זאָג איך, אַמאָל חלשען, אַז איך האָב גערעדט אויף דיין שוואַגערדיק, פאַר וואָס חלשען דו היינט ניט?“ ענטפערט די וואַנט? אַזוי ענטפערט זי. „די מיינסט, זאָג איך, אַז איך ווייס ניט, אַז די האַלסט מיט זי, אַז דו ביזט מיט זיי יד-אחת, זאָג איך, אַז סע וואַכסט אינגאַנצען פון דיר?“ זי שווייגט, ענטפערט ניט דאָס אַנדערע וואָרט. וואָס קאָן זי מיר, אַשטייגער, ענטפערען, אַז זי פיהלט, אַז איך בין גע- רעכט? זי ווייסט, אַז סע פאַרדריסט מיך. פאַר וואָס קומט מיר — פאַר מיין גוטסקייט, מע זאָל מיר אַזוי צאָהלען? בין איך אייך ניט אויסען.

נאָר איהר מיינט אַרדאי, איהר זענט שוין פאַרטיג? האַרט אויס, איהר וועט נאָך האַרבען שענערס.

בריימד, ס׳איז אַזעקגעאנגען אַ יאָהר, בריוולעך שרייבען זיי, נאָר פון געלט דערמאָנען זיי ניט אַ וואָרט. פלויעים קומט מיר אָן אַ מול-טוב — זי האָט געהאַט אַ זינגעל און מע רופט אױז אויסן ברית: רוף איך מיך אָן צו מיין ווייב: „מול-טוב דיר מיט דיין נחת, אױן אַנגעלעגטער ברית, זאָג איך, און אַ נאָמען נאָך דיין שטענעם שוואַגערדיק...“ ענטפערט זי מיר ניט, נאָר זי ווערט בלייבן ווי די וואַנט, טהוט זיך אָן און געהט אַזעק פון שטוב. קלער איך מיר: ס׳סתמא וועט זי באַלד קומען. איך וואָרט אַ שעה, איך וואָרט צוויי, איך וואָרט דריי, איך וואָרט פיער, ס׳איז שוין פאַרנאכט, ס׳איז שוין שטאַק-נאכט — ניטאָ זי! אַ שענע מעשה, נאָר אַ קורצע! וואָס מױג אייך — זי איז אַזעקגעפאָהרען צו זיי, און פון דעמאָלט אָן, שוין באַלד צוויי יאָהר, זי קומט ניט

צוריק און הויפט גאר ניט אן צו קלערען מכה קומען אהיים! האָט איהר געהערט אַמאָל אזא מעשה? פריהער האָב איך געווארט, מאַמע וועט זי מיר שרייבען אַ ברייועל. און אז איך האָב געוועהען, זי שרייבט ניט, האָב איך איהר אַוועקגעשריבען אַ ברייועל, און שרייב איהר: „היתכן? וואָס פאַר אַ פנים האָט דאָס פאַר דער וועלט?“ ענטפערט זי מיר, אז איהר וועלט איז דאַרמען, ביי איהרע קינדער — איהר הערט ווערטער? אז דאָס אייניקעל, וואָס איז געבוירען געוואָרען, — ער הייסט דיקא הערשעלע, נאָך מיין ברודער הערשעל — איז ביי איהר טייערער פון אַכצען וועל-טען. ס'איז אזא הערשעלע, זאָגט זי, וואָס מע קריגט דאָס ניט, מע זאָל אויספֿאָהרען די גאַנצע וועלט פון איין עק ביזן אַנדערען. און ווינשעוועט מיר, איך זאָל זיך עלטערען אין עישר און אין כבוד זאָלן זאָהן איהר — איהר הערט ווערטער?...

שרייב איך דאָך איהר נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל, און זאָג איהר מיטן האַרבען וואָרט, אז איך וועל ניט שיקען קיין גראַשען: ענטפערט זי מיר, אז זי דאַרף ניט מיין געלט — איהר הערט ווערטער? שרייב איך איהר וויערער אַוועק אַ בריעף, אז איך בין זיי אַלע מעכיר-גחלה און וועל אַפּוואַגען דאָס גאַנצע געלט אויף עולמות! פּוילט זי זיך ניט און ענטפערט מיר אָפּ, אז זי האָט צו מיר קיין מענות ניט — איהר הערט ווערטער? אז זי לעבט דאָר-טען ביי די קינדער מיט כבוד, הלואי ווייטער ניט ערנער, וואָרום פייט איז שוין אַרײַן אין אוניווערזיטעט און רייזעל איז שוין באַלד איין אַקוויטאַרקע. זיי פאַרדיענען שוין אַזוי גרויס, ווי זיעבעציג קאַרבען אַ חודש — איהר הערט ווערטער? און מכה מעכיר-גחלה זיין, זאָגט זי, מעג איך מיין גאַנץ פאַרמעגען אַוועקשענקען אַפּילו היינטיגען טאָג וועמען איך וויל, אַפּילו אויף אַ קלײַנטער-איהר הערט ווערטער? און לאַזט-אויס, אז איך בין אַ ריינער משוגענער. די וועלט, זאָגט זי, שטעקט מיך אַהיים מיט פּעדערן פאַר דער מעשה, וואָס איך האָב אַפּגעטהאָן. „וואָס איז דאָ, זאָגט זי, דער אויגליק? וואָס דיין ברודער'ס זוהן האָט גענומען מיין

שוועסטער'ס מאַכטער? וואָס שמעהט דיר דאָ אזוי ניט אָן, די
נאַרשער לעקיש? — איהר הערט ווערמער? „דו וואַלסט, וואַגט
זי, זיין דאָ אין אַ קוק טהון אויפֿן קינד, אויף הערשעלען, ווי ער
ווייזט מיט'ן פינגער אויפֿן זיידענ'ס פאַררעט און מאַכט „דיע-
דיאָ“, וואַלסט דו זיך, וואַגט זי, אַליין געגעבען דריי פעמטע“ —
איהר הערט ווערמער? אזוי שרייבט זי מיר פֿון דאָרטען. בין
איך אַיך ניט אויסגען...

נו, פֿאַדאַרף מען ניט זיין שמאַרקער פֿון אייזען? ווי מיינט
איהר, ברענט דאָס מיך, אַשמיגער אז איך קום צו געהן אַהיים
אין דרעה מיך אַרום איינער אַליין צווישען די פיער ווענט? איך
הויב מיך אָן פֿאַרעכענען: וואָס איז מיין לעבען, איך פעמט אַיך.
אויף דער וועלט? פֿאַר וואָס קומט מיר אַזאַ סוף? פֿאַר וואָס
קומט מיר אַזאַ-נעלמער? פֿאַר וואָס און פֿאַר ווען? פֿאַר מיין
גוטסקייט? פֿאַר מיין פֿאַדלע וויכען כאַראַקטער?... האָט קיין
פֿאַראַכעל ניט: אז איך הויב אָן רעדען דערפֿון, איז פֿאַר דאָ-
פֿאַדע שמעלען זיך מיר טרערען, און איך קאָן ניט, איך קאָן ניט
רעדען!

אוי, מע טאָר ניט זיין קיין גוטער. הערט איהר? מע טאָר
ניט זיין קיין גוטער!

מעשיכמע נומער פואציערן

א נשרר

געשריבן אין יאָהר 1903

געשיכטע נומער פופצען

א נ ש ר ך

— אינווערע אידען — הער איך דרשיענען א אידען הינטער
מינע פלייצעם און פאסאזשירען הערען איהם צו — אינווערע
אידען, הערט איהר, ס'איז דאך נישט שייך צו זאגען, גאָט זאָל
נישט שטראַפֿען פֿאַר די רעד, ס'איז איין עמא פּוּזא — וואָס
איז די מייַטש? — מיט אַ אידען איז נאָר גוט קאָנעל עסען.
דאַונען פֿון איין סיידר, און ליגען אויף איין בית-הקברות, און אַ
רוח זיין אין מאַטען, און גאָרניש!...

איהר פרעגט, וואָס בין איך אזוי אַנגעהוּדעלט און וואָס
ליאַפע איך אזוי אויף אידען? איהר זאָלט האַבען אויף זיך מייַן
פעקעל און אידען זאָלען איך אזוי טהון, ווי מע טהוט מיר, וואָלט
איהר אַנגעהאַפּט מענטשען אין די גאַסען, אָדער איהר וואָלט גע-
שלאָגען מיט אַ שטעקען! נאָר גאָרניש, איך בין אזא איד, וואָס
קאַמאַרע איך האָב פינגט קריגען זיך מיט אַ וועלט. איך געה
תמיד מיט דעם גאַנג: לאָז מייַנס איבערגעהן, אָדער ווי שטעקט
דאָרט: עולם כּמנהגו — וואָס איז די מייַטש? — לאָז זיך מיט
זיי גאָט רעכענען, און אַ רוח זיין אין מאַטען, און גאָרניש!...
הערט אַ מעשה: איך בין אליין, נישט פֿאַר איך געדאַכט, אַ
באָהמלעווער, פֿון אַ קליין שטעטלע פֿון באָהמלעוו, אַ קליינס, נאָר

א וואוילס, פון די שטערטלעך, וואָס מע זאָגט אויף זיי, אָז מע זאָל זיי געדיכט זייען און שיטער אויפגעהען; פון די שטערטלעך, וואָס אָז מע וויל עמיצען רעכט פאשראָפּען, זאָל מען איהם נישט פארשיקען קיין סיניר — פע! — צו אינו קיין פּאָהסלעוו זאָל מען איהם פארשיקען, און מאכען איהם פאר א קדעמער, און געבען איהם קרעדיט, ער זאָל קאָנען רעכט אָנוועצען, און נאָכדעם זאָל ער האָבען אויף זיך א שרפה, פארברענט ווערען מיט האָק און פאָק, נישט אַרדיסצוראָטעווען א פאָרעם, און פּאָהסלעווער אידען זאָלען זאָגען, אָז דאָס האָט ער אליין געמאַכט „בורא מאורי האש“, בפדי... איהר פארשטעהט דאָך שוין מסתמא, וואָס פּאָהסלעווער אידען קאָנען אויסמראַכטען און קאָנען זאָגען און טאָקן צוועק-שרייבען אַהינט, וואו מע פאָדארף, און א רוח אָז זיי אין מאַסען, אין גאַרניט!...

דערפון קאָנט איהר שוין פארשטעהן, מיט וועמען איהר האָט צו טהון; איהר האָט צו טהון מיט איין אומגליקליכען מענטשען, וואָס איז דריי מאָל אומגליקליך, מיט א מענטשען, וואָס האָט אויף זיך א דרייענדיג פעקעל: ערשטענס, בין איך א איד, צווייטענס, בין איך א פּאָהסלעווער איד, און דריטענס, בין איך א פּאָהסלעווער איד א נשרף, אין נאָך וואָס פאר א נשרף — פון די אמתע „פרים הנשרפים“, וואָס אין סידור! איך בין, הייסט עס, היינטיגס יאהר אַפּגעברענט געוואָרען. ווי אזוי, מינט איהר? ווי א שטודיענער דאָך! איך בין אַהיים ממש פּהרבי ובקשתי — וואָס איז די מייטש? — ווי די מאמע האָט מיך געהאַט. אין ווי סע פיהרש זיך, פאָדארף איך מסתמא יענע נאכט אַקוואַט נישט זיין אין דער היים! וואו בין איך געווען? איך בין געווען נישט ווייט פון אינו, אין טאראַשטשע בין איך געווען, ביי מיינער א שוועסטער אויף א קנס-מאָל בין איך געווען. געווען זעהר א פיינער קנס-מאָל, מיט א סעודה, מיט זעהר פיינע געסמ, נישט פּאָהסלעווער פאררעם. איהר קאָנט פארשטעהן, אָז מע האָט אויס-געשרינקען נגוערהאלבען עמער בראַנסען, אַהיין פיער און אַחוץ

וויין. קורן, מע האָט פאַרבראַכט די צייט פּרובּען - וואָס איז די מייטש? - ווי גאָט האָט געבאַטען. פּלוצים קומט מיר אַן אַ רעפּעט: „זשענאַ באַלען, דיעמי באַלען, מיאַשטשאַ פּאַ-
 לען, אַמטעם אַפּאָסנעו“ האָב איך דאָך מסתּמא געהאַפּט די פּים אויף די פּרליצעס און הלך משה-מרדכי אַהיים! איך קום אַהיים - אַ התונה! ניט קיין שמוץ, ניט קיין קלייט, ניט קיין סתּודד, ניט קיין קישעלע, ניט קיין העמד אױפֿן לייב. בנפּו יבוא בנפּו יצא - וואָס איז די מייטש? - געווען איין אַרעמאַן און אַהיים איין אַביון... האָס ווייב נעבאַך וויינט, די קינדער - אויף איהר קוקענדיג, נישטאָ וואו דעם קאַפּ אַנידערצולעגען. אַ שטיקעל גליק האַטש, וואָס ס׳איז געווען געסטראַכרט, און גוט געסטראַכרט, און דאָ פּאַרשטעהט איהר מיך, ליגט דער הינט פּאַרדאַבען... נאָר דאָס אַליין וואָלט נאָך געווען אַ האַלבע צרה. איז אַבער געווען דער גאַנצער אומגליק, וואָס דאָס מאָל איז געווען ניט דאָס ערשטע מאָל; מחמת איך האָב שוין, דאַרפּט איהר וויסען, אַמאָל, ניט היינט געדאַכט, געברענט, אויך פּיינאַכט איז דאָס געווען, און אויך בשעת איך בין ניט געווען אין דער היים. נאָר דעמאָלט איז דאָס, דאַנקען גאָט, אַפּגעלאַפּען גלאַט: געקומען דער אינספּעקטאָר, איבערגעשריבען די געברענטע שטאַמעס, אַפּ-געשאַצט דעם היזק, זיך איינגעגלייכט, פיין, טען, אַ רענדעל אַראָפּ, אַ רענדעל אַרויף, און אַ רוח אין זיי אין טאַטען, און גאַרניט... איז דאָס געווען איין מאָל אַ מעשה. איצטיגס מאָל אַבער האָט מען מיר צוגעשיקט איין אינספּעקטאָר, זאָל גאָט שומר ומציל זיין אַלע אידען! אַ רשע מרדשע! און אויף מיין גליק - אַ נקבּ-כפּימיניק, ער נעמט ניט... האָט איהר געהערט אַ מעשה? - ער נעמט ניט, און געה מאַך! זוכט ער און נישטערט און גריפּעלט און גראַכט, וויל זיך דעפּווען, איך זאָל איהם קלאָר מאַכען, ווי אַזוי האָט דאָס געברענט, און מוז וואַנען? און וויפּיעל איז פּאַר-ברענט געוואָרען? און פּאַרוואָס איז ניט געבליבען קיין שריד רפּליט? קיין סליד אַמילו?... נאָ, זאָג איך, מיין מענה?... איך

טענה איך דאס אייגענע! געהט, זאג איך, פרעגט ביים רבונג-של-עולם" ... "ביארו ניט גלאט, זאגט ער, מינט ניט, אז און איך נעמט איהר ביי אונז געלט" ... געפעלט איך א ביסעל א חכם? ער שרעקט די גענו. פונקט ווי דער סליעדאָואַטעל אונז זערער וויל מיך האַפּען ביי דער צונג, דערמאָנט אַ מלומד-קינד: „פּראָזשי-נאָ, מאַשקע, זאָגט ער צו מיר, פּראָזשי מיני, ליבבונדי, אַמטשטוואַ מי קאָושי ראַז נאַרש?" — דאָס הייסט, איך זאָל איהם געדן זאָגען, וואָס איז דער שכל, וואָס איך ברען אלע מאָל? „אַט פּאַרשאַרא, זאָג איך איהם, וואָסע בלאַהאַרדיע" — פון אַ שרפה ברען איך ... „פאַר וואָס האָסטו דו, זיגט ער, עפּים גראָד געטראַכט פריהער מיט צוויי וואָכען, איידער דו האָסט גע-ברענט?" „וואָס דען, זאָג איך, האָסטו דו געוואָלט, פּריץ, איך זאָל סטראַכערען מיט צוויי וואָכען שפּעטער?" ... „פאַר וואָס, זאָגט ער, ביזטו דו גראָד ניטאָ אין דער היים, בשעתו דו ברענט?" „גו, און אז איך זאָל זיין אין דער היים, זאָג איך, בשעת מעשה, וואָלט דיר שוין געווען גרינגער?" ... „פאַר וואָס, זאָגט ער, האָט מען דיר געטעלעגראַפּורט, אזו די קינדער זענען שלאָף, און דאָס ווייב איז שלאָף, און די שוויגער איז פאַרביי?" „כבדי, זאָג איך, איך זאָל קומען צו פאַהרען וואָס גיכער" ... „פאַר וואָס האָט מען דיר ניט געשריבען בעסער דעם אמת?" „כבדי, זאָג איך, איך זאָל מיך ניט דערשרעקען" ... „איב אַזוי, מאַכט ער צו מיר, פאַרשטעט איך שוין, וואו איך האָלט מיט דיר. זאָלסט וויסען זיין, זאָגט ער, אז איך זען דין איין". „פאַר וואָס און פאַר ווען? — זאָג איך. — וואָס האָסטו דו צו מיר? דו נעמסט, זאָג איך, אַ מענטשען, וואָס איז גאָט די נשמה שולדיג, און מאַכסט איהם אומגליקליך! ס'איז קוּנץ, זאָג איך, קוּלען? ווילסטו קוּלען — קוּלען! דו פאַרעסט, זאָג איך, ס'איז פאַרהאן אַ זאָקאָן און ס'איז דאָ אַ גאָט אויף דער וועלט" ... איז ער געוואָרען אַנגעצונדען: „דו רעדסט נאָך מיט גאָט? דו אַזעלכער און אַזעלכער ער?" ... נאָר וואָס הער איך איהם, אז איך בין ריין, ריין ווי

גינגאלד, ווי זאגט ער: אל תהי בו לכל בשר — וואָס איז די מיישט? — אז מע עסט ניש קיין קנאָבעל, הערט זיך ניש נאָך, און א רוח אין זיי אין טאטען, און גאָרניט!...

וואָלט געווען גוט; איז דאָך אָבער באַהאַלענען! קאָן עפּים אַ באַהאַלענער איד ליידען, אז יענער זאָל נעמען אומזיסט געלט? האָט מען זיך צעלאָזט מיט פאַפּיערען, מיט מסירות הייסט דאָס. אַ סך האָבען אַוועקגעשריבען דורך דער פּאַסט, און אַ סך האָבען זיך אַליין מאַריח געווען מיט זייער כבוד אין דער „אַבשטשעמטווע“ אַרײַן, מיך געמערט, אז דאָס דאָב איך אַליין געמאַכט „בורא מאַרי האַט“... איהר הערט, שקצים קאָנען?... אז דאָס בין איך אומזיסטע אַוועקגעפּאַרען יענע נאַכט פּון דער היים, כבוד... איהר פאַרשמעדת, הולטאיעס קאָנען?... אין אז ס'איז ביי מיר קיינמאָל ניש געווען, זאָגען זיי, אזוי פּיעל סתורה, וויפּיעל איך זייזאָן, אין אז די חשבונות מיט די ביכער, וואָס איך האָב צוגע-שמעלט, זענען פּאַלשע חשבונות, און זיי וועלען דאָס אויפווייזען, זאָגען זיי, מיט אַהנה ומופתים, מיט המגים מסירות, מיט... מיט... מיט... מיט אַ רוח אין זיי אין טאטען, און גאָרניט!...

נאָר ווער הערט זיי, איך בעט אַיך, אז איך בין פּאַרט רײַן. רײַן ווי גינגאלד?... מילא, דאָס וואָס זיי זאָגען, אז איך אַליין האָב געמאַכט „בורא מאַרי האַט“, איז דאָך גלאַט בלאָמע. אַ מינדסט קינד פאַרשמעדת דאָך, אז מע וויל שוין אָפּטהון אזא זאך. טהוט מען דאָס ניש אַליין. סע געפינט זיך שוין אַוועלכער, אַ שלית פּון די „מלאכי-השרת“, וואָס ער טהוט דאָס אָפּ פּאַר אַ דרייערעל... וואָס? ניש אַזוי? ווי אַזוי איז ביי אַיך?... אין דאָס וואָס זיי זאָגען, אז איך בין אומזיסטע אַוועקגעפּאַרען פּון דער היים, איז אַ שמות-עדיי. ס'איז פּאַרט געווען אַ קנס-מאָל ביי מיין שוועסטער. איך האָב אַינאונאַיינציגע שוועסטער אין מאַראַשטענע, מאכט זי חתונה די מיטעלסטע טאָכטער, זאָל איך נישט פּאַרען אויפ'ן קנס-מאָל? טאַקן אַ ישר? איך פרעג אַיך אַליין: ווי וואָלט געווען, אַשטייער, ווען איהר האָט אַינאונאַיינ-

ציגע שוועסטער, און זי טהוט אַ שידוך מיט דער מיטעלסטער מאַכטער, וואָלט איהר געוועען אין דער היים און נישט געפֿאָהרען צו דער שוועסטער אויפֿן קנס-מאַל? ניין, וואָס שוויגט איהר? צי, אַשמיגער, איך זאָל זיין אַ נביא און מרעפען, אָ גראָד דע-מאַלט, ווען מיין שוועסטער אין מאַראַשטשע טהוט אַ שידוך מיט דער מיטעלסטער מאַכטער, וועט ביי מיר אין פֿאַהלעוו זיין אַ שרפה! אַ גליק האַמט, וואָס איך האָב געטראַכירט. און גע-סטראַכירט האָב איך טאַק אַיבער די היינטיגע שרפות. קומט דער זומער, איז נישט אויסצוהאַלמען פֿון די שרפות, וואָס אין די קליינע שטעדלעך. איין שרפה נאָך דער אַנדערער. אָדער אין מיר אַ שרפה, אָדער אין פֿאַברייסק, אָדער אין רעמישיע, אָדער אין ביאליסטאָק — דער עולם ברענט... האָב איך מיך מיישב געווען: פֿל ישראל הברים — וואָס איז די מייטש? — אַלע אידען ברענען; נו, איז וואו פֿין איך? וואָס פֿאַרדאָרף איך, שומה פֿן פֿיקדאָליץ, שטעהן אין ריוקע מיט אַ קראַם, פֿאַרלאָזען זיך אויף נסים, אָ אַז איך קאָן זי פֿאַרסטראַכירען? נו, און וויפֿאַלד סטראַכירען, פֿאַר וואָס זאָל איך שוין נישט סטראַכירען ווי סע געהער צו זיין? ממה נפשך, אָ עסען תויר, זאָגט ער, לאָז האַמט רינגען אַיבערן פֿאַרד. דער רוח וועט די „אַבשטשעמזוע“ נישט נעמען, און אַיבער מיינע עטליכע קערפלעך וועט זי אַרעמער נישט ווערען. און אַ רוח אין זיי אין מאַשען, און נאָרניש!...

בין איך מיר אַוועקגעגאַנגען גאַנץ פֿיין צו מיין אַגענט און און זאָג איהם: „הער נאָר אויס, זיינוועל, אַווי און אַווי איז די מעשה. דער עולם ברענט, למאי זאָל איך שטעהן אין ריוקע? איך וויל, ודו זאָלסט מיר פֿאַרסטראַכירען מיין קראַם.“ „טאַקי באַמת?“ — מאַכט ער און קוקט אויף מיר מיט אַ מאַרנע שטייכעלע. „וואָס שטייכעלסט דו, זאָג איך, ווי אַ פֿגור אומגעוואַשען?“ „איך האָב, זאָגט ער, הנאה און סע טהוט מיר פֿאַנג.“ „וואָס הייסט, זאָג איך, דו האַמט הנאה און סע טהוט דיר פֿאַנג?“ „פֿאַנג טהוט מיר, וואָס זיך האָב אַיך, זאָגט ער, איינמאַל געסטראַכירט. און

הנאה האב איך, וואס דאס אנדערע מאל וועל איך איך שוין ניט
 סמראכירען". "וואס איז די מעשה?" — זאג איך. "אזוי, זאגט
 ער, ווייל איהר האט מיך איינמאל אפגענארט". "ווען האב איך
 דיר אפגענארט?" "דעמאלט, ווען איהר האט געברענט". "זאג
 האמש, ניט היינט געדאכט", "דו גראפער יונגאטש". "ניט היינט
 געדאכט, ניט דא געדאכט, ניט פאר קיין אידען געדאכט" — זאגט
 ער און לאכט מיר גלייך אין פנים אריין. א שייגען קאן...
 מ'האלט איך, איך האב אפגעזוכט איין אנדער ארט איך צו
 סמראכירען. א גרויסע דאגה! המבלי אין פגרים במצרים —
 וואס איז די מייטש? — קארנ אפשטשעסטוועס פארהאן ביי
 אינו? טאמעניו! אנעמען, ווי די הינט! האב איך דערטאפט
 א זינגעמאן, וואס איז נאך-וואס אראפ פון קעסט און איז גע-
 ווארען איין אנענט פון איין, אפשטשעסטווע" און ווכט ארבייט.
 ט, ווי פארשטעהט איהר, מסתמא האט ער מיך פארסמראכירט,
 און טאקי אייף עשרת אלפים ר"ב — פאר וואס ניט? איך בעט
 איך, מע שטעהט מיר ניט אן צו האבען נאך מעהר ווי פאר צעהן
 טויזענט שמארדאווענגעס סתורה אין קלייט? "טאוואר וואפא-
 ראטי" — וואס איז דו מייטש? — היינט איז ניטא, מארגען
 איז פארהאן... אי, זיי זאגען איצט, די באהאלעווער אידען,
 הייסט עס, אז איך האב קיינמאל ניט געהאט אזוי פיעל סתורה?
 ווער הערט זיי? לאזען זיי געהן דערווייזען, לאזען זיי זאגען,
 לאזען זיי רעדען, לאזען זיי בילען, לאז א רוח אין זיי אין טאמען,
 און גארניט!...

דאס גליק איז געווען, וואס בשעת מעשה, בשעת איך האב
 געסמראכירט, האט ביי אונז אין באהאלעו קיינער ניט געוואוסט
 פון דער מעשה, איז טאקי דערפאר אפגעלאפען די מעשה גלאט...
 און ערשט נאכדעם, אז עס האט זיך געמאכט דאס אימגליק, איך
 בין אפגעברענט געווארען דאס אנדערע מאל, הייסט עס, האבען
 אהינו בני ישראל באלד א ווארף געטהאן זיך צו די אנעמען:
 וואו איז געווען געסמראכירט? און ווען איז געווען געסמראכירט?

און אויף וויפיעל איז געווען געסטראכירט? ... און אז מע איז געוואהר געוואהרען, אז אויף צעהן מייזענט, איז געוואָרען אַ רעש — דימעל עפען זיך! ס'מיינט, צעהן מייזענט?! משה-מרדכי וועט נעמען צעהן מייזענט קארבען! ... האָב אייך אַכציג שוואַרצע יאָהר! וואָס אַהרש אייך, אז משה-מרדכי וועט נעמען צעהן מייזענט? וואָס האָט איהר מורא, טאָמער פאַרדיענט הלילה משה-מרדכי אַ קערבעל? און ווי וואָלט געווען פאַרקעהרט, ווען משה-מרדכי זאָל דארפֿען דערלעגען צו דער שרפה, וואָלט איהר איהם אומגעקעהרט? ... אַ קלייניקייט פּאַהסלעוו! איהר שפיעלט זיך מיט פּאַהסלעוו? אַ שטאַדט פון גאַלע עהרליכע לייט! צדיקים! קאָנען קיין עולות נישט פאַרטראַגען! ... דאָכט זיך, איך ווייס? מיט זעהט פאַר זיך אזא אומגליק, יענער שפּרינגט-אַרויס קוים מיט זי נפשית, האָט אזא היוק! ... און אז ער האָט ניט אזא היוק, איז וואָס? מאַהלט אייך, די מפות מעג זיך זיי זעצען, וויפיעל איך וועל דאָ פאַרדיענען מעהר... מיין איך ווינציגער ווי צעהן מייזענט! נו, בכך? און אפילו איך זאָל דאָ פאַרדיענען די גאַנצע צעהן מייזענט, איז וואָס? וואָס? ... וועמען פאַדאַרף דאָס וועה זעהן דער קאַפּ? ... יענער ברענט — לאָז ער ברענען! ברענט אױך, ווערט פאַרברענט! ... אַרײַנגעהן אין יענעם פּאַלאַזשעניע, טאָמער איז גאָר אַ מצוה? טאָמער איז גאָר יענער אַ מאַפּל מיט קינדער? טאָמער האָט יענער אַ טאָכטער חתונה צו מאַכען, אַ קינד אַ גאָלד, אַ געראַטענע און מיט אַלע מעלות? טאָמער האָט יענער קינס דערלעבט און האָט ניט אויף קיין שדכנות צו פאַ-צאָהלען אפילו? טאָמער האָט יענער אַ יונגעל אַ זעלטענעם קאַפּ, וואָס רייסט זיך, וויל נעפּאָך לערנען, און ס'איז ניטאָ מיט וואָס? טאָמער מומשעט זיך יענער, ציהט פּוין זי די קליי, צוליעב וואָס? צוליעב ווייג און קינדער! — דאָס וויל קיינער ניט פאַרעכענען! אימליכער רעכענט מיך גאָר אָפּ פּוין דער זייט, אילי ירחם — וואָס איז די מיינט? — טאָמער הלילה פאַרדיען איך דאָ! און למאי זאָל איך פאַרדיענען? און אַ רוח אין זיי אין טאַמען, און גאַרניט! ...

נאָר וואָס דען? איך וועל אייך זאָגען דעם אמת. מילא, אז די קרעמער פאָרגינגען מיר נישט, איז האַמט נישט אזוי פאָרדראָסיג: אַרעמעלייט זענען מקנא, למאי איך נעם געלט אין זיי נישט; אָבער מיט די נגידים וואָס געהער זיך דאָס אָן? מעהר פון אלע-מען פרענט מיך אויף אינוער גבירם וזהנרעל. אינוער גביר האָט אַ וזהנרעל, הייסט ער „משה חכם מה היא אומר“ — אַ וואויל אידעל, אַ וואַרעמס, אַ קלוגער ינגאמטש און אַ ווייך הערצעל, האָט פיינט פראַצענט, אַ ווילדער בעל-צדקה און אַ בעל-יושר און גלאַט אַ פיינ מענטשעל... אלע מאָל, ווען ער דערזעהט מיך, שמעלט ער מיך אָפּ: „וואָס הערט זיך עפעס מיט אייער פעקעל? איך האָב, זאָגט ער, געהערט, אז איהר האָט געבאָך געהאַט אַ גרויסען הויק...“ אין בשעת מעשה לעגט ער אַרײַן די הענט אין די קעשענעס, שמעלט-אַרום דאָס בייכעל, קוקט מיט בדהמשע אויגען און מאַכט אזא פנים, אז סע גלוסט זיך אים געבען פעמט, איז גלוסט זיך... נאָר מע מוז שווינגען. וואָס זאָל מען טהון? פשוט, זאָגט ער, נבלה וואָל תצטרך — וואָס איז די טייטש? — אַ קניפּ אין פאָק, די פאָרפּ זאָל שמעהן... לאָז נאָר גאָט געבען, סײַזאָל שוין אַפּלייפּען די סליעדסמווע, איך האָב אויף זיך אַ סליעדסמווע האָב איך, אלע מאָל רופט מען מיך צום סליעדאָוואַטעל, אלע מאָל אַיין אַנג-דער שאלה... האַמט סע אהרם מיך, ווי דער פאָראַיאַהריגער שניי, וואַרזים וואָס, משמיינט געזאָגט? וואָס הער איך זיי, אז איך בין ריין, ריין ווי גינגאַלד... דערוויילע, ביז עפּים וואָס, האָט מען פיי מיר גענומען אַ חתימה, אז איך טאָר נישט אַפּפאָהרען פון דער היים, און איך פאָהר דוקא אַרום, ווי איהר זעט מיך, טאָג ווי נאָכט, די פאָהרסלעווער אידען אויף-צו-להכעיס! פל דכפון ייתי ויצרך — וואָס איז די טייטש? — ווער עס וויל, לאָז ער מיר נאָכפאָהרען, און לאָזען זיי מיך לאָדען צום ונתנה-תוקף, און אַ רוח אין זיי אין טאָמען, און גאָרניט!...

קעהרט איהר אפשר מיינען, וויבאלד איך האָב אויף זיך אזא פעקעל, וויל מסתמא די „אַבשמשעסמווע“ מיט מיר נישט אָפּעג-

דיגען פאר דער שרפה? אזוי פיעל מכות זאל זיך זענען דעם
 באהסלעווער גבירים והגדעל אויף זיין נאריש פנים, וויפיעל מיר-
 זענער איך קאן ביי זיי נעמען! א, וועט איהר דאך פרענען:
 פאר וואס נעם איך ניט? - ע: קענט איהר דאך מיך ניט!
 איך בין, דארפט איהר וויסען, א איד א גולן; ניט אזוי גיך בייסט
 מען מיך איין. איך געה מיר מיט מיין גאנג: אן וויבאלד החילות
 לנפול - וואס איז די מייטש? - אן עם האט זיך שוין אזוי
 געמאכט, איז נפול תפול - וואס איז די מייטש? - לאן זיך עם
 געהן ווי מע געהט זיך... א, די סליעדסמווע? די סליעדסמווע
 איז א סליעדסמווע! וואס האב איך מורא, אן איך בין פארט
 ריין, ריין ווי גינגאלד?... ס'איז נאך שלעכט דערווילע, וואס
 סע וואקעוועט זיך מין געלט אומיסט, און וואס איך בין דער-
 היילע געענגט, איך ווער שיער ניט דערווארגען פאר ענגשאפט!
 אט דאס איז ביטער! ס'איז אבער טאקן א פארדראסונג זאך.
 כלעבען: דאס געלט, וואס איך דארף נעמען, וועל איך דאך נעמען.
 עם וועט זיך זיי דען עפוס העלפען? היינט למאי זאל מען מיך
 ציהען אומיסט-אומנישט? גיט מיר אפ מיין געלט, טענה איך.
 מיין געלט גיט מיר אפ! רוצותים, וואס האט איהר צו מיינע קינ-
 דער? - טענה איך. - איך וויל דען עפוס ביי איך א סך?
 גיט מיר אפ מיינע צעהן טויזענט קערבלעך, מיינע קינדער'ס
 געלט - ס'איז דען מיין געלט? ס'איז מיינע קינדער'ס געלט!
 גיט מיר אפ מיינע קינדער'ס געלט, און לאזט מיך צו-רוח, און
 לאן דאס האבען איין עק, און א רוח אין אייער טאמען, און
 גארניט!...

נאך וואס העלפט טענה'ן? וואס העלפט שרייען? דערווילע
 איז שלעכט, שלעכט, ביזן עק אריין שלעכט! פון געשעפט אפ-
 געשלאגען זיך, תהונה אפגעשמעלט, נדן איז ניטא, קינדער לערנען
 דארף מען, געלט קאפט, ברוך השם, אלע טאג, מע ברענגט זיך
 אויס. היינט די יבורים! מע שלאפט דען? מע הויפט ניט אן
 צו שלאפען! מע האט טאקן קיין מורא ניט; ווארום וואס האב

איך מורא צו האַבען, אז איך בין פאַרש ריין, ריין ווי גינגאַלד?
 נאַר גאַרניש, מע איז דאָך ניש מער ווי אַ מענטש, עם געהען-
 דורך אלטליי רעיונות, מחשבות: ס'איז אַ סליעדסמווע, מיט אַ
 פּרעקאָראַר, מיט פּאַהסלעווער אידען, וואָס ווילען אַיך געהן עדות
 זאָגען און שווערען, אז זיי האַבען אַיך אליין געזעהען אַרומגעהן
 ביינאַכט מיט אַ הַבּלָה אויפן פּידעם... איהר שפּיעלש זיך מיט
 פּאַהסלעווער אידען? גלויבט מיר, ס'איז פּאַרהאַן ביי אונז אַי-
 נער אַ דוד-הערש - זאָל איך עם פּאַרדיענען אַלע וואָך מיט אַיך
 אינאיינעם, וואָס דער דוד-הערש קאָסט מיך שוין לאַ-יהודי-געלם!
 און דוקא אַ גומער פרודער, און דוקא אַ טאַמענס אַ קינד, און
 דוקא מיט אַ שמיכעלע, און דוקא מיט אַיך „אם-ירצה-השם“ און
 מיט אַ „גאַט-וועט-העלפּען“, און מיט אַ דוח איהם אין טאַמען,
 און גאַרניש!...

דיינט פאַרשטעהט איהר שוין, וואָס פּאַהסלעו איז? בין
 איך שוין גערעכט, וואָס איך בין אזוי אויפגעטראָגען אויף אונזערע
 אידען? וואָרט-צו, לאַז מיר נאַר גאַט העלפּען, איך נעם-אַפּ מייע
 עמליכע קערפּלעך, וועל איך זיך שוין מיט זיי צערעכענען: קודם-
 כל בין איך מנדר אויף דער שטאַרט, איך קאָן ניש זאָגען וויפּיעל,
 נאַר נישט ווייניגער וויפּיעל אינווערע נגידים; איך וועל מיך שמע-
 לען, מענט איהר מיר זיכער גלויבען, ווי דער שענסטער נגיד:
 איין עליה אין שדהל די שענסטע, מיטן גרויסען „בעבור-שנדר-
 עשרה-פּונם-נרות-על-בית-המדרש“, ס'זאָל קלינגען, און לאָזען זיי
 צעזעצט און צעשפּרונגען ווערען: פּונם „בּקור-חולים“ און פּון
 דער „תּלמוד-הורה“ שמועסט מען ניש: אין „בּקור-חולים“ אַרײַן
 אַ האַלב טויז זאָענע העמדער פּאַר די קראַנקע, און אַלע תּלמוד-
 הורה-ינגלעך שפּאַגעל-נייע אַרבע-פּנסות-לעך... און ערשט נאָכדעם
 מאַך איך חתונה די טאַכטער מייע. נאַר אַלץ הייסט חתונה!
 איהר קעהרט אַרדא מייען, אז איך נעם גלאַט אזוי און מאַך
 חתונה, ווי אַלע אידען מאַכען חתונה? פע: קענט איהר דאָך
 מיך נאַר ניש, ווער איך בין! איך, אז איך מאַך חתונה, מאַך איך

א התונה, אשר לא התונו אבותינו — מע האָט נאָך ביי אונז אַזא
התונה ניש געהערט און ניש געוועהען! א שאלאָש איבערן גאַנצען
שוהל-הויף! כלי-זמר קאָן איך פאַשמעהן דוקא פון כמילע!
איין אָרעם-מאָהלצייט פאַר דריי דונדערט אָרעמעלייט, מיט דער
פיינער סעודה, מיט די גוטע קיילעטשלעך און מיטן רעכטען
ביסעל פראַנמען, און מיט דער שענער נדבה, אַ פּיטאַקעל אויף
צווייען... און אויף דער חופּה-וועמשערע — דוקא די גאַנצע
שטאָרט, אַבער מאַקי פון איין עק בידן אַנדערען עק, אין די שוואַים,
וואָס האַפען מיך געוואָלט דערטרינקען, דוקא אויבען-אָן, און דוקא
לחיים, און דוקא אַ מאַנין, און נאָך אַ מאַנין, און נאָך אַ מאַנין!
שפּיעלט, כלי-זמר, אויף וואָס די וועלט שטעהט, און לאַמיר, אידען,
מאַנצען!... אָט אַזא איד בין איך! איהר קענט מיך גאַרניט.
הערט איהר, וואָס איך זאָג אַיך? איהר הויפט מיך גאַרניט אָן
צו קענען! איך, אַז איך צעהוליע זיך, אזו ביי מיר געלט פּלאַמע—
נאָך אַ קוואַרט פראַנמען און נאָך אַ קוואַרט פראַנמען, אין תּמות
נפּשי עם פּלשתיים — וואָס איז די טייטש? — איהר זאָלט,
קינדער, צעזעצט ווערען טרינקענדיג, און וואָן פון שמוץ, און אַ רוח
אין אייער טאַמעניס טאַמען, אין גאַרניט!

פּוּדע געשיכטע נוסער פּופּציהן.

געשיכטע נומער זעכצעהן

נײַמאָן קײן מויל!

געשריבען אין יאָהר 1910

געשיכטע נומער זעכצעהן

ניט אַ קיין מזל!

— איהר רעדט פון גנבים? — רופט זיך אָן איינער אין אַפגעפּיצמער פּאַרשויז מיט אַ רענצעל אין האַנט, וואָס ער היט עס, ווי דאָס שוואַרצאַפּעל פּוּנים אויג דאָס איז געווען ביינאַכט אין וואָקזאַל צווייטער קלאַס; מיר זענען געזעסען זאַלבאַדריט און געוואַרט אויפן קרויער, וואָס האָט פאַרשפּעטיגט אויף אַ שעה מיט אַ פּערטעל, און גערעדט פון גנבים און גנבות. — פון גנבים רעדט איהר? גנבים לאָזט מיך. וואו האָט איהר אויף דער וועלט נאָך אזוי פיעל גנבות, ווי אין אונזער בראַנזשע? אַ קלייניגקייט בריליאַנטען? דער יצר-הרע פון בריליאַנטען איז אזוי גרויס, אַז צווישען די קנים גופא זענען פאַרהאַן גנבים. און ניט אזוי נאָך צווישען די קנים, ווי צווישען די קונה'מעס, צווישען די דאַמען. מיר קוקען אויף יעדע דאַמע, וואָס מיר קענען זי ניט, מיט זיעבען און זיעבעציג אויגען. און ניט אזוי גיך גנבה'ט מען ביי אַ יוועג-ליך סחורה. איך קען מיך באַריהמען, אַז זינט איך בין אַ סוחר אין האַנדעל מיט בריליאַנטען, האָט מען מיך נאָך קיינמאַל ניט באַגנבה'ט. נאָר אַז ס'איז באַשערט איין אומגליק, וועט איהר דערען וואָס סע קאָן זיך מרעפען.

איך אליין בין סך-הכל נישט קיין יוועליר. דאָס הייסט, אַ יוועליר בין איך, נאָר איך פאַרנעם מיך נישט מיט יוועלירערײַ. איך בין נישט מעהר ווי אַ סדרה, וואָס האַנדעלט מיט בריליאַנטען. איך קויף און פאַרקויף בריליאַנטען, צום מיינסטען, אַנגראַ, און, צום מיינסטען, אין דער פרעמד, אויף די ירדים, אָדער אַווי, אָו עס מאַכט זיך ערגיין אַ קונה, נעם איך מיר מיין רענצעל, אָם דאָס-אַ, אין האַנט, זעץ מיך אויף דער פּאַהן און פּאַהר.

דערװײל טרעפט זיך אַ מעשה, איך װער געװאָהר, אַז אין יעדװעץ איז דאָ אַ גביר, מאַכט ער חתונה אַ מאַכטער. פּאַדאָרף ער דאָך מסתמא בריליאַנטען. איז אַפילו, אַז מע װיל שמועסן צוריק, איז אין יעדװעץ אויך פאַרהאַן גענוג יוועלירען, אפּשר מעהר, ווי מע דאַרף. נאָר איינס צום אַנדערען קעהר זיך נישט אָן. עס מעג זיך זיין אַכצעהנצװענט יוועלירען, איהר גיש מיר נאָר אַהער אַ קונה, װעל איך שװין װײזען, װער סװעט לײזען געלט, איך צי זײ. פאַרקױפּען בריליאַנטען איז אַ מלאכה, װאָס מע דאַרף קענען. מע דאַרף װיסען, װאָס צו װײזען, און װי צו װײזען, און װעמען צו װײזען. איך דאַרף מיך פאַר אייך נישט אַדױסשטעלען, און בכך-הכל האָב איך פּינט פאַרהמעריי. נאָר אַז איהר װעט אַ רעד פּוהן װעגען מיר מיט יוועלירען, װעלען זײ אייך אַלע זאָגען, אַז מיט מיר קאָנקורירען איז נישט גרינג. דאַרף, װאָו אייך אַנדערער װעט לײזען אַ הונדערטער, װעל איך לײזען דרײ. איך קען די מלאכה.

הכלל, פּאַהר-איך, הייסט עס, קיין יעדװעץ. מיטגענומען האָב איך מיט זיך, לאָז זיך אייך דאַכטען, אַ הויבש פּיסעל סדרה, לאָמיר דאָס אַלע פאַרמאָגען, װאָס סײַהאַט אָנגערטראָפּען, האַטש סײַאזי אַרײן אין אָם דעם דאָזיגען רענצעל. און איך האָב מיך אװעקגעװעצט און װײן. פאַרשמעהט זיך, אַז זיצען זײן איך אָנגע-שפּאַרט האַרט אויף מיין רענצעל, טרעט נישט אָפּ פּון אַרט. און פּון שלאָפען איז שװין אָפּגערעדט. אַז מע פּאַהרט מיט סדרה, טלאָפּט מען נישט. מיט יעדען נייעם פאַרשװין, װאָס קומט-אַרײן

אין וואנאן אריין, רייסט זיך מיר אפ אין הארצען: אמער איז דאס א גנב? אויף דער נאָז שמעמט ניט אויפגעשריבען ביי קיינעם.

גאָט האָט געהאלפֿען, אָפּגעפּאָהרען א טאָג מיט א נאכט, ניט גענעמען, ניט געשלאָסען, געקומען קיין יעדופּעץ צום גביר, אַרויס מיט דער קראָם, גערעדט, גערעדט, זיך אָנגערעדט, ווי אַ פּויק, און, ווי דער שטייגער איז, געלייזט אַ מכה, ניט קיין געלט.

די גבירים, איך וויל אויף זיי קיין שלעכטס ניט רעדען, נאָר עס מען אויף זיי קומען אַ גוטע חלירע. זיי קאכן-אויס, דאָס וואַסער. קוקען-אָן, טאַפּען-איבער יעדען אַרטיקעל, שפּיעגלען זיך, צאצקען זיך, און קומט צו עפעס — אַ נעכטיקער טאָג. מילא, וואָס זאָל מען טהון? יאָ געלייזט, ניט געלייזט, מע דאַרף לויפּען ווייטער.. טאַמער ווייסט איהר, וואָס וועט מען פאַרשעפּטיגען? גאַרניט, מען לויפט. האַפּ איך מסתמא, אַ דראַשקע און לויף צו דער באַהן. דערווייל דער איך, עמיצער פון הינטען שרייט מיר: „פעטער, פעטער!“ איך קוק מיך אום — אַ יונגערמאַן לויפט מיר נאָך, האַלט אַ רענצעל אין האַנט, פּונקט אַזאָ רענצעל ווי מיינס, און זאָגט צו מיר:

— אָט האָט איהר פאַרלוירען!....

אַ צרה, אַ שלאַק! דאָס איז דאָך מיין רענצעל! וואו? ווען? ווי אזוי? אז מ'איז באַשערט, האָט זיך עס אַרויסגעגליטשט ביי מיר פון דער האַנט, און אָט דער יונגערמאַן האָט דאָס אויפגע- הויבען — און גאַרניט, וואָס פרעגט איהר? איך נעם מיך צו מיין יונגערמאַן, איך קוועטש איהם די האַנט, איך דאַנק איהם: „אַ דאַנק איך, גאָט זאָל איך געבען, זאָג איך, געוונט און הצלחה. אַ דאַנק זאָג איך, און נאָך אַ מאָל אַ דאַנק.“ מאַכט ער צו מיר: „ניסאָ פאַר וואָס.“ זאָג איך: „וואָס הייסט, ניסאָ פאַר וואָס? איהר האָט דאָך מיך, זאָג איך, ביי מיין לעבען דערהאלטען. איהר האָט דאָך, זאָג איך, פאַרדיענט אַזאָ מצוה, אז די וועלט מיט

יענער וועלט איז פאר אייך קארט. זאגט מיר, זאג איך, וויפיעל זאל איך אייך געבען? זאגט, שעמט זיך ניט. און איך וויל מיך א נעם מהון צו דער קעשענע. מאכט ער צו מיר: „וויבאלד איהר אליין זאגט, או ס'איז אזא גרויסע מצוה, זאגט ער, היינט למאי זאל איך זי, זאגט ער, פארקויפען פאר געלט?“ דערהערשט פון איהם אזעלכע דבורים, האט איך מסתמא ארום מיין יונגענמאן און הייב איהם אן קישען: „גאט אליין זאל איך, זאג איך, בא-צאָהלען דערפאר, וואָס איהר האָט מיט מיר געטהאָן? קומט האַטש אַרײַן מיט מיר, זאָג איך, וועלען מיר עפּים נעמען אין מיל אַרײַן, זאָג איך, טרונקען אַ גלעזעל וויין.“ אַ גלעזעל וויין, זאָגט ער, מוזכתי, פאַר וואָס ניט?“ און מיר זעצען זיך אויף ביידע אויף דער דראַשקע, און ווער מיר באַהן? וואָס מיר באַהן? מיר פּאָהרען שוין אין „קאַפּע“ עפּים נעמען אין מיל אַרײַן. געקומען אין „קאַפּע“, האָב איך גענומען אַ באַזונדער קאַפּי-נעם, געהייסען דערלאַנגען פּון פּל טוב און אַוועקגעזעצט זיך מיטן יונגענמאָן אַ ביסעל שמועסען. דער דאָזיגער יונגערמאָן, אויסער וואָס ער האָט מיך, מע קאָן זאָגען, ביי מיין לעבען דערהאַלמען, איז מיר גלאַט געפּעלען געוואָרען. אַ סימפּאַטישער יונגערמאָן מיט אַ סימפּאַטיש פּנים, מיט מיעפע, שוואַרצע, ערנסטע אויגען — אַ יונגערמאָן אַ גאַלד. אין דערצו נאָך אַ שעמעוודיגער — סכּנות. איך האָב איהם געבעטען, ער זאל זיך גאָר ניט זשענירען און זאל זיך הייסען געבען צום מיט וואָס ווין האַרץ געליסט, פּונם שענ-סטען און פּונם בעסטען. און וויפיעל ער האָט זיך געהייסען געבען, האָב איך מסתמא געהייסען געבען צוויי מאָל אזוי פּיעל. אין מיר האָבען גוט אויסגעטרונקען און רעכט פּאַרביסען, אזוי ווי גאָט האָט געבאַטען. הלילה ניש אויף אַנצישפורען זיך. אַ איד איז ניש קיין שפּור. נאָר, יהי פּטוב לב המלך ביין, זאָג איך צו מיין יונגענמאָן: „איהר ווייסט האַטש, זאָג איך, וואָס איהר האָט מיט מיר געטהאָן? דאָס, וואָס איהר האָט מיר מציל געווען, זאָג איך, אזא פּאַרמעגען — פּון דעם, זאָג איך, שמועסט

מען ניט. לאַמיר דאָס ביידע, זאָג איך, פאַרמאָגען, וואָס איך בין
 אויף דער סתורה שולדיג. ס'איז פריהער גאָט'ס, זאָג איך, נאָכ-
 דעם פרעמדס. איהר האָט מיך פשוט, זאָג איך, דערהאלטען ביי
 מיין כבוד און ביי מיין לעבען, וואָרום מיינע קרעדיטאָרען,
 זאָג איך, ווען איך קום אַהיים אָהן דעם דאָזיגען רענצעל, וואָלשען
 געוויס געמינט, אז דאָס איז עפּים אַ מאַניפאָרגע, וואָס אינוערע
 לייט יוזעלידער מאַכען אַפּטליך. זיי זעצען אַפּ דאָס ביסעל סתורה
 און לאָוען אַרויס אַ קלאַנג, אז מע האָט זיי פאַנגנדהט. מיר
 וואָלט, זאָג איך, הערט איהר, געקומען נאָר קיפּען אַ שטריקעל
 און אַיפהענגען זיך אויפּן ערשטען בוים! לחיים, זאָג איך, גאָט
 זאָל אַיך ממלא זיין, ווי איהר ווינשט אַיך אליין, זאָג איך, און
 זייט מיר געזונט, זאָג איך, לאַמיר זיך צעקישען, וואָרום מע דאַרף,
 זאָג איך, פאָהרען. און איך געזעגען מיך אַפּ און איך צעצאָהל
 מיך אין „קאָפּע“ און טהו מיך אַ האַפּ צו מיין רענצעל — וואָס
 מיר רענצעל? ווער מיר יונגעראַן? ניטאָ!

און איך בין געפאלען הלשות.

געפאלען הלשות, האָט מען מיך געמינטערט. אָפּגעמיט-
 טערט — בין איך וויעדער אַ מאַל געפאלען הלשות. אין אז מע
 האָט מיך שוין גוט אָפּגעמינטערט, האָב איך ערשט דעמאָלט גע-
 מאַכט אַ גוואַלד, אַיפּגעהויבען די גאַנצע יעהופּעזער פּאָליציע
 אויף די פּיס, ציגעזאָגט אַ פעט שטיקעל, אַרומגעלאָפּען מיט זיי
 אין אַלע גוטע ערטער, אַייסגעווען אַלע מיינעלעכער, זיך פאַקענט
 מיט אַלע וועלט-גנבים — מיין יונגעראַן איז ווי אין דער ערד
 אַריין! איך בין שוין געבליבען אָהן כּדת, ס'איז מיר נמאָס גע-
 וואָרען די וועלט. און איך האָב מיך אוועקגעלעגט ביי זיך אויף
 דער סטאַנציע אויף אַ בעטעל אין טראַכט מיר, ווי אזוי מאַכט
 מען אַיין עק מיט'ן לעבען? קוילען זיך מיט אַ מעסער? הענגען
 זיך אויף אַ שטיק? אָדער גאָר אַריינוואַרפען זיך אין דינעפּר
 אַריין? און אזוי ווי איך ליג מיר פאַרטיעפּט אין טרויעריגע
 מדיחכות, הער איך, מע קלאָפּט. ווער איז? מע איז געקומען

מיך נעמען אין פאליציע: מע האָט געהאַט דעם פּויגל מיטן רענצל, מיט דער גאַנצער סחורה!

דאַרף איך אייך דערזעהלען, וואָס מיט מיר איז געווען, אָו איך האָב דערזעהען מיין רענצל מיט מיינע בריליאַנטען? איך בין ווידער אַ מאָל געפאלען הלשות. ביי מיר איז אַ טבע פון דאָזיקען. און אז איך בין געקומען צו זיך, געה איך צו צו מיין זינגעמאַן און רופ מיך אָן צו איהם: „איך פאַרשטעה ניט, זאָג איך, מאַכט מיך קלאָר, איך ווער שיער ניט משוגע. וואָס איז דער שכל, זאָג איך, וואָס אָו איהר האָט געפונען מיין רענצל, זענט איהר מיר נאָכגעלאָסען און אָפגעגעבען מיר און אַפילו נישט געוואָלט נעמען פאַר דער מצוה קיין באַצאָהלט, און אז איך האָב מיך נאָר אָפגעקערעוועט אויף אַ ווילע, געהט איהר און גנבה־אָוועק ביי מיר מיין גוטס, מיין פאַרמעגען, מיין נשמה? איהר האָט דאָך מיר, זאָג איך, שיער אומגליקליך געמאַכט. עס איז דאָך מיר אָפגעגאַנגען, זאָג איך, אַ מינוט צום טויט!“ קוקט ער אויף מיר, דער זינגערמאַן הייסט עס, מיט די טיעפע ערנסטע שוואַרצע אויגען, און מאַכט צו מיר גאַנץ געלאָסען: „וואָס געהער זיך אָן, זאָגט ער, דאָס צו דעם? אַ מצוה איז אַ מצוה, און גנבה־נען — דאָס איז, זאָגט ער, מיין פּרנסה...“ זינגערמאַן, זאָג איך צו איהם, ווער, זאָג איך, זענט איהר? „ווער, זאָגט ער, זאָל איך זיין? איך בין, זאָגט ער, נעבאָך אַ איד אַ גנב און אַ בעל־מזל מיט קינדער און אַ גרויסער שלימולניק. איך האָב זאָגט ער, קיין עין־הרע, אַ גרינגע פּרנסה, נאָר איך האָב צו מיין פּרנסה קיין הצלחה ניט. דאָס הייסט, איך קאָן מיך ניט באַ־קלאַגען. דאַנקען גאָט, גנבה־נען, זאָגט ער, גנבה־ש זיך אַפילו קיין מעשה ניט; נאָר דער הסיון איז, זאָגט ער, וואָס ניט אלע מאָל געראָט עס מיר. ניטאָ קיין מול!“...

ערשט אָו איך בין געוועסען אין פּאַהן, האָב איך מיך אַזוי־געזעהען, אָו איך בין אַ פּערדישער קאַפּ. מיט אַ קלייניקייט וואָלט איך דעמאָלט געקאָנט אויסקויפּען דעם דאָזיקען גנב. למאִי

זאָל איך זיין זיין גוואל-הרים? לאָו ער איבערהעקן אױף אַנדערע
הענט...

זענט איהר אפשר א בעלן אױף א פאָר בריליאַנטענע אױהע-
רינגלעך אין גלייכען געלט? וועל איך אױך עפּים הייזען. איהר
האַט אַזעלכע בריליאַנטען ניט געזעהען אַפילו אין הלום. פרימאָ
שפּרימאָ!...

פּוּדע נעשיכטע נומער זעכצעהן.

געשיכטע נומער זיכבעטען

באשערמ איין אומגליק

געשריבען אין יאהר 1902

געשיכטע נומער זיעבעצעהן

באשערט איין אומגליק

ברייטליך און געלאמען, מיט געפערעלטע ווערטער, האָט
אינו דערזעהלט אַ מעשה, מאַק פֿון זיך אַליין, אַ שענער איד מיט
אַ שבת־דיגער קאַפּאַטע און מיט אַ ברייטען דעניק אויפֿן זיידענעם
קאַשקע און מיט איין אוינגעצוואַנגען פֿנים, אַ ביסעל פֿאַרזאָרגט
און מיט קנייטשען אויפֿן ברייטען ווייטען שטערן:

— אַז ס'איז פֿאַשערט, הערט איהר, איין אומגליק, טרעפט
דאָס אייך גלייך אין שמוץ אַריין. איהר מענט זיין מיט אַכצעהן
קעפֿ, וועט איהר זיך פֿון דעם ניט אויסבאַהאַלטען. איך בין מיר,
זוי איהר זעהט מיך, אַ איד אַ ספּאַקאַינער, אַ תּוהיגער, כּיפּליה
ניט, כּללִיף ניט, כּוּדאַפּ פּיינט קהלשע געשעפטען, איך אַנטלויף
פֿון גבּאָת, כּנּוּק, חתן־בראַשית, דאָס, יענס, זכּוּמה.

קיצור, דאַרף זיך טרעפען אַ מעשה, ביי אינו אין שטערטעל
איז געשטאַרבען אַ איד, „מנשה־טוי“, וואָרום ער איז געווען, זאַל
ער מיר מוחל זיין, אַ פּראַסער נפשׁ, ניט געקאַנט כּמעט דאַוונען,
זוי זאָגט מען עס, קיין צלם פֿאַר קיין אַלף, ניט ליענען, ניט שריי־
בען, ניט דאָס, ניט יענס, זכּוּמה.

קיצור, אַ פּראַסער שלש־סעודות, נאָר איין עדה־ליכער מענטש,
איין אַרענמליכער בייז גאָר; דאָס וואָרט איז געווען הייליג, יע־

נעמים קערבעל קדוש-קדשים, און קארג, קארג! — זיך לאזען ארויסנעמען ביידע אויגען פאר איין גראשען, דאס גאנצע לעבען געקלויבען געקלויבען, געקלויבען געקלויבען — און סאמע אין מי-טען... געשמאקטען. מילא, געשמאקטען — געשמאקטען. אז מנשה איז געשמאקטען, קומט מען צו געדן צו מיר און מע זאגט מיר: באשר אזוי ווי מנשה איז געשמאקטען און האט איבערגעלאזט גאנץ פינע עטליכע קערבלעך, מיט חובות, מיט בעל-הבתישקיים, מיט הייזער, מיט דאס, מיט יענס, מיט וכדומה, — לכן, אזוי ווי סאיז ניטא, ווער מיטאל פיהרען די געשעפטען, די קינדער געפאך זענען נאך קליינע קינדער, פיער יונגלעך און איינס א מיידעל, און זי אליין, די אלמנה מינט מען, איז א אידנע, לכן זאל איר זיין דער בעל-הבית, דער אפמורפוס, דער אפעקון הייסט עס. וויל איר דאך מסתמא נישט הערען, נישט זעהען: וואס טויג מיר אפעקון — אפיקומן? וואס דארף איר דאס? האט זיך אָנגעהויבען זיין עסק: כמייטש, איהר זענט ביי אונז דער איינציגער אין שטאדט, דאס, יענס, וכדומה, זיין עבירה אזא פארמעגען, און וואס וועט זיין דער תכלית פון די קינדער, קליינע קינדער געפאך, פיער יונגלעך און איינס א מיידעל? וואס וועט זיך אהרען? זייט איהר דער אפעקון, און זי, די אלמנה מינט מען, וועט זיין די אפעקונשע!... בעט איר זיך ביי זיי רחמים: וואס ווילט איהר האַבען פון מיר? וואס בין איר ביי זיך פאר זיין אפיקומן, אז איר ווייסט אמול נישט מיט וואס מען עסט דאס?... האַבען זיי דאך אָנגעהויבען וויעדער אַ מאָל: און כמייטש, און וואו איז מענטשליכקייט, און טאקי אַ מנה איר, און דאס, און יענס, און וכדומה...

קינד, איר האָב נישט געקאנט אַפּוואַנען און בין געוואָרען זיין אפיקומן, זיין אפעקון הייסט עס, אַ געשווערדענעמער, אינ-איינעם מיט איהר טאקי, מיט דער אלמנה מינט מען. און אז איר בין געוואָרען, מיט גאָט'ס הילף, זיין אפיקומן, זיין אפעקון הייסט עס, האָב איר קודם-כל גענומען מאַכען אַ סך-הבל, וואָס האַבען זיי געלט, די קינדער געפאך? צווייטגעשלאָגען וואו סאיז

געווען ערגיץ א ביסעל אייגענס, א שטוב, א קלייט, א פערד, א
 בהמה, א דאָס, א יענס, א וכדומה — פון אלסדינג האָב איך גע-
 מאַכט געלט... ניש אזוי גרינג, מאַהלט אייך, איז דאָס מיר אָנגע-
 קומען, וואָרום מנשה, עלוי השלום, איז געווען א איד א נגיד, א
 פאַרפונדעוועטער, ווי מע זאָגט, א „בעל-הגוף“. וויפּעל מע האָט
 איהם געשאַצט, האָט ער געהאַט מעהר... נאָר קיין חשבון איז
 ביי איהם ניש געווען קיינמאַל. געווען, זאָל ער מיר מוחל זיין,
 א איד אָהן א פען. אלע מאל האָט זיך אַפגעזוכט איין אנדער
 דער. געווען צעשמעקט אויף דער גאַנצער וועלט, פון איטליכען
 איז איהם געקומען געלט. האָב איך פאַרדאַרפט, פאַרשמעהט איהר
 מיך, דאָס אלסדינג טראָגען אויסן קאַפּ, צונויפגעמען, מאַכען געלט,
 א ברירה האָב איך געהאַט? איז אלסדינג אַליין, וואָרום זי, די
 אַפּעקנישע מיינט מען, איז א „שאַפּ-אידינע“, ווייסט ניש פון
 דאַנען אָהין. אפילו איין עהרליכע, נאָר א כשרעע בהמה. פרעגט
 זי בתרם, וואָס איז א גוט וועכסעל, וואָס איז א שלעכט וועכסעל,
 וואָס איז דאָס, וואָס איז יענס, וואָס איז וכדומה...!

קינדר, איך האָב צונויפגעשלאָגען די עטליכע קערבלעך, א
 היבשע פויטיקע. צונויפגעשלאָגען מיט צרות, מיט לייד די עט-
 ליכע קערבלעך, פאַרדאַרף מען זעהען עפּים טהון מיט זיי, וואָרום
 וואָס וועט זיין דער תכלית, און זיי וועלען עסען פּוּנ'ס גריימען?
 קינדער נעפּאָך דאַרפן האָבען א העמדעלע, א שיכעלע, א דאָס,
 א יענס, א וכדומה. היינט עסען? מע וועט אזוי לאַנג עסען,
 ביז מע וועט אויפּעסען אינגאַנצען? וואָס וועט זיין נאָכדעם?
 א מענטש איין אַרענטליכער, פאַרשמעהט איהר מיך, איז מ'זויב
 פאַרזאָרגען דעם תכלית. האָב איך אָנגעהויבען קלערען, אַהער-
 אַהין, וואָס מאַכט מען מיטן געלט? א געשעפט? — ווער וועט
 דאָס פיהרען, און זי, די אַפּעקנישע מיינט מען, איז, משמינס גע-
 זאָגט, א בהמה, און די קינדער נעפּאָך וויינען קינדער?... פאַר-
 לייהען? אוועקגעבען דאָס אויף פּראָצענט? — טאָמער ועצט
 יענער אָן, ווער וועט נאָכדעם זיין שולדיג? דער אפיקימן! האָב

איך מיך מיישב געווען: וואָס דאַרף מען אַ בעסער געשעפט, ווי מיין געשעפט? האָט? און וואָס דאַרף מען אַ גרעסערען במח, ווי איך? האָט? איך האָב, ברוך השם, קרעדיט אומעוואָס, אויף אלע ייִדיש, און אַ נאָמען האָב איך — ביז מיין לעבען זאָל איך קיין ערגערען נאָמען נישט האָבען. נישט גלייכער מוֹזענט מאָל, איך זאָל אַרײַנבראַקען די עמליכע קערבלעך צו מיר אין קראָם אַרײַן? האָט? אונטערפּרישען מיט נאָך סחורה און מיט נאָך סחורה? האָט? און פאַר מוזמנים אָז מע קויפט סחורה, האָט דאָך דאָס טאַקי גאָר, זאָגט איהר, אײַן אַנדער טעם, וואָרום איטליכער וויל זיך זעהען מיט אַ מוזמן קערבלעך. מוזמנע קערבלעך איז היינט, פאַרשטעהט איהר מיך, ווינציג פאַרהאַן. אומעוואָס איז גאָר פאַפּיער, גאָר וועכסעל, אַ שרייב אַהער, אַ שרייב אַהין, אַ דאָס, אַ יענס, אַ וכדומה...

קיצור, כּדאַב אַרײַנגעלעגט דאָס גאַנצע געלט צו מיר אין געשעפט אַרײַן, און סײַז אַוועקגעגאַנגען קיין מעשה נישט, דאָס הייסט, נישט שלעכט, טאַקי גאָר נישט שלעכט! דער פּרײַז, פאַר-שטעהט איהר מיך, איז געוואָרן אַ סך גרעסער, וואָרײַם אָז סײַז פאַרהאַן אַ סך סחורה, לײַזט זיך גאָר אַנדערש, ווי זאָגט איהר: אָז סײַז פאַרהאַן אַ סך פיש אין מיך, האָפט זיך גאָר אַנדערש. גאָר וואָס דען? אײַן זאָך איז געווען שלעכט: די הוצאה! איך בין געוואָרען אַ צווייטענדיגער בעל-הוצאה. צוויי געזינדלעך, קיין עין-הרע: ... איך מיט מיין הויז-געזינד, קיין עין-הרע, שמעסט מען נישט. נו, און זי, די אַלמנה מײַנט מען, פאַראַרף, און די קינד-דער נעבאָך, פאַראַרפען, פּינף קינדער פרעמדע, פיער יונגלעך, אײַנס אַ מיידעל. נישט קיין קליינגקייט! שוכען און קליידען, אין חדר געבען, דעם שרייבען אַמאָלען. היינט אַמאָל אַ פּאָהר, אַ נאַטעריי, אַ דאָס, אַ יענס, אַ וכדומה — מע קאַן דאָך אַנדערש נישט! וואָס וועט יע נער זאָגען? אַ שלעכטער אפּיקומן — צו-נענומען דאָס געלט און זשאַלעוועט די יתומים אַ גראַשען אויף אַ צוקרקע... אַי, וואָס איך האָרעווע, דרעה זיך דעם קאַפּ, פּאָהר

נאך סתורה, האָב אױף זיך אַ בוך מיט חובות, מיט שלעק, מיט צרות, מיט דאָס, מיט יענס, מיט וכדומה? — דאָס איז נישט יענעם עסק! קיין שותפות האָט זי דאָך, די אלמנה מיניט מען, מיט מיר נישט געמאכט, מיר זאָלען זיך טיילען אױף דער האַלב!... אַי, זי האָט מיר אַרײַנגעלעגט געלט? איז, ערשמענס, ליגט דאָס געלט אין סתורה, אין דעשניט, ליגט דאָס נישט אומױסט, איך צאָהל דאָך פּראָצענט!... און וואָס איז ווערטה דער טאַרעראַס, וואָס איך האָב צו טהון טאָג ווי נאַכט, טאָג דאָס, טאָג יענס, טאָג וכדומה? געה זיי אײן אפיקומן: האָב אין זײַנען נעבאָך פּרעמדע קינדער, צי זיי ווילען לערנען, צי זיי ווילען נישט? צי זיי געהען אַהין, וואוּ מע דאַרף, צי וואוּ מע דאַרף נישט? צי דאָס, צי יענס, צי וכדומה? וואָס בין איך — טאַקן זײער אפּימרוס, וואָס איך בין מחויב זיי צו פּאַוואָרענען? מע קאָן היינטיגע צײַמען, זאָגט איהר, קיין אײנענע קינדער נישט פּאַוואָרענען, ובפרט אז גאָט העלפט, עס גיט זיך נאָך אײן אַ שלעכט קינד — איז גאָר אַ ברכה פּוץ גאָט! מנשה, זאָל מיר מוחל זײן, איז געווען אַ איד אַ פּראָסאַק, נאָר אײן ערליכער איד האָטש; און קינדער האָט ער אײבערגעלאָזט — זאָל זיך גאָט מרחם זײן: אײנס ערגער פּונם אַנדערען: מילא, די עלטערע זענען נאָך צו דערליידען: אײנער איז אַ טײַפּער, נעבאָך אַ דערשלאָענער, האָב איך איהם געמאַכט פאַר אַ בעל-מלאכה. דער אַנדערער איז גלאַט אַ אידאַט, נאָר אַ שטילער, משעמעט קײנעם נישט און דאַרף גאַרנישט. דער דריטער האָט זיך פּאַוויזען קינדוויי יאָ אַ געראַמענער, נאָר אז ער איז אונטער-געוואַכסען, האָט ער זיך צונויפגעקאַמפּאַניעט מיט וואוּ ערניץ אַ שלעפּער און איז געוואָרען אַ שאַרלאַטאַן, מע זאָל פּאַהיט און פּאַוואָרענט ווערען!... ער האָט אַזוי לאַנג געפּושעוועט, געוואָ-יעוועט, געאַרבייט, געדאַסט, געיענסט, געזכּרומהט, אז איך האָב איהם געמוזט נעבען עמליכע קערבלעך — און געה געוונט קיין אַמעריקע! פּון קינדוויי אָן האָט דאָס איהם געצײגען קיין אַמע-ריקע! און מיר זענען פּאַר געוואָרען... און דאָס מײדעל האָב

איך חתונה געמאכט, געגעבען פמעט טויזענט קארבען נדן, אויס-
געקליידט, געפראוועט א דופה מיט כלי-זמר, מיט דאס, מיט יענס,
מיט זכרונה, אלכרינג ווי עס געהער צו זיין, פמעט ווי ביי איין
אייגענער טאכטער. וואס דען? ס'איז עפיים א תירוץ? וואס,
משטיינס געזאגט? אז קיין טאטען געבאך האבען זיי נישט, און זי,
די מאמע מיינט מען, איז א בהמה - ווער וועט זיך פאר זיי שלאגן-
גען קאפ אן וואנט, אז נישט איך?... „שויטה! אפגעריסענער
נאר! - פלעגט צו מיר אפשמאל זאגען מיין אלטע. - אודאי
באדארפט דו זיך מפקיר זיין פון פרעמדע קינדערס וועגען: אט
וועסט דו זעהען, ווי מע וועט דיר אפדאנקען מיט שטיינער פאר
דיין אפיקומן, וואס דו פוזט!... אזוי פלעגט זי צו מיר זאגען,
און זי האט געטראפען: מע דאנקט מיר אפ, מע דאנקט מיר אפ
מיט שטיינער, און נאך מיט וואסערע שטיינער! אט וועט איהר
באלד האַרבען, וואס איך האב אויף זיך פאר א פעקעל. איך בין
שטארקער פון אייזען, הערט איהר, אז איך טראג עס אריבער...
קינד, פון אלע קינדער, וואס מנשה, עליו השלום, האט
איבערגעלאזט, איז דא איינער, דער קלענערער פון אלע, הייסט ער
דניאלמשיק - איז דאס, ברוך השם, א געזאמענס, א צאצקעלע,
א דניאלמשיק פון גאט! פון קינדוויי אן איז דאס געווען טאקי
עפיים נאר איין אנשיקעניש, און גענוג. ער האט געקאנט זיך פאר-
גינגן צו פינף יאהר פאמישען די מאמע זיינע מיט א האליווע פון א
שטיוועל איבער די פיסקעס, און דיקא שבת אין דער פרי פארן
דאוונען: אראפרייסען ביי איהר דעם שלייער, בשעת עס זיצט א
פרעמדער מענטש - דאס איז ביי איהם געווען א וואכעדיגער
גאנג! די אידען, זאג איך אייך, איז איין אייזערנע אידען, אז
זי האט דאס געקאנט אריבערזאגען פון איהם! טאג ווי נאכט
האט מען געהאט צו טהין מיט דניאלמשיקען. אלע מאל, ווען
איך בין געקומען אדוין, האב איך זי געטראפען, די אלמנה מיינט
מען, זיצען און וויינען, מיט א מענה: פאר וואס האט זי גאט
געשטראפט מיט אזא קינד? פאר וואס איז ער נישט אויסגעדינען

ביי איהר אין בויך, איידער ער האָט גאָר פאָדארט געבוירען ווע-
 רען אויף דער וועלט? דאָס, וואָס דינאלטשיק האָט איר גע-
 טהאָן, קאָן מען גאָר נישט איבערדערצעהלען. ער האָט אַרויס-
 געזגנדיגט וואו ס'איז געווען ביי איהר אַ שטיקעל ציערונג, אַ פּוּג-
 גערעל, אַיין אויהערינגעל, אַ שנרעל פּערעל, אַ זיידען טיכעל, אַ
 לעמפּעל, אַ מעסערעל, אַיין אַלמע פּאָר ברילען, אַ דאָס, אַ יענס,
 אַ וכדומה - אַלסדינג איז ביי איהם געווען אַ קרן, אַלסדינג האָט
 ער אַרויסגעטראָגען פּוּג שטוב, פּאַרקויפט און איסגעגעבען אויף צו-
 קערקעס, מיט ניס, מיט קאווענעס, מיט גוטען טימן פּאַר זיך און
 פּאַר זיינע חברים. מאַהלט אַיך, שענע חבריםלעך! שלע-
 פּערס, גנבים, שכורים - דער רוח ווייסט איהם, וואו ער האָט זיי
 דערטאָפּט! וואָס ער האָט געהאַט האָט ער אוועקגעגעבען די
 חברים זיינע: אַ נייע פּאַר שטיוועל, אַ קאַפּעליש, דאָס אויבער-
 שמע העמד פּוּג זיך.... „דינאלטשיק, וואָס טהוטסט דו? אַ נייע
 פּאַר שטיוועל געהט דו און גיסט אַוועק?.... „נאַפּליעוואַט! -
 זאָגט ער. - אַ רחמנות, יענער געהט נעבאָך פּאַרוויס... וואָס
 זאָגט איהר אויף דעם בעל-רחמנות? פּוּג געלט שמועסט מען ניט:
 וואו ער האָט דערטאָפּט מזומענעס גראָשען - האָט ער אַוועק-
 געגעבען דער חברה זיינער. „דינאלטשיק, אום גאַטעס ווילען,
 וואָס טהוטסט דו דאָס?.... „נאַפּליעוואַט! - זאָגט ער. - יע-
 נער האָט אַיך אַ נשמה, יענער פּאַדאַרף אויך עסען... ווי
 געפּעלט אַיך אַזאַ טין פּילאָזאָפּ, אַ מכניס-אורח? אַז מען שמועסט
 אַ פּלי-שלמה, אַיין „אויסוירפּלינג“ פּוּג דער נאַטור! און אפּשר
 מינט איהר - אַ נאַריש יונגעל, אָדער חלילה נישט קיין שען
 קינד? - אַ דורכגעטריבענער, אַ שענער יונג, אַ געזונטער, אַ
 פּריילעכער, אַ זינגער און אַ טענצער, נאָר עפּיס אַ פּלויז אַזאַ
 טרפּהים, צו-גאַלדי שוואַרצע יאָהר... וואָס האָבען מיר מיט איהם
 נישט איבערגעטהאָן? געפרובט זיך מיט גוטען, געפרובט זיך מיט
 בייזען; געהאלטען דריי טאָג מיט דריי נעכט פּאַזונדער! אַיין אַ
 קאַמער פּאַרשלאָסען, געשלאָגען מיט אַיין אַראַפּניק, צעבראַכען

איף איהם א גוטען יאמשאָוען שטעקען פון א דרייערעל - מיט
 נעם איין אייגענעם שטעקען... ווי איין ארבעט אָן דער וואַנט;
 אַוועקגעבען איהם צו א בעל-מלאכה, געוואָלט מאַכען פון איהם
 א זיגערמאכער, א גאַלדשמיד, א סמאָליער, א פלומער, א קאַוואַל,
 א דאָס, א יענס, א וכדומה - אומגעליך: ער וויל נישט אַר-
 בייטען, האָטש נעם צעשנייד איהם איף צווייען, וואָס וועט
 זיין פון דיר, דניאלטשיק? „א פרייפיגעלעך. - זאָגט ער און
 לאַכט נאָך. „א פרייפיגעלעך? - איין ארעסמאַנט, א גנב וועט
 פון דיר זיין? „נאַפליעוואַט? - מאַכט ער און דרעקט זיך
 אים און ווערט פאַרשוואַנדען.

קיצור, מיר האָבען א שפּי געטהאָן איף איהם, געלאָזט וואָס-
 סען, און ס'איז אויסגעוואַכסען פון איהם א תכשיט, וואָס זאָלט
 איהר קלערען! דאָס הייסט, גנבה'נען האָט ער אויפגעהערט;
 ס'איז שוין ניט געווען כמעט וואָס. נאָר גלאַט, די הגדה זיינע,
 די שענע חברימלעך און די פאַסמעמפּקעלעך זיינע, מיט אַ מין
 הלבושה: אַ הויט העמדעל איבער די הויזען מיט אַ פאַר גרויסע
 שטיוועל, האָר האָט ער זיך פאַרלאָזט, ווי אַ דיאַק, די מאָרדע האָט
 ער זיך אָפגעגלאָט - אַ מין פּוּרעל... צו מיר האָט ער קיינ-
 מאָל ניט געהאַט קיין העזה צוטערעטען. אַז ער האָט עפּים באַ-
 דאַרפט האָבען, האָט ער געשאַסען דורך איהר, דורך דער מאַמע
 מיינט מען. און די מאַמע איז אַזאַ בהמה, אַז זי האָט איהם נאָך
 ליעב אויך, דעם טייערען קדיש. ס'איז פאַר איהר אַלסדינג רעכט!
 איינמאָל קום איך ארויס אין קלייט אריין, איך מוז אַ קוק-מיין
 חברה-מאַן איז דאָ, ער וואַרמט אויף מיר.

- ברוך-הבא, אַ גאַסט, דניאלטשיק, זאָג איך. וואָס וועסט
 דו זאָגען עפּים גוטס?
 - איך בין געקומען, מאַכט ער, אייך זאָגען, אַז איך האָב
 חתונה.

- מזל טוב, זאָג איך, אין אַ גוטער שעה. פאַר וועמען האַסט
 דו חתונה?

פּוּרעל 1883.

- פאר אסנהיץ, — מאכט ער.
 — וואָסער אַסנה?
 — אונזער אַסנה, מאכט ער, די וואָס זי איז געווען ביי אונז
 אין שטוב.
 — אַלע בייזע וויסמע הלומות! — זאָג איך. — פאר אַ
 דיענסטמיד האָסטו דו חתונה?
 — נאָפליעוואַט! — מאכט ער. — אַ דיענסטמידעל איז דען
 קיין מענטש נישט?
 — אז אַך און וועד, זאָג איך, איז דער מאַמע דיינער! ביים
 דו געקומען, הייסט עס, מיך רופען אויף דער חתונה?
 — ניין! — מאכט ער. — איך בין געקומען צו אייך מכה
 מלבושים, מכה אויסקליידען זיך צו דער חתונה. מיר האָבען
 אויסגערעכענט, איך מיט אַסנהיץ, אז מיר דאַרפען האָבען אזוי:
 מיר אַ גארניטער אַ קאַרטענעם, און אַ גארניטער פון פאַרומינע
 אויף וימער, און העמדער אַ טויץ אונטערשטע, און אויבערשטע אַ
 האַלב טויץ; און אַסנהיץ — ציין אויף אַ קליידעל, און איין קליידעל
 אַ וועלענס, און זאָנע אַ גאַנץ שטיקעל אויף העמדער, מאָראָזאָוויס
 זאָנע, און פוטער אויף אַ פורגוס, און שאַלעכלעך צוויי, און אַ האַלב
 טויץ נאָזטיכלעך, און אַ ביסעל דאָס, און אַ ביסעל יענס, און אַ
 ביסעל זכרימה...
 — און ווייטער גאַרנישט? — זאָג איך און האַלט זיך קיים
 איין פאר געלעכטער.
 — און ווייטער גאַרנישט. — מאכט ער.
 קיצור, דאָ האָב איך מיך שוין מעהר נישט געקאַנט איינהאַל-
 טען; ס'איז מיט אַ מאָל אָנגעפאלען אויף מיר אזאָ געלעכטער,
 אז איך בין שיער אַראָפגעפאלען פונים בענקעל. און אויף מיר
 קוקענדיג, האָבען זיך צעלאָכט אלע מינע מענטשען. מיר האָבען
 שיער צעמראָגען די קלייט פאר געלעכטער! אז איך האָב מיך
 נישט אויסגעלאָכט, רוף איך מיך אָן צו מיין שענעם חתן:

— זאָג מיר נאָר, איך בעט דיך, דניאלשיק-סערדזע, האָסט
עפּים אַרײַנגעלעגט צו מיר אַ גרויסען חלק אין קלייט אַרײַן, וואָס
די ביזט געקומען צו מיר מיט אַזאַ צעטעל?

— איך ווייס ניט, מאַכט ער צו מיר, איך ווייס ניט אַקדאָט,
וויפּיעל עס נעמט זיך אָן אויף מיין חלק. נאָר ווערליג דאָס געלט,
וואָס ס'איז געבליבען פּון מיין מאַטען, אַז מע זאָל דאָס מײלען אויף
פּינף חלקים, וועט דאָס אויף מײנע חתונה-קליידער האַפּען, און עס
וועט נאָך עפּוּס, דאָכט מיר, בלייבען אויף נאָך דער חתונה אויך...

קינזור, וואָס זאָל איך אײך זאָגען? אַז ער האָט מיר אויס-
גערעדט די דאָזיגע ווערטער, איז גלייך ווי עמיצער זאָל מיר געבען
מיט אַ פּיסטויל אין האַרצען, אָדער אַפּשימען מיט פּייער, אָדער
אַפּטיען מיט הייס וואַסער, אָדער איך ווייס אַליין ניט מיט וואָס!
ס'איז מיר פּינטער געוואָרען אין די אויגען! איהר פאַרשטעהט?
לא די וואָס איך האָב געהאַט מיט זיי צו טהון אזוי פּיעל יאָהרען,
געטראָגען אויף זיך אין אַלמנה, נעבאָך מיט פּינף קינדער, אַלע-
מען פאַרזאָרגט און חתונה געמאַכט, און געדאַכט, און געיענסט,
און געזכרוּמהט, צום סוף וואַנסט-אויס אַזאַ שייגען אויף מיין
קאָפּ און גיט מיר אַנצהערעניש וועגען חלקים נאָר!...

— נו, נישט מײנע ווערטער? — מאַכט צו מיר מײנע. —
האָב איך דיר ניט געזאָגט, אַז מע וועט דיר אַפּדאַנקען מיט שטײ-
נער?...

קינזור, וואָס טוּג אײך, איך האָב געגעבען אַלפּדינג, וואָס
ער האָט געוואָלט. וואָס וועל איך געהן האָבען צו טהון מיט אַזאַ
שניקע? עס פאַסט נאָר נישט פאַר מיר! נא, געה, צו אַלדי שוואַרצע
יאָהר, וואַרג זיך, ווער פאַרברענט, פאַרשרפּה'ט, אַבי סטוד ווערען
פּון אַ שלאָק!... מײנט איהר, אַז איך האָב שײן דערמיט גע-
פּאַר'ט? וואַרט-אויס, וועט איהר ערשט הערען. אין אַ תּדעש
אַרום נאָך דער חתונה קומט ער צו געהן, צו מיר, דער שענער
זינגערמאַנשיק, איך זאָל איהם, למען השם, פאַלד געבען צוויי
הינדערט מיט דריי און צוואַנציג קערבלעך.

— וואָס איז פאַר אַ השפּון צוויי הונדערט מיט דריי און צוואַנציג קערבלעך? — פרעג איך איהם.

— אזוי מרעפט אָן, מאַכט ער צו מיר גאַנץ קאַלטבלוזיג, דאָס ביערשענקעל מיטן ביליאַרד.

— וואָסער ביערשענקעל? וואָסער ביליאַרד?

— איך האָב מיר געמאַכט, זאָגט ער, אַ געשעפט: איך האָב איבערגענומען אַ ביערשענקעל מיט אַ ביליאַרד. אַמנה וועט פאַר-קיפּען ביער און איך וועל זיין ביים ביליאַרד, אַכטונג געבען, ווי מע שפּיעלט אויף ביליאַרד. מע קאָן דערפּון, זאָגט ער, האָבען שען פרנסה.

— אַ שענע פרנסה! — זאָג איך צו מיין נייעם בעל-פרנסה. — עס פאַסט טאַק פאַר דיר אזאַ פרנסה, אַ שענקעל מיט אַ ביליאַרד!

— נאַפּליעוואַט! — מאַכט ער. — אַבי נישט צונעמען ביי יענעם. איין מאָל אין טאָג אַ שטיקעל טרוקען ברויט, אַבי נישט קיין פרעמדס...

ווי געפעלט אייך, אַשטייגער, דניאלטשיק רעדט מיר פּילוסופּיה!...

— געזונטערהייט! — זאָג איך. — פאַרקויפט אייך ביער און שפּיעלט אייך אויפּן ביליאַרד. וואָס געהער זיך דאָס אָן מיט מיר?

— עס געהער זיך אָן, זאָגט ער, מיט אייך, ווייל איהר דארפט געבען געלט, צוויי הונדערט מיט דריי און צוואַנציג קערבלעך.

— וואָס הייסט, איך דאַרף געבען? — זאָג איך. — פּון וואָסער געלט, אַשטייגער?

— פּון מיין טאַטענס געלט, מאַכט ער אין פאַרקויפט זיך אַפּילו נישט!

איהר וועט מיר גלויבען? עס האָט זיך מיר בשעת מעשה גענליכט אָננעמען איהם פאַרן קאַרק און אַרויסוואַרפען איהם פּון קלייט צו אַלדי שוואַרצע יאָהר!... נאָר צוריק האָב איך מיך

מיישב געווען: מיט וועמען וועל איך מיר דאָ, משמינס געזאָגט, פאַסקרדיגען די הענט? האַפט איהם דער וואַמענמאכער! לאָז מײַנס איבערנעהן!...

— זאָג מיר, דניאלשיק, מאַך איך צו איהם, די ווייסע האַנט, וויפיעל סײַז פון דיין טאַטען געבליבען געלט?

— ניין, מאַכט ער, וואָס דאַרף איך עס וויסען? איך וועל נאָך צייט האַבען צו וויסען איבער-אַי-אַהר, אים ירצה השם, אַז סײַזעט מיר ווערען איין און צוואַנציג יאָהר, וועל איך ביי אײַך דעמאָלט אָפגעמען דיין-חשבון... דערווייל גיט מיר די צוויי-הונט דערט דריי און צוואַנציג קערבלעך, לאָס איך געהן.

דערהערט אַזעלכע דפודים, איז מיר פינסטער געוואָרען אין די אויגען. מײַנט איהר, פאַר וואָס? נישט מחמת איך האָב חלילה מורא פאַר עמיצען, וואָרטס וואָס האָב איך מורא צו האַבען? איך האָב קאַרג אויסגעבראַכט זיך אויף זיי? אַ ווערטעלע אויס-צורעדען — אויסגעהאַלטען אַזוי פיעל צייט איין אַלמנה נעבאָך מיט פּונף קינדער, אַלעמען פאַרזאָרגט אין חתונה געמאַכט, און געדאַכט, און געעננט, אין געזוכדומה׳ס, — קומט אַזאַ שנעק און רעדט גאָר פון אָפגעמען ביי מיר דיין-חשבון!

קינדר, איך האָב אַרײַסגענומען און האָב איהם געגעבען צוויי הונדערט דריי און צוואַנציג קאַרבען, און געבעטען גאָט, ער זאָל מיך האַנטש לאָזען צו-היה... און סײַז טאַקן אַוועקגעגאַנגען אַ צייט, איך האָב נישט אָנגעקוקט דעם פנים זיינעם. פּלוצים, איך קום אַמאָל צו געהן אַהיים — אַהאַ, ער איז דאָ!... עס האָט זיך מיר אָפגערימען אין האַרצען, אַז איך האָב איהם דערוועהן. נאָר אַרײַסצווייזען איהם, אַז עס אַהרט מיך, מאָר מען נישט. מאַך איך זיך תּמעוואַטע און ריף מיך אָן צו איהם:

— אָ! אַ נאַכט! וואָס איז די מעשה, דניאלשיק, וואָס מע זעהט דיך נישט? וואָס מאַכטט די עפּים אין געזונט? ווי געהט דאָס דיר אין די „געשעפטען“?

— געזונט מאכט ער, נאפליעוואַט! נאָר די געשעפטען זענען נישט אין בעסטען.

„זאל טוב דיר! — טראַכט איך מיר. — זאָלסט דערלעבען אַנזאָגען בעסערע בשורות!... דאָס שמעקט שוין מיט פּריש געלט!...“
— דהיינו, וואָס איז? — זאָג איך. — עס לייזט זיך נישט קיין געלט?

— וואָסער געלט? ווער רעדט פון געלט? געלט, מאַכט ער, נאפליעוואַט! איך האָב שוין נישט קיין בערשענק, איך האָב שוין נישט קיין ביליאַרד, איך האָב שוין נישט קיין ווייב. זי האָט מיך אוועקגעוואָרפן, אַמנה הייסט עס. נאָר האַפּט זי דער רוה, נאָ-פלעוואַט! איך פּאָהר-אוועק, זאָגט ער, קיין אַמעריקע. מיין ברודער רופט מיך שוין לאַנג קיין אַמעריקע.

דערהערט, אַז ער פּאָהרט קיין אַמעריקע, איז מיר אַראָפּ אַ שטיין פונם האַרצען. ער האָט מיט אַ מאָל באַקומן חן אין מינע אויגען, איך זאָל מיך נישט שעמען, וואָלט איך אידם אַרומ-געזאָפּט קושען...

— קיין אַמעריקע? — זאָג איך. — מהכתיבה אַמעריקע, זאָגט מען, איז אַ פּרייַ לאַנד. מענטשען, זאָגט מען, ווערען דאָרט גליק-ליך, זענען מאַספּה ממון. ובפרט, אַז מע האָט נאָך דאָרטען אַיין איי-גענעס, איז גאָר גוט... ביזט דו געקומען, הייסט דאָס, זיך גע-זענענען מיט מיר? זעהר פּיין פון דיין זייט... זאָלסט האַטש נישט פּאָהגעסען דאָרטען אַמאָל אַרייַנשרייַבען אונז אַ ברייַוועל. פּאָרט היי-מיט מענטשען, ווי זאָגט ער... דניאל, אַפּטור האַפּט דיר נישט אויף הוצאות? קאָן איך דיר געבען צו-שטייער...

— צוליעב דעם, זאָגט ער, בין איך טאַקן אַרייַנגעקומען צו אַיך. נישט מיר דרייַ הונדערט קאַרבען, דאַרף איך האַבען.

— דרייַ הונדערט קאַרבען? — זאָג איך. — עס וועט אַפּטור זיין אַ ביסעל צו כּוועל? טאַמער וואָלט געווען גענוג קיין?

— וואָס פּאַראַרמט איהר זיך מיט מיר דינען? איך ווייס דען נישט, אַז איך זאָל אַיך זאָגען פּוער הונדערט, וועט איהר מיר

געבען פיער הונדערט אייך, און פינף הונדערט אייך, און זעכס
הונדערט אייך?.. נאָר איך באַדאַרף ניט קיין געלט, נאַפּליעוואַט!
איך באַדאַרף נאָר דריי הונדערט קאַרבען אויף הוצאות.

אַזוי מאַכט ער צו מיר, דניאלמשיק הייסט עס, און קוקט
מיר גלייך אין די אויגען אַרײַן. „דריי הונדערט מכות, קלער
אייך מיר, זאָל זיך מיינע שונאים זעען אויפֿן לייב! איך זאָל
האַטש וויסען — אײַן עק, אָו דערמיט האָט זיך פאַרשלאָסען די
ערד, און ער וועט שוין אויפהערען קומען צו מיר אלע מאָל דאַסען
און יענסען און וכדומה?!”

קיצור, כּדאַב אַרויסגענומען און אָפּגעזעהלט איהם דריי
הונדערטער אַהת ואַחת, אין נאָך געקוימט אַ מתנה דעם עלטערען
ברודער זיינעם, אַ גאַנצען פונט מי וויסאַצקײַס, מיט גוטע פּאַ-
פּיראַסען אַ מויווענט, מיט עטליכע פּלעשלעך פּרמל-וויין, און ווי
לזה האָט איהם מיין ווייב אָפּגעבראַטען אַ קאַטשקע, מיטגעגעבען
פּולקעס מיט מאַראַנצען, מיט צרות, מיינע שונאים, מיט האַרצ-
וועהמיג, מיט דאַס, מיט יענס, מיט וכדומה אויפֿן וועג, און מיר
האַבען איהם אַרויסבאַגלייט צום באַהן, זיך גאַנץ פּיין אָפּגעזעגענט
מיט איהם, צעקשט, ווי מיט אײַן אייגען קינד, געוויינט מיט
מרערען, גאַט זאָל מיר אַזוי העלפען, פאַרט אויף מיינע הענט
אויסגעוואַכסען, און מאַקי אַ וואוילער יונג, למאי זאָל איך לייקע-
נען? ער איז נאָר אַ ביסעל פאַרשייט, ווייטער האָט ער אַ האַרץ,
אויף מיר אַזאַ יאָהר! איך וועל אײַך זאָגען דעם ריינעם אמת:
אַ ביסעל בין איך געווען צופּריעדען, וואָס ער איז אַזעקגעפּאַהרען,
פּטור געוואָרען פּון אַ פּרימשעפע... און אַ ביסעל האָט מיר וועה
געטהאָן דאַס האַרץ: אַ יונג קינד, נעפּאָך נע-זנד, מי יודע וואוהין
ער קאָן פאַרפּאַהרען, און וואָס סע קאָן פּון איהם ווערען דאַרמטען?...
ער זאָל האַטש שרייבען אַמאָל אַ בריוועל... און אפשר איז גליי-
כער, ער זאָל נאָר ניט שרייבען. לאָו ער זיך לעבען דאַרמטען הוי-
דערט און צוואַנציג יאָהר און זיין גליקליך! איך האָב געבעטען

נאָט פאַר איהם, ווי פאַר איין אייגען קינד, מענט איהר מיר גלייבען!...

כך הוה. עם איז נישט אַוועקגעגאַנגען קיין צוויי יאָהר אַפיל פון זינט ער האָט זיך אַוועקגעלאָזט קיין אמעריקע, עפענט זיך נישט די מיר און עם קומט נישט אַרײַן עפּים אַ מין דײַטש מיט אַ דוכען קאַפּעליש, אַ שענער זינגאַמט, אַ געזונטער, אַ פּרײַטפּי-ניגער און אַ פּרײַליכער, און האָפט מיך נישט אַרום קושען?

— וואָס איז די מעשה? — זאָגט ער. — איהר האָט מיך נישט דערקענט, צי איהר מאַכט זיך, אַז איהר דערקענט מיך נישט? — טפּו זאָלט די נישט ווערען! דניאלטשיק, מ'איז דו? — זאָג איך מיט אַ געלעכטער כלומרשט, און אין האַרצען קאָכט אין מיר אַ פּײַער, און איך טראַכט מיר: „פאַר וואָס ביזט דו דאַרטען נישט גע'הרגעט געוואָרען, מינע שונאים, ערניץ אויפ'ן באַהן, אָדער דערטוהנקען געוואָרען אויפ'ן ים?\"... — ווען קומסט דו אָן, דניאלטשיק, און וואָס טוהסט דו היע?

— קומען קום איך אָן, זאָגט ער, היינט אין דער פּריה. און וואָס טוהו איך היע? איך בין, זאָגט ער, געקומען צו אייך זיך צערעכענען.

דערהערט אַט דאָס וואָרט „זיך צערעכענען“, איז מיר שוין געוואָרען דריי לעכער אין האַרצען. וואָס פאַר חשבונות האָט ער מיט מיר, דער שאַרלאַטאַן?... נאָר איך האָב מיך אָנגעטומען מיט האַרץ אין דוף מיך אָן צו איהם:

— וואָס האָסט דו זיך נאָך באַדאַרפט מטריח זיין אַזש פון דאַרטען אַדער? ממה-נפשך, האָסט געוואָלט מאַכען אַ חשבון, האָסט דו געקאָנט אַפּשיקען מיר דורך דער פּאַסט, וואָס מיר קומט-אַרויס... —

— וואָס אייך קומט-אַרויס? — זאָגט ער מיט אַ שען גע-לעכטערעל. — איך ווייס נישט, פון וועמען עם קומט-אַרויס... איך האָב מורא, אַז עם קומט פון אַ יך אַרויס... — וועמען? — זאָג איך. — דיר אפשר קומט-אַרויס?...

— מיר, זאגט ער, און מיינע פרידער אין מיין שוועסטער —
 אונז אלעמען... איך בין דאָס געקומען אומיסטנע פון אמעריקע
 זיך צערעכענען מיט אייך פאר אונז אלעמען... איך וויל אַ השבון
 מינים טאמענס געלט. וואָס אייך קומט — וועט איהר זיך
 אָפגעמען; וואָס אונז קומט — וועט איהר אונז אַרויס-
 צאהלען. און טאָמער וועט געהן דאָרטען אין אַ קלייניגקייט, איז
 נאָפליעוואָס; מיר וועלען מסתמא דורכקומען, הלילה זיך נישט
 קריגען... וואָס וועט מאַכט איהר עפּיס? וואָס מאַכען די
 קינדער אייערע? איך האָב זיי געפראַכט אימליכען פאַזונדער אַ
 מתנה...

מיר איז אָפגעגאַנגען אַ מינוט צו חלשען, אָדער האַפען אַ
 בענקעל אין פלעמען איהם דעם קאַפּ... איך האָב מיך איינגעהאַל-
 טען און האָב איהם געהייסען קומען, אב ירצה השם, נאָך שבת,
 וועלען מיר זיך רעכענען, און אליין בין איך אָפגעפאָהרען פון דער
 היים זיך צעפרעגען ביי אַדוואַקאַטען, וואָס טרוט מען, ווי אזוי
 ווערט מען פּוּר פון דעם האַזיגען פעקעל?... די אַדוואַקאַטען
 אָבער, ווייסט זיי דער גוטער יאָהר, צי זיי ווייסען טאַקן נישט,
 צי זיי מאַכען זיך נישט וויסענדיג?... דער זאָגט, אַז וויבאַלד
 טראַז איבערגעלאָפּען מעהר פון צעהן יאָהר, איז פאַרפאַלען. דער
 זאָגט: ניין, בין איך איין אפיקומן, איין אפיקען ווייסט עס, מען
 איבערגעהן הונדערט יאָהר, דיין-השבון פאַדאַרף איך אָפגעפען...
 פרעג איך אַ קשיה: „ווי אזוי זאָל איך געפען דיין-השבון, אַז איך
 האָב נישט קיין פּוּר אין קיין שום השבונות?... זאָגט דער אַד-
 וואַקאַט: „איז טאַקן נישט גוט“... „נישט גוט, זאָג איך, ווייס
 איך אליין; איהר גיט מיר בעסער איין עצה, וואָס טרוט מען?...“
 איז נישטאָ קיין ווערטער!... איך בין איין אייזערנער, הערט איהר,
 אַז איך האָלט דאָס אויס! צי וואָס האָט דאָס מיר געטויגט, פרעג
 איך אייך, דער גאַנצער משא-מתן מיטן קלאַפּאַט, מיטן גאַנצען
 דאָס, מיטן יענס, מיטן וכדומה? וועלכער רוח האָט מיר גע-
 טראָגען, איך זאָל ווערען איין אפיקומן אייף פרעמדע קינדער?

וואָלט דען ניש געווען גלייכער טויזענט מאָל, איך זאָל געווען
 דעמאָלט ליגען אויף אַ היציג שלאַסקייט, אָדער אויסברעכען זיך אַ
 פּוס, אָדער אזוי עפּוס איין אומגליק זאָל מיך געווען טרעפען, אַבי
 ניש האַבען אויף זיך אַזאַ פעקעל, מיט איין אפּיקמן, מיט איין
 אַלמנה נעבאַך, מיט יהומים, מיט אַ דניאלשיק, מיט אַ חשבון.
 מיט אַ האָס, מיט אַ יענס, מיט אַ וכדומה?...

פּוּדע געשיכטע נומער זיפּפעצעהן.

געשיכטע נומער אכצעהן

רוף מ'ד קנאָקניסעל

געשריבען אין יאָהר 1911

(18)

שלום-עליכם ב. XXVIII

געשיכטע נומער אכצעהן

רוף מיך קנאָקניסעל

אָקענען מיר, ביים פענסטער, זיצט א אידעל מיט א שטייב-
לענדיג פנים און מיט אַזעלכע אַרײַגען, וואָס ווילען זיך אַרײַג-
קלױבען צו אײך אין האַרצען אַרײַן. דאָס אידעל קוקט שוין לאַנג
אַהײם, אײך זאָל איהם זאַטשעפען, נאָר אײך האַלט מיך פון דער
ווייטען. עס ווײַזט אויס, אַז ס׳איז איהם נמאס געוואָרען זיצען
אַינצווייען מיט א אידען אין וואַנגן און שווייגען. צעלאַכט ער
זיך פלוצים צו זיך אַלײן און רופט זיך אָן צו מיר:

— אידר פרעגט, וואָס אײך לאַך? אײך האָב מיך דערמאָנט
א שטיקעל, ווי אזוי אײך האָב אָפגענאַרט יעדופּען, הא-הא! יאָ,
ווי אידר קוקט מיך אָן — אײך, משה-נחמן פון קענעלע, א
איד מיט א הוסט און מיט א זאַדשקע, דאַכט זיך, אײַ? האָב
אײך אָפּגעהאַן א שפיצעל אין יעדופּען, אָבער א שפיצעל, הא-הא,
זיי וועלען מיך האַבען צו געדענקען! אַז גיט מיר נאָר עמליכע
מינוט צײַט, אײך וועל מיך אויסהוסטען — אוי, א הוסט, אויף
פּרײַשקעוויטשען געזאַגט געוואָרען! — וועט אידר הערען, וואָס
א איד קאָן.

זדי הײם, קום אײך מיר צו פּאַהרען אײנמאַל קײן יעדופּען.
וואָס פּאַהרײט אזא איד, ווי אײך, מיט א הוסט און מיט א זאַדשקע,

קין יעדופען? געוויינליך, צום פראַפעסאָר. איך בין מיט מיין
 היסט אין מיט מיין זאדישקע, ווי איהר קאָנט זיך פאַרשמעלען,
 איין אָפּטער גאָסט אין יעדופען. אפילו ניט אַזאַ-נאַנגעלעגטער
 גאָסט, וואָרום ווי טאָר איך, משה-נחמן פון קענעלע, זיין אין יעדו-
 פען, אָו איך האָב ניט קיין שום „פראַוואַזישטעלסטווע“?... נאָר
 אָו מע האָט אַ היסט מיט אַ זאדישקע אין מע דאַרף צום פראַפע-
 סאָר, יעדנאָ סדרונגים, און עפּיס אַ תירוץ? באַהאַלט מען זיך.
 מוטשעט מען זיך. קומט מען אין דער פּריה, אין ביינאָכט אַנט-
 לויפט מען. אַניט, האַפט מען אַ „פראַהאַדנאַיע“ און מע קומט
 נאָך אַ מאָל. אַבי ניט געהן „פאַעמאַפּאַס“ איך זאָל, הערט
 איהר, הילילה דערפען געהן „פאַעמאַפּאַס“, ווייס איך ניט, אויב
 איך וואָלט דאָס אויסגעהאַלטען. איך וואָלט, דאָכט מיר, דריי
 מאָל געשטאַרבען פאַר בושה אַליין. וואָרום, ווי איהר קוקט מיך
 אָן, בין איך, דאַנקען גאָט, אַ שטיקעל בעל-הבית ביי אַינו אין
 קענעלע מיט אַ „אימישטשעמטווע“: אַ דירה איין אייגענע, מיט
 אַ פּרהמילע, און מיט טעכטער צוויי, איינע איין אייגענעבענע
 און די אנדערע אויף חתונה צו מאַכען. יעדנאָ סדרונגים, וואָס
 איז שייך!...

הפּלל, קום איך צו פּאָהרען קיין יעדופען צום פראַפעסאָר.
 איצטיגס מאָל — ניט צום פראַפעסאָר, נאָר צו די פראַפעסאָ-
 רען. דאָס הייסט, אויף אַ קאָנטילים פון גאַנצע דריי פראַפעסאָ-
 רען, הייסט עס. איך האָב געוואָלט, פאַרשטעהט איהר מיך, אין
 מאָל פאַר אַלע מאָל, דערגעהן אַ מאָלק, ווימען וואָס בין איך מיט
 זיי — מילכיג, צו פליישיג? אָו ביי מיר איז אַ זאדישקע — דאָס
 זענען זיי, הייסט עס, אַלע מודה, נאָר וואָס מע טהיט צו דער זאָ-
 דישקע, איך זאָל איהרער פּאָר ווערען—דאָס איז שוין, זעהט איהר,
 עפּיס אנדערש. זיי מוטשען זיך נעפּאָך. זיי פּרובען זיך. זיי געהען,
 ווי זאָגט איהר, האַרט ביי די ענט. למשל, איך קום צו געהן
 צו מיין אַלטען פראַפעסאָר, ספּריצעל הייסט ער, אַ דימענט פון
 אַ פראַפעסאָר. נעמט ער און פאַרשרייבט מיר אַ רעצעפט „קאָ-“

דעיני סאחארי פלוועראמי". קאסט דאס ניש טייער אין ס'איז
 זיסליך אויפ'ן טעם. קום איך צו איין אנדער פראפעסאר. געדמ
 ער און פארשרייבט מיר „מינקמורא אפייע", טראפענס אועלכע.
 האבען זיי א טעם פון חלשות. קום איך צום דריטען פראפעסאר,
 פארשרייבט ער מיר אויך טראפענס, האבען זיי כמעט דעם זעל-
 ביגען טעם, נאר הייסען הייסען זיי ניש „מינקמורא אפייע", נאר
 „מינקמורא טעפיאקא". זענט איהר שוין פארטיג? קום איך צו
 א פרישען פראפעסאר, נעמט ער און פארשרייבט מיר גאר א מין
 ביטערניש מיט'ן נאמען „מארמוס אקווא אמידאלאריאוס". איהר
 הידישט ויך, וואס איך קען לעמ'ן? איך קען אויך לעמ'ן, אזוי
 זיי איהר איינגעליט, נאר אז מע האט א הוסט מיט א זאדישקע
 מיט א טובערקולאז, יעדנא סידרוגים, קאן מען זיך אויסלערנען
 לעמ'ן איך.

הכלל, בין איך געקומען קיין יעדופעץ אויף א קאנסולום.
 וואו שמעלט זיך אפ אזא איד, ווי איך, אז ער קומט קיין יעדופעץ?
 געוויינמליך, ניש אין קיין האטעל און ניש אין קיין גאסטניעץ.
 ערשטענס, רייסען זיי די הויט. אין אנב, ווי קאן איך מיר אפ-
 שמעלען אין א האטעל, אז איך האב ניש קיין שום „פראוואזשי-
 טעלסמווע"? שמעל איך מיר אפ אלע מאל ביי מיניעס א שוואץ-
 גער. איך האב מיין אייגענס א שוואגער א שלים-מזל, איז ער א
 איד א מלמד, און איין ארעמאן איז ער, תנן זיין שאדען אויף
 פורישקעוויטשען געזאגט געווארען, און א מוספל מיט קינדער -
 זאל דער אויבערשטער הימען! נאר וואס דען? גאט האט איהם
 געהאלפען, ער האט א „פראוואזשיטעלסמווע" האט ער, און דוקא
 א פשריע „פראוואזשיטעלסמווע". ווי קומט צו איהם א „פרא-
 וואזשיטעלסמווע"? - פראצקי! ער איז א „סלוזשיטעל" ביי
 פראצקי. חלילה ניש קיין דירעקטער פון זאווארען, נאר ער איז
 אין פראצקיס שוהל אונטען ביי די שניידערס א בעל-קרא איז ער.
 א „דוכאווע ליצא", אדער, ווי מע רופט עס דארטען, „זיין אב-
 ראטישק". און וויבאלד איין „אבראטישק", אזוי מען ער שוין

זיצען אויף כאלאואסילקאָוסקי, דאָרט וואו דער געוועזענער פאָ-
 ליצמייסטער איז אמאל געזעסען. זיצט ער, הייסט עס, אויף
 דער מאלאואסילקאָוסקי, טאָקי ניט ווייט פונם געוועזענעם פאָ-
 ליצמייסטער, און מוטשעט זיך, קיים-קיים וואָס ער קומט-אויס
 מיטן שטיקעל ברויט. דער גאנצער אַרויסקוק זייערער מסתמא
 איז אויף מיר. איך בין, הייסט עס, דער נגיד אין דער משפחה,
 משמיינס געזאָגט... קום איך צו פאָהרען קיין יעדופעץ, האַלט
 איך ביי זיי סטאָנציע, עס איך ביי זיי אַ וואַרעמעס, אַ וועמטערע,
 סאָלגט מען מיך אַ גאנג — יעדנאָ סדרונים, פאלט זיי אמאל אַרין
 אַ קערבעל, אמאל צוויי, אויף פורישקעוויטשען געזאָגט געוואָרען...
 איצטום מאל אַבער, איך קום צו פאָהרען, איך זעה — מיינע
 לייט זענען דושיך, געהען-ארום אָהן קעפּ. „וואָס איז די מעשה?“
 „ס'איז זשעכט“. „דהיינו?“ „אַבלאָועס“. „פּהע, כּהאַב גע-
 מיינט, זאָג איך, מי ידע וואָס! אַבלאָועס — דאָס איז דאָך
 איין אלטע מכה, זאָג איך, נאָך מששת ימי-בראשית...“ „ניין,
 זאָגען זיי, אַבלאָועס צו אַבלאָועס איז ניט גלייך. איצט, זאָגען
 זיי, איז ניטאָ די נאכט, ס'זאָל ניט זיין קיין אַבלאָוע. און האַפט
 מען אַ אידען, איז יהיה מי שיהיה — איינס-צוויי-דריי, מיטן
 עטאָפּ. „נר, און געלט?“ „בלאָטע“. „אַ קערבעל?“ „בלא...“
 „אַ דרייערעל?“ „אַפילו ניט אַ מיליאָן!“ „אויב אַזוי, זאָג
 איך, איז דאָך טאָקי גוט פאָסקודנע“. „פאָסקודנע צו פאָסקודנע,
 זאָגען זיי, איז ניט גלייך. קודם, זאָגען זיי, איז שטראָף. און
 נאָכדעם ערשט — מיטן עטאָפּ. היינט דער סקאַנדאַל פאר
 בראַצקין...“ „מילא, זאָג איך, בראַצקי היינט, בראַצקי מאָרגען.
 איך קאָן, זאָג איך, צוליבע בראַצקין, זאָג איך, מיט מיין געזינט
 ניט שפּעקעלירען. איך בין געקומען, זאָג איך, אויף אַ קאָנטולים
 פון פראַפעסאָרען, קאָן איך צוריק, זאָג איך, ניט אַנטלויפּען.
 הכלל, מענט אַהין, טענות אַהער — דער טאָג שטעהט ניט. מע
 דאַרף לויפּען צו די פראַפעסאָרען מכה אַ קאָנטולים. נאָך וואָס
 מיר קאָנטולים? ווער מיר קאָנטולים? אַז דער קאָן קומען ערשט

מיטוואָך פאַר האַלבען טאָג, און דער — מאַנטאָג נאָך האַלבען טאָג, און יענער — נישט פרידער ווי איבעראַכטאָג דאַנערשטאָג. היינט געה! אַ מעשה אויף דריי וואָכען מיט אַ מיטוואָך! וואָרעם וואָס געהט זיי אָן, למשל, וואָס משה-נחמן פון קענעלע האָט אַ זאָרשקע מיט אַ הויט, און שלאָפּט נישט קיין נעכט, אויף פּרישקעוויטשען געזאָגט געוואָרען?.. דערווייל ווערט נאָכט. עסט מען וועטשערע און מע לעגט זיך שלאָפּען. איך ווער נאָר-וואָס אַנגלאָפּען, איך הער: טראַך-טאָרעראַך! איך רייס-אויף די אַייגען: „ווער איז?“ „מיר זענען פאַרפּאלען!“ זאָגט צו מיר דער שוואַגער מינער, דער שלים-מול, שטעהט איבער מיר אַ טויזנטער מענטש און טריי-סעלט זיך, ווי אַ הושענא. וואָס טרוט מען, זאָג איך, איצטער? „אַדרבה, זאָגט ער, זאָג די, וואָס טרוט מען?“ „וואָס, זאָג איך. זאָל מען טרונ, ס'איז ביטער.“ „ביטער צו ביטער, זאָגט ער, איז נישט גלייך. ס'איז, זאָגט ער, ביטער אזוי ווי גאַל.“ און אין דרויסען ביי דער טיר: טראַך-טאָרעראַך! די קליינע קינדער נעבאָך האַבען זיך אויפגעחאַפּט מיט אַ גוואַלד, מיט אַ געוויין: „מאָ-מע!“ שטיקט זי זיי, די מוטער הייסט עס, און וואָרט זיי, ס'זאָל זיין שטיל — אַ שענע חתונה! „עד, טראַכט איך מיר, משה-נחמן פון קענעלע, די ביזט גוט אין דער אַרבייט, אויף פּרייש-קעוויטשען געזאָגט געוואָרען!“ און עס פּאַלט מיר אַרײַן פּלוצים אַ קאַמפּינאַציע אין קאַפּ און איך ריף מיך אָן צו מיין שוואַגער: „שא, זאָג איך, ווייסט די וואָס, דוד? זיי די איך, און איך וועל זיין די.“ קוקט ער אויף מיר, ווי אַ לעמעשקע: „וואָס הייסט?“ „דאָס הייסט, זאָג איך, מיר וועלען זיך בייטען מיט די יצודות. די וועסט מיר געבען דיין פּאַס, איך וועל דיר געבען מיין פּאַס: וועסט די זיין משה-נחמן, און איך וועל זיין דוד. אַ מוזפּיקער מח! קוקט אויף מיר, ווי אַ זינדיגער מענטש, פאַרשמעהט נישט, וואָס מע רעדט צו איהם. „בהמה, זאָג איך, וואָס פאַרשמעהסט די האַ נישט? דאָכט זיך, אַ פּראָסטע קאַמפּינאַציע, זאָג איך, אַ מינדסט קינד קאָן עס פאַרשמעהן. די וועסט זיי וויזען מיין פּאַס.“

און איך וועל זיי ווייזען דיין פאס, יעדנאָ סידורגיס — האָסטו דו
דאָס צעקײעט, צי מען דאַרף עס דיר צעקײען און לעגען אין מיל
אַרײן?

אַפנים, ער האָט דאָס צעקײעט, און מיר האָבען גענומען זיך
בײַמען מיט די יוצרות. איך איהם מיין פאס, ער מיר זיין פאס.
און דאַרמטן די מיר ווערט שיער נישט צעשפרונגען: טראַך-טאַרע-
ראַך! טראַך-טאַרעדאָך! „סיימשאַם! — זאָג איך. — וואָס
האַט איהר אַזוי קיין צײט נישט? דער טײך ברענט נישט? — זאָג
איך. און צו מיין שוואַגער רוף איך מיך אָן: „געדענק זשע, דוד,
דו הייסט שוין נישט מעהר דוד, נאָר משה-נחמן“.... און איך לאָז
מיך צו דער טיר. — „ברוך הבא, געסט!“ — אַ גאַנצע האַלאַסטרע,
יוצר משרתים ואשר משרתיו. ווי זאָגט איהר. אַ גדולה, פּרײליך
אין שטערמעל...!

כײַפּאַרשטעט זיך, אַז קודם האָט מען זיך געגעבען אַ נעם צו
מיין שוואַגער דעם שלים-מול. וואָס עפּים צו איהם? ווייל איך
האַב מיך געהאַלמען, פאַרשטעהט איהר מיך, מעשה מענטש, ווי
זאָגט איהר, אַ קניפּ אין באַק, די פאַרב זאָל שמעהן. און ער —
איך פּרײשקעווימשהן געזאָגט געוואָרען. האָט מען איהם מסתמא
אַ האַפּ געמאָהן: „אַסקודעווא, גאַספּאַרין יעווריי“ — נישט
קיין לשון. שמעל איך מיך אַרויס פאַרן מליץ-יושר און מאַך
צו איהם: „יהודי בלא, וואָס שווייגסטו דו? דבר! דבר זיי, אַז
דו ביזט משה-נחמן פון קענעלע“. און צו זיי טהו איך מיך אַ
וואָרף מיט תחנונים: „אַזוי און אַזוי, זאָג איך, וואָסע וויסאַקע
פּראַזאָזשימעלסטווע, זאָג איך, אײן אַרעמער קרוב נעבאָך. שוין
לאַנג, זאָג איך, נישט געזעהען זיך, געקומען צו מיר פון קענעלע.
און אינוועניג אין האַרצען שטיקט מיך, איך ווער שיער נישט צע-
שפרונגען פאַר געלעכטער. האַ-חא: איהר פאַרשטעהט? איך,
משה-נחמן פון קענעלע, בעט רחמים פאַר משה-נחמניען הייסט עס,
פאַר מיר אַליין מאַק, האַ-חא-חא! איז אַבער די צרה, וואָס מיין
רעדען מיט מײנע בקשות האָבען געהאַלמען, ווי דער פאַרזאָגער-

דיגער שניי, און מע האָט מיין ברוי אויפגעחאפט, ווי דער רוח דעם מלמד, און מע האָט איהם אָפגעפיהרט גאנץ פון אין תר-גדיא ארין, מיט'ן גאנצען קנאק, ווי גאָט האָט געבאָטען. און מיך האָט מען אויך געוואָלט צונעמען. דאָס הייסט, מע האָט שוין מאַקי מיך געהאַט צונענמען; מע האָט מיך אָבער פאַלד אַרויס-געלאָזט. וואָרום וואָס הער איך זיי, איך בעט אייך זעהר? אַ מענטש מיט אַ פראַוואַזשימעלסטווער שוואַרץ אויף ווייס, בפּודוש פאַרשריבען אין בראַנקים שוהל ביי די שניידערס איין אָבראַד-שטיק, און אַ קערבעל אויך מסתמא, יעדנאָ ס'דרוגים, איהר פאַר-שטענדט? האַראַשאַ, זאָגען זיי צו מיר, גאַספּאַרין אָבראַדשטיק. דו געה' דיר דערווייל אהיים עמען קינעל. מיר וועלען דיר שוין נאָכדעם באַווייזען, ווי אַזוי צו האַלטען קאַנטראַבאַנדע אויף דער מאַלאַוואַסילקאָוסקי? ... מיט אַ פרישען קוילעמש, הייסט עס, גלייך אין פנים ארין, האַ-האָ!...

האַל איך אייך דערצעהלען ווייטער? מילא פון קאַנסולים איז דאָך שוין אָפּגערעדט. ווער האָט אין זינען געהאַט אַ קאַנ-סולים, און מע האָט גאָר באַדאַרמט ראַטעווען דעם שוואַגער? פון וואָס, מיין איהר, ראַטעווען? פונם עמאַפּ? תּלילה! דאָס האָט נישט געהאַלטען. מיט'ן עמאַפּ איז ער געגאַנגען, נאָך אַ מין געהן! אויף פּרישקעווישען געזאַמט געוואָרען! איידער מיר האָבען איהם דערלעבט זעהען אין קענעלע, דעם שלים-מול, זענען איינז, הערט איהר, שיער די אויגען אַרויסגעקראַכען. און און מע האָט איהם שוין קיים אַמאַל געפראַכט צו פויהרען קיין קענעלע, האָט ער ערשט געהאַט אויף זיך אַ נייעם אימגליק. אַ פּרעמדען פאַם מיט אַ פּרעמדען נאַמען, יעדנאָ ס'דרוגים, פּרעגט נישט. איך האָב מיט איהם געהאַט צו זינגען און צו זאָגען. לאָם איך עס פאַרדיענען, הערט איהר, אַלע דריי תּרשים, וואָס סע האָט געקאָסט. אַזוי וואָס איך האָב אויף זיך אַ פּעקעל, איך מוז איהם נאָך ער דיים אייטהאַלטען מיט ווייב און קינדער. וואָרום ער מעגה'ט, און איך האָב איהם אויגליקליך געמאַכט, מענה'ט ער. ער זאָגט,

אָו איבער מיר האָט ער אָנגעוואוירען די גאַנצע „פראוואַזשימעל-
 סמוע" מיט דער שמעלע ביי בראַצקין. אין עס קאָן זיין, אָו ער
 איז אפשר נישט אינגאַנצען אומגערעכט איך. דער עיקר איז אָבער,
 האָ-האָ, נישט דאָס. דער עיקר איז דער איינפאַל, די קאַמבינאַציע,
 איהר פאַרשמעהט? דאַכט זיך, וואָס? אַ אידעל פון קענעלע,
 מיט אַ הוסט אין מיט אַ זאָדישקע און מיט אַ טובע קולאַז און זיך,
 אייך פּרישקעוויטשען געוואָגט געוואָרען, יעדנאָ סידרוגים, און אָהן
 אַ שום „פראוואַזשימעלסמוע". — פון דעסמוועגען, אָו מע דאַרף,
 קומט ער זיך קיין יעדופּען, שמעלט זיך אָפּ אויף מאלאַוואַסיל-
 קאַוסקי, נישט ווייט פונם געוועזענעם פּאַליצמייסטער, אין — דרף
 מיך קנאַקניסעל!

ענדע געטיכטע נומער אַכצעהן.

געשיכטע נומער נייענצעהן

דער צעהנמער

געשריבען אין יאָהר 1910

געשיכטע נומער נייענצעהן

דער צעהנטער

נייען זענען מיר געווען אינם גאנצען וואגאן. נייען אידען. אונז האט געפעהלט א צעהנטער, צו א מנין. איינעמליך, איז געוועזן א צעהנטער אייך. נאך דער צעהנטער איז געווען ביי אונז ספס איד, ספס פריסט. א שטילשווייגענדיגער פארשוין מיט א גאלדענעם פענסנע. א ראבעמיני פנים מיט קלייען, נאך אהן א בארד. א נאז א אידישע, נאך וואג-סעם — מאדנע פארדעהט ארויף. אייהערען אפגעשטאנענע, גאר א האל א רייטער. די גאנצע צייט האט ער זיך געהאלטען פון אינו גאנץ באזונדער. געקוקט אין פענסטער און געמייסט. געזעסען איז ער, געוויימליך, אהן א הימל. און א הייש בלאט ארויף די קניע. אין שא, קיין ווארט נישט ארויסגעלאזט. דורכ-אויס מעשה רוס. איין עכטער פאני. הא? נאך א מאל: ואל דאס טאקן זיין א גוי? סמיש, ס'איז דאך אבער פארט נישט קיין גוי. בלאטע! א איד א אידען וועט נישט נארען. א איד א אידען וועט דערקענען פאר א מיל אין א פינסטערער נאכט. גוואלד, דער צלם-אלקים! ניין, ס'א איד. אזא שמוק גאלד, ווי א איד דאס איז. און וועדער צוריק, טאמער ניין? א קשיה היינטגע צייטען... האבען מיר זיך מיישב געווען: אייך די

אייגענע מעשה. א איד נעבאך וויל, מע זאל האַמט מיינען, אז ער איז א נוי — לאַז איהם וואויל באַקומען. וואָס זשע ס'האָט מען אָבער — אינו געהאַט אַ צעהנטער? מיר האָבען א יאָהר צייט אין וואַנאָן. איהר מיינט, עפּים גלאַט א יאָהר צייט? א יאָהר צייט נאָך א טאַמען? אָדער נאָך א מאַמע? ניין. דאָס איז געווען א יאָהר צייט נאָך א קינד. נאָך א זיהן. איי-און-איינציגען זעהן דאָס א איד באַגראַבען. קיים אויסגעבעטען, מע זאל איהם אויסגעבען פון דער מוזע, שוין לאַתר המעשה, מע זאל איהם פּרעגען צו קבר-ישראל... דער פּאָטער שווערט, אז ער איז געווען גאָט די נשמה. צו ניד, זאָגט ער, דאָס מען איהם אַפּ געמישט. דאָס הייסט, א חברה-מאָן צווישען חברה איז ער אפילו, זאָגט ער, געווען, נאָך הענגען איז איהם, זאָגט ער, נישט געקומען. מע האָט איהם אָבער געהאַנגען — פאַרפּאלען! איז די מומער באַלד נאָך איהם אוועקגעאַנגען. דאָס הייסט, נישט אַזוי ניד. אַזאָ! זיך פּריהער נוט אַנגעמוטשעט. אַליין געמישעט זיך און אויך איהם גרוי און אַלט געמאַכט.

— וויפּעל, מיינט איהר, בין איך אַלט מיין אייגענס?
 מיר קוקען אַלע אויפ'ן דאָזיגען פאַרשוין און ווילען פרעפען.
 וויפּעל אַלט ער איז. ס'איז אוממעגליך: יונגע אויגען, גרויע האַר. א געקנייטשטער שמערן, א שמיכלענדיג-וויינענדיג פּנים.
 און דער גאַנצער נפש — עפּים א מאַדנער. טאַקי א פּידושאַק, נאָר א לאַנגליכער. טאַקי א קאַפּעלישעל, נאָר פאַררוקט אַהינשער. טאַקי א בערדעל, נאָר שטאַרק פאַרקוילעכונג. און אויגען... אַך, אייגען! אַזעלכע אויגען, ווען איהר זעהט איין מאָל, וועט איהר זיי שוין קיינמאָל, קיינמאָל נישט פאַרנעמען. שמיכלענדיג-וויי-נענדיגע, אָדער וויינענדיג-שמיכלענדיגע אויגען... וואָלט ער האַמט פאַקלאָגט זיך, וואָלט ער האַמט געלאָזט אַ פרעג. איז ניין. דוקא פּרייליך און דוקא לעבעדיג — א מאַדנער, מאַדנער נפש.
 — הכלל, וואו נעמט מען א צעהנטען? — דאָס זיך איינער אַפּגערויפּען און געוואַרפען איין אייג אויפ'ן פּיפּער, וואָס מאַכט

זיך גלייך ווי ער הערט נישט, קוקט אין פענסטער אריין און פיימט-
אויס עפּים אַ באַקאַנטען ניגון, דאַכט זיך, אַז „קעקוואַק“.

— וואָס הייסט, אַ צעהנטער? — רופט זיך אָן נאָך אײ-
נער. — מיר האָבען דען נישט קיין מנין?

און ער האָט גענימען צעהלען מיט'ן פינגער: נישט איינס,
נישט צוויי, נישט דריי...

— אָהן מיר! — האָט זיך אָנגערופען דער פייפער, דוקא
אויף אַדיש.

מיר זענען אַלע געפליבען דערשמוינט.

— איהר זענט דען קיין איד נישט?

— אַ איד בין איך, נאָר איך האַלט נישט פון די זאכען.

אַ היבשע וויילע זענען מיר געזעסען אַלע, ווי געפלעפט, גע-
קוקט איינס אייף דאָס אנדערע אָהן לשון. נאָר איין בעל-אָהר-
צייט האָט זיך נישט פאַרלוירען. מיט זיין פרייליך-וויינענדיגען
שמייעל האָט ער זיך אָנגערופען צום יונגעמאַן דעם פייפער:

— הונדערט און צוואַנציג יאָר זאָלט איהר לעבען. אייך
קומט אַ גאָלדענע מעדאַל.

— פאַר וואָס אַ גאָלדענע מעדאַל?

— איך וועל אייך האַגען, ס'איז אַ ביסעל אַ צו לאַנגע מעשה.

אויב איהר ווילט זיין אַ צעהנטער צום מנין, זאָג איך אָפּ אויף
מינט קדיש נאָך מיין ווהן, וועל איך אייך דערצעהלען אַ שענע
געשיכטע.

און דער פרייליכער בעל-אָהר צייט נעמט אַרום אַ פעטשילע,
גאַרמעלט זיך אַרום דעם פירושאָק און שמעלט זיך אַוועק מיט'ן
פנים צו דער וואַנט:

— אשוי יושבי ביתך עוד יהללך מלה...

איך ווייס נישט, ווי אַזוי איהר. איך בין מיך מודה, אַז איך
האָב לייע אַ וואַכעדיגע מנחה. איין וואַכעדיגע שמונה-עשרה
איז ביי מיר זיסער פון צעהן חונישע קונצענדיגע שטיק, שבת-
דיגע דריידלעך מיט יום-טובֿדיגען שטייגער. די שמונה-עשרה

פון דעם בעל-יאהרצייט דאָ אין וואָגאָן איז געווען מיט אזוי פיעל האַרץ, מיט אזוי פיעל נשמה, אז עס האָט אונז אלעמען צענומען. און מיר דאָס, אז אפילו דעם צעהנמען פארשוין דעם פייפער — אויך. האַרבען אַ מאַמען, ווי ער האָט קדיש נאָך אַ וואָג — איז עפּים אויך נישט פון די קליינע זאַכען. און דערצו האָט דער בעל-יאהרצייט געהאַט אַ זיסע האַרציגע שטימע, וואָס האָט זיך געקאַמען ווי אַ פרימעהל גלייך אין די פיינער אַרין. און איבער-הויפּט — דער קדיש! דער קדיש! נאָר אַ שטיין האָט דער קדיש געקאַמט נישט ריהרען...

קורץ — דאָס איז געווען שוין איין מאָל אַ מנהג. אַפּגעדאווענט און אַפּגעבונדען די פעמשיילע, האָט זיך אונז זער בעל-יאהרצייט אַוועקגעזעצט אַקעגען דעם צעהנמען פארשוין און מיט אַ פרייליך-וויינענדיג פנים, ווי ווין שטייגער און, האָט ער אַנגעדוויבען צו דערצעהלען די געשיכטע, וואָס ער האָט איהם צו געזאַגט. בעת-מעשה האָט ער זיך געגלעט דאָס בערדעל און גע-רעדט פאַוואָלינקע, ווי אַ מענטש, וואָס האָט צייט: — די מעשה, וואָס איך וויל אויך, זוננערמאן, דערצעהלען, איז, אייגענמליך, נישט איין מעשה, נאָר דריי מעשיות. דריי קלייניקע מעשה'לעך.

די ערשטע מעשה האָט זיך געטראָפּען אין אַ דאָרף, ביי אַ רענדאָר. געזעסען אין אַ דאָרף אַ רענדאָר מיט אַ רענדאָרקע. דאָס דאָרף איז געווען אַ גרויס דאָרף. גוים אַ סך, אירען נישט איינער. אַ יחיד הייסט עס. אַדרבה, נאָך בעסער. פרנסה בשופע. ווי וואָס מען: זיצען זאָל מען צווישען גוים... איין זאך נאָר האָט זיי געפּעהל'ט — קינדער. אַ צייט נישט געווען ביי זיי קיין קינדער. איז זיי נישט איינגעגאַנגען דאָס לעבען. ערשט אויף דער עלטער האָט גאָט רחמנות געהאַט. די רענדאָרקע איז פאַרגאַנגען אויף טראָגען און האָט געבוירען דעם רענדאָר למול אַ יונגעל. אַ בן זכר. אַ גוזלה: דאָרף מען, הייסט עס, פאַרזווען אַ ברית, ווי גאָט האָט געבאַמען. אויפ'ן אַכטען טאָג האָט מיין

רענדאר גאנץ פון איינגעשפאנט פערד-און-וואגן און איז אַוועק
אין שטאָרט אַרײַן, אַראָפּגעבראַכט דעם רב מיטן שוואַט מיטן
שמש מיט נאָך פינף אידען. אַ וואַרעמעס האָט די רענדאַרקע
מסתמא צוגערייט אַ גרויסאַרטיגען. אַלסדינג פון אַרום און
אַרױס. מע טהוט זיך אַ האַפּ – נישט קיין מנין. עס פּעהלט אַ
צעהנטער. וואָס איז די מעשה? אַ רענדאַרישער קאַפּ. אַרײַנגערע-
כענט די רענדאַרקע אויך אין קאַהן. איז מסתמא געוואָרען אַ
גרויס געלעכטער. אַהין-אַהער – דער טאַג שטעהט נישט. וואָס
טהוט מען? אַ גרויס דאַרף. גוים אַ סך. אידען, להבדיל, נישט
איינער. שלעכט! מע טהוט אַ קוק – עס פּאָהרט צו גלייך צו
דער קרעטשמע אַ בויד. און אין בויד – אַ בעל-עגלה. לאַז זיין
אַ בעל-עגלה, אַבי אַ איד... „ברוך הבא“ „שלום עליכם!“
„קומט אַרײַן, וועט איהר זיין אַ צעהנטער?!“ די שמהה איז
געווען נישט צו באַשרייבען. היינט זעהט, וואָס פאַר אַ גרויסען
גאַט מיר האָבען. אַ גאנץ דאַרף מיט גוים קאַנען גאַרנישט מאַכען.
קומט אַיין איד, אַ בעל-עגלה, דאַכט זיך – אַהא, שײַן גומ!
די צווייטע מעשה, מיין ליעבער איד, האָט זיך געטראָפּען
שוין נישט אין אַ דאַרף, נאָר אין שטאַרט. אין דוקא אין אַ איד-
שער שטאַרט. שבת איז דאָס געווען. פרייטאַג-צו-נאַכטס, הייסט
עס, נאָך ליכטבונטשען. געקומען פון שוהל. אָפּגעמאַכט קידוש.
זיך געוואָשען. מע זעצט זיך צום טיש – איז זיך מיישב אַ
ליכט און הויכט אָן שמעלצען זיך. שמעלט מען אַוועק מסתמא
אַ שבת-קוילעמש אַקעגען שנייץ – ער העלפט נישט. אַראָפּע-
פאלען דער שנייץ אויפן טיש, אָנגענומען דעם טישטוך. אָט
באַלד ווערט אַ שרפה. וואָס טהוט מען? פאַרלעשען? טאָר מען
נישט – שבת! האָבען זיך צונויפגעקלויבען די שכנים, די גאַנצע
גאַס. אַ גוואַלד, אַ געפילדער: „אידען, מיר זענען פאַרפאלען!“...
מע טהוט אַ קוק – הוועדער דער שבת-גוי. „הוועדער-סערדצע!
משי מי באַמשיים אָנאָ דוושע סויטלאָ? ... אויף אידיש הייסט
עס: צי זעהט דו, גוי, ווי דאַרט איז ליכטיג? ... און הוועדער,

האָמט אַ גווישער קאַפּ, האָט פאַרשטאַנען וואָס מע מיינט. אַ שפּיי אויף דער האַנט און מיט צוויי גראַבע גווישע פינגער האָט ער געגעבען אַ נעם-אַפּיר דעם שטויבן - אויס שרפה. נו, פּרעג אײך אײך: איז גאָט'ס וואונדער דען אַפּאַשאַצען? קײן עין-הרע, אַזוי פּיעל אידען האָבען גאָרנישט געקאָנט מאַכען. געקױ-מען אײן גוי - אַפּגעראַטעוועט אַ גאַנצע שטאַט.

אַצינד באַדאַרף מען אײך, הייסט עס, דערצעהלען די דריטע מעשה. דאָס האָט שוין געטראָפּען, פאַרשטעהט איהר מיך, בײַם רבּין אַליין. דער רבי זאָל לעבען האָט געהאַט אַ בן-יחיד, און דוקא אַ געראַטענעם בן-יחיד, מיט אַלע מעלות, ווי עס גיט זיך אײן בײַ אַ רבּין. האָט מען איהם מסתמא יונג חתונה געמאַכט, געגעבען אַ ווייב, מיט נדן, מיט אייביגע קעסט, און אַזעקע-זעצט, ער זאָל זיצען און לערנען. זיצט ער און לערענט. וואָלט אַלסדינג געווען גוט און פּיין - ווען זשע? ס'זאָל נישט זיין קיין „פּריוויד“ אויף דער וועלט. האָמט אַפּילו, אין פּלוג, וואָס העט דעם רבּנים ווהן אַ פּריוויד? אַז, ראשית, איז ער אַ בן-יחיד, אײן-אין-אײנציגער. והשנית, טאָמער וועט דאָסען קאָסטען געלט, וועט אין געלט קיין מניעה נישט זיין. איז אָבער געוואָרען אַ ביטערע צייט, משמיינס געזאַגט. מע האָט אָנגעהויבען נעמען בײַ אידען פּני-יחידים, און קיין געלט העלפט שוין אײך נישט. אַפּילו קיין צעהנמיווענט! ביטערע נאַמשאַלסטווע, אַ רשע אַ דאָך-טאָר - שלעכט, שלעכט! וואָס טויג אײך, מיין ליעבער זונגער-מאן, מע האָט אַרײַנגעפּיהרט דעם רבּנים ווהן אַ נאַקעטען. דאָס ערשטע מאָל אויף זײן לעבען איז איהם אויסגעקומען צו שטעהן בגלוי-ראש, אָהן אַ היטעל הייסט עס. און דאָס איז געווען זײן גליק. וואָרעם אויפ'ן קאַפּ האָט זיך באַוויזען בײַ איהם, נישט פאַר אײך געדאַכט, אַ צאַצקע, און דוקא נישט קיין געמאַכטע. אַ סברה, אַז דאָס איז איהם פאַרבליבען נאָך פּון קינדווייז. געווען אַ קינד אײן עקשן. זיך נישט געלאָזט צוואַגען... פאַרשטעהט זיך, אַז מע האָט איהם געגעבען דעם וועג.

דיינט פרעג איך אייך, מיין ליעבער זינגערמאן, וואָס זענט
 איהר ווערטער? אַ איד זענט איהר, אין אַ גוי ווילט איהר
 זיין, און דאָס דריטע זענט איהר במילא — נו, קומט איך גישט
 קיין גאַלדענע מעדאַל? ...

.....

איין דער ערשטער סמאנציע איז אינוער „צעדהנמער“ בעלז
 בעהאַרען.

ענדע געשיכטע נומער נייטנצעהן.

7
 1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50

זשטיכטע נומער און צאָל

דריטע קלאַס

געשריבען אין יאָהר 1902

געשיכטע נומער צוואנציג

דריטע קלאס

דאס איז, ~~געוויינטליך~~, שוין נישט קיין געשיכטע, נאר גלאט
א שמועס, א פאר ווערטער פארן געווענענען זיך אין איין עצה
פון א גוטען פריינט,

האלטענדיג ביים צעשיידען זיך מיט אייך, פריינט-לעזער,
וויילט זיך מיר צום סוף, אויס דאנקבארקייט, וואס איהר דאָס
אויסגעהערט פון מיר אזוי פיעל געשיכטעס, אייך מיט עפּים-וואָס
געליך זיין, זאגען אייך עטליכע ווארעמע ווערטער פון א פראק-
מישען מענטשען פון א קאמי-וואַיאזשער. הערט מיך אויס און
פארשרייבט מייע ווערטער.

אז איהר פאָרט אין באַהן, געוויינטליך, א לענגערע שטרעקע,
און איהר ווילט וויסען, אז איהר פאָרט, דאָס הייסט, איהר ווילט
הנאה האָבען פון אייער נסיעה, זאָלט איהר אייך נישט דערווענען
פאָהרען נישט ערשטע, נישט צווייטע קלאַס.

מילא, פון ערשטער קלאַס איז אָפּגערעדט. זאָל אייך נאָט
דימען! דאָס הייסט, איך מיינ נישט דאָס פאָהרען. דאָס פאָהרען
זאָלן איז אין ערשטער קלאַס אפילו גאנץ נישקשהדיג. ווייך
אין גראַס און רייך - מיט אלע באַקוועמליכקייטען. איך רעד
נישט פונעם פאָהרען. איך רעד פון די מענטשען, פון די פאָסא-

וטייען. וואָס פאַר אַ טעם, פּרעג איך אײך, האָט דאָס פאַר אַ
 אידען פאַהרען איינער אַליין און נישט רעדען אַ וואָרט? איהר
 קאַנט דאָך אזוי הלילה פאַרגעסען רעדען! און אפילו אז איהר
 מרעפט שוין דאָרט אַמאָל אַ פאַסאזשיר איינמאָל אין אַ יובל, איז
 דאָס אָדער אַ גראַפער פּריץ מיט געשוואַלענע באַקען, ווי בײַ אַ
 מריפּאַטש, וואָס שפּיעלט אויף אַ מראַמבאַן, אָדער איין אָגעבלאַ-
 זענע דאַמע, ביז ווי אַ שוועגער, אָדער אַ שמועסער אויסלענדער
 מיט קעסעלדיגע הויזען, וואָס איז צוגעוואָסען געוואָרען צום פּענ-
 סטער, נישט אָפּצורייסען איהם, עס מעג פּרענען דער גאַנצער
 וואַסאַן. מיט אַזעלכע פאַרשוניען אז איהר פאַהרע, קומען אײך
 אַלערליי מדיעוויגע געדאַנקען און נישט ווילענדיג דערמאַנט איהר
 אײך אינם מיינט... צי וואָס טויג עס אײך?

אין צווייטער קלאַס, מיינט איהר, איז בעסער? איהר זיצט
 אין איין וואַסאַן מיט אַלערליי פאַרשוניען, די זעלבע מענטשען,
 דאַנט זיך, וואָס איהר, מיטן זעלבען יצר-הרע. זי ווילען נעפאַך
 רעדען אַ וואָרט, געהען-אויס, וויסען, וואַהין איהר פאַהרע, און
 פון וואַנען איהר זענט, אין וואָס איהר זענט. נאָר מע זיצט, ווי
 די טאַקען, און מע קוקט איינס אויפן אנדערען. מע האָט אָנגע-
 נומען אַ פּיל מיל מיט וואַסער - און שאַ!

פּונקט אַקעגען אײך זיצט איינער אַ פּראַנט מיט אַ לאַנגען
 נאַעל און מיט שענע וואַנסעס, וואָס איהר וואַלט געמענט שווע-
 רען, אז ער איז אײך קענטליך, איהר האָט איהם ערגיץ געזעהען,
 נאָר איהר ווייסט נישט וואו; עס דאַנט זיך אײך, אז ער באַראַרף
 זיין מזרע היהודים, דאָס הייסט, פון אינוועריגע... נאָר געה מאַך,
 אז יענער דבר'ט נישט! ער האָט פאַדרעהט די וואַנסעס ארויף,
 קוקט אין פּענסטער אין פּייפט!

אויב איהר ווילט אזא פאַרשוין דעזענען די יאהרען, באַ-
 גראַבען, ער זאָל קיין תּודת-המתים נישט אויפשמעקן, זאָלט איהר
 זיך ווערען צו איהם אויף וואָס פאַר אַ שפּראַך איהר ווילט, בשעת

a dandy

אקגען ויצען פריסטען, און ווער שמעסט נאך - דאמען. נאך
 בעסער איהר זאלט איהם א פרעג טהון אויף רוסיש: *Спроси*
 - ~~יערלי יא ניע אישיבאים, יא אימעל אדאנאלמטונע~~
~~נבמדיעטישא סוזאני ויבערדישענדיע? ... אויף אינער לשון~~
 וועט עס הייסען אזוי גוט ווי: „איב איך בין מיך נישט טועה,
 האב איך געהאט דאס פארגעניגען זיך צו טרעפען מיט אייך אין
 בערדיטשעוו? ... דאס איז ערנער טויזענט מאל ווי אין טאמען
 צריין געשאלטען!

אָדער, איב איהר טרעפט זיך אויף מיט אזא פארשוין ערגיץ
 אין פאדאליע אָדער אין וואַהלין, קאָנט איהר אָנהויבען צו רעדען
 מיט איהם אויף פּויליש:

ok, bardzo, tak, nie
 - פשעפראטאם פאנא: ~~יענעלי סען ניע מילען זעאלעס~~
~~אימנא פאנא זיארמעלינגאן, קערן, פיל ווילאסקאך או יאמאן~~
~~וועלמאליענענא פאמאנקענא ... אויף אריש גערעדט, וועט דאס~~
 הייסען: „איך פעט איבער אייער כבוד, איב איך האב קיין טעות,
 בין איך געווען באקענט מיט אייער פאטער פון יארמעלינען; ער
 איז געווען א חשוב ביים גראף פאמאצקן ... קיין גרויסע באלע-
 דינג איז דא טאקי נישט פארהאן, נאך יארמעלינען און א חשוב
 ביים גראף פאמאצקן שמעקט מיט „איד ... נאך שא: אט וועל
 איך אייך בעסער דערצעהלען א געשיכטע, וואָס איך אליין בין
 געווען דערפֿי.“

דאָס איז געווען אין קוריערצוג. נישטאָ קיין דריטע קלאַס,
 פֿין אַך, באַין ברירה, געפֿאָהרען צווייטע קלאַס. אַקגען מיר האָב
 איך געהאַט אַ פֿאַרשוין, ספּק איד, ספּק פֿריסט. נאָר דאַכט זיך,
 מעהר איד איידער פֿריסט... און אפשר? ווער קאָן עס וויסען?
 אַ שענער יונג, אַ גענאָלמער, אָנגעטהאַן ווי אַ ספּאַרטסמען, מיט אַ
 שוואַרצען פּאַס אויף די ווייסע הויזען, און אַ קאַוואַליער. פֿאַר
 וואָס זאָג איך: אַ קאַוואַליער? - ווייל ער האָט די גאַנצע צייט
 זיך געדריקט אַרומ אַ שענער „באַרישניע“, אַ פֿרייליך מיט אַ הויכען
 שינאָן און מיט אַ פענסע אויף אַ קליין אויסגעשאַקט געוועל.

פאקענט האָט מען זיך טאַקן דאָ אין וואַנאַן און זיך געוואָרען
 באַפֿריינט. זי האָט איהם מכבד געווען מיט שאַקאַלאַד, און ער
 האָט זי אַמוזרט, פריהער מיט אַרמענישע און דערנאָך מיט אידישע
 אַנעקדאָטען, און ביידע האָבען געקוינט פאַר געלעכטער. און
 דערדריטט האָט מען געלאַכט פון די אידישע אַנעקדאָטען, וואָס
 דער פאַרשוין האָט דערציילט מיט אַזאָ געשמאַק, ווי עס ווערט
 דערצעהלט צווישען פּריסטען, גאַר נישט געקוקט דערויף, וואָס
 טאַמער בין איך אַ איד און געפין מיך באַלעדיגט... קורץ, דער
 ראַמאַן איז ביי זיי געגאַנגען, ווי אויף פּלימער. ער איז שוין אויב-
 געוואַכסען געפֿען איהר (פריהער איז ער געוועסען אַקעגען
 איהר) און פאַרקוקט איהר אין די אויגען אַרײַן, און זי האָט זיך
 געשפּילט מיטן קייטעל פון זיין זיגערעל, וואָס איז געווען אַרײַג-
 געשטעקט אינים שוואַרצען פאַס אויף די ווייסע הויזען. פּליזים—
 פון וואַנען האָט זיך גענומען אויף אַ סאַנציע — איך האָב שוין
 פאַרגעסען דעם נאָמען—קומט אַרײַן אַ הוינקענדיגער איד, אַ געלער,
 אַ פאַרשוויצער, מיט אַ ווייסען פאַראַסאַל, שטרעקט-אויס די
 האַנט צו מײַן ספּאַרטסמען מיטן שוואַרצען פאַס אויף די ווייסע
 הויזען, אין רופט זיך אָן צו איהם פשוט אויף אונזער אידיש לשון:
 — נאָט אײַך אָפּ שלום... איך האָב אײַך דערקענט דורכאָן
 פענסמער. איך קאָן אײַך אָפּגעבען אַ געזום פון אײער פעמער
 זלמן פון מאַנעסמרישטיש...

פאַרשטעהט זיך, אַז אויף דער זעלבער סאַנציע איז מײַן
 ספּאַרטסמען געלם געוואָרען, און די „באַרישניע“ איז געבליבען
 אַלײַן. דערמיט ענדיגט זיך אָבער נאָך נישט די געשיכטע. מײַן
 „באַרישניע“—שוין געוויס אַ פּריסטין, וואָרעם אַז נישט, וואָס האָט
 דער ספּאַרטסמען באַדאַרפט אַנטלויפֿען? — האָט אין עטליכע
 סאַנציעס אַרום גענומען פאַקען זיך, נישט אויסגערעדט צו מיר אַ
 האָרט, אַפילו נישט אַ קוק געגעבען אין מײַן ווינקעל אַרײַן, גלייך
 ווי איך בין גאַר אויף דער וועלט נישטאַ. אויף דער סאַנציע,
 וואו זי איז אַראָפּ, האָבען זיי אָפּגעוואַרט אַ שענער איד אַ פאַט-

דיאך מיט א באַרד, וואָס זעהט אויס ווי אַ מין אַכרהם אַכינו, און אַ אידענע אַ פאַרשוין מיט אַ פאַריק און מיט גרויסע דימענטען אין די אויגערען. „ריוועניז! טעכטערעל!“ — האָבען אויס-געזופען דאָס אַלטע פאַרפאַלק און געפאַלען דער טאַכטער אויפֿן האַלז מיט טרערען אין די אויגען.

קין פירוש צו דער געשיכטע באַדאַרף איך איך נישט מאַכען. איך האָב איך נאָר געוואָלט באַקענען מיט די פאַרשוונען, וואָס מע באַגעגענט אין צווייטער קלאַס, אין באַוווּזען, און איהר דאַרפט נישט פאַרזען צווייטע קלאַס, וואָרום אין צווייטער קלאַס זענט איהר אַ פּרעמדער, צווישען אַייגענע אַ פּרעמדער.

אַבער און איהר פאַהרט דרימט קלאַס, זענט איהר ביי זיך אין דער היים. און ווער שמועסט, און אין וואַגאָן זענען נישטאָ קיין אַנדערע, נאָר אַזוי בני-ישראל — זענט איהר שוין צו פיעל אין דער היים. אמת, דרימט קלאַס איז נישט אַזוי באַקוועם, אַ פּלאַץ דאַרפט איהר פאַרהאַפּען מיט גוואַלד; עס איז אַ געווימעל, אַ געטומעל, אַ האַרטיגער מיט אַ הויז-א; איהר ווייסט נישט, וואָר זענט איהר, און וואָר זענען אַיערע שכנים? ... דערפאַר אַבער ווערט איהר גיך באַקענט איינס מיטן אַנדערען. אַלע ווייסען, ווער איהר זענט, וואוּהין איהר פאַהרט און וואָס איז אַיער טרויעכץ; און איהר ווייסט אַלעמען — ווער זיי זענען, וואוּהין זיי פאַהרען און וואָס איז זייער טרויעכץ. ביינאַנט פאַרשפאַרט איהר שלאָפּען, וואָרום איהר האָט מיט וועמען צו רעדען; און און איהר רעדט נישט, רעדען זיי און לאָזען איך נישט שלאָפּען. און וואָס איז דאָס טאַקן פאַר אַ שלאָפּען פּלוצים נאָר אין וואַגאָן? דאַכט זיך, גלייכער, און מע קאָן רעדען מיט אַ מענטשען, וואָרום און מע רעדט, דערדעדט מען זיך. איך זאָל האָבען די גליקליכע יאָהר. וויפיעל מאָל עס מאַכט זיך, און פון אַזאָ רעדען אין וואַגאָן מיט ווילד-פּרעמדע מענטשען ווערט געשלאָפּען אַ געשעפט, פּיקט זיך אויס אַ שידוך, אָדער מע ווערט גלאַט געוואָהר אַ זאך, וואָס קומט צו-גיין.

למשל, רעדען פון דאקטוירים, מאַנען-קאָמאָד, „לימאָן“, צײַהג-
וועדמיג, נערווען, קאַרלסבאַד וכדומה — איז שוין, דאַכט זיך,
נאָר פּוּסמע רעד, אײַ? פּוּן דעסמוועגען האָט זיך מיט מיר אַליין
געשאַפּען אַ געשיכטע. איך בין אַמאָל געפּאָרען מיט אַ קאַמ-
פּאַניע אידען. מע האָט גערעדט פּוּן דאָקטוירים און פּוּן רעצעפּ-
טען. איך האָב דעמאָלט שטאַרק געליטען, ניט פּאַר אײַך גע-
דאַכט, אײַפּין מאַנען. האָט מיר אײַנער, אַ קאַמעניצער איד, גע-
געבען זײַנע אַ רפואה, אַ פּראָשעק אַועלכען. דעם דאָזיגען פּראָ-
שעק, זאָגט דער קאַמעניצער, האָט ער דוקא נישט פּוּן אַ דאָקטאָר-
מעדיצין, נאָר פּוּן אַ צײַהן-דאָקטאָר, אַ דאַמיסט, אָבער אײַן אויס-
געצײכענטער פּראָשעק, זאָגט ער, אַ געלער פּראָשעק. דאָס הייסט,
דער פּראָשעק אַליין, זאָגט ער, איז אַ וײַסער, ווי אַלע פּראָשקעס,
נאָר אײַן אַ געל פּאַפּירעל. און געשוואַרען האָט מיר דער קאַמע-
ניצער איד בײַ זײַן געזונט און בײַ זײַן וײַב און קינדער, אַז נאָר
דעם געלען פּראָשעק האָט ער צו פּאַרדאַנקען. ווען ניט דער געלער
פּראָשעק, זאָגט ער, וואָלט ער אײַצט געווען שוין — ע-הע-הע!
קײן כּך פּראָשקעס, זאָגט ער, דאַרף איך ניט. צוויי-דריי פּראָש-
קעס, זאָגט ער, — און איהר ווערט גענעזען. אויס מאַנען, זאָגט
ער, אויס דאָקטוירים, אויס געלטפּרעסערס, אויס פּלוטצאַפּערס.
אַ דח, זאָגט ער, אין זײַער טאַשענײַט טאַשען אַרײַן! אײַב איהר
ווילט, זאָגט ער, קאָן איך אײַך געבען אַ צוויי-דריי פּראָשקעס פּוּנים
געלען פּראָשעק. איהר וועט מיר, זאָגט ער, זאָגען אַ דאַנק...
כּך הרה. איך בין געקומען אַהיים און האָב אײַנגענומען אײַן
פּראָשעק, דעם אנדערען, דעם דריטען, איז מיר געוואָרען, נישט
פּאַלד, נאָר שפּעטער, אַרום האַלבע נאַכט, ניט פּאַר אײַך געדאַכט,
אױ, אַז איך האָב געפּאַכט מיט דער נשמה. איך האָב געמײַנט,
ס'איז אײַן עק פּוּן מיין לעבען! מע האָט מיר געבראַכט אַ דאָק-
טאָר, צוויי דאָקטוירים, קײם אָפּגעראַטעוועט מיך פּוּן טוידט...
פּוּן דעמאָלט אַן וײַס איך שוין אַ פּראָקטיקע, אַז אַ קאַמעניצער
איד גיט אײַך זײַנע אַ רפואה, אַ געלען פּראָשעק — זאָל אַ דח אין

זיין טאטען אריין! אלסדינג אויף דער וועלט קאסט רבי-געלט!

אז איהר פאָהרט דריטע קלאַס און עס קומט אין דער פריה און איהר האָט נישט מיט זיך קיין מליח-תפילין, זאָלט איהר קיין יסורים נישט האָבען — אַזוי איהר ווילט נאָר, וועט מען אייך שוין באַזאָרגען מיט אַ מליח און מיט תפילין און מיט אלסדינג. דערפאר אָבער, אז איהר האָט זיך אָפגעפארטיגט, עפענט-אויף, זייט מוחל, אייער משעמאָראַנטשיקעל און הויבט-אָן אויסלעגען וואָס איהר האָט: בראַנפען איז בראַנפען, קיכלעך איז קיכלעך, אייער איז אייער, פולקע איז פולקע, פישעל איז פישעל. מאַמעד געפינט זיך ביי אייך איין עפעל, אַ מאַראַני, אַ שטיקעל שטרו-דעל — נעמט-ארויס, לעגט-אַנדער, שעמט זיך נישט! אלע וועלען מיט אייך פאַרביסען, קיינער וועט זיך נישט אָפּזאָגען! אונטער-וועגענס און בקאָמפּאַניע, פאַרשמעהט איהר כּוץ, עסט זיך גאָר מיט איין אַנדערען אַפּעטיט... ווער שמועסט, אז איהר פיהרט מיט זיך אַ גלעזעל משקה, האָט איהר בעלנים אַ סך און מבינים אויף אַ גלעזעל וויין אָהן אַ שיער. אישליכער וועט אייך אַנרופען דעם וויין מיט איין אַנדער נאָמען און שאַצען איין אַנדער מקח: ביי איינעם וועט ער הייסען אַ „בעסאַראַביער מושקאַט“. דער אַנ-דערער וועט איהם אַ נאָמען געבען „אויסלענדישער אַקערמאַן“. וועט אויפשטעהן אַ דריטער און וועט זאָגען מיט כּעס: „וואָסער מושקאַט? וואָסער אַקערמאַן? ס'איז גאָר אַ „קאָוועשאַנער באַרדאָ!“ וועט אויפשטעהן נאָך איינער, פון אַ ווינקעל גאָר, מיט אַ שמייכעל פון איין אמת'ען מבין, אוועקגעמען ביי אייך דאָס גלאַז, ווי איינער רעדט: „בהמות שפּאַרען זיך — אויף אַ גלעזעל וויין לאָזט מוץ!“... און נאָכדעם ווי ער וועט האָבען אָפּגעוואָסט אַ פּאָר מאָל, וועט ער אַ זאָג מרון, און די בעקלעך וועלען איהם בעת מעשה זיין פאַרפלאַנט, ווי ביי אַ בעל-שמהה:

— ווייבט איהר, אידען, וואָס דאָס איז? ניין, איהר ווייבט נישט וואָס דאָס איז. דאָס איז נעבאָך אַ פראַסטער, איין עהרלי-

כער, א בעל-הבתישער, א כשר'ער, א ריינער ווימאָראָוויג פון באַר-
דימשעו...!

און אלע געפינען, אז ער האָט רעכט, אז ס'איז איין אמתער
א באַרדיטשעווער ווימאָראָוויג. און אז מע נעמט צו ביסלעך
„ווימאָראָוויג“, ווערט ביי אלעמען די צונג אויפגעבונדען. דעמאָלט
הויבט אימליכער אָן דערצעהלען אלסדינג, וואָס עס טהוט זיך ביי
איהם, און אויסטאָפּען אלסדינג, וואָס ביי יענעם טהוט זיך. אלע
רעדען, אלע אינאיינעם, כל ישראל הברים, און מע ווערט געוואָהר
איינס ביי דעם אנדערען כל הצרות, מיט אלע רדיפות, מיט אלע
נזירות, וואָס עס טהוט זיך אָפּ אויף דער וועלט — ס'א מזהו!

אז איהר פאָהרט דריטע קלאַס ערגיין און א שטאָרט אַרײַן און
וויסט נישט, וואוּהין איהר זאָלט פאַרפאָהרען, באַדאַרפט איהר נאָך
א פרעג צו טהון ביים עולם, צו וויסט נישט עמיצער עפּיס איין
אַנשטענדיגע סטאַנציע? איז וויפּעל אידען עס פאָהרען מיט אַיך
אין וואָסן, אזוי פּעל סטאַנציעס און האַטעלען האָט איהר. איינער
גוט אַיך איין אדרעס: „האַטעל פראַנקפורט“, און לויפט דאָס
אַיך אָפּ אין טאָג אַרײַן: „האַטעל פראַנקפורט, זאָגט ער, איז
ליכטיג און ציכטיג אין וואַרעם און פּוּליג — פּוּל-הוּל“. געפינט
זיך פאָלד א צווייטער און זאָגט אַיך: „האַטעל פראַנקפורט? זאָל
אַיך גאָט הימען! ס'איז דאָרט פינסטער אין שמוציג און קאָלט
און פּוּיער — מיט גאָלד גלייך! אייב איהר ווילט, זאָגט ער, האָבען
הנאה, זאָלט איהר זיך אָפּשטעלען אין האַטעל נעוויאָרק? האַפט
זיך אַרויס א דריטער און זאָגט: „וואָס וועלען זיי טהון אין האַטעל
נעוויאָרק? זיי האָבען זיך פאַרבענקט נאָך וואַנצען? הערט נישט,
וואָס מע וועט אַיך זאָגען „פראַנקפורט“, „נעוויאָרק? פּאָלגט
מיך, גיט אהער דאָס פּעקעל אַיערס, וועלען מיר אינאיינעם פאַר-
פאָהרען צו מיר אויף מיין אַכטניה, אין האַטעל „ראַסיאַ“ — דאָרט
שטעהען אידען!...“

אדאָא באַדאַרפט איהר אַיער טשעמאָדאַנטיק גוט האָבען אין
זינען, מע זאָל עס הלילה, צווישען יאָ און ניין, ביי אַיך נישט אָפּ-

רעדען... נאָר איך בעט אײך - וואו גנב'עט מען נישט דינמיגע
 ציימען אין אינוער געבענמשטער מדינה? באַגנב'עט ווערען איו,
 אויב איהר ווילט וויסען, מעהר נישט אז אַ פאַשערטע זאך. אז עס
 וועט אײך זיין פאַשערט, וועט מען אײך באַגנב'ענען אין מיטען
 העלען מאַג, ווי איהר שמעהט און געהט, עס וועט אײך נישט העלפען
 קיין פּאָליציע, קיין זשאַנדארען, קיין שמע-ישראל. איהר וועט
 בענמשען גומל, אז איהר וועט אַרויס מיטן לעבען...
 קורץ, פאַהרען זאָלט איהר דריטע קלאַס. דאָס האָט איהר
 אַ צוואה פון אַ גוטען פריינט און פון-א פראַקטישען מענמשען -
 אַ קאָמי-וואַיאזשער.
 אַדיעו!

ענדע נעשיכטע נומער צוואַנציג.

